

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Metropolitană Sibiu

ANUL XIV, Nr. 9—10 SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1969

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XV, Nr. 9—10 SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1969

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL :

	Pag.
REDACȚIA: Mereu unitari — ca să fim mereu tari	607—611

STUDII

TEOLOGIE ISTORICĂ

ȘTEFAN METEȘ: Viața bisericească a românilor din scaunul Săliștei (Sibiu)	612—660
VIRGIL MOLIN (†): Reflecții la un studiu despre Catehismul grecesc de la 1544	661—670
Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: În problema unificării calendarului	671—674

TEOLOGIE PRACTICĂ

Lector IOAN I. ICA: Necesitatea intensificării acțiunilor ecumeniste pe plan parohial	675—695
---	---------

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Preot ZOSIM OANCEA: Îndrumări omiletice la Duminici și sărbători	696—702
Preot FILARET COSTEA: Predică la sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci	703—706

VIATA BISERICEASCA

Prot. IOAN VLAD: De la Conferințele de orientare din Arhiepiscopia Sibiului	707—709
GR. M.: Deschiderea noului an școlar 1969—1970 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	709—721
C. BRADEA: Deschiderea anului școlar la Seminarul Teologic din Cluj	721—722
REPORTER: Binecuvântarea bisericii din Sebeș	722—733
Binecuvântarea bisericii din Voșlobeni	734—743

	Pag.
PARTICIPANT: Binecuvîntarea bisericii din Mag	743—752
Diacon GHEORGHE PAPUC: Binecuvîntarea bisericii din Vlădeni	753—763
Arhidiacon IOSIF BOLOG: Hramul Mînăstirii Brîncoveanu	764—771

INSEMNARI

REDACȚIA, F. C., C. SIRBU, Preot I. GLAJAR, M. ȘESAN și P.: Încă o dată: „Caracterele fundamentale ale Moralei ortodoxe”, de I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin. — Vizita delegației Bisericii catolice ortodoxe din Franța la Centrul arhiepiscopesc din Sibiu. — O delegație a Consiliului Ecumenic în vizită la Sibiu. — Vizita teologului anglican Rev. A. M. Allchin de la Oxford la Sibiu. — În legătură cu prima aselenizare a pămîntenilor. — Despre Ortodoxie. — (†) Protosinghelul Anatolie Scurtu	772—780
--	---------

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimerile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MEREU UNITARI — CA SA FIM MEREU TARI

Reîntregirea Bisericii ortodoxe române din Ardeal — săvîrșită firesc și desăvîrșită în toamna anului 1948 — n-a fost decît o confirmare a comunității și unității credinței strămoșești, care s-a păstrat întreagă și nestricată de-a lungul celor două sute cincizeci de ani (1698—1948) de sfișiere confesională și națională a românilor din țara de dincoace de Carpați.

Știut este că în sinul poporului român din Ardeal, dezbinarea confesională se reducea înainte de anul 1948 la înclinarea silnică, niciodată consimțită lăuntric, în fața voinței celor ce au avut cîndva interese crîncene de-a ne divide ca să ne poată stăpîni și stoarce cu atît mai virtos. Înaintașii noștri au continuat să trăiască și după 1698—1700 în aceleași datini, tradiții și rînduieli rituale pe care le aveau și înainte de încheierea îndoielnică a actului unirii cu Roma a unei părți dintre ei. Ei au păstrat cu sfințenie toată rînduiala Bisericii Ortodoxe Răsăritene, cum s-a statornicit în actul de unire din 24 octombrie 1698, care spune: „pe noi și rămășițele (scil.: urmașii) noastre dinu obiceiulu Bisericii noastre a Răsăritului să nu ne clintescă, ci toate țărămoniile, sărbătorile, posturile, cumu până acumu, așa și de acumu'nainte să fimu slobozi a le ținea, după calendariulu vechiu”, „...toată legea noastră, slujba Besearecii, liturghia și posturile să stea pe locu”. (Nicolae Iorga: Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor. București 1909, vol. II, p. 16—17).

Sînt numeroase dovezile care întăresc această stare de fapt. Repertoriul lor este impresionant. Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a spicuit și comentat o bună parte din ele în recenta carte „Biserica Ortodoxă Română una și aceeași în toate timpurile” (Sibiu, 1968). Ele se înmulțesc pe măsură ce vremea și sîrguința cercetătorilor șterg colbul de pe

documentele privitoare la trecutul mai apropiat al poporului român din Ardeal.

Așa-zisa „unire” cu Roma din 1698—1700 n-a izbutit să deschidă o prăpastie de netrecut care să împartă în două sufletul și năzuințele românilor din Transilvania. Dezbinarea — atîta cîtă a fost — s-a săvîrșit și s-a perpetuat două sute cincizeci de ani numai sus, între conducătorii bisericești, masa credincioșilor rămînînd mereu aceeași, una în cuget și-n simfiri. Grăitoare rămîn pentru totdeauna, între alte, cuvintele scrisorii pe care Pater Ianăș a trimis-o, la Viena, lui Atanasie Anghel, în 13 martie 1701, ca să aștepte fostul episcop ortodox român și patronii lui ce gîndesc cei mulți și statornici în credința străbună: „Mirenii nici unul nu poartă (scil.: unire cu Roma papală), măcar de îi va țărcaului (scil.: constrînge, îngreui) împăratul...”; „... noi tudomanim (scil.: dăm de știre) că nu vom fi (scil.: uniți), măcar ce va face înălțatul împărat. Că de va fi alta porunca a înălțimii sale: să-i slujim cu trupurile, lui ne vom face supt talpele și supt biruința (scil.: puterea) înălțimii sale, iar legea, au rea avem, au bună, nimic nu vom mișca, nici avem a primi mai mult, pînă nu va fi cu voia și a tuturor mirenilor nu numai a popilor (scil.: preoților). Iar de primește Sfinția Ta (scil.: unirea cu Roma) și popii, numai voi să fiți, iar noi nu vom fi” (scil.: uniți cu Roma papală). (I. Lupaș: Istoria bisericească a Românilor ardeleni. Sibiu 1918, p. 112—113).

Cu adevărat, „legea” din străbuni, dreapta credință ortodoxă răsăriteană a moșilor și strămoșilor noștri, a stat „pe loc”, nu s-a schimbat sub presiunea evenimentelor care ținteau la dezbinarea noastră. Credincioșii, uniți și neuniți, au rămas una și nedeschiliniți în datinile și rînduielile de totdeauna. Nu numai că ei n-au renunțat la sfintele slujbe și la dezlegările de la felurite ierurgii, nu numai că nici preoții și nici mirenii n-au îngăduit azima și nu s-au împărtășit cu „oștia” în locul Sfintei Cuminecături „românești” (adică: ortodoxe), dar nici chiar în viața lor religioasă de toate zilele nu s-au despărțit, ci au continuat să bătătorească vechiul drum al nesmintitei lor statornicii în credința de veacuri. Sărbătorile și le petreceau deodată și laolaltă. Botezele și cununile erau prilej de bucurie pentru satul întreg, pentru toată obștea credincioșilor români. Clopotele se trăgeau și la o biserică și la cealaltă cînd își dădea sufletul cineva, împreună jeleau și împreună îl petreceau la locul de veci. În nădejtile de mai bine și în ceasuri de întristare, în viață și în moarte, poporul era una. Nimic nu l-a putut frînge

în unitatea sa — și cîte n-au făcut împătimitii principiului „*divide et impera*” ca să spargă această unitate.

Dintre relatările care stau la dispoziția redacției, desprindem de astă dată una care exprimă o situație generală în Ardeal și Banat în perioada de dinainte de desăvîrșirea reîntregirii noastre bisericești. În „țara” Lăpușului, Rohia este un sat vechi românesc, ca cele mai multe sate ardelenesti. Credincioșii de-acolo erau împărțiți între cele două biserici locale doar ca apartenență nominală, teoretică. Viața lor creștinească și românească era una, dezbinarea confesională era ca și inexistentă, o aminteau doar existența a două locașuri de cult. Dar și acestea au fost construite deavalmă, în comun: În anul 1905, credincioșii ortodocși — circa trei sferturi din populația satului — sub ocîrmuirea duhovnicească a păstorului lor suflătesc, vrednicul părinte Nicolae Gherman, și-au durat o biserică frumoasă, de cărmidă. După ce au terminat-o, preoți și credincioși s-au... „mutat” cu rîvna și cu ofranda dincolo, la uniți, și i-au ajutat frățeste și pe ei să-și facă biserică nouă și așa să se plinească toată rînduiala conviețuirii frățesti. Dar și după aceea, cîntăreții de strană cercetau ambele biserici — și credincioșii la fel, după cum le venea mai la-ndemînă. La Bobotează — în Rohia ca și-n împrejurimi — preoții români erau așteptați să intre cu Sfînta Cruce în t o a t e casele, fără deosebire. La înmormîntări, adesea puteau fi văzuți amîndoi preoții români slujind și rugîndu-se cu toată obștea pentru odihna sufletelor celor mutați la Domnul. Spovedania o făceau fără alegere, Cuminecarea la fel. Nunțile, colindele și alte manifestări religioase se făceau laolaltă, fără nici o deschilinire. Căsătoriile mixte erau... „mixte” doar pentru indicațiile din rapoartele oficiale; pentru localnici, ele erau „tot una...” Nici măcar elemente lingvistice eterodoxe — ca: spîrit, vergură ș. a. de acest fel — n-au pătruns în vorbirea credincioșilor.

Din nimic nu se vedea, deci, că ar fi intervenit vreo ruptură fundamentală în viața religioasă a poporului nostru, că n-ar fi continuat să facă parte din obștea mărturisitoare a aceleiași „Legi” și unii și alții. Doar ici-colea, cîte un preot mai zelos — „mai catolic decît Papă”, cum spune zicala din popor — se căznea inutil să-și dedea păstoriții să cînte și să se roage cu alte cuvinte decît cele moștenite din străbuni.

Dar situația de la Rohia, care era generală în Ardeal, prezintă și un aspect special, nu mai puțin grăitor pentru unitatea

noastră sufletească. În acel sat, s-a zidit o sfință minăstire ortodoxă — între anii 1923—1926 — drept prinos de mulțumire bunului Dumnezeu pentru încetarea primului război mondial și revenirea la vremuri de pace, pentru împlinirea visului nostru de totdeauna de-a a se afla românii în cuprinsul aceleiași țări și pentru mîngăierea celor ce au pierdut pe cîmpul de luptă ce au avut mai scump în familie. Ctitorul real al acestui sfînt așezămînt a fost obștea credincioșilor români de ambele confesiuni, din sat și din tot jurul. În chipul acesta, încă înainte de reîntregirea noastră bisericească, mînăstioara de la Rohia a devenit un simbol al unității sufletești a românilor din Ardealul de Nord. Nici în vremuri grele — ca cele din 1940—1944, cînd meleagurile ardelene dinspre miezînoapte au fost rupte silnic de la sînul Patriei-Mame — și nici de-atunci încoa, închinătorii care vin la Rohia nu s-au întrebat și nu se întreabă cărei confesiuni au aparținut. Ei au săvîrșit unificarea bisericească mai-nainte de aducerea la îndeplinire pe tot întinsul țării a acestui act istoric.

Actul memorabil din octombrie 1948 a fost o confirmare a unei stări de fapt, care a existat totdeauna în sînul poporului nostru; a fost o recunoaștere cinstită din partea clerului fostei Biserici greco-catolice a continuității și unității credinței drept-măritoare care s-a păstrat nealterată de infiltrații catolicizante în sînul populației române din Transilvania. Aceasta, cu o fidelitate pilduitoare care a înfruntat și biruit adversități nemaipomenite, a păstrat de-a lungul celor douăsutecincizeci de ani de sfișiere confesională „unitatea Duhului întru legătura păcii” (Ef. 4, 3).

Dacă aceasta a fost situația în trecut, cu atît mai vîrtos poporul român refuză energic, hotărît să se lase dezbinat astăzi în „bisericețe” separate și antagoniste. Cei ce eventual ar încerca să improvizeze astfel de „bisericețe”, sînt străini de interesele superioare ale poporului român, slujind fie unor ambiții personale, fie unor scopuri care nu ne sînt favorabile ca Biserică și ca neam.

Una în trecut prin obîrșia comună, prin năzuințele noastre comune, prin bătătorirea căilor drepte ale aceleiași Legi din străbuni, noi sîntem una astăzi prin participarea entuziastă, statornică la strădaniile ce le depune întregul nostru popor ca să-și făurească o viață tihnită și îmbelsugată; sîntem una prin credința pe care o mărturisim ca credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române; sîntem una prin solidaritatea noastră obștească în jurul

Ocîrmuirii de astăzi a României socialiste; sîntem una prin pîrtăşia pe care o avem, în familia popoarelor lumii, la toate strădaniile ce se depun pentru apărarea păcii, pentru unitatea omenirii, pentru înfrăşire şi colaborare între oameni şi popoare.

Laolaltă cu ceilalţi fii ai poporului nostru, — rămînem mereu unitari în săvîrşirea a tot lucrul bun, lui Dumnezeu bineplăcut şi Patriei dragi de folos pentru înflorirea şi întărirea ei.

REDACTIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

VIATA BISERICESCA A ROMANILOR DIN SCAUNUL SĂLIȘTEI (SIBIU)

(INFORMAȚII ISTORICE)

Cu istoria românilor din județul Sibiu mă ocup de aproape un sfert de veac. Un foarte scurt rezumat am dat în volumul omagial pentru prof. și acad. Andrei Oțetea privind trecutul scaunului Săliște și anume: teritoriul, populația, administrația, judecata, viața economică, relațiile cu sașii și emigrările din acest scaun curat românesc. În cele ce urmează mă voi ocupa de trecutul vieții bisericești și a artei religioase din scaunul Săliște.

Despre viața bisericească și persoanele care au reprezentat-o oficial în epoca mai veche, nu avem nici o informație istorică. Abia din secolul al XVII-lea s-au tipărit câteva știri, pentru ca să crească în veacul următor, când aici se va produce o agitație vie și o luptă disperată, cu suferințe și persecuții revoltătoare, a populației din acest scaun și satele vecine pentru apărarea legii strămoșești. Desigur, cele 14 volume din „Protocolul scaunului Săliște“ pe anii 1584—1828 (în Arhiva statului din Sibiu acum), care n-au fost cercetate sub raport bisericesc, trebuie să cuprindă multe și însemnate știri istorice în această privință.

Din timpuri străvechi au fost în cele 6 sate: Cacova, Galeș, Săliște, Sibiel, Tilișca și Vale credincioși, biserici și preoți, care trăiau, se ajutau și se sfătuiau împreună, fără să știm numele acestora din urmă decât în veacul al XVII-lea, când încep să clădească și biserici de piatră în locul celor de lemn, cu participarea vlădicilor. Știm că preoții sînt prezenți și colaboratori principali la toate actele importante din viața credincioșilor lor, amintindu-li-se numele și fapta. Iată la o învoială familiară de moștenire din Săliște, precedată și de un proces, se pomenesc trei preoți ai satului: Dumitru, Oprea și Mane prin anul 1603.¹

¹ Iorga, *Studii și documente*, IV, București, 1902, p. 15—16, no. XXVI.

Popa Dumitru, cu prilejul cumpărării unei mori de un țăran din Săcel de la unul din Vale, în 1628, e însemnat ca protopop al Săliștei.² Trec vreo patru decenii pînă să avem o nouă știre. Anume, în 11 noiembrie 1667 nobilul ungar Ioan Banpataki din Vurpăr, pentru suma de 115 florini, eliberează dintre supușii săi iobagi, pe Popa Ștefan din Tilișca cu cei trei fii ai săi: Dumitru, Ștefan și Vasile, și pe toți urmașii lor, dîndu-i actul necesar pentru justificare.³

Tilișcanii, oameni harnici, cu credință și darnici, cu venituri sigure și bune în urma oieritului, își clădesc o biserică de piatră, pe care le-o sfințește, în octombrie 1684, însuși mitropolitul Sava Veștemeanul din Alba Iulia, care la acest praznic important prezintă o Evanghelie pe care Domnul Țării-Românești Șerban Cantacuzino o dăruiește bisericii noi din Tilișca.⁴

Cu acest prilej Vlădica Sava sfințește, aici în Tilișca, pe noul preot Eremie pentru biserica din Săliște la care servea și în 1720.⁵

E vrednic de relevat faptul că de acești mărgineni dîrji ortodocși, vechiul catolicism pînă la 1550 și calvinismul ce a urmat pînă pe la 1698—1700, nu s-a atins prin nici o încercare de a-i converti la cele două confesiuni, așa de străine de sufletul lor. Cu atît mai mult le repugna luteranismul săsesc din vecinătatea lor. Dar nu același lucru se întîmplă cu noul catolicism agresiv, care se cuibărește la finea veacului al XVII-lea în Transilvania, acționînd cu cele mai odioase mijloace în veacul următor în tot cuprinsul acestei provincii, de presiunile căruia n-au fost cruțați nici locuitorii din scaunul nostru.

Mitropolitul Atanasie, abia întors la reședința din Alba-Iulia de la sfințirea sa din București, deci fiind încă ortodox, e silit să-și apere preoții săi în conflicte cu credincioșii lor și cu sașii, ceea ce și face cu demnitate și dreptate în două scrisori de protest către primarul sas din Sibiu, în 22 martie⁶ și 20 aprilie 1698.⁷ În satul Cacova în acel timp erau patru preoți (cunoaștem numele la trei: Oană, Oprea și Ciucur). Între ei și săteni se ivește un conflict pentru plata dărilor. Credincioșii cer ca preoții lor să plătească nu numai darea preoțească legală fixată

² *Ibid.*, p. 16—17, no. XXVII, și Lupaș, *Documente istorice transilvane*, I, Cluă, 1940, p. 173—174, no. 69.

³ Lupaș, *o. c.*, p. 311—312, no. 137.

⁴ Iorga, *Studii și documente*, XIII, București, 1906, p. 193, no. 670.

⁵ Iorga-Hurmuzaki, *Documente*, XV, partea II, p. 1578, no. 2974.

⁶ Lupaș, *o. c.*, p. 454—458, no. 195 (apără preoții din Cacova).

⁷ *Ibid.*, I, p. 458—61, no. 196 (apără pe preotul Dan Pop din Proștea Mică).

pentru ei de dietă, ci și cea a „porților“ după moșie, pe care o plătesc sătenii, deci două dări. Pentru aplanarea conflictului aceștia din urmă se adresează primarului sas din Sibiu, care apoi îi îndrumă la hotărîrea Mitropolitului lor din Alba-Iulia. În fața șefului bisericesc se prezintă trei țărani bătrîni din Cacova cu preoții lor, fiecare parte cu plîngerile ei. Vlădica ascultînd acestea, comunică judecata sa părților interesate și în scris primarului sas în următoarele cuvinte:

„Este cu neputință ca preoții să plătească două feluri de dări, de vreme ce sînt oameni săraci și slujesc fără plată în sat în biserică, fiindcă Dumnezeu poruncește ca acela care slujește la altar să trăiască de la altar. Vor să-l aleagă pe unul dintre acei preoți ca acela să nu plătească darea la fel ca ei, pe acela îl vor ținea la ei, dar ceilalți le cer să plătească la fel cu ei, fiindcă stăpînesc acolo moșii și să plătească darea după moșie. Preoții chiar dacă ar fi zece într-un sat, sînt datori să plătească numai darea pusă asupra lor ca slujbași bisericești și nu două dări“. După aceste constatări vlădica continuă decizia sa:

„De aceea noi împreună cu preoții, după buna cunoștință a noastră am găsit și hotărît așa, că dacă satul le va da simbria pe care le-o datorează, adică: 2 zile de lucru, 1 clăie de grâu, 1 clăie de ovăz, o vadră de vin, le voi îngădui și eu preoților să plătească dare ca și ei, dar dacă satul nu le va plăti simbria în acea măsură, nu voi îngădui să plătească la fel cu ei darea după moșie; iar dacă vor duce vreo execuție asupra lor, am oprit și eu pe preoți să nu le facă slujbă preotească de nici un fel, pentru că nu le-o îngădui, căci eu răspund de preoții mei. Am poruncit și aceea și am oprit ca preot din altă parte să nu îndrăznească a merge între ei acolo pentru slujba preotească, căci dacă va face cineva aceasta și oă ar sluji lor chiar în cel mai mic lucru, voi săvîrși asupra lor pedeapsa preotească, le voi tunde părul. Și aceea am poruncit că fără scrisoarea mea, pînă ce nu le voi scrie eu, să nu le slujească (sătenilor) pînă cînd și ei (sătenii) în felul acesta nu vor da dreptate preoților“.

Evenimentele din ce în ce mai complicate și grave au împiedecat să se stabilească o armonie dreaptă și durabilă între acești trei factori: credincioși, preoți și decizia vlădicului șef bisericesc din Alba-Iulia relativ la cei din Cacova și din celelalte cinci sate. Propaganda catolică agresivă, susținută oficial de clericii iezuiți și armată, bulbură pacea și liniștea sufletească a locuitorilor din acest „scaun“ și relațiile cu preoții lor. Niciodată nu îndrăzniseră să-și cîștige aici aderenți cele 3—4 religii privilegiate din satul ardelean înainte de finea veacului al XVII-lea. Cu consolidarea dominației austriece catolice în această provincie, situația se schimbă complet. Lupte înverșunate se încep între conducătorii politici catolici, calvini și luterani, care se transpun și între români prin fel și fel de ademeniri, apoi prin persecuții, bătăi și închisori pentru a-i sili să accepte legea catolică a împăratului și a papei, fiindcă ei erau cei mai numeroși în această țară, care

prin aderența lor puteau contribui esențial la biruința catolicismului aici.

Am arătat în alte studii că la două mari anchete oficiale din 1698—99, românii s-au declarat categoric pentru legea lor părintească în tot cuprinsul provinciei și contra catolicismului.⁸ Doar ici-colo câțiva preoți s-au abătut de la mărturisirile credincioșilor lor, faptă pentru care și-au primit pedeapsa și disprețul cuvenit.

Catolicismul, deși înfrînt, nu se oprește aici, ci prin cele mai necinstite mijloace caută să cîștige de partea lui pe vlădica, protopopii și preoții români. Pentru acest rezultat se țin adunări, sinoade secrete și publice, se creiază acte secrete false și mincinoase, care toate produc o perturbare între popor și preoți în tot cursul veacului al XVIII-lea. Evident, că aceste lupte și dușmănia între frați au pătruns și în scaunul Săliștei, luînd proporții mari.

În cele trei tablouri de protopopi, care se presupune că au participat în favorul vlădicului Atanasie la cele trei adunări ori sinoade reale sau fictive, din 7 octombrie 1698, 5 septembrie 1700 și 6 ianuarie 1601, ținute la Alba-Iulia, se pomeneste și iscălește actul zis oficial al unirii cu Roma și protopopul Sava din Săliște, care reprezenta 15 preoți. În actul din 6 ianuarie 1701 se notează și confirmă cu pecelul său: „Eu protopop Sava din Săliște am jurat odată cu părintele vlădica Atanasie și mă țiu de aceia”.⁹

Această notă a lui Sava urmează imediat după acea a „protopopului Cristea fiul protopopului Staicu din Brașov”, avînd aproape același conținut de aprobare ca și cea a protopopului din Săliște. Ori, am dovedit,¹⁰ că cele semnate, pe actul din 6 ianuarie 1701, de „protopopul” Cristea sînt cu desăvîrșire false, căci el nu era protopop și n-a fost atunci la Alba-Iulia, ci din contră, s-a prezentat totdeauna ca dușman al vlădicului unit Atanasie, chiar și la investitura lui din 25 iunie 1701.

Deci, sîntem îndreptățiți să credem, că și cele semnalate de Sava sînt falsificate, căci la investirea lui Atanasie de episcop unit în Alba-Iulia, săliștenii se declară contra acestuia, ală-

8 Vezi Metes în *Revista Arhivelor*, III, București, 1939, p. 363—366, revista *Renașterea*, XXII, Cluj, 1947, no. 20—23, și din 1948, no. 29—30, 35—40, apoi revista *Mitropolia Ardealului*, VIII, Sibiu, 1963, no. 1—3, p. 113—122, și nota 17.

9 Pop Alex., *Desbinarea în biserica românilor din Ardeal*, București, 1921, p. 37, 55; Popovici Gh., *Uniunea românilor din Transilvania cu Biserica catolică sub împăratul Leopold I*, Lugoj, 1901, p. 127, 88.

10 Metes în revista *Mitropolia Ardealului*, 1963, no. 1—3, p. 124—126.

turi de brașoveni și făgărășeni pentru păstrarea curată a credinței strămoșești. Atitudinea aceasta curajoasă la locul și timpul convenit a săliștenilor și a preoților și protopopului ne-o confirmă, ce-i drept mai târziu (începutul 1749) trei preoți din Săliște: Bucur, Ion și VasIU, popa Măcinic din Sibiel și popa Ion din Galeș, către mitropolitul sîrbesc. Spusele acestora se bazează pe cele auzite de la părinții lor sau chiar de la preoți, care au fost martori oculari ai consacrării publice de episcop unit al lui Atanasie. Iată cuvintele celor 5 preoți:

„Cînd a venit unia... Atanasie episcopul numai decît a strîns sobor la Bălgrad și acolo a vestit unirea. Și așa a vestit-o de pitulat, cu cît fiind popii noștri neînvățați n-au priceput, iar noi mirenii am întrebat alte neamuri, și ne-au spus că-i stricădiune și ne-am ales brașovenii, făgărășenii și noi cețea-lalți am dat instanție cu protestatie, cum că noi nu primim unia. Atunci s-a sculat paterul care era lîngă vlădica, Baranyi, s-a sculat cu bătaia să ne bată, că ce nu primim unia. Atunci ne-am ales șase oameni, doi din Brașov și doi de la Făgăraș și doi de la Săliște și am trimis la împăratul Leopold și ne-a dat privilegiu foarte, cît nimenea să nu ne silească, nici nu ne-au silit... Noi avînd dreptate nimeni nu ne-a silit, nici sub episcopul Pataki, preoții noștri la unie...“¹¹

Nu cunoaștem numele celor doi delegați ai săliștenilor, dar e sigur că ei au acționat, cu cei 4 tovarăși, cu bun rezultat în sens ortodox.

Urmează o epocă de aspre frămîntări între popor și preoțime, lipsită vreo 60 de ani de conducerea unui vlădică propriu ortodox. Și aici prin fel și fel de ademeniri și promisiuni s-a lucrat pentru convertirea preoțimii la legea catolică, în speranță că apoi le va urma și poporul. Stăpînirea s-a înșelat amar, căci poporul a rămas în întregime în legea ortodoxă, iar dintre preoți foarte mulți au consimțit ca sus să fie considerați ca uniți, și în popor să lase impresia că sînt tot de credința lui părintească. Acest echivoc a ieșit curînd la iveală și o dușmănie s-a produs între unii și alții, înșelați deopotrivă. În vremea aceasta de vacanță episcopescă silită, vedem că brașovenii cu cei din țara Bîrsei au reușit să li se recunoască dependența ierarhică de București și Rîmnicul Vîlcii, cînd Oltenia, între 1718—1739, a fost sub stăpînire austriacă. Relativ la ortodocșii din ținutul Sibiului, deci și cei din al Săliștei, n-avem nici o informație oficială, că ei ar fi fost dependenți bisericește de R. Vîlcii în cursul celor 21 ani de ocupație, deși adeseori apar în Sibiu

¹¹ Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal*, I, Sibiu, 1920, p. 86—7; no. 59. Mai pe larg vezi cele petrecute atunci la Alba-Iulia în *Cronica popii Radu Tempea* din Brașov, ed. Stinghe, Brașov, 1899, p. 26—27.

banul Olteniei Gheorghe Cantacuzino și episcopii din Râmnicul Vlciilor, care ar fi putut mijloci relații bisericești cu R. Vlciilor.¹² Se pare însă că conducerea politică transilvăneană de atunci era contra unor astfel de relații, fiindcă, în 1725, generalul comandant Königsehr făcuse un plan întreg, ca să ridice populația românească din „fundus regius” și s-o colonizeze în Oltenia, aducând în locul ei nemți din Austria și Germania. Planul înaintat la Viena nu s-a putut executa după dorință, dar câteva mii de nemți totuși au izbutit să se colonizeze în satele din jud. Sibiu, etc.¹³

Cred că nu poate fi fără interes o listă, din 28 martie 1720,¹⁴ cu numele celor 22 preoți din scaunul Săliștii, cu anii, locul și vlădiciei care i-au sfințit.

Satul	Numele preoților	Locul sfințirii	Numele vlădicilor	Sfintirea înainte cu 3 ani
Cacova:	1. Oania	Alba-Iulia	Sava Brancovici	40
	2. Oprea	Alba-Iulia	Sava Brancovici	36
	3. Ciucur	Alba-Iulia	Varlaam	30
	4. Sandor	Alba-Iulia	Atanasie	17
Galeș:	1. Ioaneș	Alba-Iulia	Sava (Brancovici)	42
	2. Dan	Arad	Ioanichie (Martinovici)	7
Săliște:	1. Irime	Tilișca (jud. Alba)	„Stophi” (Sava Veștemeanul)	30
	2. Stan	Alba-Iulia	Sava (Brancovici)	60
	3. Dumitru	Alba-Iulia	Atanasie	15
	4. Oprea	Alba-Iulia	Atanasie	20
	5. Dumitru (altul)	Arad	Ioanichie (Martinovici)	10
	6. Vasile	Arad	Ioanichie (Martinovici)	4
	7. Juon	Arad	Ioanichie (Martinovici)	4
	8. Gheorghe	Arad	Ioanichie (Martinovici)	1
Sibiu:	1. Gheorghe	Alba-Iulia	Sava	52
	2. Oprea	Alba-Iulia	Sava (Veștemeanul)	30
	3. Gheorghe jun.	Alba-Iulia	Atanasie	22
	4. Macarie	Arad	Ioanichie	2
Tilișca:	1. Vasile	Alba-Iulia	Atanasie	22
	2. Oprea	Arad	Ioanichie	5
	3. Ștefan	Arad	Ioanichie	1½
Vale:	1. Oprea	Alba-Iulia	Atanasie	12

¹² Metes, *Relațiile bisericii românești din Ardeal cu Principatele române*, Sibiu, 1928, p. 32 și urm.

¹³ Bariț, *Din istoria Transilvaniei*, I. Sibiu, 1889, p. 332—335.

¹⁴ Hurmuzaki-Iorga, *Documente etc.*, XV, p. 1578, no. 2974.

Nu putem preciza câți dintre acești preoți au aderat pe față la unire în cursul celor 20 ani, dar e sigur că o parte din ei, ademeniți de favoruri materiale, au aprobat-o tacit și dubios, cum ne arată conștiința din 1733 a episcopului unit Inochentie Klein, de origine din satul vecin, Sadu.¹⁵

Protopopul Sava cu protopopiatul Săliștei au dispărut; cele 6 sate de-pindeau în 1733 de protopopul unit Tatomir din Rășinari, care mai funcționa și în 1756. Iată situația din scaunul Săliștei:

1. *Cacova* cu 113 familii, 1 biserică și 3 preoți uniți: Șandru, Oprea, Petre.
2. *Galeș* cu 91 familii, 1 biserică, 1 casă parohială, 1 preot neunit Dan.
3. *Săliște* cu 549 familii, 1 biserică, sesie parohială: arător 4 cîble, fînaț de un car de fîn, preoți uniți 5: Stan, Dumitru, Vasii, Gheorghe și Ieremie — și 8 preoți neuniți: Iuon, Oprea, Bucur, Lupea, Stan, Ionaș, Ieremie, Vasii.
4. *Sibișel* cu 260 familii, 1 biserică, 1 casă parohială, sesie: arător 2 cîble; 3 preoți uniți: Macarie, Gheorghe și Iuon.
5. *Tilișca* cu 198 familii, 1 biserică, 1 casă parohială, sesie: fînaț de 1 car de fîn, 4 preoți uniți: Vasii, Ștefan, Cărea și Stan.
6. *Vale* cu 100 familii, 1 biserică, sesie: arător ce 2 cîble; cu 3 preoți uniți: Oprea, Gheorghe și Andrei.

Deci, 18 preoți uniți și 9 neuniți. Dar din nenorocire în această conștiință oficială s-a trecut în mod fals aproape tot poporul din cele 6 sate, fără să fie consultat, ca aderent al noii legi unite. Și a fost trimisă autorităților catolice din Viena, ca dovadă a progresului unirii între români.

Cum s-a ajuns la această situație ireală, cu urmări neplăcute pentru liniștea și bună înțelegerea între popor și preoțime din aceste 6 sate ne spun tot cei 5 preoți citați, în plîngerea din 1749:

Din Viena au venit țarcălaș prin sate și au zis: „popii cari vor fi uniți să nu dea porție împărătească, atunci popii au zis unii că sînt uniți iară care au fost cu frica lui Dumnezeu au zis că ei nu sînt uniți mai bine or da porția și nu s-or uni... Atunci am întrebat pe cei ce zic să sînt uniți și de sută de ori și am zis rogu-vă nu care cumva să fiți uniți. Ei au luat vin și pită și s-au pus în ghenunche și s-au jurat că ei nu sînt uniți și au afurisit, că nici lor unirea nu le trebuie. Apoi nou noi am crezut“. La mărturisirea oficială „au zis că au fost și or fi uniți“. După aceste declarații poporul s-a despărțit de preoții lor mincinoși și trădători. Popii uniți s-au dus la domni „și ne-au pârît și mințit că noi am fost împreună cu dînsii... și ne-au pus sub birșag și ne-au prins pre noi peste 300 oameni fruntași, dar noi am răspuns că nu ne vom uni. Atunci i-a eliberat dar i-a supus la mai mare și cumplit birșag și bătaie“. S-au plîns împărătesei, care, vorba să fie că nu știa nimic de aceste fărădelegi, și a dat ordin să înceteze birșagurile, bătaile, să nu-i silească la unire fiindcă ea zice: „Nu m-am pus eu craiul țării, ca să stric legea cuiva, ci să întăresc“... Autoritățile în subordine din Sibiu n-au dat nici o atențiune acestor vorbe crăiești, ci au continuat cu și mai mare înverșunare persecuția celor care nu voiau sub nici un preț să-și lapede credința strămoșească.¹⁶

¹⁵ Publicată în revista *Transilvania*, Sibiu, 18, p. 181—182, și la Bunea, *Episcopul Inochentie Micu Klein*, Blaj, 1900, p. 365—366.

¹⁶ Dragomir, *Desrobirea religioasă*, I, p. 87, no. 59 (anexe). La fel declară în Viena, în aprilie 1752 și eroul martir Oprea Miclăuș din Săliște că sătenii din scaunul Săliștii n-au părăsit legea unită, fiindcă ei n-au fost niciodată uniți.

Preoții uniți s-au simțit la început destul de bine și mulțumiți în situația echivocă. Puseseră stăpânire pe aproape toate bisericile, slujbe e adevărat că aveau puține. căci credincioșii se fereau de ei, dar în recompensă aveau favoruri, primind porțiuni canonice după care nu plăteau dări și dijme, și când acestea nu satisfăceau sesia legală, destul de ridicată, atunci socoteau și moșia lor proprie de porție, fiind în sensul acesta scutită de dări și dijme.¹⁷ Privilegiul acesta îi ținea legați de unire, deși credincioșii le lipseau.

Poporul, văzînd această batjocură, neavînd biserici și preoți care să le îndeplinească cel puțin slujbele religioase principale la botez, cununie și înmormîntări, începe să murmure tot mai răsunător, trecînd la acțiuni de revoltă contra celor care îi ofensau așa de brutal, mai ales după trecerea, în aprilie 1744, a călugărului revoluționar sîrb Visarion prin Săliște și a episcopului unit Inochentie Klein, care la Rusaliile aceluși an, se deplasează tot la Săliște unde vrea să officieze o liturghie, potolind mișcarea poporului, care nu se prezintă, afară de judele și cîțiva jurați, care repede părăsesc biserica goală.¹⁸

Guvernul Transilvaniei intrigat de această mișcare revoluționară a poporului, în 4 mai 1744, dă un ordin ca toți sătenii să cerceteze slujbele bisericesti, căci în caz contrar vor fi aspru pedepsiți conform legilor „aprobate și compilate“, că nu respectă „legea lui Dumnezeu și a patriei“.¹⁹ Se delegă de magistratul din Sibiu trei persoane: A. Hermann, M. Fr. Leonhard și A. von Adlershausen să comunice acest ordin locuitorilor din satele din jurul Sibiului, aducînd la centru răspunsul acestora. În 29 mai 1744 delegații primesc în scaunul Săliștei următoarele răspunsuri ale poporului pe care le dăm în rezumat exact:²⁰

1. *Cacova*. Rămîn la vechea lege românească, nu vor să știe de nici o schimbare: cer preotului Ciucur să declare e unit ori nu? Dacă-i unit, ei au alți oameni potriviți pentru preoție, fiindcă biserica și cărțile sînt ale lor. Popa, după o evitare oarecare, răspunde că nu știe altă lege decît cea de aici din sat.

2. *Sibiel*: sînt uniți și fac rugăciune pentru împărăteasa.

3. *Săliște*: cei 10 preoți de aici declară, că fac slujbă divină care din vechime s-a obișnuit și o țin pînă la ceasul din urmă.

4. *Galeș*: Păstrează vechea religie grecească și rămîn la ea.

5. *Tilișca*: de la legea strămoșească nu vreau să se abată odată cu capul și rămîn statornici în ea.

17 Bunca, *Episcopii P. P. Aron și D. Novacovici*, Blaj, 1902, p. 293—4, 395, 399.

18 Bariț, *p. c.*, I, p. 425.

19 Lupăș, în *Revista teologică*, Sibiu, 1938 (XXVIII), no. 7—8, p. 285—6.

20 *Ibidem*, p. 286—288 (declarațiile aici în limba germană).

6. *Vale*: se conformează spuselor săliștenilor.

Linieștea nu s-a restabilit în aceste sate după ancheta de mai sus, din contră agitația e tot mai vehementă, poporul năvălește în biserici, alungă pe preoții uniți, amenințându-i cu moarte, le ūau cărțile și odăjdile bisericești, mirul și cuminecătura. Revolta și atacul asupra preoților uniți din partea credincioșilor ortodocși a fost ceva cu totul neobișnuit în aceste sate, la finea anului 1744, guvernul delegă doi comisari: Ladislav Vajna și Ioan Tikler, ca să cerceteze aceste cauze foarte grave în cele șase sate. Ancheta se face în 14 mai 1745 în casa țăranului Ghib Criștiu din Săliște. Comisarii pun întrebări martorilor ascultați, care sînt aproape toți preoții uniți din cele 6 sate și anume: 21

1. *Cacova*: Oprea Lebu 45 ani — Ciucur.

2. *Galeș*: Stan de 26 ani.

3. *Săliște*: Iuon c. 60 ani, — Inimie de 40 ani, — Lupea 50 ani, Ioaneș de 42, — Stan Ștefan-Vasile de 34 ani. Sînt amintiți și preoții ortodocși: Dumitru și Stan.

4. *Sibiul*: Macarie de 45 ani.

5. *Tilișca*: Vasii de 74 ani, — Ștefan 54 ani — Stan de 50 ani. Amintiți și preoții ortodocși: Ioaneș și Lupea.

6. *Vale*: Gheorghe de 48 ani, — Andrei 38 ani.

Acești preoți uniți, care au suferit și au fost amenințați foarte grav din partea poporului revoltat, spun ce au văzut și auzit personal în acele zile de groază pentru ei, unii mai categorici, alții mai timizi. Toți mărturisesc că au fost scoși din biserici în preajma Crăciunului, de cine și ce li s-a luat: cheile bisericilor, odăjdii, odoare și cărțile bisericești, mirul, cuminecătura, se reproduc cuvintele injurioase la adresa lor, la a legii catolice și a împărătesei, apoi amenințările cu moarte, bătaie, dărîmarea caselor etc. acestor „diavoli și hingheri”, curățitul și spalatul bisericilor spurcate de slujitorii uniți și sfînțite din nou de preoții ortodocși.

În urma acestor declarații, autoritățile din Sibiu au arestat pe autorii indicați ai acestei revolte: Danila Milea, Stan Borcea și Dumitru Șteflea din Săliște, eliberați numai cu garanție după 4 ani (februarie, iunie 1749).²²

Guvernul țării și cei din Viena nu cedează nimic, ci din contră își intensifică ordinele și măsurile practice tot mai aspre pentru a intimida poporul ca să îmbrățișeze noua lege a Romei și a crește turma preoților uniți cu bisericile goale. În iarna 1745/46 se trimite în aceste părți de graniță episcopul rutean unit Manuil Olsavszky din Muncaci, care străbate satele pentru propagandă în favorul unirii, însă rămîne uimit de persistența sătenilor și a preoților în credința părintească. El propune guvernului să utilizeze toate mijloacele pentru înfrîngerea cerbiei sătenilor și stîrpirea neuniților; preoții neuniți să fie aruncați în temniță. Între alții, indică și din satele scaunului pe: popii

21 *Ibidem*, p. 293—297 (declarațiile în românește traduse) și la preotul Ion Popa în *Telegraful român*, Sibiu, 1915, no. 127—129.

22 Lupaș, în *Revista teologică*, p. 297.

Dan și Vasile din Săliște, popa Ioan din Galeș și popa Măcinic din Sibiel, drept corifei ai revoltelor. Mai cerea ca directorul fiscal să propună dietei din Sibiu, în 1746, și alte măsuri care vor contribui la consolidarea unirii.²³

Acest director fiscal e românul renegat, trecut la legea catolică Petru Dobra din Zlagna care își câștigase mari merite, datorită cărora se bucura de așa autoritate la cel de sus. De fapt era un mare și devotat prieten al uniților și dușman neimblinzit al ortodocșilor, sprijinind prin acțiuni utile pe cei dinții și persecutând neomenos pe cei din urmă. Ajutase pe episcopul Klein să dobândească domeniul Blajului, pe preoții uniți îi scutea de dări pentru sesiile parohiale și moșile proprii chiar și în scaunul Săliștii cum constată și ancheta din 1753, lucru ce-l vom vedea îndată. Maria Terezia, pentru atașamentul dovedit prin fapte la legea catolică, îl numește de comisar „protector al unirii“, în 15 aprilie 1745 pe Petru Dobra peste scaunele din „fundus regius), deci și pentru scaunul Săliștii.²⁴ În noua sa funcție însemnată caută să se facă vrednic de această distincție și nu cruță nici o osteneală, ca să fie deplin și sincer prețuită la forurile de sus.

În urma revoltei neuniților contra preoților uniți din cele 6 sate, guvernatorul Haller cheamă la o consfătuire pe vicarul de la Blaj P. P. Aaron și pe Petru Dobra și împreună decid cele mai aspre pedepse corporale și în bani pentru cei vinovați. Ca acestea să poată fi executate efectiv, iată măsurile:

„Și ne-au trimis două companii de neamți, de ne chinuesc și ne căznesc. Și de betejeaște un om, duc neamții popii cei uniți de-l cuminecă, și de moare un om iară duc neamții de-l îngroapă, și pătimim de frica nemților și de-a popilor. Și de se naște vre-un prunc, aleargă popii cu neamții de-l botează cu de-a sila. Și care om nu vrea să meargă cu popii uniți la biserică, îi trage întâiu cîte 50 bani, a doua oară cîte 1 florin și merg la cârciumă și-l beau. Și umblă pe ulițe tot beuți, nu ca preuții, ci ca ijuțuții cei răi și pînă acuma ne chinuesc împreună cu neamții și zic că-i porunca înălțatei crăiașe.“²⁵

Cele două companii de soldați au stat pe capul oamenilor aproape 1 an în care n-a fost jaf și batjocură să nu fie aplicare nenorociților săteni: bătaie, temniță și bani. Petru Dobra într-un lung memoriu către guvern (ianuarie 1749) înșiră, după ancheta sa personală, 18 acuze grele contra ortodocșilor mireni și preoți din ținuturile marginene, care privesc și pe cei din scaunul Săliștii și care vinovații și rele s-au îndreptat, cum recunoaște el însuși în cuvintele:

1. „Toate bisericile ocupate de preoții „schismatici“ au fost restituite uniților. — 2. Preoții neuniți înspăimîntați, nu mai îndrăznesc să intre, ca în anii trecuți în biserici, ci mulți dintre ei s-au supus. — 3. Preoții uniți au fost primiți din nou de către popor, care le prestează toate dăjdiile. — 4. Poporul într-atîta s-a umilit, încît cercetează pretutindeni bisericile unite și se servește de tainele, pe cari de atîția ani le-a disprețuit.“²⁶

23 Dragomir, o. c., I, p. 166—167. Preotul Ioan Vîrvorea din Galeș în mai 1756 e arestat, *Ibid.*, I, no. 101, și II, p. 48—49.

24 Stoica Em., în *Revista istorică*, București, 1933, p. 155—158.

25 Dragomir, o. c., I, p. 88, anexe, no. 59. Vezi cum P. Dobra silește în temniță pe 6 bătrîni să se declare uniți. *Ibid.*, I, p. 212.

26 *Ibid.*, I, p. 180.

Pentru ca comisarul Dobra să ajungă la acest rezultat închipuit, dar ireal, a stors din cele 6 sate: 500 florini pentru el și 1120 fl. pentru funcționarii sași din Sibiu, care l-au servit în acțiunea sa.²⁷

Sub presiunea celor 2 companii de soldați, o parte redusă din sătenii din cele 6 sate — cei mai mulți au fugit în pădure — au fost siliți să iscălească 10 condiții umilitoare, aduse din Sibiu de L. Moringer, judele regesc al Transilvaniei, scăpând astfel de teroarea soldaților revocați.²⁸ În felul acesta se produse aici o pace scurtă și aparentă.

Director fiscal și protectorul unirii Petru Dobra, în zelul său exagerat pentru catolicism, a făcut două mari greșeli din punctul său de vedere, care-l va costa înlăturarea din aceste înalte demnități publice și, poate chiar și moartea, urmată îndată după pierderea lor. În cursul acestor demnități, Dobra a făcut multe și reale servicii materiale, dar și de ordin mai înalt, preoților și bisericilor unite,²⁹ de care era foarte prețuit. Acum, în 1751, încearcă să ajute în cadrul mai larg pe românii uniți, în numele cărora înaintează o cerere către regina Maria Terezia, ca celor de pe pământul crăiesc să le dea din întinsul teritoriu săsesc teren pentru case și agricultură celor lipsiți. Regina, surprinsă, refuză cererea, deși justă și potrivită, căci înfăptuirea ei ar fi îmbunătățit simțitor situația economică a românilor nevoiași, din bogatul „fundus regius”.³⁰ Al doilea caz, și mai grav și cu răsunet, e protestul înaintat dietei din Sibiu, tot în acest an, în care înșiră numeroase asupriri și fără de legi ale sașilor contra românilor de pe fundul crăiesc și cere îndreptarea lor și pedepsirea celor vinovați.³¹

Prin aceste două cazuri, care tăiau adânc în interesele materiale și în prestigiul sașilor, pe lângă scutiunile de impozite ale preoților uniți, Dobra a fost lovit de dușmănia necruțătoare a sașilor, cu mult mai influenți și mai puternici, decât el și la intervenția lor, fiindcă și-a depășit drepturile limitate, a fost trecut în postul de asesor la tabla regească, micșorându-i rostul. Dobra se pare că a uitat sau i-a scăpat din vedere că sașii, în această epocă, erau în plină ascensiune, de a reduce prin toate mijloacele în scris și realitate, la situația de iobagi pe românii de pe pământul crăiesc și în deosebi pe cei din scaunul Săliștei, cum se constată limpede și necontestat din cele câteva descripții din veacul al XVIII-lea.³²

În consolidarea uniților în aceste sate din scaunul nostru, Dobra a fost un colaborator sincer și asiduul al vicarului unit de la Blaj P. P. Aaron în toate acțiunile de asuprire și pedepsire practicate de cei doi prieteni devotați, dintre care, după moartea celui dintâi, în 1752, Aaron ajunge episcop la Blaj, fără să înceteze metodele lui condamnabile de a-și mări turma credincioșilor.³³

²⁷ *Ibid.*, I, p. 70—71, no. 47, și p. 146, no. 90 (anexe) și alte sume încasate, p. 188—189.

²⁸ *Ibid.*, I (anexe), p. 84—86, no. 58 (condițiile) și p. 102—3, no. 66 (numărul celor iscăliți).

²⁹ Bisericii unite din Vale în 9 mai 1751, Dobra îi asigură venitul din vinderea în sat a vinului. Cf. Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 236, no. 9.

³⁰ Dragomir, *o. c.*, I, p. 214.

³¹ Publicat în revista „*Tara Birsei*”, Brașov, 1932, p. 4—12, no. 1.

³² Vezi pe larg dovezile istorice în studiul meu, *Trecutul românilor din scaunul Săliștei*, în *Omagiu prof. Andrei Oțetea*, București, 1965.

³³ Vezi jaful de bani și temnița aplicată poporului și preoților din Săliște și Tilișca la intervenția lui Petru Dobra și vicarului P. P. Aaron, la Dragomir, *o. c.*, I, p. 136—138, no. 84 (anexe).

Încă în 1750, fiind numai vicar, Aaron, pentru a-și câștiga simpatia și sprijinul oficial necesar al guvernului și al autorităților catolice din Viena și Roma, nu se sfiește să le prezinte o conscriere exagerată și necorespunzătoare a numărului credincioșilor uniți, care ar fi în creștere continuă. Iată cum înfățișează situația uniților din cele 6 sate ale scaunului Săliște, avînd în fruntea lor pe protopopul unit Tatomir din Rășinari: ³⁴

1. <i>Cacova:</i>	1000 suflete, 1 biserică, 2 preoți, 1 crîsnic	
2. <i>Galeș:</i>	1400 suflete, 1 biserică, 3 preoți, 1 crîsnic	finat 1 cîble
3. <i>Săliște:</i>	3600 suflete, 2 biserici, 9 preoți, 1 crîsnic	finat de 2 care
4. <i>Sibiel:</i>	1400 suflete, 1 biserică, 3 preoți, 1 crîsnic	arător de 2 cîble
5. <i>Tilișca:</i>	1100 suflete, 1 biserică, 3 preoți, 1 crîsnic	arător de 2 cîble
6. <i>Vale:</i>	860 suflete, 1 biserică, 3 preoți, —	arător 1/2 cîblă

Vom vedea ce reprezintă, ca exactitate, această conscriere în comparație cu cele făcute de autoritățile civile în 1753 și 1761.

În timpul acesta de umiliri de conștiință a neuniților apar trei figuri excepționale de curaj și sacrificiu din aceste sate: țăranul Oprea Miclăuș din Săliște, popa Moise Măcinic din Sibiel și popa Ioaneș din Galeș, care nu cruță nici o osteneală, luînd drumul Vienei pentru a informa pe împărăteasa Maria Terezia și sfetnicii ei, prin memorii aduse de la poporul din Transilvania, că el e supus tronului și că afirmațiile autorităților transilvane sînt false și siluite în ce privește credința, pentru că poporul mai bucuros preferă moartea ori emigrarea, dar legea părinților nu o lasă nicum.

Cum s-au desfășurat faptele, care au cauzat multe lacrimi, dureri și pagube materiale neuniților, se vede precis din declarațiile lui Oprea Miclăuș și ale popii Moise Măcinic din Sibiel la ancheta din Viena din 14—15 aprilie 1752: ³⁵

Oprea Miclăuș spune că a fost în Viena de 3 ori; în 1748, 1749 și 1752, aici n-am fost la nimeni decît la Maiestatea sa, apoi la domnul cancelar (Kaunîtz) și aici, la cancelaria aulică transilvană din Viena. Întîi a fost cu Ioan Oancea din Făgăraș pentru religie și a adus acasă decizia crăieșei, că oricine poate fi unit sau neunit, după libera voință. „Cu acest decis ne-am întors acasă și l-am dus la guvernatorul din Sibiu, însoțiți de o mulțime de popor, care pe Oancea l-a arestat, iar eu abia am scăpat cu fuga încă cu 4 inși, din Gurariului, Orlat, Poiană și Jina. A doua oară am venit la Viena în martie 1749 cu 4 inși. Conte Kollowrat ne-a spus să mergem acasă că totul se va îndrepta și va fi bine“. Dar, în taină a aflat de la un Andrei Boer, că vor fi obligați să meargă la biserica unită. Tovarășii s-au

34 Bunea în revista *Transilvania*, Sibiu, 1901, p. 252.

35 Lupaș în *Analele Academiei Române*, seria III, vol. XXVI (1944), p. 92, 395—486.

prăpădit, iar O. Miclăuș s-a așezat în Banat în satul Becskerek, lăsându-și familia în Săliște, — trăind aici ca păstor de oi. Tot aici se refugiasă și popa Moise Măcinic din Sibiel, lăsându-și soția și copiii, după multă suferință și temniță îndurată vreo 17 luni, trăind ca zilier. — Al treilea drum al lui Oprea Miclăuș e în aprilie 1752, însoțit de data aceasta de popa Moise, cu care viețuise aproape 1½ an în același sat bănățean. După ce primesc un memoriu de acasă, adus de popa Ion din Poiană și popa Ioanăș din Galeș înainte cu două săptămîni de Paști, traducîndu-l în nemțește în Timișoara, iau drumul din nou spre Viena, izvor de nădejde că dreptatea lor și a celor de acasă doar va birui. În toate cele trei rugăminți-memorii către M. Terezia avem aceste dorințe supreme: 1. Libertatea deplină a credinței lor. — 2. Un episcop ortodox venit de la Carloviț. — 3—4. O comisie dreaptă să cerceteze fărădelegile indicate și cine-i unit și neunit.³⁶ 5. Să fie ridicată opreliștea prin care de opt ani toate slujbele religioase ortodoxe au fost oprite.³⁷

Poporul mărginean nu s-a înșelat în cei doi delegați ai săi, fiindcă amîndoi erau adînc convinși de dreptatea cererilor și știau precis cum să le însoțească cu graiul viu în fața forurilor preaînalte din Viena, surde și lipsite de orice omenie. Ei mai înaintaseră și alte plîngerii la soțul reginei și ambasadorul Rusiei la Viena împreună cu popa Stan din Sadu și călugărul Nicodim, apoi mitropolitului sîrbesc Pavel Nenadovici din Carloviț.

Iată răspunsul cuminte și hotărît al lui Oprea Miclăuș din aprilie 1752, la afirmația că tot poporul a primit unirea înainte cu 40 ani și acum vrea să-și calce jurămîntul: „Noi recunoaștem, că este păcat mare să-ți părăsești credința; *dar noi nu am fost niciodată uniți*, așadar nici nu părăsim unirea ci rămînem numai în vechea noastră credință, căci oricît s-ar părea că am fost uniți, totuși cu adevărat lucrul stă cu totul altfel, căci *numai preoții noștri s-au arătat ca și cum ei ar fi uniți*, și au jurat de o parte că ei ar fi primit *legea nemțească adecă unirea*, iar de altă parte față de noi se legau pe ce au mai scump și se jurau în tot chipul, că *ei numai de silă s-au arătat față de domni*, ca și cum ar fi uniți, dar că aievea nu ar fi fost, ci ar fi rămas statornici în vechea credință, și că *jurămîntul pe care l-au făcut*

³⁶ Lupaș, *Doi precursori ai lui Horia în audiență la curtea împărătească din Viena* în An. Ac.Rom., seria III, vol. XXVI (1944), p. 71—73, no. 20—21, aici se reproduc cererile către guvern ale episcopului P. P. Aron și Ign. Bornemissa „protectorul unirii”, ca numita comisie de cercetare să se sisteze.

³⁷ Dragomir, o. c., I (anexe), p. 115—117, no. 74 (din 1752).

ei de silă, nu ar avea nici o tărie. Aceasta este acum pricina de căpetenie, că noi pe astfel de înșelători nu vrem să-i mai suferim, nici să-i mai avem ca preoți ai noștri, ci poftim astfel de preoți cari joară numai într-un fel nu în două feluri.

Adecă noi vrem să avem un vlădică de la Carloviț, care să ne sfințească preoții după pofta lui și căruia vrem să-i dăm cea mai deplină ascultare, ca să ne liniștim conștiința, care liniștire n-o mai putem găsi la preoții de acum, nici la vicarul general (P. P. Aaron), căci ei vorbesc în două feluri, așa încît noi am vrea mai bucuroși preoți curat catolici, ca unii care au rămas și au crezut totdeauna într-un singur fel, decît unii ca aceștia, cari grăiesc în două feluri. Noi cerem așadar și pentru noi și în numele poporului încă odată: sau episcop de legea noastră sau drum slobod să plecăm din țară. Dacă preoții uniți acum vreau să spună, că poporul a fost vreodată unit, ar trebui să dovedească în fața Măriei Sale că (om de om s-ar fi mărturisit unit, nu numai preoții) întreg poporul a fost întrunit și a primit cu vot obștească unirea. Dar așa ceva nu vor putea dovedi niciodată, căci *numai popii s-au iscălit*".³⁸

Preotul Măcinic din Sibiel la o întrebare teologică importantă a anchetatorului dă un răspuns care arată limpede, că era un preot cu carte, sfințit la București, care știa să facă deosebire între concepția ortodoxă și cea catolică: „Dar, fiind tu preot, știi, ce crezi și ce deosebire este între biserica unită și între cea neunită?” Preotul român dă acest răspuns: „Da, știu că uniții mărturisesc purcederea Duhului Sfînt de la Tatăl și de la Fiul dintr-odată, iar noi neuniții mărturisim, că El purcede numai de la Tatăl”. „Dar nu știi tu, că Tatăl și Fiul sînt un Dumnezeu?” „Da știu și cred”, și-mi pare că e tot una, dar eu mărturisesc totuși numai credința, pe care o mărturisesc sîrbii și grecii”.³⁹

Rezultatul tragic al acestor osteneli și intervenții juste a fost că stăpînii din Viena au arestat pe Oprea Miclăuș și popa Moise Măcinic în aprilie 1752 și i-a aruncat pe viață în temnița infernală de la Kufstein din Tirolul austriac, asemenea în 1756 și pe popa Ioaneș Vîrvorea din Galeș. Toate intervențiile de a-i elibera sau a-i vedea, au fost zadarnice, singuri negustorii români din Brașov ne spun că au vorbit prin 1776 cu unul din acești mucenici și eroi pentru apărarea legii strămoșești, care

³⁸ Lupaș. *Doi precursori ...*, p. 68—642.

³⁹ *Ibid.*, p. 69—463.

în acel an mai trăiau,⁴⁰ murind înainte de 1784 când oficial se arată că nu mai erau în viață.⁴¹

Amintirea lor a fost adeseori înviată și căutată, ca și locul închisorii, din partea poporului și a îndureratei familii, nu numai în actele plîngerii contemporane, ci și cronica rimată: Plîngerea mînăstirii Prislop „care nu uită suferințele lor cuprinse în versul:

„Atuncea Săliștenii
Cu cei de lîngă ei împrejurimi
Au căutat oameni să găsească
Treaba lor să le-o împlinească:
Și cu toții s-au sfătuit
Pe trei oameni au găsit
Doi preoți și un mirean
Din Săliște și din Scaun
Preotul Măcinic și Oprea Miclăuș
Și preotul Ioan din satul Galeș
Pe acești trei au ales
La Chesaro-Crăiasă au trimes,
Crăiasa rugăciunea lor o au primit
Și cu drag li s-au făgăduit
Cum ea silă nu le face,
Ci să se odihnească în pace
Și cu unația nimenca să nu-i silască
Ci întru a lor pravoslovie să trăiască.
Atunci Aron (episcopul) ca un leu răcnind s-a sculat
Prin scrisori după ei au alergat
Și pe cîte trei în Viena i-au închis
Și acolo viața lor s-au stins“.⁴²

*

Scaunul Săliștei făcea parte din „fundul crăiesc“ și astfel românii de aici erau liberi și cu aceleași drepturi ca și sașii. Ori aceștia se bucurau, fiind luterani, de vrajbă zilnică între frații români uniți și neuniți și între acești din urmă și stăpînirea care-i persecuta. Îi supăra însă privilegiile preoților uniți, scutiți de dări și cu alte favoruri, care erau și în paguba sașilor, care din ce în ce se pretindeau domni feudali. În ancheta de mai jos, din 1753, se caută averea mobilă și imobilă a preoților din acest scaun, dările plătite și restanțele cu cauzele lor.

40 Cronica din Schei a lui Radu Duma, publicată de Krețulescu în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, București, 1910, vol. XI, partea II, p. 279—280.

41 Lupaș, *Studii istorice*, IV, p. 260, și no. 2, și Dragomir, *Desrobirea religioasă*, I, p. 196—197, și no. 1.

42 Lupaș, *Cronicari și istorici români*, ed. II, Craiova, 1941, p. 73, și Radu Iacob, *Istoria vicariatului gr-cat. al Hațegului*, Lugoj, 1913, p. 351—367.

În noiembrie-decembrie 1753 senatorul din Sibiu Mihail Wagner și secretarul scaunului Săliște Andrei Gottfried Conradt fac o anchetă asupra situației preoției române din satele scaunului Săliște, Sibiu și Tălmăciu, cărora li se pun 23 de întrebări, la care dau diferite răspunsuri.⁴³

Iată cele 23 întrebări cu răspunsul în cele 6 sate ale scaunului Săliște:

1. Cîte familii sînt în sat?
2. Cîți preoți, gramatici (învățători) și „epitropi“ sînt?
3. Numele lor?
4. S-au sustras de la contribuție?
5. Au fost scutiți de contribuții și dări?
6. Ce avere mobilă și imobilă au?
7. Ce contribuție dau în bani?
8. De cînd n-au mai plătit contribuție?
9. Restanțele de dări ale preoților?
10. Care au plătit din restanțele anilor 1750—1753?
11. Care mai au restanțe pe 1750—1753 și cît?
12. Numele restanțierilor?
13. Protopopul a dat ordin să nu plătească preoții și prerogativele acestora, etc.?
14. Care preoți nu s-au supus acestei înștiințări-ordin?
15. Care plătește dare statului?
16. Ce restanțieri sînt față de sat?
17. Ce rol judecătoresc au preoții în sat?
18. Preoții nu dau nimic din vie satului?
19. Preoții locuiesc în case proprii?
20. Ce case parohiale sînt?
21. Cît pămînt are biserica?
22. Preotul cît folosește din el?
23. „Episcopul“ ce plătește și de ce-i scutit?

*

Răspunsurile le dau în ordinea satelor anchetate. La unele întrebări n-avem răspuns sau este dat la altele.

I. Satul Săliște:

1. În Săliște sînt aproximativ 627 familii.
2. În satul acesta sînt 15 preoți sfințiți, 2 gramatici și 1 „epitrop“.*
3. Cei 15 preoți sfințiți sînt: 1. Vasile, juratul preoților (protopop?), 2. Ioan fiul lui Vasile. — 3. Dumitru, 4. Dumitru fiul lui Dumitru. 5. Ioan. — 6. Savul fiul lui Ioan. — 7. Stan. — 8. Lupea, 9. Dumitru lui Lupea. 10. Ioaneș. — 11. Vasile. — 12. Irimie. — 13. Stan iunior. — 14. Dan. — 15. Oprea.

⁴³ Ancheta o publicăm după o traducere liberă din Arhivele Statului din Cluj, pe care n-am putut-o controla cu originalul german din Arhivele Statului din Sibiu, după care p. 4. Gîlea a publicat numai numele preoților români din cele trei scaune: Săliște, Sibiu și Tălmăciu în revista *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, 1958 (III), no. 1—2, p. 96, și V (1960), no. 5—6, p. 344—51.

* Aici Kirchenvater are înțelesul de *crîsnic* și nu epitrop.

2 gramatici: 1. Oprea fiul popii Ioaneș. — 2. Savul fiul popii Oprea.

1. „epitrop”: Irimie al popii Stan.

4. Ei s-au sustras contribuțiilor invocând prerogativele bisericești.

5. Acești preoți au fost scutiți de orice contribuție și de toate celelalte dări față de comună.

6. Popa Vasile „juratul” preoților a dat contribuția împreună cu fiul său Popa Ioan pentru o casă și o grădină și aparținătoarele: arător de 2 cîble semințe, livadă de 1½ car, vie de 40 ferii de vin; 1 cal și o vacă.

Popa Dumitru și fiul său cu același nume stăpînesc o casă mică fără grădină, arător de 2 cîble de semințe, livadă de 1½ car de fîn, vie de 40 ferii de vin, o vacă și 1 cal.

Popa Ioan cu fiul său popa Savul stăpînesc o casă avînd alături de grădină: arător de 2 cîble semințe, livadă moștenită de 1½ car de fîn, vie de 40 de ferii de vin, 1 cal și 20 oi.

Popa Stan stăpînea o casă cu grădină; arător de 4 cîble de semințe, livadă de 4 care fîn, vie 40 ferii de vin; 4 boi, 1 cal, 1 vacă și 50 oi.

Popa Lupea cu fiul său popa Dumitru stăpînesc o casă cu o grădină mijlocie; arător de 5 cîble semințe; livadă de 3 care de fîn, vie de 60 ferii de vin, 2 boi și 1 cal.

Popa Ioaneș cu fiul său Oprea grămatic stăpînesc o casă cu o grădină mică, arător de 2 cîble semințe, livadă de 1 car de fîn, vie de 60 ferii de vin.

Popa Vasile stăpînește o casă cu grădină frumoasă, o altă grădină cu fructe; arător de 2 cîble de semințe, livadă de 4 care de fîn, vie de 60 ferii de vin, 1 cal.

Popa Irimie stăpînește o casă cu o grădină mică, arător de 1 cîblă semințe, livadă nu are, vie de 20 ferii de vin, 1 cal.

Popa Stan iunior are o casă cu o grădină bună, arător de 4 cîble, vie de 40 de ferii de vin, 2 boi și 1 cal.

Popa Dan are o casă și o grădină frumoasă; arător de 2 cîble, livadă de 2 care, vie de 40 ferii de vin și 1 cal.

Popa Oprea cu fiul său Savul gramatic au o casă și o grădină mică, arător 2 cîble, livadă de 2 care, vie de 20 ferii de vin, 2 boi și 1 cal.

„Epitropul” Irimie al popii Stan are o casă cu o grădină frumoasă, arător de 1 cîblă, livadă de 1½ care, vie de 30 ferii de vin, 1 cal, 1 vacă și 10 oi.

7. Contribuția preoților:

	Rfl.	cr.
Popa Vasile (jurat...) cu fiul Popa Ioan	8	12
Popa Dumitru cu fiul popa Dumitru	8	12
Popa Ioan cu fiul popa Savul	8	12
Popa Stan	10	56
Popa Lupea cu fiul popa Dumitru	10	56
Popa Ioan cu fiul Oprea	8	12
Popa Vasile	10	56
Popa Irimie	2	44
Popa Stan iunior	8	12
Popa Dan	5	28
Popa Oprea cu fiul său Savul	8	12
„Epitropul” Irimie al popii Stan	4	06

Total 94 18

8. Popa Vasile, protopopul (?) preoților, e în slujbă de 30, fiul său popa Ioan de 1 an.

Popa Dumitru de 40 ani, fiul său Dumitru de 1 an.

Popa Ioan de 30 ani și fiul său Savul de 9 ani.

Popa Stan de 2—4 (are un frate în Acăliu, unde s-a stabilit în 1750, la Săliște a rămas în restanță cu 27 fl., fratele său Stan refuză să plătească această restanță)

Popa Lupea de 24 ani, fiul său Dumitru de 1 an.

Popa Ioaneș de 20 ani, fiul său Oprea de 1 an.

Popa Vasile de 30 ani.

Popa Irimie de 30 ani.

Popa Stan iunior de 9 ani.

Popa Dan de 9 ani.

Popa Oprea de 40 ani.

Gramaticii: Oprea fiul popii Ioaneș de 1 an și Savul fiul popii Oprea de 1 an.

„Epitrop”: Irimie al popii Stan de 4 ani în slujbă.

9—10—12. Restanțele popii Stan cel bătrîn pe anii:

Anii	1742	1748	1750	1751	1752	1753	Total
Rfl.-cr.	3,20	3,05	5.—	8,20	10,—	4,06	33 Rfl. 51 cr.

Popa Dan restanță din 1749 Rfl. 1 cr. 28½.

Restanța „epitropului” Irimie al popii Stan o arată tabela formată la punctul 5.

Aioi mai trebuie observate la restanțele popii Stan din 1742, atunci fiind jude Dan Curlanul și pîrgar Oprea Cîndea; în anul 1748, fiind pîrgar Stan Corota, au trebuit să plătească restanțele lui; dar din 1750 pînă în 1753 inclusiv, precum și „cassam consularum”, mai trebuiesc plătite, după cum arată tabela restanțelor.

Restanțele popii Dan din anul 1749 le-a plătit de asemenea pîrgarul, de atunci Coman Gravul.

13. Prerogativele preoțești, serviciul preoților și plata restanțelor.

14—15—16. Asemenea preoți nu se află în Săliște.

17—18. Nîmic.

19—20. Case parohiale regulate nu sînt în Săliște, de aceea fiecare preot stă în propriul său intravilan, în casa ce o are prin drept ereditar sau prin cumpărare.

21—22—23. În Săliște sînt pămînturi bisericești de 6 ferdele semănătură, livadă de 3 care de fîn, pe care le lucrează preoții și din care beneficiază.

II. Satul Tilișca.

1. Acest sat are 256 familii.

2. În acest sat sînt: 9 preoți, 1 preoteasă văduvă și 1 „epitrop”.

3. Acești preoți sînt cu numele următorii: 1. Vasile senior. 2. Vasile iunior fiul lui Vasile sen. — 3. Stan. — Ștefan. — 5. Ioan fiul popii Ștefan. — 6. Lupea. — 7. Dumitru. — 8. Oprea. — 9. Preoteasa văduvă cu numele Ana a popii Oprea cel bătrîn. — Se amintește și popa Dan Miclăuș, care n-are beneficii preoțești.

4. Se spune, că înainte cu mai mulți ani protopopul (unit Tatomir) din Rășinari a încunostiințat preoții aflători în Tilișca, că nu au de suportat nimic în ce privește contribuția.

5. Acești preoți și preoteasa văduvă sînt scutiți de orice contribuție sau alte sarcini publice.

6. Popa Vasile sen. împreună cu popa Vasile iunior fiul său au în comun o casă cu o grădină, o vie de aproximativ 15 ferii de vin, livadă de 3 care de fîn, $1\frac{1}{2}$ blid de moară, 1 cal, 1 vacă și vreo 10 oi.

Popa Stan are 3 blide de moară, 1 casă de refugiu, o livadă de 4 care de fîn, 2 boi, 1 cal, 2 vaci și 40 oi.

Popa Ștefan are o casă mică, livadă de 3 care de fîn, 1 vie de 10 ferii de vin, 1 grădină, 2 cai, 2 vaci, 100 oi și $\frac{1}{2}$ blid de moară.

Popa Lupea are o casă mică, 1 vie de 15 ferii de vin, livadă de 3 care de fîn, $\frac{1}{2}$ blid de moară, 4 boi, 1 cal, 2 vaci și 30 oi.

Popa Dumitru are o casă, 1 vie de 40 ferii de vin, livadă de 2 care de fîn, 2 boi, 1 cal, 1 vacă și 50 oi.

Popa Oprea are o casă și o grădină mică, 3 blide de moară, vie de 60 ferii de vin, livada de 4 care de fîn, 4 boi, 2 cai, 1 vacă și 100 oi.

Preoteasa văduvă a lui popa Oprea are 3 blide de moară, livada de 3 care.

„Epitropul“ Ioan al popii Oprea are o casă, 3 blide de moară, livadă de 3 care de fîn, 2 boi, 1 cal, 2 vaci și 20 oi.

7. Dau contribuții în bani:

	Rfl.	cr.
Popa Vasile senior cu fiul popa Vasile	6	—
Popa Stan	9	—
Popa Ștefan	6	—
Popa Ioan	6	—
Popa Lupea	6	—
Popa Dumitru	4	50
Popa Oprea	11	—
Preoteasa Ana	1	50
„Epitropul“ Ioan al popii Oprea	10	—
Total	60	—

Aceasta este contribuția fără restanță.

8. Dintre acești preoți: popa Vasile senior și fiul său popa Vasile iunior, popa Stan, popa Ștefan și popa Oprea n-au mai plătit impozit de cînd au fost sfințiți; preoteasa Ana, văduva popii Oprea cel bătrîn, care a stat în același loc 40 de ani, n-a contribuit cu nimic, iar restul preoți: popa Iuon, popa Lupea și popa Dumitru s-au sustras numai de 4 ani de la contribuție.

„Epitropul“ parohial Ion al popii Oprea n-a mai vrut să plătească nimic.

9. Restanțele preoților:

	Rfl.	cr.
Popa Iuon de la 1750—1752	10	94
Popa Lupea de la 1750—1752	19	35
Popa Dumitru de la 1750—1752	11	70
„Epitropul“ Ioan al popii Oprea de la 1750—1753	37	38
Total	79	38

Lui popa Vasile iunior nu i s-a mai adăugat nimic pe 1753.

10. Cei care au plătit din restanțe:

	1750	1751	Total
	Rfl. cr.	Rfl. cr.	Rfl. cr.
Popa Lupea	5 65	6 36	12 01
Popa Dumitru	3 87	3 13	7 73
„Epitropul“ Ioan al popii Oprea	8 73	— —	8 —
Total	18 25	9 49	27 74

11. Restanțe ale preoților:

	1750	1751	1752	1753	Total
	Rfl. cr.	Rfl. cr.	Rfl. cr.	Rfl. cr.	Rfl. cr.
Popa Iuon	5 65	2 54	2 75	— —	10 94
Popa Lupea	— —	— 38	6 96	— —	7 34
Popa Dumitru	— —	— 50	4 20	— —	4 70
„Epitropul“ Iuon	— —	8 25	10 88	9 53	28 66
Total	5 65	11 67	24 79	9 53	51 64

12. Aceasta se vede din punct 11 de mai sus.

13. Preoții au primit aviz de la protopop de a nu mai da nici un impozit, iar „epitropul“ sprijinindu-se asemenea pe această înștiințare s-a sustras și el, deși era un ordin mai vechi a decedatului director Petru Dobra.

14. Popa Dan Miclăuș a contribuit.

15. El contribuie singur cu plată către sat la orice fel de sarcini, deși încă pînă acum n-a participat la beneficiile ce le au preoții.

16. Același nu are nici o restanță.

17—18. Preoții din acest sat nu exercită nici un fel de judecată în chestiunile sătești.^{43b}

20—21—22—23. În acest sat este o grădină frumoasă imediat lângă biserică; înainte a aparținut celor 3 preoți din sat, dar deoarece actualii preoți locuiesc toți în proprietatea lor și se sustrag contribuției, au lăsat locurile acelea de casă în părăginitie; cei trei preoți mai în vîrstă ca: popa Vasile senior, popa Ștefan și popa Oprea au beneficiat după locul acesta. Mai sînt 4 „fi-națe“ (?) folosul după ele este tot al celor trei preoți mai bătrîni, fără a reveni bisericii vreun profit; dar au mai admis la beneficii și pe un al patrulea preot, pe popa Stan.

III. Satul Vale.

1. În Vale sînt aproximativ 116 familii.

2. În acest sat sînt 3 preoți: Gheorghe, Andrei și Oprea și un „epitrop“ numai Stan Dordea.

3. Cei trei preoți susnumiți nu plătesc contribuție, epitropul însă plătește.

4. Înainte avea satul acesta un preot care plătea regulat contribuție, dar preoții de acum, care au fost sfințiți s-au sustras contribuției pe ce bază nici ei nu știu; „epitropul“ a avut din partea decedatului director al chestiunilor fiscale Petru Dobra împunerea față de sat.

^{43b} Judele sas al scaunului Săliște Daniel Ritter se plînge la D. Novacovici că preotul Moga din Săliște și cel din Vale violează judecățile lui. Cf. Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 249, no. 68 (din 17 sept. 1763).

5. Cei trei preoți nu s-au sustras numai de la contribuție ci și de la alte îndatoriri publice; „epitropul” este scutit numai de la îndatoririle publice și ale comunei, ca robota.

6. Popa Gheorghe are o casă, pământ arător de $2\frac{1}{2}$ cîble, livadă de 2 care de fîn, vie de 40 ferii de vin, 2 boi, 1 vacă, 1 cal și 10 oi.

Popa Andrei are o casă, arător de $1\frac{1}{2}$ cîble, livadă de 1 car de fîn, vie de 20 ferii de vin și 1 cal.

Popa Oprea are o casă, arător de 1 cîblă; livadă de $1\frac{1}{2}$ care de fîn, vie de 30 ferii de vin, 2 boi, 1 vacă și 1 cal.

Avutul „epitropului” n-a fost trecut la contribuție.

7. Popa Gheorghe ar avea anual de contribuit pentru averea sa cu 8 Rfl., popa Andrei cu 4 fl. și popa Oprea cu 6 fl., în total 18 fl.

8. Preoții slujesc în acest sat: popa Gheorghe de circa 27 ani, popa Andrei, cam de 19 ani și popa Oprea de 12 ani.

9—10—11—12. Nimic; nu se face nici o declarație.

13. Ex ratione.

14—15—16. Preoți de acest fel nu sînt în satul nostru.

17.—18. Acești preoți nu dau nimic satului din vie.

19. Fiecare preot locuiește în propia lui casă, sustrăgîndu-se de la contribuție; pe urmă nici unul nu se află la locuința defînită.

20. Nimic.

21—22—23. Pământ bisericesc sînt două de $\frac{3}{4}$ cîble, pe care le folosesc gratuit preoții.

IV. Satul Sibiel.

1. În Sibiel sînt aproximativ 335 familii.

2. În Sibiel sînt doi preoți anume: Popa Onea și popa Gheorghe, o preoteasă văduvă, Ana, a decedatului popa Macarie, rămasă văduvă din anul trecut.

3. Acești 2 preoți precum și preoteasa sînt scutiți.

4. Cine examinează astfel de lucruri, cei mai bătrîni din sat nu sînt vizați, că n-ar fi contribuit ca preoți.

5. Acești preoți vor să se elibereze de obligații sătești, vor să-și formuleze în ce mod.

6. Popa Gheorghe are o casă bună și alături o grădină frumoasă, vie de circa 60 ferii de vin, o livadă de 3 care de fîn, arător de 1 cîblă, 2 cai, 1 oal și 10 oi.

Popa Onea are o casă și o grădină, livada de 1 car de fîn și 1 cal.

Preoteasa văduvă Ana a lui Macarie are o jumătate de casă și livadă de 1 car de fîn.

7. Acești preoți trebuie să contribuie anual:

Popa Gheorghe, aproximativ cu 6 fl. 48 cr.

Popa Onea 2 fl. 48 cr.

Ana văduvă preotului Macarie 2 fl. 48 cr.

8. Acești doi preoți: Onea și Gheorghe ar fi în slujbă de vreo 25 ani (scutiți de impozit). Ana văduva preotului Macarie (mort în 1752) s-a folosit de libertatea contribuției timp de 40 ani cît a servit și chiar mai mult, ca văduvă însă numai 1 an, căci imediat a fost supusă la contribuție la fel cu ceilalți.

„Epitropul” parohial e scutit de robotă, dar nu și de impozit.

9—10—12—13. Nimic, mai departe nu s-a adăugat nimic.

14—15—16. Asemenea preoți nu sînt în Sibiel.

17—18. Acești preoți nu dau nimic satului, nici din vie nimic.

19—20. În satul acesta nu sînt case parohiale cum se cuvine, de aceea fiecare preot locuiește în propria lui casă.

21—22—23. În Sibiel sînt două pămînturi bisericești de circa 2 cîble, pe care le împart și le folosesc gratuit cei doi preoți.

Un „epitrop” este în Sibiel, dar trebuie să plătească contribuție către sat, numai de robotă e scutit.

V. Satul Cacova.

1. În acest sat sînt aproximativ 145 familii.

2. În Cacova sînt doi preoți cu numele: popa Ciucur și popa Oprea.

3. Sînt scutiți.

4. Preoții lor superiori.

5. Sînt scutiți de orice sarcină publică.

6. Popa Ciucur are casa sa proprie, arător de 2 cîble semințe, livadă de 1 car de fîn, 2 boi, 1 cal.

Popa Oprea are o casă bună și o grădină frumoasă de fructe, arător de 1 cîblă, livadă de 2 care de fîn, 2 boi și o vacă.

7. Popa Ciucur ar avea de contribuit anual cu suma de 4 fl. 82 cr. — popa Oprea cu 5 fl. 76 cr.

8. Sînt aproximativ 25 ani de cînd au fost sfințiți.

9—10—11—12—13. Nimic; mai departe nu s-a adăugat nimic.

14—15—16. Asemenea preoți nu se află în Cacova.

17—18. Nimic.

19—20—21 —23. Cei doi preoți au case proprii, fiindcă aici nu sînt case parohiale regulate. Se găsește alături de biserică o livadă de $\frac{1}{2}$ car de fîn, pe care cei doi preoți au împărțit-o și o folosesc; fructele ce se produc se vînd și banii se dau bisericii.

VI. Satul Galeș.

1. Acest sat are aproximativ 116 familii.

2. În acest sat este un singur preot.

3. Acesta este scutit.

4. Asemenea și superiorul (protopopul?).

5. Acesta este scutit înainte de toate, fiindcă n-a contribuit cu nimic toată viața.

6. Acesta are casa sa proprie, alături o grădină, o vie de aproximativ 20 ferii de vin și 1 cal.

7. Aproximativ 3 fl. 20 cr.

8. Acest preot este aici circa de 16 ani

9—10—11—12—13. Nu s-a mai adăugat nimic.

14—15—16. Nimic.

17—18. Acesta nu contribuie cu nimic din vin și rachiu.

19. Este în acest sat o casă cu loc, unde obișnuiau să locuiască preoții.

20. Acest loc este pustiu, pentru că preotul are casa sa proprie.

21—22—23. Este în acest sat o livadă de 1 care de fîn, care aparține bisericii, pe care o folosește popa Stan.

Ancheta reprodușă ne prezintă o mulțime de informații istorice relative la starea preoției, gramaticilor și crâșnicilor din cele 6 sate, pe care nu le-am avut pînă acum așa de multilaterale și cu amănunte interesante și prețioase, pe care nici ulterior nu le vom găsi așa de înmănunchiate, deși nu fără un oarecare interes vădit scos la iveală de cei doi delegați sași din Sibiu. În anchetă delegații nu remarcă care sînt preoți uniți și care neuniți, dar în vreo cîteva locuri precizează numele preoților evident uniți, — care se bucură de scutiri de dări în urma ordinelor primite de la protopopul unit Tatomir din Rășinari și directorul fiscal P. Dobra.

Sașii știau că numărul uniților e foarte exagerat în conscrieri asemenea și al preoților, fiindcă în realitate ei n-aveau decît cîteva credincioși trecuți din interes material, ca și ei. Privilegii se cereau în continuu pentru preoții uniți, or oficialitatea catolică s-a edificat că românii, cu toate persecuțiile împotriva lor nu se lapadă de credința lor veche. Am văzut mai sus cum vicarul P. P. Aaron, falsificînd realitatea, la 1750, în conscrierea sa oficială ne spune că în cele 6 sate tot poporul, bisericile, preoții și credincioșii sînt uniți, deci li se cuvin și lor privilegiile ce le au cele 4 confesiuni istorice. Autoritățile politice în urma luptelor religioase dintre români s-au convins că numărul uniților e foarte scăzut și astfel trebuie să li se scadă drepturile cerute sau să se amîne pînă cînd turma va crește real. De aceea se și face un recensămînt confesional, în 1761—2, din partea oficialității politice, pentru ca în fine să se știe precis cîți uniți și cîți neuniți sînt în provincia Transilvaniei și în deosebi în cele 6 sate ce ne privesc pe noi aici.⁴⁴ Iată-i:

Nr. crt.	Numele satelor	Uniți		Ortodocși		Biserici		Averea bisericească		
		Preoți	familii	Preoți	familii	unită	ortodoxă	Arător cible	Finaț care	case parohiale
1	Cacova	2	5	—	285	—	1	—	—	—
2	Galeș	1	2	—	149	—	1	—	1/2	—
3	Săliște	9	19	—	815	1	1	—	—	—
4	Sibiul	2	—	—	380	—	1	2	1	2
5	Tilișca	7	1	—	355	—	1	—	2	1
6	Vale	2	—	—	208	—	1	1/4	2	—
Total		23	27	—	2.192	1	6	2 1/4	5 1/2	3

Uniții din Galeș și Tilișca merg la biserica unită din Săliște, iar Cacova va edifica o capelă (sacellum) pentru uniții din acest sat, notifică conscriptorii.

Arestarea celor neînfricați luptători pentru credința veche românească: Oprea Miclăuș și popa Moise Măcinic n-a potolit cu nimic eforturile preoților ortodocși și ale poporului pentru apărarea legii strămoșești, ci din contră, a dat un avînt și curaj de luptă în creștere, care a cuprins în întindere și adîncime toată românimea de la granița sudică a țării, de la Făgăraș pînă la Dobra, ba se poate spune că toată Transilvania pînă în Satu Mare și Maramureș în cursul celor zece ani următori, de la 1752 pînă la 1761, culminînd

⁴⁴ Conscripția făcută de generalul Buccow, consilierul Fr. L. Dietrich și consilierul L. B. Möringer în 1761—2 a fost publicată de Dr. V. Ciobanu, *Statistica românilor ardeleni din anii 1760—1762* în Anuarul institutului de istoria națională, din Cluj, vol. III, Cluj.

cu revoluția religioasă de vaste proporții a lui Sofronie. În tot cursul acestor zece ani de lupte și de suferințe disperate numele acestor doi mucenici apar la adunări, în memorii-plângeri către cei de sus, care puteau ști unde sînt și aveau dreptul și datoria să-i elibereze pentru liniștea poporului tulburat.

În primăvara 1755 românii din scaunul Săliștii către mitropolitul sîrbesc Nenadovici între alte dureri înșirate se roagă „pe scurt să nu ne lăsați pentru Hristos și pentru acești oameni cari i-au trimis țara la împărăție anume Oprea Miclăuș, popa Măcinic, căci multă dorire are țara de ei, care nu știm sînt undeva sau ba”.⁴⁵ În anul viitor decembrie 4 tot acești sălișteni, în numele întregii margine de la Brașov la Dobra, înnoiesc rugămintea către acel vlădică de la Carloviț: „pentru ai noștri, care noi satele i-am ales și i-am trimis la prea înălțata Curte, anume popa Măcinic și Oprea Miclăuș. Să li-Măria Ta într-ajutor ca să se sloboadă căci sunt oameni buni și sunt oameni de noi toți și cu voia noastră trimiși”.⁴⁶

La sinodul din 14 februarie 1761 convocat la Alba-Iulia de călugărul Sofronie și popa Ioan din Săliște, avea să se trateze la punctul doi: „Cerem și rugăm ca să fie liberi captivii noștri numiți: Oprea Miclăuș din Săliște, popa Măcinic din Sibiel, popa Ioan din Galeș, popa Iuon din Sadu și popa Iuon din Aciliu”. Chestia aceasta s-a discutat la sinod și la pct. 2 se fixează să se ceară eliberarea deținuților de mai sus, care „sunt arestați nu se știe unde pentru țară și pentru lege”.⁴⁷

Deci amintirea acestora se menține mereu la suprafață și servește ca îndemn puternic la luptă contra tuturor, indiferent de unde vin, a celor care vreau său le schimbe sa să le strivească credința.

Poporul și preoțimea din cele 6 sate ale scaunului în frunte cu Săliștea sînt îndrumătorii neșovăielnici sufletești și sprijinitorii materiali ai tuturor eforturilor pentru apărarea legii românești străbune. Ei făceau cel mai mare sacrificiu, fiind pretutindeni în primele rînduri ale luptătorilor, dar trebuie să se recunoască că alături de ei se evidențiază cu spor și pricepere și cîțiva preoți din satele vecine, din Aciliu, Sadu, Săcel, Deal etc., avînd și aceștia alături de ei masa credincioșilor devotați din satele lor.

Persecuțiile întinse de episcopul de la Blaj P. P. Aaron (1754—1764), fac să se înmulțească și plîngerile celor loviți fără

45 Dragomir, o. c., I, anexe, p. 153, no. 96.

46 *Ibid.*, I, p. 162, no. 105.

47 *Ibid.*, I, p. 222—223, no. 149—150.

milă către forurile înalte de la Viena sau către mitropolitul din Carlovițul sîrbesc, cu înșirarea de jafuri, de bătaii și închisori ale preoților și țăranilor din diferitele sate prigonite. Avem aici plîngerea unui preot, se pare chiar din Săliște, din 1752, către regina Maria Terezia, care ne spune el însuși că a stat 17 luni în temniță:

El descrie pentru a dezvălui situația mizerabilă și vrednică de plîns, ce li s-a creat atît călugărilor și preoților, cît și mirenilor, fiindcă n-au voit să primească unirea. Sufăr nu numai mijloacele aspre de siluire, ci de opt ani sînt încărcăți de impozite și dări insuportabile. În vara trecută au aflat despre ordinul reginei, prin care dispune că toți credincioșii ortodocși pot rămîne în credința lor neconturbați. Au mulțumit lui Dumnezeu și au binecuvîntat bunătatea reginei. Cînd s-a cerut guvernatorului ordinul reginei, acesta a dispus ca mulțimea să plece acasă, iar pe cei doi delegați țărani ai ei i-a arestat. Un preot de 8 luni e în temnița din Bălgrad, alți 18 țărani sînt păziți în Mercurea pînă nu vor plăti 500 florini protopopului unit. Toți preoții care nu primesc unirea sînt arestați și despoiați de avere. Biserica clădită de trei frați: Cîndea din Gruiu din Săliște în 1742. a fost închisă de vicarul Aron, pentru că oamenii n-au voit să primească preoții uniți. Cere restituirea neuniților în drepturile avute.⁴⁸

În anul 1755 țăranii din Săliște, Tilișca și Vale în două jălanii către mitropolitul sîrbesc P. Nenadovici ne prezintă numeroase fărădelegi îndurate pentru unire, din care reținem aici numai cîteva:

În 1753 ianuarie au mînat domnii din Sibiu doi călărași: să prindă pe popa cel neunit Ioanăș din satul acesta (Săliște), iar sătenii s-au sculat să nu-l lasă, să-l prinză, iar călărașii au dat cu pistoluri de au împușcat un om. Protopopul unit din Armeni a arestat vreo 5 preotese neunite (între care e și cea a popii Dan din Tilișca), pe care le-a ținut vreo 4 luni închise, eliberîndu-le numai după ce a încasat pentru ele o sumă mare de bani.⁴⁹

În a doua ne vorbesc de „acei oameni trimiși cu știrea tuturor din Brașov pînă la Dobra toată marginea pentru sufletele noastre, pentru rîndul uniției” la Crăiasa să ne deie popi neuniți. Știe Dzeu într-acești ani trecuți ce am tras: pedepse și nevoi în închisori, prin temnițe, în obezi de fier... pe 3 preoți neuniați i-a pus la închisoare patru luni, că ce n-au vrut să primească uniția... Și scăpînd din închisoare unul dintre ei au pribegit în altă țară... Au prins pe popa Oprea (din Săliște) cu doi feciori ai lui, unul fiind preot și unul diacon, i-au legat unul de altul ca pe dobitoace ducîndu-i la închisoare. Și au bătut pe diacon pînă la moarte de au zăcut trei ani în pat și nu

⁴⁸ Dragomir, o. c., I, p. 115—117, no. 74, la anexe, și p. 9—10.

⁴⁹ Dragomir, o. c., I, p. 137—138, no. 84. Tot satul Cacova cere arhieru de legea grecească. *Ibid.*, I, p. 150, no. 93, anexă (din 1755).

va fi sănătos pînă va avea zile, pentru că n-a primit unația. Și au ținut pe popa în temniță 11 luni și o săptămîină, pentru că nu s-au plecat onații... Multe, mari și minunate pagube s-au făcut și năcazurile la creștinii din scaunul Săliștii, pînă nu s-ar face țercălar din casă în casă cu jurămint, nu le putem arăta toate pentru rîndul onații. În 1754 avînd 4 preoți neuniți, și fiind doi preoți de la 1746 (Ioan Neam și Moise Moga?) s-au tot păzit de onație pînă acum. Iar doi fiind de mai curînd preoți au mînat vlădica Aron urmașul lui și cu protopopul locului și au prins pe un preot de cei mai dinainte și pe cei doi mai de curînd. Și i-au dus în temniță și i-au băgat în obezi de fier într-o păreche doi, nu ca pe niște preoți ci tocmai ca pe niște dobitoace pentru că nu-și lasă legea și să primească unație, fiind în prinsoare patru luni, i-au scos la judecată în cinci rînduri și judecîndu-i pentru ce nu primesc unația... Și așa a zis Atanasie (Rednic, vicar) aceste cuvinte, care este gura lui Aron, că răsăritul tot și cu toți patriarhii răsăritului sunt toți mincinoși, iar preoții noștri așa au răspuns că vor fi și ei mincinoși cu patriarhii și cu tot răsăritul, iar cu ei nu se vor uni. Și acești preoți avînd atîta necaz și lucrînd în toate zilele și sărbătorile flămînzii, ... să va pune altă pedeapsă mai mare și să-i batjocorească și avînd prilej au fugit și au scăpat din prinsoare... s-au sculat protopopul (unit) locului nu știm cu acui poruncă și cu oamenii bisericii ca niște armași cumpliti și ne-au ucis căsile cu pietri de le-au spart și ce au găsit au prădat tot... Acum ne-au dat poruncă cu grabă să ne luăm popi dintre cei uniți, care ne place „iar noi ne temem de înșelăciune cum ci umblă ca să ne apuce în mreja unației”. Se roagă să-i scape.⁵⁰

În a treia jelanie, din 4 decembrie 1756, săliștenii către aceeași vlădică de la Carloviț se roagă „să nu ne lași la perirea de a ne pierde legea pravoslavnică și bisericiile împreună cu noi toți, că nu este putere mai multă a putea răbda răul, care ne cade nouă asupra de la popii cei uniți în toate zilele și supărările, ... ne prind la arest și ne căsnesc cum este mai rău”. De aceea ne-am pusit tot, case și moșii și ședem tot fugiți la păduri, fiindcă nouă nu ne trebuiesc popii cei uniți pînă la moarte. Mai bucuros moartea vom pofti ca pe ei, ca să ne stăpînească” ... „Înștiințăm pe Măria ta pentru un preot ce a fost la noi și l-au prins la arest popii uniți dimpreună cu județul mare din Sibiu și nu mai știm ce s-a făcut și unde l-au dus...”⁵¹

Acesta e popa Ioaneș din Galeș, care înainte de Paști 1756 fusese în Banat la Oprea Miclăuș, apoi la Carloviț de unde întorcîndu-se acasă, face o agitație împotriva unirii — după denunțul episcopului P. P. Aaron către guvern din 16 aprilie acest an — prin satele din ținutul Hunedoara, Orăștie și Sebeș, pe unde a trecut. Indeamnă poporul de aici — după raportul dubios al unui Fr. Olasz către episcopul catolic Batay din Alba-Iulia⁵² — să trimită fiecare sat cîte un delegat la adunarea din Sibiu, ce se va ține înainte de Paști, în prezența a doi episcopi sîrbi și episcopul I. Klein, cerînd întoarcerea la credința veche. După aceste denunțuri, magistratul din Sibiu — la ordinul guvernului — trimite călărași și plăieși noaptea în Galeș să-l ares-

⁵⁰ *Ibid.*, I, p. 145—147, no. 90.

⁵¹ *Ibid.*, I, p. 101—2, no. 105.

⁵² *Ibid.*, II, p. 314—15, no. 3.

teze pe popa Ioaneș, pe care nu l-au găsit. El îndată protestează către sfatul din Sibiu, „că el nu-i hoț și nu va veni la arest cu astfel de procedeu, ci „cu altă socoteală cu liniște aș fi venit și aș veni“, după porunca crălesei.⁵³

Urmărit de aproape, în luna mai e arestat, dus la Sibiu, de aici la temniță pe veci din cetatea Devei, transportat apoi la Gratz și definitiv la Kufstein. Rugarea bătrînului său tată Ioan Vărvorea din Galeș către Tezaurariul din Transilvania pentru a-i elibera fiul cu garanție sau cel puțin din lanțuri, n-a fost luată în considerație.⁵⁴ În temnițele cumplite din Gratz și Kufstein, popa Ioaneș din Galeș a pățimit peste 25 ani, alături de Oprea Miclăuș, căci Moise Măcinic din Sibiel, se spune, evadase prin 1757. Aici popa Ioaneș avea tovarăș de suferință pe un sîrb pretendent la scaunul episcopesc transilvan: Ghenadie Vasici, fost erarh al episcopiei din Pacrațiul Croației. Poliția austriacă în 1764 îl arestează și-l așează în Kufstein, el de aici reușește, în 6 martie 1780, să trimită o scrisoare către sinodul bisericii rusești, ca țarevna Ecaterina să intervină pentru eliberarea lui, scriind și aceste rînduri precise:

„Aici în fortăreață este și un preot român din Transilvania, cu numele Ioan, care pătimește în robie de 24 ani pentru credința ortodoxă“.⁵⁵

În cronica lui Radu Duma¹ din Brașov avem această însemnare foarte prețioasă relativ la popa Ioaneș din Galeș, pe care negustorii din Brașov l-au cercetat și au vorbit cu el în temniță din Gratz, de unde după 1776 e dus la Kufstein:

„1776. Auzind că un preot din scaunul Sibiului, de la un sat Săliște, nevrînd să se plece pentru unație, l-a pus la închisoare și de la Sibiu l-au trimis tocma la Staermark la cetatea anume Gran (=Gratz). *Și acum sînt 21 de ani de cînd iaste la acea închisoare.* Spun negustorii care merg acolo după negoțatorie, că au vorbit cu acel nefericit preot, și au zis ca un vrednic, că mai bine va muri acolo decît să-și lase credința a sa cea pravoslavnică“.^{55b}

Conflictul din ce în ce mai acut între mulțimea ortodoxă aprinsă și puținii uniți agresivi, susținuți de episcopul Aron și acoliții săi recalcitranți: vicarul A. Rednic, protopopii uniți din Daia și Armeni cu aprobarea sau îndemnul pe față sau ascuns sau

53. *Ibid.*, II, p. 314, no. 2.

54. *Ibid.*, I, p. 157—8, no. 101 (din mai 1755).

55. *Ibid.*, II, p. 309 și no. 1.

55 b. Publicate în *Revista pentru arheologie, istorie și filologie*, vol. XI, partea II, București, 1910, p. 279—280.

al guvernului și mai ales a celor din Viena,⁵⁶ ne prezintă aspectul lugubru al luptelor fratricide, care nu se putea liniști fără a se recunoaște dreptatea celor mulți din legea veche.

Sătenii din acest scaun, în lupta permanentă pentru dreptatea și libertatea lor, sînt gata de noi mișcări pentru a-și asigura credința părintească, înfruntînd orice persecuții. Astfel vătaful Dumitru Șteflea împreună cu popa Ioan și cu Dumitru Cîndea țin o adunare în casa bătrînului Nicolae Bucur în august 1756, cînd însuși episcopul unit Aron era prezent în comună și voia să facă o slujbă divină în una din cele două biserici unite, dintre care una o încuiase chiar acest vlădică. Cei doi țărani: Șteflea și Cîndea fără frică, să duc și iau lăcatul de la biserica închisă și introduc pe preoții neuniți cu aprobarea entuziastă a poporului. Episcopul Aron revoltat de această cutezanță, într-o adresă, către tezaurar, înfierînd în cele mai aspre cuvinte pe popa Ioan, Dumitru, Cîndea și ceilalți preoți ortodocși din comună, cere fără zăbavă pedepsirea lor.⁵⁷ Guvernul în 30 august acest an, dispune, prin comitele săsesc din Sibiu, ca acesta să ia deîndată măsuri ca biserica răpită din Săliște să fie restituită preoților uniți „muștrînd și dojenind aspru comuna, dacă ar mai îndrăzni să mai facă asemenea recuperări, nu va scăpa de o pedeapsă aspră și exemplară”.⁵⁸ Magistratul din Sibiu trimite comisari în satele cu pricina, care raportează că s-au deplasat în cele 3 sate: Săliște, Galeș și Jina, care luaseră bisericile de la uniți. Jina se pleacă ordinului, dar Săliștea și Galeșul, în prezența protopopului și preoților uniți, fără să țină seamă de amenințări și pedepse promise, declară că poporul nu va asculta de preoții uniți, ci vor participa și mai departe la slujba preoților neuniți, gata să îndure orice pedeapsă.⁵⁹ În urma acestui raport „corifei” din satele care s-au opus: Săliște și Galeș și să restituie bisericile luate uniților.⁶⁰

Poporul n-a cedat bisericile nici în ianuarie 1757, cînd Aron cere din nou ca bisericile din Săliște să li se redea uniților și să fie arestați Cîndea, Șteflea și Dan Miclăuș din Săliște și Bucur Iosif din Galeș, corifeii rezistenței.⁶¹ Alți comisari se deplasează

56 Guvernul comunică ordinul Reginei (august 1756) ca uniții și preoții lor să fie susținuți și repuși în drepturile avute, iar neuniții pedepsiți aspru pentru conturbarea celor dinții. Cf. Dragomir, o. c., II, p. 319—20, no. 10.

57 *Ibid.*, II, p. 55, și Bunea, o. c., p. 112, no. 3.

58 Dragomir, o. c., p. 320—21, no. 11.

59 *Ibid.*, II, p. 321—2, no. 12.

60 *Ibid.*, II, p. 322, no. 13.

61 *Ibid.*, II, p. 322—324, no. 14—15.

la Săliște pentru a restabili pacea între cei îndușmăniți. Dar zadarnic, ei raportează, că declarația „bătrînilor“ dată mai înainte că nu se vor mai opune uniților, săliștenii nici n-au voit ca s-o asculte, oamenii persistă cu îndărătnicie în revoltă, că rup orice relații cu preoții uniți și pentru totdeauna și sînt gata de orice suferință pentru această atitudine; pe „bătrîni i-au amenințat grav că dacă mai intră în biserica uniților, iar pe preoții acestora i-au oprit să umble cu crucea la Bobotează, oamenii au luat cu forța de la preotul unit Lupea cheile bisericii, în care la Bobotează au slujit preoții ortodocși. Atitudinea aceasta așa categorică a săliștenilor a înfricoșat și pe comisarul anchetator, care n-a mai îndrăznit să aresteze pe cineva dintre corifeii conducători ai revoltei și rezistenței, ci a plecat fără nici o ispravă, slătuind pe preoții uniți să fie cu răbdare.⁶² Pe protopopul unit din Rășinari, care venise în Cacova în 28 martie 1577 pentru propagandă unită țărani nu-l ascultă „fie ce-o fi“ și ca batjocura să fie mai vizibilă și rușinoasă îi taie coada de la calul său, din grajdul popii unit Oprea.⁶³

Guvernul atribuie insuccesul în chestiunea unirii din satele scaunului Săliște și din cele vecine neglijenței funcționarilor și magistraților sași, și ordona prin comitele săsesc din Sibiu, în 15 martie 1757, ca toate bisericile ocupate de ortodocși să fie restituite preoților uniți, și agitatorii să fie descoperiți și imediat arestați spre plăcerea reginei.⁶⁴

Din toate aceste ordine regale și măsuri ale autorităților nu s-a ales nimic, sau aproape nimic din cauza dîrzeniei popului, care nu ceda din ce reușise să cîștige prin forță. Toate intervențiile episcopului Aron, multe și fără temei, au rămas fără rezultat satisfăcător. El însuși e silit să recunoască (în noiembrie 1757) că poporul a pus stăpînire pe bisericile din satele Cacova, Galeș, Săliște, Sibiel, Tilișca și Vale, și dă numele preoților „schismatici“, care au profanat bisericile și au uzurpat beneficiile uniților din cele 6 sate: Oprea din Cacova, Ioan Dobrotă din Galeș, Ion și Moga din Săliște, Neagoe din Sibiel, Dan din Tilișca și în Vale, Ion Raduc din Glîmboaca. La aceștia episcopul mai adaugă: preoții noi Savul „capul răutăților“ din Săliște și Gheorghe din Sibiel.⁶⁵ Agitația nu scade, preoții din scaunul nostru Ioan din Săliște, Bucur din Vale etc.

62 *Ibid.*, II, p. 324—326, no. 16—17 (din ian. 1757).

63 *Ibid.*, II, p. 328, no. 20.

64 Dragomir, o. c., II, p. 326—27, no. 19, și p. 61—62.

65 Bunea, *Episcopii P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 121—122, no. 2.

răspîndesc circulare ortodoxe, participă la diferite adunări sătești, mențin și intensifică spiritul ortodox în vederea venirii noului episcop ortodox. Mișcarea se va transforma în curînd într-o mare revoluție religioasă pe tot cuprinsul Transilvaniei, avînd în fruntea ei spiritul combatant și îndrăzneț al călugărului Sofronie din Cioara.

Decretul de toleranță al reginei Maria Terezia, din 13 iulie 1759, n-a avut efectul dorit, oamenii nu mai credeau în spusele regale dovedite de atîtea ori nerespectate și mincinoase, de aceea în scaunul nostru decretul citit în 4 sate: Cacova, Găleș, Sibiel și Vale e refuzat, iar în 2 sate: Săliște și Tilișca e acceptat desigur de formă.⁶⁶

Înainte de acest edict desprindem din plîngerea către mitropolitul sîrbesc (din oct. 1758) o manifestare ortodoxă, care merită să fie relevată, fiindcă s-a produs în centrul scaunului de care ne ocupăm aici:

„... De ne veți lăsa preasfințiiile voastre perim și trupește și sufletește, că de 15 ani încoace ne tot luptăm aici, ca cu niște fere sălbaticе, că iată acum în luna august au ieșit trei canțelari din Sibiu, din porunca episcopului Aron și a domnilor care stau la un gînd cu el și au venit anume în Săliște la judele și a chemat pe popii cei neuniți înaintea lor și au scos pecetnicul crăiesei și a aprins două lumini și pus crucea și o pită și sare și a zis să jure preoții: preoții au întrebat pentru ce să jure, ei au zis că noi nu vom spune pînă nu veți jura, că noi sîntem opriți, preoții au strigat că nu vor jura, iară ei s-au mîniat canțeralășii și a mînat pe unul dintre ei în Sibiu, ca să le aducă răspuns ce vor să facă, că popii nu vor să jure, că pe popi au avut de gînd să-i prindă, ci n-a cutezat în sat pentru norod că-i vor ucide, ei s-au sculat și au sorocit tot satul să-i jure, oamenii au fugit, pe câți i-a apucat i-a jurat întrebînd cine l-a pus protopop pe popa Ioan din Aciliu și cine la mînat la înălțata împărăție...”⁶⁷ În felul acesta încercau funcționarii sași din Sibiu să stoarcă declarații pe placul uniților, care au fost refuzate sau și cînd siliți le-a făcut n-au nici o valoare.

Popa Ioan zis Tunsu din Sadu la interogatorul său din Viena ne spune într-altele următoarele din cunoștințele sale personale:

Popa Ioan din Săliște, conducătorul mișcării din mărginime, este un om mîndru și ambițios, vrea să ajungă protopop, ba chiar vlădică. El a ținut adunare la Apoldul de jos la care au participat vreo 3—400 oameni: fiind prezent și călugărul Sofronie.⁶⁸ Deci popa Ioan din Săliște era un om de valoare deosebită, cu carte și de acțiune sigură în cele mai grele împrejurări. Așa-l vedem în relații strînse și utile cu călugărul Sofronie, cînd autoritățile din jud. Hunedoara îl arestaseră pe acesta, cel care îl eliberează din tem-

66 Dragomir, o. c., II, p. 355, no. 45.

67 *Ibid.*, I, p. 174—5, no. 116.

68 *Ibid.*, II, p. 169.

nița din Bobâlna în 13 februarie 1760, însoțit fiind de vreo 5—600 credincioși din acest județ, e însuși neîfricatul popă, zis și protopop, Ioan din Săliște.⁶⁹

Am arătat în alt studiu pe larg, pe baza documentelor contemporane, cum s-a desfășurat revoluția religioasă în tot cuprinsul Transilvaniei și părțile anexe, — condusă de Sofronie și teama exprimată de guvernatorul Kemeny și generalul Buccow e în pericol de a se prăbuși toată unirea neavînd forțe militare pentru a birui pe răsculații neuniți înverșunați în apărarea credinței lor strămoșești.⁷⁰ Aici vrem numai să scoatem în evidență partea însemnată avută în această revoluție și în pregătirea ei de preotul Ioan din Săliște. În contact continuu cu Sofronie, îl sfătuiește și-l ajută în acțiunea sa de revendicări ortodoxe și cînd apare generalul Buccow la Sibiu, a doua zi, în 7 aprilie 1761, se prezintă la el cu o delegație de 40 români în frunte cu popa Ioan din Săliște, Oprea Moise și Miclăuș Popa din scaunul Săliștei, și Irimie Stoica din județul Alba de jos. În memoriul predat generalului de delegații români se cuprind doleanțele ce i frămîntase de 17 ani. Cer să li se lase bisericile, locurile și pămînturile bisericești, „căci cu multă sudoare am zidit bisericile, iar locurile și pămînturile cu banii noștri le-am cumpărat. Pînă și bisericile nu de mult zidite nu le-au făcut popii cei uniți cu banii lor, ci noi le-am ridicat cu multă sărăcie. Bisericile mai vechi au fost clădite de strămoșii noștri, de fiii și nepoții lor, cînd nu se știa nimic despre unire în Transilvania. Ce-au zidit uniții aceea să le rămîină lor, etc. Cum acest memoriu a fost redactat de însuși popa Ioan, — cum just a observat și istoricul Dragomir — care cunoștea de aproape opera de desrobire religioasă a lui Sofronie, numită să amintească recunoștința poporului față de el, cerînd să fie protejat.

„Ne rugăm românii din toată Transilvania mari și mici, pentru un popă anume Sofronie, ca Excelenția Voastră să fie grățios, pentru a-l întări printr-o decizie, ca să poată merge în toată țara noastră și să învețe pe popii noștri neuniți legea grecească, pînă ce ne va trimite prea îndurătoarea regină un episcop. Căci noi toată țara ne întrepunem pentru el și putem da mărturie, deși dregătorii și popii uniți îl învinuiesc, că s-a ridicat cu ostași ca să tulbure pacea țării. Dar nimic din acestea nu-i adevărat, ci numai noi românii am stat strajă lîngă el, fiindcă dregătorii l-au pîndit să-l prindă, iar protopopii uniți să-l împuște, cum au împușcat la Pogăceaua pe cîțiva pentru credința lor, ceea ce întrebînd și cercetînd Ex. Voastră, desigur că va confirma. Căci popa Sofronie nu disprețuiește, nici batjocorește unirea, ci numai s-o țină cine vrea. Toți românii din Transilvania ne rugăm să nu fim aduși

⁶⁹ *Ibid.*, I, p. 191, no. 127.

⁷⁰ Meteș, *Minăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p. XXXVI—LXXVI.

cu forța la acest lucru, căci nu mai putem rămînea uniți. Iar pentru învățătorul Sofronie ne rugăm toți românii din Transilvania, mai bine murim și părăsim țara, decît să sufere el prigonire „căci noi l-am îndemnat și l-am înduplecat după porunca preagrațioasei crăiese, să ne învețe legea noastră neunită”.⁷¹

Pentru Buccow a fost o surpriză prezentarea delegaților români, care trec și la comisia de cercetare, primind din partea acesteia asigurarea că cererile lor vor fi satisfăcute, dacă poporul va fi pașnic și supus, li se va da și episcop de legea lor, ceea ce de altfel le promise și Buccow, care mai decise ca pe ziua de 26 aprilie, prima zi de Paști, să se țină o mare adunare la Sibiu, cu cîte doi delegați din fiecare sat din Transilvania. Nu încape nici o îndoială că popa Ioan și alți popi și mireni din scaun și-au dat toată osteneala, ca ea să reușească deplin. Aici și acum au prilejul fericit de a vedea pe episcopul Dionisie Novacovici, a-i auzi cuvîntul său blînd și de pace, că toate dorințele lor vor fi îndeplinite. Partea popii Ioan din Săliște are o deosebită însemnătate și în ce privește propaganda lui în ținutul Hîrtibaciu și a Făgărașului pentru participarea preoților și mirenilor la adunarea de la Alba-Iulia; el cu Sofronie iscălesc punctele ce vor fi discutate la această întrunire din 14—18 februarie 1761 și sigur a luat parte activă și la discuțiile și fixarea celor 19 puncte hotărîte aici.⁷² Astfel putem afirma, că el a fost unul dintre cei mai vrednici preoți din vremea sa, fiind pretutindeni prin graiul și scrisul său apărătorul îndrăzneț al legii strămoșești și organizatorul și conducătorul iscusit al adunărilor poporului pentru drepturile lui sfinte.

Cu instalarea lui D. Novacovici (1761—67), ca episcop ortodox al românilor din Transilvania, cu sediul la Sibiu, vrajba pe față între preoții uniți și ortodocși din cele 6 sate ale scaunului Săliște încetează, dacă nu dispare, rămînînd ca orice diferent între ei și credincioși să fie aplanat prin cercetarea obiectivă a celor două foruri bisericești superioare ortodoxe și unite din Sibiu și Blaj, pe cale pașnică și bună înțelegere. Vedem că în sinodul episcopesc din Sibiu, în mai 1765, fac parte ca membrii doi protopopi din scaun: Moise Moga din Săliște și Dan din Tilisca.⁷³ Nu aceeași situație e în restul provinciei, unde intervențiile necreștinești și antiromânești ale episcopilor uniți: Aron și

71 Iorga, *Sate și preoți*, București, 1902, p. 255—258, și Dragomir, o. c., II, p. 357—60, no. 48 (în nemțește).

72 Dragomir, o. c., I, p. 220—224, no. 148—150.

73 Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 256, no. 99.

At. Rednic,⁷⁴ susținute mai ales de barbarul general Buccow, continuă persecuțiile ortodocșilor cu bătaii și temnițe, cu luarea bisericilor, chiar și când acestea formau majoritatea absolută, dându-se uniților. Așa au făcut în Săliște, când comisarii, în 15 mai 1761, susținuți de soldații lui Buccow, dau biserica veche de aici uniților cu 19 familii credincioși, iar cea nouă ortodocșilor cu 815 familii. Astfel lucra generalul pentru a salva unirea și a mulțumi pe cei din Viena, în special pe regina Maria Terezia.

Am reprodus mai sus două conscripții făcute de organele administrative oficiale, din 1753, 1761, în care avem situația preoției din acei ani. În cea dintâi ni se dau numele preoților fără indicarea confesiunii, iar în a doua numărul ambelor confesiuni fără numele lor. În 1753 erau în total 32 preoți în cele 6 sate, iar în 1761 avem 23 preoți uniți și nici un ortodox notat în conscripție. Ori episcopul unit Aron, în 1757, ne dă numărul de 9 preoți și numele lor, care vor fi trăit și în 1761, așa că 9+23 ne dă numărul de 32 din 1753. Dar chestiunea ce se impune, comparând aceste 3 conscrieri, având numele preoților uniți și ortodocși, de ce în conscripția din 1761 nu se dă numărul preoților ortodocși din fiecare comună, deși aceștia aveau 6 biserici cu 2192 familii credincioși, iar cei 23 uniți 1 biserică cu numai 27 familii. Episcopul ortodox D. Novacovici însă face o conscripție confesională, tot în 1761, care diferă foarte puțin de cea a lui Buccow. E surprinzător că nici el nu ne dă nici numele nici numărul preoților din cele 6 sate.⁷⁵ Fiecare sat din cele 6 avea biserica ortodoxă și preotul său, constatate însă în 1757 de însuși episcopul unit. Explicarea lipsei lor din cele două conscripții din 1761, ar putea fi numai aceasta: Episcopul Novacovici avea ordin să verifice singhelia fiecărui preot din eparhie, de la cine emană și de când, ori el abia sosisse de 2—3 luni în eparhie, deci timpul fizic i-a lipsit, ca să execute această operă grea, cerută și lui de autoritățile politice catolice. De aceea numărul lor lipsește și în conscripția lui Buccow și a lui Novacovici. Preoții ortodocși însă în aceste sate existau și funcționau, fiind ulterior recunoscuți, asemenea și drepturile lor, de autoritățile în drept. Numărul preoților uniți scade an de an neavând decât câteva familii de credincioși, venit stolar foarte scăzut, doar singură sesia parohială, folosită integral, aducea ceva pentru traiul acestor preoți urgișiți.

Încetînd frământările și suferințele pe teren religios, ele se transpun pe cel economic-social, tot așa de cumplite, în luptă cu sașii, care întrebuintează aceleași mijloace odioase de bătaii, temnițe și omoruri pentru a sili pe românii din cele 6 sate ale scaunului să declare că din vechi timpuri ei au fost iobagii domnilor sași din Sibiu. În 1766 se face o conscriere a tuturor locuitorilor din cele 6 sate cu tot avutul lor, care declară cu toții că nici ei, nici înaintașii lor, n-au fost iobagi.⁷⁶ Din această conscriere reproducem numele preoților cu avutul lor material:

⁷⁴ Despre acțiunea dușmănoasă a lui Rednic contra ortodocșilor. Vezi studiul meu din revista *Mitropolia Ardealului*, pe 1965.

⁷⁵ Publicată de Iorga, *Studii și documente*. XIII, p. 215—216.

⁷⁶ *Arhiva Statului din Sibiu*. Am analizat această importantă conscripție în studiul publicat publicat în *Omagiu prof. A. Oțetea*, București, 1965.

[illegible]

Avem deci de la autoritățile săsești din Sibiu interesate, două conscrieri ale situației preoției din scaunul Săliște, din 1753 și 1766, cu unele schimbări intervenite în cursul celor 13 ani. Deosebirea între ele e aceea că în cea din 1766 ni se arăta care-i preot unit și care-i ortodox, deși nu se observă la fiecare, dar ni se dau numele copiilor preoților cu vârsta lor, așa că se pot urmări uneori genealogia cum preoția trece de la tată la fiu. Nici aici nu se notează confesiunea locuitorilor, deși avem numele tuturor cu toată averea mobilă și imobilă. Sesia parohială o folosesc integral preoții uniți cu câțiva credincioși, cum recunoaște episcopul D. Novacovici în conscripția sa, respectând ordinele de sus date încă mai înainte.

Nu avem nici o informație despre vizita canonică a lui Novacovici la Săliște, unde au fost prezenți și preoții ortodocși din celelalte 5 sate, și mulțime de popor, care de decenii luptase pentru a avea, după sîngeroase lupte, un episcop de legea lor strămoșească. Totuși vlădica avea doi preoți sfinici din scaunul Săliștei citați mai sus.

Sătenii și preoții din scaunul Săliștei au fericirea să primească în mijlocul lor de două ori pe episcopul Ghedeon Nichitici din Sibiu (1783—1788). Săliștea a avut trei biserici, una mai veche din veacul al XVII-ea, pe care uniți le-o iau înlocuind inscripția din 1674 cu numele mitropolitului Sava Brancovici, cu cel al episcopului unit Klein și al protopopului unit din Rășinari Tatmir în 1739.⁷⁷ A doua, clădită de cei trei frați Cîdea, în Gruiu, în 1742, dar aceasta fiind mică și neîncăpătoare pentru numărul mare de credincioși din Săliște, aceștia hotărăsc să-și zidească un sfînt locaș mare potrivit cu numărul și situația lor materială bună. În 1762 deja era începută această biserică închinată înălțării Domnului Iisus Hristos, dar ea s-a terminat numai în 1786, din cauza multelor piedeci puse de autoritățile politice din Viena. În 3 ianuarie 1786 biserica cea nouă și mare, după zăbava de 25 ani, e sfințită de episcopul ortodox Ghedeon Nichitici în mijlocul unei serbări frumoase, spre bucuria și mulțumirea credincioșilor sălișteni și a celor din satele din jur.⁷⁸

În anul viitor numitul episcop face o vizitație canonică, și în 19 mai 1787 se oprește în Săliște, unde sînt convocați și preoții din celelalte sate ale scaunului care aparțineau protopopiatului Miercurea.

Iată și numele lor la acea dată întruniți la Săliște și pentru examinarea protocoalelor parohiale, dar și pentru sfaturi vlădicești:

1. *Cacova*: 3 preoți, Dumitru Ciucur, Ioan Proca și Toma Andrei.
2. *Galeș*: 2 preoți, Daniil Muntean și Ioan Popovici.

⁷⁷ *Anuarul institutului de istorie*, V, Cluj, 1930, p. 496.

⁷⁸ Lupaș, *Studii istorice*, IV, p. 279—282, unde avem chipul acestei biserici și piedicile venite de la guvern. În sept. 1779 erau în Săliște 3195 ort. și numai 54 uniți. *Ibid.*, p. 181.

3. *Săliște*: 6 preoți: protopopul Moise Moga, Ioan Popovici cel bătrîn, Ioan Popovici cel tînăr, Sava Popovici, Aleman Popovici și Ștefan Marcu.⁷⁹
4. *Sibiel*: 3 preoți, Gheorghe Popovici, Petru Budila și Ștefan Taban.
5. *Tilișca*: 4 preoți, Daniil Miclăuș, Dimitrie Miclăuș, Miron Lal și Ioan Terhenu.

6. *Vale*: 3 preoți, Ioan Radu, Bucur Băilă și Coman Oțetea.

La finea examinării se fac următoarele constatări și observații vlădicești:

Toți preoții au singhelie afară de Ștefan Taban din Sibiel. Toate parohiile au protocoalele circularilor, ale bisericii, ale botezaților, cununăților și morților. Cei din Sibiel, Tilișca și Vale au unele lipsuri, pe care li se poruncește să le îndrepte.⁸⁰

E interesant că „protopopul” Moise Moga, în 1782, scria la început în „protocolul poruncilor” pe care îl-a prezentat vlădicului Gh. Nichitici, aceste versuri caracteristice:⁸¹

*Stihuri de laudă și de mulțumire
Lui Iosif împărat de bună fericire
De aceasta Românii-i mulțumesc
Și pe Iosif împăratul Românilor îl fericesc,
Căci el ca un îndurat s-a milostivit
Pe Români într-a sa voință i-a îngăduit,
Biserici, preoți, dascăli a ridica îngăduiește
De aceasta tot poporul foarte-i mulțumesc.
Aceste zicînd și cu mare căldură grăind:
O dulce Iosife împărate, și cu totul luminate,
Cea neîncetată lui Dumnezeu mulțumire înălțăm
Și pe dînsul pentru împărăția ta îl rugăm
Și încă și noi de-apururea și totdeauna vom sta
Picătura de sînge cea mai de pe urmă
Pentru împărăția ta vom vărsa...*

Ne lipsesc informațiile istorice din vremea păstoririi episcopului Ghe-rasim Adamovici (1789—1796) relative la relațiile acestuia cu preoțimea din scaunul Săliștei. Abia din 1804—1805 avem cîteva din timpul celor doi vicari episcopoești: Ioan Popovici din Hondol și Nicolae Huțovici din Hunedoara, la care ne oprim acum.

În 1804 face parte din consistoriul din Sibiu preotul Ștefan Marcu din Săliște, ca asesor.⁸² În octombrie 1804 protopopul Teodor Ianoi din Miercurea — de care depindeau și cele 6 parohii din scaunul Săliștei — comunică consistorului din Sibiu că s-a mutat cu locuința în Săliște din Mercurea, unde n-a găsit locuință. Consistoriul îi ordonă să se întoarcă în curs de 8 zile în centrul de unde a plecat, în caz contrar va fi oprit de la slujba protopopiei.⁸³ Guvernul cere reducerea numărului preoților din Săliște, consistoriul răspunde în mai, că sînt 6 preoți și 1 diacon, numărul lor nu poate fi redus, fiindcă fiecărui preot îi vin, peste decizia ilegală 189 familii.⁸⁴ Preoții din Săliște cer

79 Toți acești 6 preoți din Săliște sînt pomeniți încă în 1774 cu numele pe o „prăvilă” bisericească ce se află în biserica cea mare din acest sat. Cf. Iorga, *Studii și documente*, XIII (*Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene*, II), București, 1906, p. 165, no. 566.

80 Pușcariu Ilarie, *Documente de limbă și istorie*, I, Sibiu, 1889, p. 86—87. Protocolul vizitației canonice făcută de episcopul G. Nichitici în mai 1787—iunie 1788 s-a aflat originalul, în 1887, la preotul Vasile Iosof din Tilișca. Cîteva volume de acte inedite de la Gh. Nichitici sînt la Academia Română, publicate avem de la Voileanu, Pușcariu și în *Telegraful român* și revista *Tara Birsei*.

81 Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 125.

82 Voileanu M., *Icoane din viața bisericii*, Sibiu, 1926, p. 5, 7.

83 *Ibid.*, p. 41—42.

84 *Ibid.*, p. 73—74.

să fie suprimat postul de diacon fiind de prisos. Judele Mihail Buda și juratul Oprea Fană în numele satului Săliște, cer din contră să fie menținut și în acest post să fie așezat dascălul locului. Consistoriul e de părere să se întregească postul de diacon, fiindcă el nu scutează venitele preoților la slujba divină va fi mai pompoasă spre mulțumirea poporului, deprins astfel cu ea.⁸⁵ Uneori preoții nu vor să respecte ordinele superiorilor bisericii și pentru această nesupunere li se aplică aspre pedepse.

Iată preoții din Vale: Toma și Coman nu voiesc să cunune pe locuitorii din acest sat Nistor Dragomir cu Ioana lui Iacob Salomie, deși aveau dispensă de la Consistor; fiind rudenie de sînge în gradul VI, obținută de protopopul T. Ianoi din Mercurea. În locul lor e delegat popa Ștefan Marcu din Săliște, dar cei doi preoți se opun, ba popa Toma în biserică îl lovește cu pumnul pe popa Ștefan. Pentru această „revoluție” amîndoi preoții nesupuși sînt trecuți în rîndul mirenilor pentru purtarea greutăților de obște și la plătirea dărilor. Poporul are drept să-și aleagă alți preoți harnici, pînă atunci să se servească de slujba preoților vecini din Săliște. Aceasta-i sentința aprobată de guvern, după raportul Consistoriului cu faptele din Vale.⁸⁶ Nu știm dacă această sentință gravă s-a aplicat aievea sau s-a modificat în favorul vinovaților.

Guvernul catolic din Viena, susținut și de cel din Transilvania în tot veacul al XVIII-lea s-a silit să aibă o situație exactă a numărului preoților și a credincioșilor uniți și neuniți români, pentru a ajuta material și cu diferite privilegii pe cei dintîi, în detrimentul celor din urmă. Pentru aceasta a făcut conscrierile reproduse mai sus relativ la cele 6 sate din scaunul Săliște. De la ortodocși oficial avem numai cea din 1761 a episcopului D. Novacovici, în care lipsesc multe informații necesare. S-au încercat altele, cerute oficial, prin 1801—3, dar pînă astăzi nu se cunosc, nefiind publicate. Guvernul ordonă să i se prezinte o nouă conscriere a bisericii neunite.

Aceasta se și execută în 1805 și ea cuprinde, față de cea din 1761, după cercetările oficiale ale Consistoriului din Sibiu, numele preoților cu locul și anul sfințirii fiecăruia, numărul credincioșilor și partea de venit a bisericii și preotului din sesia parohială etc.⁸⁷ Relativ la cele 6 sate avem:

1. *Cacova*: 3 preoți: Ioan Proca (sfințit la Carloviț, în 1762, mort în 1796), Ioan Bîrsan (sfințit în Arad, 1796) și Toma Popovici (sfințit în Transilvania, 1802), are o biserică (din 1771 cu hramul Sf. Nicolae) și 380 familii credincioși. Biserica și preotul au venit anual 200 florini de la mori.

2. *Galeș*: 3 preoți: Ioan Popa (sfințit în Transilvania, 1762; urmașii lui trec în 1786 în Țara Românească), Oprea Sas (sfințit în Transilvania, 1795) și Nicolae Muntean (sfințit în Transilvania, 1799), are 1 biserică cu 266 familii. Venit pentru biserică de la mori 200 fl., iar pentru preot 2 care de fîn.

3. *Săliște*: 8 preoți: Moise Moga (sfințit în Țara Românească, 1746), Ioan Neam alias Samoila (sfințit în Țara Românească, 1761), Ștefan Marcu

85 *Ibid.*, p. 96—99.

86 *Ibid.*, p. 100—104.

87 Publicată de Gagyi E., în revista *Transilvania*, Sibiu, 1911, no. 3, p. 276—279.

sen., asesor consistorial (sfințit în Transilvania, 1770), Dumitru Samoilă (sfințit la Buda, 1778), Nicolae Moga (sfințit în Transilvania, 1791), Ștefan Marcu iun. (sfințit în Transilvania, 1794), Stan Moga (sfințit în Transilvania, 1795) și Daniil Samoilă (sfințit în Arad, 1796), are 2 biserici, cu 1264 familii și filiala Amlaș. Venit pentru biserică 2 care de fin. Numărul preoților se va reduce cu 2 conform ordinului guvernial din 1806.

4. *Sibiul*: 3 preoți: Ioan Micu (sfințit în Transilvania, 1767), Stan Teban (sfințit la Buda, 1778) și Ioan Seroi (sfințit în Transilvania, 1795). Numărul lor se reduce la 2; are 1 biserică cu hramul Sf. Treime, reparată în 1762, cu 478 familii, venitul preotului 8 care de fin.

5. *Tilișca*: 4 preoți: Miron Lal (sfințit la Blaj, 1773), Ioan Terhene (sfințit la Blaj, 1773), Dionisie Miclăuș (sfințit în Transilvania, 1791) și Daniil Miclăuș (sfințit în Transilvania, 1797), au 1 biserică (din 1793 cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril), cu 694 familii. Venitul bisericii arător de 2 cîble, 100 fl. de la mori. Numărul preoților redus la doi.

6. *Vale*: 2 preoți: Coman Oțetea (sfințit în Transilvania, 1787) și Toma Popovici (sfințit în Arad, 1798), au 1 biserică (din 1763 cu hram Sf. Treime), cu 334 familii. Venitul bisericii fînaț de 1 car, arător de $\frac{1}{4}$ cîblă.

Peste 45 ani avem următoarea situație sumară bisericească din cele 6 parohii ortodoxe, aparținătoare protopopiatului din Sibiu, avînd în frunte pe protopopul Ioan Moga — reprodusă după *Schematismul bisericii ortodoxe din Ungaria și Transilvania pe anul 1846/7* (Buda, p. 180):

1. *Cacova*: 2 preoți: Toma Popovici și Ioan Bîrsan, 1 biserică.

2. *Galeș*: 2 preoți: Dumitru Iosif, 1 post vacant, 1 biserică.

3. *Săliște*: 5 preoți: Nicolae Moga, Daniil Marcu, Dumitru Recuciu, Dumitru Borcea, Daniil Neamțu și capelanul Ioan Predovici. Are ca filie Amnașul cu 55 familii.

4. *Sibiul*: 2 preoți: Ioan Andrei și Oprea Cornea, 1 biserică.

5. *Tilișca*: 4 preoți: Nicolae Miclăuș, Daniil Miclăuș, Petru Iuga și Dumitru Miclăuș, 1 biserică.

6. *Vale*: 2 preoți: Petru Bantsu și Nicolae Bălcu (?), 1 biserică.

În ce privește credincioșii ortodocși din aceste sate se reproduce exact numărul de familii din conscrierea din 1805 citată mai sus, ceea ce e sigur o greșală căci în curs de 45 ani numărul credincioșilor a crescut mult peste cel indicat.

Din cele spuse mai înainte putem preciza întru cîtva vechimea, existența și conducătorul protopopiatului Săliște. La 1628 era protopopul Dumitru, la 1700 Sava, iar la ancheta din 1753 se amintește la Săliște Vasile ca „superiorul ori juratul preoților”, nu știu dacă această numire s-ar putea considera ca protopop. Existența însă trebuie să fie mai veche de 1628. În urma luptelor cu uniții, Săliștea încetează de a mai fi centrul protopopiatului, el mutîndu-se la Mercurea, unde la vizita canonică a lui Gh. Nichitiți, din 1787, cele 6 parohii sînt considerate ca făcînd parte din protopopiatul Mercurea, avînd de șef oficial pe Ioan Dobrotă din Poiana, ca protopop. O parte din preoții din acest protopopiat au fost concentrați pentru examinarea protocoalelor nu la centru, ci la Săliște. Actul de constatare e iscălit alături de episcop și protopopul Dobrotă și de alți doi clerici distinși: protopop Moise Moga paroh în Săliște și protopop Ioan Popovici paroh în Săliște.⁸⁸ Deci acești doi

87 b Publicată de Gagy E., în revista *Transilvania*, Sibiu, 1911, no. 3, p. 276—279.

88 Pușcariu, o. c., I. p. 89 și 92.

din urmă erau distinși cu titlul de protopopi pentru merite deosebite bisericești, fără a avea în realitate un protopopiat.⁸⁹ Peste o sută de ani Săliștea nu mai e centrul unui protopopiat cu acest titlu. Am văzut că cele 6 sate depindeau de protopopiatul Mercurea în 1804 și de Sibiu în 1846. Această situație se menține pînă sub Mitropolitul Miron Romanul, care reînființează protopopiatul Săliștei în 1883, cu vreo 16 sate, punînd în fruntea lui pe profesorul cu studii universitare Nicolae Maier, pînă în 1898, urmîndu-i alți trei cu aceleași studii superioare: Ioan Stroia din 1900—1908, apoi Ioan Lupaș din 1909 pînă în 1919 și Dimitrie Borcea din 1929 pînă în 1940. Cel care se ridică mult peste toți acești protopopi este fără îndoială Ioan Lupaș, care prin meritele lui, prin activitatea lui multilaterală didactică-educativă ca profesor la seminarul din Sibiu și bisericească ca protopop în Săliște, ca profesor la Universitatea din Cluj, ca istoric de valoare cu o mulțime de publicații istorice și luptător pentru drepturile și libertatea poporului român a devenit una dintre cele mai de frunte personalități române.

Nu trebuie să uităm modestele școli de sub oblăduirea Bisericii, care dădeau puțină învățătură a cititului și scrisului cerute de necesitățile foarte reduse ale vremurilor apuse. Preotul și cantorul bisericii erau singurii transmitători ai cunoștințelor de carte copiilor și credincioșilor dornici de învățătură. În scaunul Săliștei a trebuit să fie din timpuri străvechi astfel de școli, de un nivel și mai ridicat, dat fiind faptul istoric că țărani și juzii din aceste 6 sate, îndeplineau misiuni secrete pe la diferiți Domni și boieri din Țara Românească. O școală mai răsărită și mai importantă avem în centrul Săliștei, unde se amintește încă la 1616 „gramatic (= dascăl) și crîsnic“ Popa Dumitru, pentru care judele satului Peligrad intervine ca să fie scutit de cărăușii și dări, ce le fac alți săteni, asemenea și urmașii lui în această slujbă.⁹⁰ Săliștea era un centru și școlar la care veneau copiii din satele vecine. Dintre urmașii dascălului Dumitru — ajuns pe urmă protopop — nu cunoaștem cu numele decît pe cei pomeniți în anchetă din 1653, și anume tot din Săliște: gramaticii Oprea fiul popii Ioaneș și Savul, fiul popii Oprea, fiind apoi și ei preoți în acest sat fruntaș. Peste o jumătate de veac numărul lor crește și apar și în alte 3 sate. În 1807 avem următorii învățători în satele din scaun.⁹¹

1. *Cacova*: Iacob Popovits. — 2. *Galeș*: Petru Tethenia (=Terhenea) — 3. *Săliște*: Florian Muntean. — 4. *Sibiel*: Achim Bobeș. Din Tilișca și Vale ne lipsesc numele învățătorilor, care probabil în acel an să nu fi existat.⁹²

Episcopul Vasile Moga încă la începutul păstoriei sale face o vizită canonică în Săliște.⁹² În 1816 și 1822 dă două ordine școlare: în fiecare sat

⁸⁹ De altfel Moga e amintit ca protopop încă în anii 1763 și 1765, cf. Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 249, no. 68, și p. 256, no. 99.

⁹⁰ Lupaș, *Istoria bisericească a românilor*, p. 160.

⁹¹ Bogdan Duică, *Gheorghe Lazăr* în *Analele Academiei Române*, seria III, vol. I (1924—25), p. 126—260.

⁹² S. Stanca, *Viața și activitatea episcopului Vasile Moga*, Cluj, 1939, p. 51, nota 6.

să fie școală, cantorul bisericii e învățătorul ei, care e scutit de darea capului și de tot feliul de greutate de obște", unde sînt mai mulți prunci să se puie un dascăl cu plată de 50 zloți pe an, cantorul primește de la fiecare om cu prunci cite o ferdală de griu. Vorbește de școlile din „scaunele săsești", care să primească ajutoare din „lada satului", cum primesc sașii pentru a lor.⁹³

Săliștenii, cu ajutorul episcopului Moga, obțin prin o diplomă împărătească de la împăratul Ferdinand, din 1836, dreptul ca din venitul tîrgului săptămînal și a celor două anuale jumătate să se dea bisericii, iar cealaltă școlii din sat.⁹⁴

Ajungînd în scaunul vlădicesc din Sibiu episcopul Andrei Șaguna, școlile săsești iau un avînt deosebit, situația lor și a învățătorilor se îndreaptă simțitor. În 1863 episcopul ardelean fiind ales cu unanimitate deputat în cercul Săliște pentru dieta din Sibiu din 1863/64, ca recompensă pentru dragostea dovedită de sălișteni la alegerea șefului lor bisericesc, dăruiește diurnele sale de 600 fl. cuvenite de la dieta din 1863/64, școlii din Săliște, cu menirea ca suma aceasta să se capitalizeze 100 ani. Fundația aceasta vlădicească la finea anului 1904 s-a urcat la suma de 12.235 coroane 74 bani.⁹⁵

Pe vremea lui Șaguna a servit în Săliște, ca învățător și cantor la biserica Picu Procopie Petruț (1818—1872), ascet călugăr, om de mare talent de a versifica faptele biblice și a le zugrăvi, cum vom vedea, în multe zeci de volume.⁹⁶

Între anii 1877 și 1882 a funcționat în Săliște ca învățător și diacon Nicolae Ivan, care după vreo patru decenii ajunge primul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Într-un capitol deosebit din cartea *Istoria bisericii românești din Transilvania* (ed. II, Sibiu, 1935, p. 445—504) am vorbit pe larg despre situația materială, socială, morală-religioasă și culturală a preoțimii noastre pînă la 1698. Multe din cele spuse acolo se pot referi și la preoțimea din scaunul Săliștii, deși locuitorii de aici se considerau legal liberi și nu iobagi. De conflicte și suferințe din partea sașilor și funcționarilor guvernului s-au împărțit și preoțimea din acest scaun, mai ales în epoca de lupte cu uniții în secolul al XVIII-lea. Situația materială a acestora în comparație cu a celor din țara Oltului⁹⁷ e mai scăzută cum ne arată ancheta din 1753 și conscripția din 1766, unde averea personală mobilă și imobilă e tot mai redusă. Sub acest raport la fel e și situația credincioșilor cu hotar agricol și finat mic și sărac. De unde urmează că „simbria" în cereale și zile de lucru apoi stola fixată de vlădica (la 1698) și autoritățile statului (în 1748, 1784, 1794)⁹⁸ neputîndu-se respecta, se iveau neînțelegeri între preoți și credincioșii lor. Cu toate acestea, un aranjament mulțumitor se stabilea între turmă și păstor, potrivit împrejurărilor și posibilităților locale, care în multe

93 Pușcariu, o. c., I, p. 185—86, 189—91.

94 Lupaș, *Studii istorice*, IV, p. 195—197.

95 Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, ed. II, Sibiu, 1911, p. 312, nota. 3.

96 Ghibu On., *Scriitorul ascet: Picu Procopie Petruț din Săliște*, în *Telegraful român*, Sibiu, 1905, no. 80—86. Vezi despre această școală ce spune directorul ei Dim. Lepădatu în *Anuarul școlii din Săliște pe 1901*, Sibiu, 1901, p. 2 și urm.

97 Vezi Metes, *Viața bisericească a românilor din țara Oltului*, Sibiu, 1930, p. 130—141, și același, *Situația economică a românilor din țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935 la fiecare sat.

98 Vezi pe larg amănunte la Bunea, *D. Novacovici și P. P. Aron*, p. 394—395; Iorğa: *Studii și documente*, XIII, p. 14—16, București, 1784 (stola), și Pușcariu, o. c., p. I, p. 168—170, 189—191.

difereau de la sat la sat, ca de exemplu la Tilișca, unde în simbria preoților se amintesc, ceva unicum, un număr de „blide de moară” cu cereale sau făină măcinată. Dacă averea vizibilă a preoților aici era puțină, în schimb ei aveau sute de oi la pășune în Țara Românească și Moldova — netrecute niciodată în conscripțiile de avere și dări oficiale — care aduceau un venit sigur și des prin vânzarea în tot cursul anului și la diferite târguri a produselor foarte căutate: miei, lână, brânză și carne. Această avuție mișcătoare și rentabilă aducea bani buni și folositori în casa preotului. Dar afară de acestea preoții din aceste 6 sate de oieri mai aveau un venit sigur și zilnic de la slujbele de fiecare zi: utrenie, vecernie, ba și liturghie, cu pomeniri și rugăciuni bine plătite pentru oierii și negustorii din acest scaun răspîndiți în țară și cele străine cu bogatele lor turme de oi și cu mărfurile lor manufacturi, supuși neconținut vitregiei vremurilor și răutăților oamenilor, pe care rugăciunile preoților de acasă, credeau, că le pot domoli sau înlătura. Astfel, dacă la aparență nu erau oameni bogați, aveau case de lemn curate și frumoase împodobite, — e adevărat că pe un mic intravilan preotul avea alături încă 1—2 case, cu familii deosebite, dar poate rude — mulțumit, încît orice oaspe cît de pretențios, era bine primit. Nu știu dacă la vreunul din preoții acestor rude — poate din Săliște — a poposit principele Transilvaniei Gh. Rakoczy I, în drumul său către Miercurea și Cristian, căci în ziarul său ne spune: „În 6 ianuarie 1633 prînzește la masa unui preot român, căruia prințul îi dă vin bun din Ungaria și, cîțiva bani. Preotul, după această onoare, îl binecuvîntă”.⁹⁹

Credincioșii cu credință și dragoste față de Biserică, nu zăbovesc în a le înzestra cu odoare, icoane și cărți sfinte, ba le clădesc din avutul lor, ca cea amintită încă în veacul al XVII (trecută la uniți, azi în ruină), cea din Gruiu de frații Cîndea și cea a Înălțării Domnului Iisus Hristos, toate trei în Săliște.¹⁰⁰ Tot în Săliște mai era mînăstirea din Valea Sibiului și schitul de la „Fîntîna Foltii” în amintirea călugărului Visarion, cu inscripția din turn: „Cu ajutorul lui Dumnezeu s-a reînnoit acest sfînt lăcaș al izvorului Preceștii, ce s-a găsit la 1744, prin descoperirea sfîntului pustnic. Titori mai mulți făcători de bine, cari sînt scriși în cartea vieții. Anul 1861 august 15”.¹⁰¹

Mai mulți credincioși din Săliște cumpără cu 55 zloti cărțile bisericești: Strastnic și Triod și în februarie 1816 se dau bisericii din Amnaș — filie celei din Săliște — „prin știința noastră a preoților din Săliște: Ioan Popovici, Dumitru Răcuoiu, Nicolae Popovici, diaconul Moise Popovici și popa Daniil Popovici”.¹⁰² Deci daniile lor nu se opreau numai la biserica din satul lor, ci treceau la cele din vecini sau și mai departe. Testamentele sau actele de daniile se scriau de preoți sau se notau ca martori, ca astfel să aibă siguranță mai mare că ele vor fi respectate de urmași. Așa în 1735 popa unit din Cacova, Șandru, lasă fiului său Oprea tot popă unit în acest sat „ocina cu casa și cu toate sălașele și grădina pînă în părul cel oltenesc cu pomi cu tot, i-a făcut și carte însuși cu mîna lui”. Doi cumnați într-o adresă către protopopul Tatomir din Rășinari spun că testamentul nu-i autentic, indicînd ca martor pe popa Oana din acest sat. Protopopul delegează pe popa unit Vasii din Săliște să cerceteze adevărul în Cacova, ascultînd sub jurămint pe popa Oana. Acesta „a jurat cu sufletul zicînd cumcă nu știe, a cui este slova, nici

99 Cf. revista *Erdélyi Múzeum*, XVII, Cluj, 1900, p. 647.

100 Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 165—167. Despre mînăstirile din Săliște și Sibiel,

vezi Metes, *Mînăstirile românești*, p. 139—141.

101 Lupaș, *Istoria bisericească*, p. 117.

102 Iorga, o. c., p. XIII, p. 41—42, no. 46—47, 90, no. 244.

nu o cunoaște". Popa Oprea se prezintă la prota Tatomir jurînd „cu sufletul lui, că tată-său i-au făcut cartea și i-au cinstit ocina și au beut și aldămaș cu el împreună și cu Bîrză". Despre această Tatomir trimite o dovadă scrisă „scriitorului scaunului Săliște Iacob von Harteneck" și întărită cu iscălitura și pecetea sa de ceară roșie, „ca să se crează la toată legea unde ar judeca". Această dovadă, frumos scrisă, e din iulie 1736.¹⁰³ Mai avem patru testamente: două scrise de popa Sava din Săliște în 1759 și popa Ioan cel tînăr, tot din Săliște în 1764, iar al treilea întărit și cu iscălitura celor 6 preoți sălișteni din 1793¹⁰⁴ și cel din urmă, din 1814 scris de Daniel Popovici diacon și notar, tot din acest sat.¹⁰⁵ Din Sibiel este testamentul din 1763 scris de preotul locului Gheorghe.¹⁰⁶ Caracteristica acestor testamente este că preoții scriitori sau martori căutau cu tot prețul, ca animozitățile și diferendele între moștenitori să fie aplanate înainte de a redacta testamentul.

Unii credincioși dăruiau bisericii bunuri imobile prețioase din produsul căroro beneficiau și preoții. Așa bună oară, în 1762, Ioanaș Mosora din Săliște donează „bisericii ce se face acum cu hramul Înălțării" o vie și un fînăț în luncă, iar Onea Morar din Vale în 1815 lasă din „moșiile sale un loc care va fi de treabă... să fie al sf. bisericii de pomană", asemenea și 30 oi la toți diecii bisericii¹⁰⁷ Dar ei nu se opreau aici, ci lăsau sume importante pentru comîndare-pomenire, și alte slujbe să se facă după moartea lor pentru iertarea păcatelor. Așa Dan Dîrdea din Săliște, în 1735, lasă 60 oi, „să le vînză baba să mă comînde", Ioan Opriș din Tilișca, în 1756, zice „casă și via să fie pe comîndare", Toma Dordea din Vale, în 1815, obligă soția sa să-l comînde „din partea ce i s-ar cuveni lui cu sărăcuste, cu sărindar cum se cade". Ana Morar din Vale pentru soțul ei mort între alte spese înșiră (1815) „am plătit preoților și bani iertării 15 fl. . . , . . . am făcut un sărindar în Săcel cu 20 fl., unul în Săliște cu 20 fl., în Vale 2 sărăcuste cu 14 fl., și mai fac două sărindare cu cîte 20 fl., să-i mai fac o pomană" în total 100 fl., Maria Bădiță din Sibiel (în 1822), „lasă cu limbă de moarte" surorii sale Ana, „să o comînde ca pe o creștină", să-i facă „sărindar și sărăcuste și simbetele la 40 de zile comîndarea sufletului... adecă pomană".¹⁰⁸ Am dat numai cîteva cazuri din „Protocoalele divisionale ale scaunului Săliște", dar ele sînt cu mult mai numeroase și foarte edificatoare pentru a evidenția legătura sufletească a acestor țărani cu biserica și preoții din satul lor. Despre evlavia profundă a unui fruntaș săliștean Oprea Mîlea, care în 1828, duce la Viena împăratului o plîngere a poporului strivit, un „suplex libellus", ne spune fostul primar Nicolae Lupaș cuvintele auzite de la tatăl său:

„Era un om mărunț de statură, dar ritor la vorbă, de nu-i putea sta împotrivă oricine și de cîte ori pleca la Viena lua cartea de rugăciuni cu sine, adăpostindu-se uneori într-o corabie pe malul Dunării, să se poată ruga în liniște".¹⁰⁹

103 Lupaș, *Studii istorice*, IV, p. 183—186 (se dă fotografia scrisorii).

104 *Ibid.*, IV, p. 184—195.

105 *Ibid.*, p. 188—189.

106. *Ibid.*, p. 188.

107 *Ibid.*, p. 179.

108 *Ibid.*, p. 178—179, 190.

109 *Ibid.*, o. c., IV, p. 194, n. 1.

Dărnicia acestor oieri pentru biserică și pentru alinarea durerilor și lipsurilor altora era cunoscută în tot drumul pe unde răzbăteau cu oile lor numeroase fie în Țara Românească, Moldova, fie Dobrogea.

Iată bogatul și milostivul oier din Săliște: Dumitru Herța, în satul din drumul oilor, Porcești, bisericii de aici, clădită de Matei Basarab, îi dăruiește în 1828 o cruce cu 143 fl., și patru icoane împărătești scumpe, în valoare de 302 fl., pictate de zugravul cu bun nume atunci Gheorghe,¹¹⁰ iar mai în jos pe Olt acest Herța cu alți 4 sălișteni D. Blot, I. Sîrbu, Ioan și Oprea Rodeanu, cumpără în Sibiu un mare clopot pentru mînăstirea Stănișoara (Nucet, jud. Argeș)¹¹¹ unde ceva mai înainte, 1807—9, fusese stareț Teodosie din Săliște, asemenea și cîțiva călugări de aici.¹¹² Biserica din Tătărlești (Jud. Mehedinți) e zidită cu banii oierilor și din scaunul Săliștii, unde li se dă chipul lor de cititori.¹¹³ Bisericile și alte instituții de cultură și binefaceri din Novaci și Țîrgul Jiu Gorjului, apoi cele din Rîmnicul Vîlcii și alte orașe și Țîrguri din Țara Românească, s-au împărțit de ajutorul material al acestor oieri mărgineni, care sînt resfirați prin toate localitățile de seamă și ca negustori, fabricanți, meseriași.¹¹⁴

Ion Ionescu de la Brad are cele mai elogioase cuvinte pentru sălișteanul oier Dumitru Hăra cu Ilie Cojocariu tot săliștean, a fost în Viena, din Dobrogea, pe care l-a cunoscut personal în 1850 și-l descrie astfel:

„...Român umblat în toate țările pe care le cunoaște, cunoscător de limbi, foarte ascuns și ghibaci, prietenul lui Sturmer, a cărui vînător a fost și acum se află în Balcic, unde am făcut cunoștință cu el. Știe de toate... Dobrogea... o cunoaște ca Anatolia, Grecia, Italia. Este un om plin de naționalitate, cioban prost... om cu multă virtute“.¹¹⁵

Acești oieri „mărgineni“ neobosiți și îndrăzneți și pricepuți au avut un rol important și în ce privește unitatea sufletească a poporului român în cursul veacurilor peste granițele politice vremelnice, răspîndind idei și carte românească pentru eliberarea lui de sub jugul străin.¹¹⁶ Relativ la această operă iată ce ne spune arhimandritul Dionisie Erhan (pe urmă episcop) despre „apostolul moș Dumitru Ghibu“ din Săliște, pe care l-a cunoscut pe la 1885 și a întreținut relații prietenești cu el și familia sa pînă la moartea bătrînului c. 1905: În diferitele Țîrguri și la hramuri mînăstirești vindea vizibil felurite lucruri de fier pentru nevoile casnice, iar în ascuns cele duhovnicești comori numai cunoscuților: cărți bisericești, Evanghelii, Apostol, Penticostariu, Ceaslov și altele, apoi Calendare și gazete etc. Pe care le aducea pe căi neștiute din Transilvania.¹¹⁷ La aceste Țîrguri și hramuri de peste munți vinde

110 Metes, *Din istoria vieții religioase române*, Cluj, 1929, p. 120, și Lupas în *Telegraful român*, 1948, no. 1J4, și Gilea în *Mitropolia Ardealului*, III, 1958, no. 1—2, p. 88, nota 4.

111 Cf. *Buletinul Com. Monumentelor istorice*, București, 1933, p. 42.

112 G. Urătescu, *Mînăstirea Stănișoara*, București, 1943.

113 Ionescu de la Brad, *Monografia jud. Mehedinți*, p. 394.

114 Vezi Banciu în revista *Transilvania*, 1944, no. 11—12, p. 853—867 (aici se dă numele săliștenilor așezați în România între 1876—1915).

115 Slăvescu Victor, *Correspondența între Ionescu de la Brad și Ion Ghica*, ed. Acad. Române, București, 1943, p. 57, 74, 117.

116 Această contribuție o recunoaște încă în 1850 și Ionescu de la Brad în scrisorile sale din Dobrogea către I. Ghica. *Ibid.*, p. 101, 104, 119, 125—127.

117 În ziarul *România nouă* din 30 iunie 1918.

cărți bisericești, pe la 1900, un alt săliștean Nicolae Roșca, așezat în Focșani.¹¹⁸

Am spus că în tot cursul vremurilor s-au întreținut relații bisericești între scaunul Săliște și Principatele Române, deși informațiile noastre sînt reduse, pentru a atirma că ele au fost mult mai întinse.

În 1651 înăruul săliștean Oprea Alemănuț merge la o mînăstire din Moldova „să învețe scrisoare”.¹¹⁹ La fel face peste un veac și jumătate, în 1820, o văduvă sălișteancă, Maria, cu fiul său Dumitru, care sosind în Moldova, ea trece la Agapia, unde i se dă numele de călugărița Mitrodora, iar pe fiul ei îl așează în mînăstirea Neamțului, care chiar atunci se pare că avea de stareț pe un mîrginean. Aici Dumitru devine călugărul Dionisie zis Românul-Romano, care va urca toate treptele bisericești pînă la cea de episcop la Buzău (1860—1875), prin o activitate multilaterală (tipograf, profesor, ziarist). Deștept, neastîmpărat, trece pe la diferite mînăstiri de stareț (la Neamțu, Sadova), unde se impune prin reforme noi și de real folos, care-i aduc și mulți dușmani, care-i împiedică de a ocupa scaunul vlădicesc mai devreme, deși prin învățătura și realizările sale de a trezi Biserica la o nouă viață conform cerințelor progresiste ale vremii el se numără între cei mai valoroși episcopi din epoca sa zbuciumată. La Buzău, ca profesor, publică „Vestitorul bisericesc”, în 1839—1840, cel dintîi ziar bisericesc, căruia îi urmează alte publicații folositoare pentru înnoirea sufletului amorțit al preoțimii. Prieten cu episcopul Șaguna, pe care-l conduce, în 1848 prin Principatele Române spre Viena, și-i dă ajutor bănesc pentru catedrala din Sibiu. De asemenea îl ajută și pe Ion Codru-Drăgușanu pentru școala secundară „Radu Negru” din Făgăraș. Păstrează bune relații cu transilvănenii și mîrginenii săi, pe care îi sprijinește cu tot ce poate și unde i se cere.¹²⁰

Cel dintîi director al seminarului central din București e Ieroteiu din Săliștea Sibiului, unchiul episcopului Dionisie Romano.¹²¹ Tot din acest centru mîrginean e și profesorul I. Genilie redactorul în 1848 al ziarului săptămînal *Universul* din București.

Călugărul revoluționar Sofronie trecut în Țara Românească în 1761, fiind stareț la mînăstirea Vieroș (jud. Muscel), mergea

118 Hașegan, *Mărginenii*, Brașov, 1941, p. 136.

119 Moga, *Anuarul Inst. de istorie din Cluj*, III, p. 563—4.

120 *Melchisedec, Dionisie Romano-episcop de Buzău* în *An. Ac. Rom.*, vol. IV (1882), p. 6 și urm., 14, 35, 64 etc., și Ghibu, *Ziaristica bisericească la Români*, Sibiu, 1910, p. 7—15; aduce tipografie de la Praga pentru mînăstirea Neamțului în 1855, cf. revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXVI, Iași, 1960, no. 7—8, p. 477—80.

121 Ghibu în *buletinul Arta tehnică și grafică*, București, 1940, no. 11, p. 33.

la Moscova, e distins cu cruce de aur de țarevna Ecaterina, pentru meritele sale, păstrează relații cu cei de acasă, pe care-i cercetează prin călugării săi sau personal, în 1763—4 iarăși e în Munții Apuseni la Zlagna, în 1774 protopopul din Sebeș e destituit pentru corespondența sa cu Sofronie. E cu neputință ca în aceste drumuri și vizite secrete, să nu li cercetat și pe bunul său prieten, popa Ioan din Săliște, care-l ajutase cu vorba și scrisul în acțiunea sa revoluționară și la sinodul din februarie 1761.¹²²

La 1766 popa unit Ion Ciorogar din Sibiel avea pe fiul său Gheorghe, de 18 ani, la învățătură în Țara Românească, de unde s-a întors, îl aflăm în 1787 prezent în Săliște la vizita canonică a lui Ghedeon Nichitici între cei trei preoți ortodocși din satul său: Gheorghe Popovici.

La mînăstirea Hurez, clădită de Constantin Vodă Brâncoveanu, erau în 1905 nu mai puțin de 25 maice călugărițe din Săliște, avînd în fruntea lor ca stareță pe Eufrosina Șteflea (de la 1915) de naștere din același sat transilvan.¹²³ Călugării sălișteni, dintre foști oieri, aflăm și la mînăstirile din Atos în veacul al XIX-lea.¹²⁴ Dascălul și iscusitul miniaturist Procopiu Petru Picu din Săliște, se călugărește în 1862, la mînăstirea Cheia.

Propaganda și lupta contra uniților în sec. al XVIII-lea se susține și prin larga răspîndire a cărților bisericești în Transilvania aduse din centrele episcopoești din Țara Românească. În timpul cînd Oltenia e sub ocupație austriacă (1718—1739) episcopul Inochentie de la Rîmnic înființează o librărie secretă la negustorul Dimitrie Moldovan din Sibiu, de unde apoi se vindeau și răspîndeau în toate părțile transilvane cărțile necesare slujbelor bisericești și apărării ortodoxiei contra uniților. Era aici un depozit bogat de cărți, pe care autoritățile catolice, descoperindu-l, l-a confiscat, după moartea episcopului Inochentie (1 februarie 1635) și cărțile au fost vîndute cu suma însemnată de 6000 florini.¹²⁵ Cu toată opreliștea catolică, cărțile bisericești din Țările Române pătrundeau pretutindeni, fiindcă le cerea credința ortodoxă și sufletul românesc. Dascălul Dumitru din

122 Vezi despre activitatea lui Sofronie în Țara Românească, studiul meu despre episcopii ardeleni din sec. 18-lea în revista *Mitropolia Ardealului* 1969—70 (încă inedit).

123 Cf. Ghibu în *Arta tehnică și grafică*, 1940, no. 11; la 1881 era la mînăstirea Susana o călugăriță din satele Săliștei, cf. T. Maiorescu, *Memorii*, II, p. 20.

124 Cf. Bănciu, în revista *Transilvania*, Sibiu, 1945, no. 3—4, p. 65—68.

125 Dobrescu N., *Istoria bisericii din Oltenia*, București, 1909, ed. Acad. Române, p. 111—112, 362—363, no. 2, 9.

Sibiul, în 1724, vindea 2 cărți aduse din București: Octoih (1720) și Molitvelnic (1722) popii Lupul din satul maramureșan Văleni „pe care l-am cumpărat pe ban bun și drept ai miei, când învățam la dascălul Staicu și la părintele popa Călin și l-am cumpărat de la legătorul de cărți din Colța (București) din sfânta minăstire a spătarului Mihaiu Cantacuzino în 1722”.¹²⁶ Insuși guvernatorul și consilierii catolici din Transilvania într-un raport, din 6 septembrie 1750, către Maria Terezia cunosc pe cei care răspîndesc cărțile bisericești din Principatele Române și scriu între altele:

„Un preot de curînd sfințit, însoțit de un țăran Bucur Sas și de judele din Galiș, cutreeră satele din scaunul Săliștii, vînzînd cărți zduse din București, și punînd pretutindeni în mîna poporului scrisoarea țarevnei Rusiei Ecatarina (1750) și privilegiul Domnului Țării Românești Grigorie Ghica (1750), pentru românii din Transilvania care voiesc să se așeze în Țara Românească.”¹²⁷

Astfel unitatea sufletească se consolida prin cărți și oameni de aceeași credință ortodoxă și ideal românesc între frații din scaunul Săliștii și cei liberi din partea răsăriteană a Carpaților.

Arta populară sub diferitele ei ramuri din scaunul Săliște etc., a fost semnalată încă înainte cu șase decenii prin cele două Albume artistice publicate în 1905, în Sibiu de profesorul Dumitru Comșa și Minerva Cozma. Centrul acestei arte a fost însuși „satul Săliște, lăcașul celei mai depline frumuseți românești în față, trup, port, limbă, moravuri, sat mare și bogat, care seamănă mai mult cu un fel de mică republică a țăranilor români”, — după caracterizarea prof. Nicolae Iorga.¹²⁸ Aici vrem să vorbim ceva pe scurt despre arta populară bisericească sub felurile ei aspecte și autorii ei artiști din cele 6 sate ale scaunului.

În Săliște apar pe rînd trei biserici cu pictură și zugravii lor. Cea mai veche a fost zugrăvită de zugravul Nicolae Polonul la 1674, ca a fost luată cu forța și dată uniților, care în 1737 o zugrăvesc din nou prin meșterul mai înscușit Ioan Stoievici. Fiind atunci uniții în plină putere, avînd 6 preoți în Săliște, cred că fac un lucru cinstit, cînd înlocuiesc numele din inscripția veche a mitropolitului Sava Brancovici — sub care s-a făcut și sfințit biserica

126 Bîrlea, *Insemnări din bisericile Maramureșului, București*, 1909, p. 202—203, no. 746, 749. Se amintește la minăstirea Moiseiu din Maramureș, o notă din sec. al XVIII-lea „a diacului Grigorie din Ardeal” din Săliștea Sibiului (?). *Ibid.*, p. 134, no. 487.

127 Dragomir, *Istoria desrobirii*, I, p. 95—96, no. 64 și no. 61 (la anexă), și Metcș, *Relațiile bisericești cu Principatele române*, Sibiu, 1928, p. 46—47, no. 1.

128 În revista *Semănătorul*, București, 1905, august, reproduș în vol. *O luptă literară*, vol. II, București, 1916, p. 59. Vezi în deosebi studiul dnei Oțetea Georgeta, *Probleme decorative din arta populară din Mărginime* în *Studii și cercetări de istoria artei*, VI, București, 1959, p. 45—71.

— cu cel al episcopului unit Inochentie Klein, adăugînd și pe cea a lui Tatomir protopop în Rășinari.¹²⁹ Scăzînd an de an numărul și puterea preoților uniți, ca și a credincioșilor foști totdeauna foarte puțini, biserica s-a ruinat complet.¹³⁰

În biserica cu hramul Ioan Botezătorul din Gruiu a fraților Cîndea (din 1742) avem icoana hramului Sf. Ioan făcută în 1820 de zugravul Ioan Popa din Săliște, deasupra ușii de intrare. Alte două pe peretele din dreapta: Botezul Domnului Iisus Hristos și Sfîntului Nicolae sînt lucrate de zugravi localnici în 1812: Vasile Muntean și Florian Muntean și paroh aici.^{131 a}

A treia biserică, cea mare cu hramul Înălțării Domnului Iisus Hristos, sfințită în 1786 (zisă și din Brata?^{131 b} a fost zugrăvită numai tîrziu, prin 1873, de pictorul cu pregătire tehnică superioară Ioan Morariu (1815—1890) din Laz, care s-a așezat în Săliște cu familia, continuîndu-și activitatea sa artistică remarcabilă și prin numeroase icoane ce se află prin bisericile din satele vecine. Se pare că și biserica din Galeș din 1700 cu hramul Intrarea în biserică a fost zugrăvită în 1873 tot de Morariu.¹³²

Zugravii citați au lăsat opere artistice și în alte biserici afară de cele din Săliște. Așa de lă Vasile Muntean sînt: o icoană din 1771 în biserica din Cacova, praporul mînăstirii Sibiului în 1792, și icoana Sf. Troiță, din 1801, în biserica cea mare din Poiană, apoi biserica din Răhău în 1815¹³³ și cea din Dobîrca, o icoană din 1823, alta Sf. Nicolae în biserica din Amnaș (1822), a treia în biserica din Veștem (c. 1820).¹³⁴ De la Ioan Popa o cruce de pe prestol pictată în 1796.¹³⁵

Cele două fete ale pictorului Ioan Morariu: Emilia (n. 1861 † 1931) și Elisabeta (1866) înainte, și după așezarea în Săliște, au învățat pictura de la tatăl lor și au pictat icoane și biserici, ca de exemplu: iconostasul din Aciliu, bis. Bozeș (jud. Hunedoara), Bistrița, Jina, Orlat, Gura Rîului, Săcel, Laslău român și în Săliște sau Miercurea,¹³⁶ fiind concurentă în aceste tîrguri și de zugravul rus romanizat Osip Radof din Miercurea.¹³⁷

129 Moga I., *Anuarul Com. Mon. Istorice pentru Transilvania*, vol. I (1930—31), Cluj, 1932, p. 150—160 (aici avem biserica în ruină și fragmente din pictura murală a zugravului Ioan Stoievici).

130 După *Șematismul jubilar al Mitropoliei gr. cat. din Blaj, din 1900*, Blaj, în Săliște erau în 1900 numai 10 uniți, cu preoții următori în sec. al XIX-lea: Florian Muntean (1820—29), Alex. Seușanu (1829—40), Dum. Muntean (1840—1860) și Dum. Roșca (1863—1900), p. 560. În Tilișca sînt la 1900: 56 uniți, cu următorii preoți: Mihai și Matei Bunea (1820—1887) și administrator Dim. Roșca din Săliște (1887—1900), p. 565. În celelalte 4 sate au dispărut și preoții și credincioșii uniți încă din sec. XVIII-lea.

131 a Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 166, no: 570—571.

131 b În Brata-Săliște avem din 1881 o nouă biserică cu hramul Adormirii Maicii Domnului, cf. *Calendarul arhidiecezan din 1943*, p. 112.

132 Ghibu, *Pictorul Ioan Morariu*, în *Telegraful român*, Sibiu, 1905, no. 115—117, și Pavelescu în *Apulum*, Buletinul muzeului din Alba-Iulia, I, Alba-Iulia, 1942, p. 289.

133 Cărpinișan N., *Monografia comunei Răhău*, Sibiu, 1897, p. 34.

134 Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 40, no. 43, 90, no. 241, și 201, no. 709, și Meteș, *Istoria artei religioase*, p. 129, no. 11.

135 Meteș, *Insemnări despre zugravii bisericilor*, în ziarul *Renașterea*, Cluj, 1949, no. 17—18.

136 *Ibid.*, 1949, no. 19—20, și Meteș, *Icoanele pe hîrtie (xilografuri) și pe sticlă din Transilvania*, în revista *Biserica Ort. Română*, 1964, no. 7—8, p. 748.

137 Vezi despre acest zugrav rus și icoanele lui ce spune scriitorul, dar și pictorul, Petru Neagoe, *Drumul cu popas*, București, 1938 (traducere din engleză), p. 197—8, 202, 208, 351, 387, 389, 392.

În Vale e zugravul Matei care a zugrăvit o cruce, în 1811, din biserica din Amnaș;¹³⁸ tot aici s-a așezat zugravul de icoane pe sticlă Nicolae Oancea din Vinerea, cu marfă pentru târguri.¹³⁹

A existat, deci, aici, în deosebi în Săliște, un centru, o școală de zugravi, iconari de peste o sută de ani, localnici sau veniți din alte părți, cu ucenici din satele vecine Ludoșul de Jos, Aciliu, Poiana etc., cu multe sute de produse artistice, mai bune și mai șterse, iscălite și anonime, răsfirate prin zeci de biserici și sute de case țărănești din satele marginene, trecute desigur și în Țara Românească, opere modeste de artă populară bisericească, care trebuie adunată și depozitată în muzee pentru a fi studiată cu competență științifică.

Acum la urmă vrem să mai spunem câteva cuvinte despre producția artistică, unică în felul ei, a dascălului și călugărului Picu-Procopie Petruț din Săliște. A scris vreo 50—60 volume de poezii religioase originale și copii, însă populare. Din acestea s-au păstrat numai 29 volume, unele în proprietatea profesorului Onisifor Ghibu. Ceea ce caracterizează fiecare volum de poezii e faptul, că toate sînt ilustrate bogat și frumos, după modelul picturilor bisericești. Numai într-un singur volum păstrat avem 574 ilustrații cu scene din Sf. Scriptură și 157 vignete. Acestea sînt o dovadă că Picu Petruț era un zugrav iscusit, mai bine zis un miniaturist. După ce străbați paginile volumelor păstrate îți dai seama ce spirit inventiv bogat era acest călugăr săliștean, capabil să cuprindă orice scenă biblică în cele mai felurite și colorate ilustrații, care ne dau aproximativ 2000 de scene și portrete religioase. Un volum manuscris de rugăciuni versificate cu ilustrații din 1852 de la Picu se află în biblioteca din Blaj (azi Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj).¹⁴⁰

Prof. N. Cartoian a publicat din această operă a lui Petruț 14 miniaturi din care 4 colorate,¹⁴¹ iar prof. Ghibu 42 miniaturi din care 24 colorate,¹⁴² care toate dovedesc calitățile artistice superioare ale lui Picu.

În manuscrisele lui Petruț, pline de ilustrații religioase, se reflectează ceva și din viața oierilor margineni, pe care el o cunoaște foarte bine. Învățatul prof. Cartoian are această prețuire justă:

„Opera P. Petruț, reprezintă sufletul popular românesc în literatura și arta miniaturii“. În toate chipurile date, se vede ceva din specificul vieții românești... Într-un loc apare ciobanul cu căciula în cap, stînd turcește în iarbă și cîntînd din fluieră slavă Mîntuitorului; în altul se vede stîlpul de la poarta curții lui Irod de care magii își leagă caii; unirea costumului magilor cu ceva din coloritul și bogăția costumelor orientale ale Domnitorilor și boierilor din Principate... și în sfîrșit pretutindeni ceva din verdele și aurul plaiurilor românești“.¹⁴³

Prof. Ghibu evidențiază valoarea acestor chipuri și sub alt raport:

„Ținute în stil bizantin, lucrările lui Picu n-au totuși aproape nimic din severitatea stilului bizantin grecesc, cu sfinții lui transsubstanțializați, nici din misticismul slav, cu infinitul lui învăluit în străluciri fascinante. Dimpo-

138 Iorğa, *Studii și documente*, XIII, p. 40, no. 42.

139 Meteș, *Icoanele pe hîrtie și pe sticlă*, în l. c., p. 748.

140 Comșa N., *Manuscrisele din bibl. centrală din Blaj*, Blaj, 1944, p. 184.

141 În revista *Arta tehnică și grafică*, București, 1938, no. 6, p. 5—11.

142. În aceeași revistă, 1940, no. 11, p. 19—40.

143 *Arta tehnică și grafică*, București, 1938, no. 6 (dec.), p. 11.

trivă aici avem de a face cu un stil românesc popular, norocos echilibrat simplu și material, care ne încântă ochii și sufletul, deopotrivă cu culorile și formele naturii și plaiurilor românești, ca și cu modestia și sinceritatea sufletului țăranesc, călit în tradiția religioasă strămoșească¹⁴⁴.

Pentru a se înțelege și cunoaște mai deplin viața istorică a românilor din scaunul Săliștei, la cele expuse în paginile anterioare, trebuie adăugate și cele spuse de autorul acestor rânduri în studiul publicat în volumul „Omagiu prof. Andrei Oțetea”.

ȘTEFAN METEȘ

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

¹⁴⁴ *Ibidem*, 1940, no. 19, p. 28. Despre Petruț vezi și studiul lui Ghibu din *Telegraful român*, Sibiu, 1905, no. 80—86.

REFLECȚII LA UN STUDIU DESPRE CATEHISMUL GRECESC DE LA 1544

Discuția cu privire la catehismele luterane de la Brașov (românesc și grecesc), continuă și se pare că încă nu se poate pune punct, ceea ce este explicabil din moment ce au rămas încă multe incertitudini și controverse neelucidate.

La aceste dezbateri a participat și revista „Mitropolia Ardealului” cu interpretări noi în legătură cu locul de tipărire al catehismului numit „de la Sibiu”, examinând unele argumentări ce-am formulat și coroborate cu temeinice circumstanțe istorice, care au conchis la părerea că acest Catehism, nu s-a tipărit la Sibiu, ci la Brașov.¹ Cu acestea s-au pus într-o lumină nouă, condițiile de apariție ale primei cărți în grai românesc.

O contribuție apărută în revista „Magyar Könyvszemle” din Budapesta,² reia disputa în jurul catehismului grecesc atribuit lui Valentin Wagner, catehism, ce ar fi avut două ediții (ca și cel românesc), presupuse că ar fi fost scoase la Brașov (întîia ediție concomitent cu cea românească, adică în anul 1544). Studiul, semnat de brașoveanul Béla Holl și intitulat *Die erste Ausgabe der KATEHESIS Valentin Wagners*³ vrea să înlăture incertitudinea relativ la întîia ediție, urmărind să facă plausibilă, ba chiar certă, apariția ediției din 1544 a catehismului wagnerian, ținînd seama de faptul că această ediție este încă discutabilă. Cu acest prilej, autorul B. H., face și cîteva referiri la catehismul românesc, referiri ce nu puteau să lipsească, căci după părerea noastră nu se poate trata vre-o problemă în legătură cu catehismul grecesc, fără a nu examina și pe cel românesc, între ambele existînd o perfectă identitate în ce privește condițiile de

1 V. în revista „Mitropolia Ardealului” (anul 1960, no. 1—2): V. Molin, *Interpretări noi în legătură cu Catehismul de la Sibiu* (Contribuțiuni la cunoașterea începuturilor de tipar bisericesc în grai românesc), p. 36—54.

2 V. revista „Magyar Könyvszemle”: Béla Holl, *Die erste Ausgabe der Katechesis Valentin Wagners*. Kronstadt 1544, nr. 4, anul 1962 (LXXVIII)).

3 Cu un rezumat în limba maghiară..

editare: același an de apariție, aceiași localitate de tipărire, același mobil de editare (prozelitism), aceiași metodă de redactare (bazată pe întrebări și răspunsuri), etc. Aceste aspecte comune sînt atît de flagrante, încît au determinat pe unii cercetători să creadă că n-ar fi fost în realitate decît un singur catehism,⁴ la care a contribuit și confuzia ce s-ar fi făcut între caracterele chirilice și cele grecești.

Socotim necesar să ne oprim la argumentarea cu care B. H. vrea să-și susțină ipoteza și să vedem în ce măsură este convingătoare.

Se susține că preotul-profesor brașovean Valentin Wagner,⁵ în dorința de a corespunde îndemnurilor stăruitoare primite de la Wittenberg, centrul de îndrumare al impetuoasei acțiuni de a reforma credința⁶ și anume din partea lui Luther însuși, dar cu deosebire în urma încurajărilor lui Melancton, marele și energeticul animator al mișcării,⁷ — ar fi redactat în limba greacă și ar fi tipărit la Brașov, în anul 1544, un catehism de tip lutheran. Din acest catehism nu se cunoaște nici-un exemplar, cum nu avem nici din cel românesc (încă o coincidență de paralelism între cele două tipărituri epocale). Deci o dovadă materială nu există. De aceea s-a manifestat o prudență din partea bibliografilor care au întocmit lista lucrărilor atribuite lui Valentin Wagner, considerînd catehismul grecesc din 1544 ca nedovedit.

Cercetătorul Béla Holl încearcă să dovedească totuși existența acestui catehism, folosind două căi de documentare. Întîi,

4 Am arătat că istoriograful maghiar dr. Gulyás Pál a pus această eventualitate (vezi „Mitropolia Ardealului”, art. cit.).

5 V. Wagner, brașovean din naștere, cu data nașterii situată între 1510—1520. Studii la Brașov și Cracovia. După ce a fost preot la Brașov, pleacă la Wittenberg, probabil din îndemnul lui Honterus, de care a fost strîns legat, fiind considerat misionarul lui Honterus pe lingă Luther și Melancton. Pe la 1543 este din nou la Brașov, unde va fi întîiul rector al școlii lui Honterus (după apariția reglementării învățămîntului, prin „Constitutiones Scholae Coronensis”). A fost și edil municipal (notar, civisjuratus și senator). Din 1548 succesor al lui Honterus la parohia luterană din Brașov. Moare la 2 septembrie 1557. Autor a numeroase lucrări didactice, remarcabil în istoria cetății Brașov, ca umanist pedagog, reformator și poet. (Vezi Szilágyi Sándor, *Erdélyország története tekintettel a művelődésére*. Pest, 1886, vol. I, p. 371, H. Schuller, *V. Wagner als didaktischer Dichter* în „Siebenbürgen Vierteljahrsschrift”, anul 57, nr. 1, pag. 77—96, și V. Molin, *Despre diaconul Coresi, la 400 de ani de la începutul activității de la Brașov...*, etc., în „Glasul Bisericii”, anul 1959, no. 7—12, p. 633, precum și V. Molin, *Coresi editor și tipograf*, în Biserica Ortodoxă Română, no. 3—4, anul 1959, p. 307—321.

6 V. Wagner, alături de Honterus, sînt de fapt întroducătorii reformei la Brașov, pe care o consolidează prin acțiunea lor publicistică și au întreținut legătura cu centrul de la Wittenberg.

7 Filip Melancton (n. Schwarzerd în localitatea Bretten din Falz la 10 februarie 1497), reformator german. Din 1518 profesor la Wittenberg, ca „magister” pentru filozofia lui Aristotel și literatura clasică greacă și latină. A fost întemeietorul teologiei protestante și autorul confesiunii augustane. Cel mai devotat colaborator și prieten a lui Luther. A fost profesor și la Jena. Moare la 1560.

arătînd, cu referire la unele scrisori ale lui Melanchton, că acesta ar fi știut de lucrarea lui Valentin Wagner, încă din 1544 și cu aceasta s-ar confirma existența catehismului grecesc din acest an. Cea de a doua cale, este a deducției, a ipotezei, B. Holl susținînd că acest catehism ar fi fost de fapt un manual care a servit la învățămîntul religios din școala săsească din Brașov, deci avea scopuri didactice bine definite și că servea în același timp unor rosturi prozelite, urmărindu-se convertirea la reformă a coloniei de negustori greci, așezați la Brașov.

Din documentarea epistolară invocată de B. H., ar fi de reținut o scrisoare a lui Melanchton, adresată la 24 iunie 1544 lui Honterus la Brașov, pentru a încuraja pe acest învățat sas și conducător al mișcării de înnoire în acțiunea ce o ducea în ținuturile locuite de sași. Într-un post-scriptum la această misivă, Melanchton nu uită să salute mult pe amicul Valentin Wagner, scriitor (autor) al Catehismului, pe care bucuros (libenter) îl încurajează, (iubavo) la editarea catehismului.⁸

Cercetătorul B. H. vrea să rețină din acest post-scriptum, că Melanchton știa despre V. Wagner că lucrează la scrierea unui catehism și care nu putea fi altul, decît cel apărut în acel an, în 1544.⁹

Considerăm că numai pe atît, nu se putea bizui o certitudine. Béla Holl mai citează în favoarea tezei sale încă alte 3 documente tot de la Melanchton, dar care au referiri cu totul indirecte la lucrarea lui Wagner și care de asemenea nu ajung la o concluzie categorică. Tocmai de aceea B. H. crede necesar să arate că au fost și alte condiții, determinate de împrejurări istorice, care au justificat apariția în acel an al catehismului grecesc. Asupra lor face o expunere mai largă, dar care, cercetată mai analitic, de asemenea nu apare concludentă.

Cercetătorul brașovean B.H. demonstrează că la școala honteriană din Brașov, unde V. Wagner era rector, se făcea multă carte, cu predilecție pentru studiile umaniste, și bineînțelese lecturi din clasicii greci și latini. Pentru acest învățămînt ar fi fost necesar și un catehism grecesc, căci zice autorul: „Temeiul cel mai adînc care a determinat redactarea Catehismului, trebuie să-l atribuim programului educativ și didactic al școalei umanistice“. Mai argumentează apoi B. H., că la Brașov era o

8 Textual în latină: „Amico sribenti Katythesis Valentin Wagner salutem opto, et libenter jubavo editionem“.

9 „Jubavo“ poate fi înțeles ca o favorizare (un folos pecuniar), o contribuție la cheluiile de tipar, ceea ce Melanchton ține să facă cunoscut.

tradiție pentru cultul educației în limba greacă. Și ca dovadă arată că în intervalul de la 1539 pînă la 1555 s-a tipărit la Brașov (în tiparnița lui Honter), un număr de 8 cărți de școală în greacă, pentru a corespunde Regulamentului școlar (Schulordnung), care prevedea că studiul în limba greacă trebuia făcut efectiv, odată cu celelalte studii umanistice. Ba mai mult, întrucît studiul limbilor clasice a fost introdus pînă și în școlile sătești (Dorfschulen), unde „din punct de vedere didactic, era de dorit ca toate cunoștințele despre *credința reformată* să se memoreze într-o limbă clasică”.

Argumentația aceasta e șubredă și nu rezistă cîtuși de puțin la o cercetare mai apropiată. Nu vedem de ce trebuia ca tezele lui Luther, pe care el le vroia cît mai răspîndite și cît mai adîncite în mase largi, teze ce abia erau în curs de răspîndire în Transilvania, să fie „memorizate” de către copilașii sași într-o greacă clasică, grea la învățat și de ce nu în limba lor maternă, în limba pe care acum urmau să o audă în biserică de la amvonul preotului-predicator reformat.

Pentru a învăța limba greacă din carte cu exerciții de memorizare, erau gramatici și cărți de cetire, îndeajuns, unele din cele opt scoase de dascălul lor de greacă, de Valentin Wagnerus. Și încă ceva. Incercînd să răspîndești și să predai dogmele luterane, în altă limbă decît cea proprie, nu era oare antididactic și în opoziție flagrantă cu preceptele preconizate de către conducătorii de la Wittenberg, precepte invariabil invocate în toate catehismele apărute în diferite limbi în care se spune: „Cum grăește și sfîntul Pavel apostolul către Corinteni, 14 Capete: în sfînta besearecă mai bine este a grăi cinci cuvente cu înțeles, decît 10 mie de cuvente neînțelese în limba străină”.¹⁰ Aceasta era doar o lozincă de șoc pentru propaganda reformată; cu ea trebuia să slăbească — între altele — catolicismul bazat pe serviciu religios latinizat, străin de înțelesul popoarelor. Ne întrebăm, la Brașov s-ar fi ignorat oare aceste bine stabilite norme de procedură dogmatică, specifice pentru credința cea nouă? Nu mai vorbim de faptul că dacă în acele Dorfschulen de la 1544, numite și „rudimenta” după cum și învățătura era rudimentară, s-ar fi instruit tezele de bază ale religiei noi în limba clasică a lui Homer, școli în care limba greacă dacăl ajungea la nivelul unui alfa-beta oarecare, de sigur că luteranismul ar fi rămas strein în totul și pentru totdeauna față de păturile sătești săsești

10 Din epilogul la *Evangeliarul* din 1561 a lui Coresi.

din Transilvania. Stările ni se par prea bizare: cu un catehism în clasică greacă, dar fără unul german (căci nu se tipărise încă la Braşov o astfel de carte), prea ar fi fost de grad academic acele rudimenta din satele de prin coclaurile de la poalele Tîmpei şi ale Branului, acum 400 ani.

Nu poate fi acceptat nici argumentul invocat de B. H. că metoda de redactare a catehismului se bazează pe întrebări şi răspunsuri, ceea ce ar demonstra caracterul de manual şcolar. Să nu scăpăm din vedere că însăşi noţiunea de catehism înseamnă carte de învăţătură religioasă (creştină) concepută pe întrebări şi răspunsuri. Toate catehismele luterane (ca şi cele catolice), apărute în diferite limbi, înţelegînd şi pe cel românesc („Întrebarea creştinească”), au fost redactate pe această bază. Ori în acele vremuri, românii din Transilvania nu aveau nici şcoli cu rectori şi lectori, nici regulamente şcolare şi nici măcar Dorfschule cît şi cît rudimentare, înzestrate cu manualele necesare. Scopul catehismelor în general şi în speţă al celui românesc era evident: preceptele religiei noi să fie înţelese mai direct, mai simplu, mai spontan, fie chiar mai sumar, dar uşor de cuprins şi în acest caz catehismul cu întrebări şi răspunsuri era calea cea mai intuitivă. Ea a fost găsită ca fiind singura corespunzătoare scopului, faţă de oamenii simpli, înţelegînd pe omul din popor, căruia preotul să-i explice fără multă greutate, ce vor să predice inovatorii de religie.¹¹

Dacă scopul apariţiei catehismului grecesc de la 1544 nu putea fi acela de a servi ca manual şcolar, ne rămîne să vedem în ce măsură e valabilă o altă argumentare ce-o aduce B. H. şi anume aceea că Valentin Wagner, editînd catehismul lui din anul 1544, ar fi avut în vedere utilitatea acestuia ca instrument de convertire cu efect faţă de colonia de negustori greci (ortodocşi) ce erau aşezaţi la Braşov. Susţinînd această ipoteză, B. H. se sprijină pe părerea unui vechi bibliograf, pe aceea a lui Haner, singurul care a crezut în existenţa ediţiei din 1544 a catehismului grecesc.¹² B. H. preia această părere şi caută să o confirme.

Într-adevăr la Braşov s-a aciuit o mîna de negustori greci, veniţi aci, atraşi fiind de posibilităţi facile de îmbogăţire pe care le oferea acest centru de intens trafic de mărfuri, situat la răs-

11 Preotul Wurmloch subliniază acest rost, arătînd rezultatul încercării de tîlmăcire, cu privire la Catehismul românesc, rezultat nesatisfăcător. Vezi „Mitropolia Ardealului”, art. cit., p. 41—42.

12 Haner G., *Hist. Ecl. Trans.*, p. 205.

cruce de drumuri între trei ținuturi românești, și cetate-cheie în spre căile ce duc la Dunăre, spre Țarigrad și Levant. Erau relativ puțini, nu reprezentau vre-o importanță numerică în statistica demografică a cetății, la periferia căreia li-se îngăduise să înființeze o mică așezare. Erau puțini și neagreați, căci reprezentau pentru comerțul practicat de negustorii sași, elemente rivale, care acaparau repede sectoare importante din comerțul brașovean, datorită agilității lor comerciale și temerității cu care străbăteau drumuri spre orientul plin de pericole.¹³ De aceea comunitatea săsească a ținut să ia măsuri restrictive, începînd cu așezarea grecilor în afară de zidurile cetății, interzicerea comerțului în piețele cetății și excluderea din organizațiile comerciale (Handels-Sozietät), ce aveau caracter de breaslă-monopol.¹⁴ În orice caz mai numeroși erau bulgarii ocupîndu-se și cu cărăușia, a căror așezare la Brașov a prilejuit înființarea unei suburbii aparte, numită Bolgárszeg, la care cercetătorul B. H. face referire, ce poate da loc la confuzii.¹⁵ Aceasta fiind situația grecilor, puțini la număr¹⁶ și considerați nedoriți aci, nu vedem că ar fi reprezentat pentru mișcarea desfășurată de sași pentru răspîndirea Reformei lui Luther, o preocupare majoră, încît să îndreptățească pe B. H. să precizeze că: „această grupă (de greci) din Brașov, a cărei limbă greacă amintea de lumea greacă clasică, va fi determinat în primul rînd (sublinierea noastră) editarea cărților de școală în limba greacă, precum și a unui catehism grec (p. 299).

13 „Negustorii sași erau prea fricoși, sau prea comozi pentru a călători în țări străine”, constată Dr. Otto Fritz Jickeli în istoria lui despre comerțul sașilor din Ardeal: *Der Handel der Siebenbürger Sachsen in seiner geschichtlichen Entwicklung*. Sibiu, 1913, p. 76.

14 Cînd s-au constituit în Transilvania acele Handelssozietät-e, organizate după structura breslelor exclusiviste, s-a introdus în statute un paragraf (al 14-lea), care prevede: „Grecilor să li-se interzică comerțul pe străzi și în piețe” (după dr. Jickeli, op. cit., p. 56). Și conchide acest istoriograf al evoluției comerțului sașilor din Transilvania, arătînd că era evidentă „die Tendenz, die fremde Kaufleute — besonders der Griechen, etc. — von den sächsischen Märkten zu verdrängen”, adică că era evidentă tendința de a scoate pe negustorii străini și cu deosebire pe greci de pe piețele din orașele săsești.

15 Importanța așezării bulgarilor la Brașov, cu viață social-culturală remarcabilă, depășește pe aceea a grecilor. Însăși numirea Bolgár-szeg este concludentă; e vorba de bulgari nu de greci.

16 În momentul cînd negustorii greci au fost nevoiți să desființeze „Compania” lor, considerată ca organizație cu caracter de breslă și cînd au fost admiși, în fine, „în corpore” în Handels societät-ul german (aceasta mult mai tîrziu, abia în 1853), cînd încetase toleranța, odată cu pericolul de a mai fi „concuranți, la Brașov n-au mai fost decît 10 societari (greci și armeni) (Dr. O. F. Jickeli op. cit. p. 110). Iar pe la 1790, „Compania” se laudă „că are peste 30 de membri așezați la Brașov, dar desfăcea pe încetul, cedînd împrejurărilor fatale”. (N. Iorga: *Acte românești și cîteva grecești din arhivele Companiei de comerț orient al din Brașov*. Valenii de munte, 1932. Prefață, p. XVII). Prin urmare numărul de „peste 30” era cel mai mare, atît de mare, încît e subliniat ca fiind excepțional.

Confuzia este evidentă. Grecii de la Braşov vorbeau greaca curentă, neogreaca derivată din dialecte populare, cărora nu le folosea catehismul şi tratatele în elina clasică în care redacta învăţatul rector Valentin Wagnerus cărţile lui pentru clasele din şcoala lui Honterus.¹⁷ Limba lor, „amintea“ doar (cum se exprimă şi B. H.) pe cea clasică din Iliada şi Odiseia lui Homer, pe care o buchiseau de zor numai odraslele meseriaşilor şi patricienilor saşi (unii înobilaţi), în vederea unor studii universitare la Wittenberg, Basel, Viena etc., unde plecau anual în număr destul de mare. La şcoala lui Honterus nu aveau ce căuta elementele „unerwünscht“ din Bolgárszeg, adecă din Şcheiul românesc, ţinute „extramuros“. Cărţile în greaca clasică (ca şi în latină), se scriau şi se tipăreau, fiindcă aşa cerea Schulordnung-ul, bazat pe studii umanitare, condiţii preliminare la admiterea tinerilor saşi în centrele universitare din Apus.

Am insistat mai îndelung asupra argumentărilor aduse de B. H., prin care caută să găsească şi să dovedească mobilul care ar fi determinat tipărirea unui catehism grec la 1544, invocând între altele prezenţa la marginea cetăţii Braşov a unei mici aşezări de negustori greci.¹⁸ Am stăruit să demonstrăm la rîndul nostru, că ţinînd seamă de anumite circumstanţe istorice, nu vedem cum s-ar putea întări această ipoteză, după cum nici celelalte argumentări nu pot să scoată din incertitudine ediţia de la 1544.

Dar problema tipăririi unui catehism grec, nu trebuie localizată numai la discutabila ediţie din 1544. Fiindcă un catehism grec, scris de Valentin Wagner, a existat. Este cel din 1550, dovedit materialiceşte. În acest caz, întrebarea privind mobilul ce a determinat tipărirea, se pune pe plan general şi principial. Argumentarea pro şi contra este în mare măsură valabilă, indiferent de ediţii. Ceea ce susţine B. H. se poate transpune pe acest plan generic, şi de aceea am stăruit să vedem ce consistenţă are argumentarea, consistenţă pe care nu o găsim documentată în deajuns.

Şi fiindcă sîntem deocamdată în domeniul ipotezelor, noi credem că tipărirea unui catehism grec cu conţinut luteran, n-a avut ca obiectiv convertirea la Reformă a unui mănunchi de

17 Cum era *Compendium Grammaticae* sau *Epistole Grecorum et Latinorum* tipărite în 1541 în tipăriţa braşoveană a lui Honterus.

18 În care erau socotiţi şi armenii şi macedo-românii, căci după dr. Jickeli (*op. cit.*), toţi fiind supuşi otomani, se confundau uşor.

greci („un grup“ după cum îi consideră B.H., deci puțini ca număr și împeștritați),¹⁹ sau chiar dacă ar fi avut acest scop, intenția rămîne pe plan secundar. (În orice caz ne întrebăm de ce au fost necesare pentru acest „grup“, două ediții consecutive?) Credem că motivul principal care a provocat tipărirea, a fost determinat de alte împrejurări istorice. Indemnul stăruitor de a întocmi un catehism în limba greacă, a pornit de la Wittenberg, direct din lagărul lui Luther, nu pentru a converti neapărat pe grecii din suburbia Bolgárszeg, ci din necesitatea de a avea un catehism într-o limbă clasică, universal acceptată la studii umanistice, în toate țările, la toate școlile superioare. Pentru aceasta a fost considerat că fiind apt. profesorul Valentin Wagner, iar Brașovul potrivit ca loc de tipărire, ținînd seama de mai multe considerente. Întîi, V. Wagner era dascăl consacrat prin studiile lui de limba greacă, apărute anterior și difuzate la universitățile din țări străine. El era extrem de apropiat de Luther și cu deosebire de Melanchton. Pentru aceasta stau dovadă numeroasele schimburi de scrisori în termeni amicali. V. Wagner se dovedise, pe lîngă cunoștințele de limbă, un adept convîns și stăpîn pe învățătura reformată, propovăduite de la Wittenberg. A făcut drumuri repetate pînă la această Romă a luteranismului, unde a avut prilejul de a cunoaște și de a dezbate pe plan mare ofensiva pentru răspîndirea noilor teze religioase, făcînd parte din statul major luteran. După părerea noastră, ideea lansării unui catehism grec de tip superior ca manual auxiliar pentru învățămîntul tinerimii studioase din universități, a fost frămîntată în perioada cît a stat (după 1542) Valentin Wagner la Wittenberg și astfel apar unele lucruri explicabile: de ce Melanchton purta interes, cerînd să afle cum merg lucrările lui V. Wagner (în 1544), și să-l asigure de subvenția materială de care ar avea nevoie la tipărire. Așa se înțelege de ce catehismul lui Wagner era voluminos, cuprinzînd 26 și jum. coli (după cum arată B.H.), nu ca acel românesc, o cărțuție (un catehism doct nu putea fi destinat pentru convertirea lumii rudimentare din Bolgárszeg-ul

¹⁹ În ce privește componența eterogenă a acestei așezări, N. Iorga extrage (din actele publicate în *op. cit.* p. IX), cîteva nume ce dovedesc prezența a unor sîrbi, bulgari, turci, armeni și macedoneni, mulți din aceștia erau eterodocși, încît nu vedeau cum i-ar fi creștinizat catehismul lui Valentin Wagner, oricît de sugestiv ar fi fost. De reținut și faptul că grecii se organizează în „Compania orientală“ abia la 1698, cînd aleg pe întîiul staroste (pe Lică Papazoglu), după ce dieta din Cluj le întărește dreptul de „a umbla prin țară“, înfruntînd opreliștile din municipiile săsești, care interziceau negoțul „sub pedeapsa de confiscare și arest“ (N. Iorga, *op. cit.* p. VI).

pestrit). Și în al doilea rînd se mai explică ceva: unde era autorul cărții, acolo era și tiparnița, — la Brașov. Capacitatea tiparniței era fără îndoială racordată la extinderea catehismului. Cu mulți ani în urmă (1539), la Honterus se tipărise acel voluminos „Compendium Graecae“, o dovadă de randament tipografic ridicat. Cu tiparnița lui Honterus, socotelile tipograficești erau lesne de făcut. Această oficină a mai tipărit cărți pentru propaganda luterană, iar o creditare a cheltuielilor de tipar era plauzibilă, căci subvenția avizată de Melanchton, era în perspectivă. Deci aci, în acest foarte activ fief al reformei, era locul indicat pentru editare. De aci, de la Brașov, se puteau trimite la Wittenberg exemplarele necesare difuzării. Pentru sprijinirea acestei ipoteze stă dovadă faptul foarte semnificativ, că din catehismul românesc au ajuns în comerțul de librărie din țările germane, exemplare oferite de către vînzătorii de cărți, încă în secolul al XVI-lea, după cum am arătat într-o comunicare apărută în 1960. Dacă catehismul românesc („Catechismus valahici“) era negociabil în Germania de atunci, desigur că acel grecesc n-a lipsit din librăriile comisionarilor din acei ani și din acele locuri.²⁰ Nu încapă îndoială că un astfel de catehism, fiind o lucrare reprezentativă, a servit și pentru a fi trimis peste tot, chiar în afară de ținuturile germane, pentru a putea fi citit în toată lumea cărturarilor. Se știe că Wagner a trimis un exemplar și Patriarhului ecumenic din Constantinopol, dar nu avem naivitatea să fim de acord cu unii autori, care presupun că cu acest catehism, oricît de voluminos și de erudit ar fi fost, se spera că înaltul ierarh va fi convins de necesitatea de a se apropia de tezele revoluționare ale lui Luther²¹ care reduc, între altele, tainele la numai două, poruncile la cinci și desființează pe episcopi și mitropoliți etc., teze fundamental opuse ortodoxismului și pe care atît de virulent le-a condamnat mai tîrziu, mitropolitul Varlam în numele bisericii ortodoxe.

20 Vezi comunicarea din revista „Biserica Ortodoxă Română“ n. 3—4, anul 1960: V. Molin, *Circulația unui catehism*, etc. prin care se dovedește că la 1597 se ofereau la Tübingen spre vînzare „Katechismus Walahici“, fără îndoială exemplare din unul sau din ambele catehisme (1544 și 1560), tipărite la Brașov cu scop propagandistic luteran.

21 Béla Holl crede că actul editării catehismului wagnerian corespunde unui rol misionar „de care nu erau străini reformatorii din Germania“, întrucît vedea posibilă convertirea a însăși bisericii grecești. („die Möglichkeit der Bekehrung der griechischen Kirche“), — ceea ce dovedește cît de supraevaluat era rostul acestui catehism și cît de puțin era cunoscută poziția și puterea bisericii ortodoxe în credința ei pe care trebuia să o clatine... catehismul brașovean. Dar la catehismul trimis la Constantinopol — „nu s-a primit răspuns“ după cum se constată de către istoriograful I. Révész în lucrarea sa nu tocmai obiectivă: „A reformármáció az oláhok között“, Debreczen 1938, p. 12, și cu aceasta s-a dat totuși un răspuns.

Am arătat și susținem că între cele două catehisme luterane (grecesc și românesc), a existat un raport cauzal, ce se va înțelege, dacă examinăm identitatea frapantă a condițiilor de editare și a condițiilor care au determinat apariția lor, locul de tipărire fiind, după toate considerentele istorice, unul și același, adică orașul-cetate Brașov.

În cele de față, am căutat să reflectăm la contribuția de dată recentă adusă prin „Magyar Gönyvszemle“, de către Béla Holl, ca urmare a unor cercetări folositoare, și deci de valoare, pe care le-a făcut.

Cu alt prilej ne vom opri la unele ipoteze formulate de curând cu privire la Catehismul românesc din 1544.²² Se încearcă a se acredita susținerea greu de acceptat, că locul de tipărire al catehismului menit să răspîndească reforma lui Luther printre românii ortodocși, ar fi orașul Tîrgoviște, cu litera și presa din tiparnița mitropoliei ortodoxe a Ungro-vlahiei, cea mai puțin verosimilă din toate ipotezele ce s-au formulat pînă azi în legătură cu Catehismul românesc de la 1544.

VIRGIL MOLIN (†)

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

²² Vezi P. P. Panaitescu: *Inceputurile scrisului în limba română* în „Studii și materiale de istoria medie“. Editura Acad. R.P.R. vol. IV.—1960, p. 117—189 și cu deosebire în completarea la acest studiu, apărut în „Studii și cercetări de bibliologie, vol. V. 1963,

IN PROBLEMA UNIFICĂRII CALENDARULUI

1. *Punerea problemei*

Calendarul a fost inaugurat pentru a fi fixate faptele vieții în timp, pentru că viața se desfășoară în timp. Iar timpul a fost calculat după mersul pământului în raport cu cosmosul, cu soarele și luna. În religie, timpul a fost orientat după indicațiile date „la creațiune“, cu privire la diferențierea între lumină — zi și întineric — nopte și apariția luminătorilor pe bolta cerului, ca să despartă ziua de nopte și să fie semne ale anotimpurilor, ale zilelor și ale anilor (Facere 1, 5 și 14). După acest principiu a fost apoi alcătuit calendarul și din punct de vedere științific, orientându-se după mersul globului pământesc față de cosmos-soare și lună, indiferent dacă în trecerea vremii stăpânea ideea de geo-centrism sau helio-centrism. Și cu cât știința înainta în precizările ei, cu atât și calendarul zilnic trebuia orientat spre precizuni științifice, tocmai spre a respecta datele naturii, adică ale creațiunii. din punct de vedere și creștin, de mai târziu.

2. *Precizări calendaristice vechi*

Anul calendaristic științific a fost impus imperiului roman de Iuliu Cezar, în anul 45 î.n. de Hristos, ca „stilul iulian“ și în raport cu el primul Sinod ecumenic de la Niceea, din 325, a și stabilit data Sf. Paști pe: prima duminică după lună plină după echinocțiul de primăvară, și cu amânare de o săptămână, dacă în acea duminică ar fi căzut Pascha iudaică. Calculul pascaliei urma să-l facă Biserica din Alexandria, și data Paștilor putea oscila între 22 martie și 25 aprilie.

Dar cu trecerea vremii s-a observat că stilul iulian întârzie față de anul solar cu 1 zi la 123 ani, așa că era necesară „îndreptarea calendarului iulian“, adică potrivirea anului calendaristic după anul solar și fazele lunii; în legătură cu aceasta stătea și calculul pascaliei. În Răsărit au susținut îndreptarea stilului iulian în sec. XIV Nicefor Gregora, Matei Vlastare și Isaac Arghyros. În Apus, reforma a fost aprobată de papa Grigorie XIII în 1582 și creptat introdusă în satele apusene până spre 1775. Dar cu aceasta s-a adâncit deosebirea calculului pascal din „stilul gregorian“ față de cel din „stilul iulian

ortodox". De aceea patriarhul ecumenic Ieremia II a refuzat în 1583 aderarea la stilul îndreptat gregorian, ca să evite „calendarul papistănesc”.¹

În anul 1900 diferența dintre stilul iulian și cel gregorian ajunsese să fie de 13 zile.

3. Incercări de unificare a calendarului

Divizarea confesională a creștinilor a necesitat și o înlăturare a ei, în cadrul încercărilor de legături intercreștine, cu privire la calendar și pascalie, căci prin această unificare nu era afectat specificul confesional, dar în schimb era accentuată unitatea creștină întru Hristos „cel înviat”, în legătură cu Sf. Paști. Pe linie de stat — laică, calendarul îndreptat — gregorian a fost acceptat în Japonia în 1873, în China în 1912, în URSS în 1918, în România în 1919 și în alte state cu credincioși ortodocși, ca Grecia, Jugoslavia, Bulgaria.

Cu unificarea calendarului s-au ocupat variate asociațiuni științifice, apoi Liga Națiunilor de la Geneva, după 1919, și mișcările ecumeniste pentru creștinismul practic și teologic.²

Din cadrul Bisericii ortodoxe s-au ocupat de problemă unii patriarhi ecumenici ca Neofit VIII, Antim VI, Constantin V și Ioachim II, apoi Societatea astronomilor ruși, sîrbul Maxim Tripkovići, Sf. sinod grec și românii V. Năsturel, Panait Donici, Gh. Haneș, R. Dobrescu, P. Drăghici, arhim. Const. Cl. Popovici, propunînd „reforma română”, care avea avantajul față de stilul gregorian că amîna întîrzierea de o zi de la 3500 ani la mai mult de 42,772 ani. De aceea sinodul inter-ortodox de la Constantinopol, din mai 1923 a aprobat „îndreptarea stilului iulian” după propunerea română, aderînd succesiv la stilul îndreptat: Patriarhiile Ecumenică, Alexandrină, Ierusalimiteană și Antiohiană, și Mitropoliile Română (1924), greacă, polonă, albaneză, cipriotă, finlandeză, cehoslovacă, și Vatopedul, apoi în 1968 și bulgară; la stilul iulian vechi au rămas doar Patriarhia rusă, gruzină, sîrbă și unele mînaștiri athonite.³ Astfel s-a facilitat o apropiere între stilurile calendaristice, dar a fost susținută și o acțiune anti-ortodoxă, pe motiv că „s-ar fi stricat legea tradițională” și au apărut stilistii, printre greci și români, deși calculul pascal a rămas la stilul vechi. Dar simplificarea calendarului și a pascaliei, ca și unificarea lor a rămas un postulat prezent în conștiința generală, deși era limpede că problema unificării calendarului are de înfruntat și opoziții de ordin psihologic-religios și social-politic.⁴

1 Vezi amănunte la Popescu T. M., Problema stabilirii datei Paștilor, Ortodoxia 3. 1964 p. 334—444; Negoită At., Calendarul Bisericii creștine, Mitropolia Banatului 1/3, pe 1965 p. 52—90, și Idem, Tehnica calendarului, Mitrop. Banat. 4/6, pe 1965 p. 299—337.

2 Coudere P., Le calendrier, Paris 1946; Lietzmann H.—Aland K., Zeitrechnung, ed. III, Colecția Göschen 1085, 1956; — Ginzler F., Handbuch der Chronologie, ed. Leipzig 1958; — Grotefend H.—Ulrich Th., Taschenbuch der Zeitrechnung, ed. X; Hannover 1960.

3 Laurer V., Calendarul iulian față cu calendarul gregorian, București 1881; Popovici Cl., Despre calculul pascal, Candelă, Cernăuți 1900; Năsturel V., Noua Pascalie, Buc. 1901; Donici P., Calendarul bisericii ort. de răsărit, Buc. 1902; Chiricescu C., Calendarul și pascalia Bisericii ortodoxe, Buc. 1922; Mitrop. Antim, Chestiunea calendarului, BOR 7, 1923; Negoită, în Mitrop. Banat. 1/3 1965 p. 79 ss.

4 Chiricescu C., Calendarul nostru nu e schimbat, ci îndreptat, Buc. 1925; Idem, Așezarea Pascaliei în calendarul îndreptat, 1926; Fiuoagă I., Data Paștelui, Buc. 1929; Gheorghiu Gr., Îndreptarea calendarului, Iași 1928; în deosebi Gheorghiu Vasile, Sf. Paști

De aceea, la conferința panortodoxă de la Moscova, din 1948 a trebuit să se precizeze, că deși unificarea ținerii Sf. Paști este necesară pentru toți creștinii, la ortodocși pascalia va fi mai departe calculată după stilul vechi, până la generalizarea acceptării stilului îndreptat iulian de toate bisericile ortodoxe autocefale.⁵ Se cerea „o serioasă prelucrare teologică” a întregii probleme calendaristice ortodoxe.

4. *Proiecte ecumeniste de unificare a calendarului*

Era însă evident, că în „epoca accentuării ecumenismului creștin” trebuia manifestată și unitatea în calendarul creștin cu privire la Nașterea și Învierea Mântuitorului. Aceasta și ca expresie de solidaritate interumană, de unitate în știință, și spre simplificarea evidentă a sistemului complicat și nefolositor al calculului pascal tradițional. Deci necesitatea unității pascale creștine devenise postulat.⁶ Rămânea numai de văzut, pentru ortodocși, felul de realizare a stabilității calendaristice și a fixității sărbătorii Sf. Paști. Propuneri către ONU s-au făcut variate, și din partea sîrbului Mil. Milenković, în 1956.

În acest împrejurări, la ONU s-a pus în discuție, în 1963, problema adoptării unui „calendar fix universal”, cu următoarele caracteristici: 4 trimestre de 91 zile și 13 săptămîni; fiecare an și trimestru să înceapă cu duminică; toate sărbătorile să fie mutate pe duminică; aceeași dată va cădea în fiecare an pe aceeași zi și vor fi două zile suplimentare „P”, la 31 iunie și decembrie, în anul bisect; introducerea era planificată pe 1967, cînd anul începea cu o duminică, și poate fi aplicat în viitor la anul nou 1978, cînd iar prima zi va fi duminică; data Paștilor era propusă pentru a doua duminică din aprilie.⁷ La apelul ONU, răspunsuri favorabile au venit din: Arhiepiscopia anglicană de Canterbury, de la Consiliul ecumenist al bisericilor (CEB), Conciliul Vatican II a aprobat unificarea cu 2058 voturi; Patriarhiile ecumenică și rusă de acord.

5. *Poziția Bisericii Ortodoxe Române*

Calendarul a fost alcătuit pentru nevoile omului și s-a orientat de la începuturi după calcule științifice, care tot au progresat

și reforma calendaristică, Cernăuți 1929; Idem, Critica noilor proiecte de reformă calendaristică, Candela XLII, 1931 p. 159 ss; Idem, Noțiuni de cronologie, Cernăuți 1936; Idem, problema calendarului, 1937; Teodorin M., Canonicitatea îndreptării calendarului, Mîn. Neamț 1933; Cicală N., Îndreptarea calendarului, Mînăstirea Cernica 1934; Vulpesu C., Rătăcirile calendaristică, Iași 1935; Chiriac P., Lămuriri pentru ținerea calendarului, 1935; Sachelarie N., Calendarul și Pascalia, Mînăstirea Cernica 1936; Culcea T., Calendarul îndreptat este cel bun, Buc. 1937; — Papadopoulos Chrys., Îndreptarea calendarului iulian, Atena 1933; Arvanitakis G., Calculul datei Paștilor, Atena 1939.

5 Actes de la Conference orthodoxe de Moscou, Moscova 1952, referate: Vintilescu P., Cîteva considerații în legătură cu îndreptarea calendarului, Ortodoxia I, 1949 p. 113 ss; Georgievski, Le Calendrier de l'Eglise orthodoxe, Moscova 1948; Braniște E., Problema unificării calendarului liturgic în Biserica ortodoxă, Ortodoxia 2, 1955, p. 181 ss; Uspenski N., Sarcinile teologiei ortodoxe în viața actuală a bisericii, Revista Patriarhiei din Moscova 9, 1962 cu traducere în Glasul Bisericii 9/10, 1963 p. 964 s.

6 Cîndea Sp., în Mitropolia Ardealului 4—6, 1965, p. 371 ss; Milenković, în Glasnik srpske crkve 6, 1967, p. 143.

7 Drîmbă C., Timpul și calcularea lui, București 1952; Sergiu Al., Vom avea un nou calendar? Veac Nou 19, din 10 mai 1963 p. 6 s.

neconținut. Dar calendarul nu este proprietatea unei confesiuni sau a unui continent, el este adresat omenirii întregi și prin urmare trebuie să fie universal.

Această argumentare o sprijină și Sinodul I ecumenic, din 325, când stabilea data Sf. Paști pe aceeași zi pentru „toți creștinii”. Singura abatere s-ar face cu stabilirea Paștilor pe duminica a doua din aprilie, deci nu în conformitate cu prevederea ca să aibă loc: în duminica primă după lună plină, după echinocțiul de primăvară. Dar și dispoziția cu privire la amânarea Sf. Paști pe duminica viitoare, dacă în acea zi ar fi căzut Pascha iudaică urmează să fie abolită; dar cu privire la ea se constată că întreg calculul paschial iudaic este greșit, deci nu mai trebuie urmat cu strictețe.

În consecință, la cererea Consiliului ecumenic al bisericilor de la Geneva, Sf. Sinod al B.O.R., din ziua de 7 mai 1963 a precizat, cu privire la stabilirea unei date fixe pentru serbarea în comun de către toți creștinii a Paștilor că: B.O.R. are calendarul civil adoptat de fosta Liga Națiunilor, din 1924. Ea este dispusă să adopte un nou calendar, care se va dovedi mai desăvârșit decât actualul calendar civil astronomic, presupunând că toate Bisericile creștine ar cădea de acord să primească acel calendar universal perfecționat, B.O.R. ar adera cu bucurie la ideea ca toți creștinii să serbeze Învierea Domnului în aceeași zi; dar ziua comună va trebui să îndeplinească condițiile stabilite de primul Sinod ecumenic din 325, și poate fi o duminică după lună plină după echinocțiul de primăvară, adică în duminica a doua sau a treia din aprilie; condiția ca Paștele creștin să nu coincidă cu Pascha iudaică trebuie părăsită, așa precum s-a împlinit aceasta și în stilul gregorian.⁸

Această poziție corespunde pe deplin unei atitudini ortodoxe corecte, și corespunde atât dispozițiilor tradiționale ortodoxe, precum și stării moderne calendaristice. Dar trebuie dobândit consensul unanim al bisericilor creștine.

Pr. Prof. Dr. M. ȘESAN

⁸ Vezi în B.O.R. 5—6 pe 1963, p. 573 s.

NECESITATEA INTENSIFICĂRII ACȚIUNILOR ECUMENISTE PE PLAN PAROHIAL

Mișcarea ecumenistă, care cuprinde și însuflețește azi — mai mult ca oricând —, întreaga lume creștină într-o grandioasă acțiune de refacere a unității Bisericii lui Hristos de pretutindeni, a pus Bisericilor creștine multiple și vitale probleme de interes comun și le-a silit, oarecum, prin stringența lor, să iasă din sfera vagă a bunelor intenții și să-și concentreze practic toate eforturile în Consiliul Ecumenic al Bisericilor sau alte organisme pancreștine, pentru o mai grabnică rezolvare a lor pe linia apropierii, înțelegerii, cooperării și adâncirii unității lor. S-au stabilit, astfel, relații mai strânse între toate Bisericile creștine, au fost abordate împreună o serie de probleme vitale de interes comun în diferite Conferințe interconfesionale, au avut loc schimburi de păreri cu prilejul diferitelor vizite reciproce între reprezentanții diferitelor Biserici, schimburi de profesori, studenți etc. Rezultatele acestor eforturi ecumeniste conjugate ale tuturor Bisericilor creștine, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor sau prin intermediul lui, sînt într-adevăr remarcabile și deosebit de meritorii pentru cauza sfîntă a unității Bisericilor lui Hristos:

Toate aceste strădanii ecumeniste laudabile, care au avut și au, desigur, o mare importanță, riscă să rămîină o apropiere de problema ecumenică numai din afară dacă nu pătrund și în interiorul însuși al Bisericilor creștine, pe plan local, angajînd pe toți membrii lor, cler și credincioși, în această generală și nobilă acțiune. Căci aceste strădanii pot rămîinea, oarecum, numai pe planul general și superior al Bisericilor, de care i-au cunoștință poate numai corpul eclezial și să nu atingă decît foarte superficial sau aproape de loc întreaga masă a credincioșilor parohiali. Dar, după cum observă just un teolog ortodox, „pînă nu se implantează mișcarea ecumenică și în interiorul Bisericii, la nivelul parohial, ea rămîne numai un joc al relațiilor interconfesionale. Fiindcă abia prin parohie ecumenismul își găsește

locul său în structura Bisericii, devine o mișcare a conștiinței ecleziale în interiorul Bisericii însăși, structurată în Trupul lui Hristos“.¹

Tot mai multe glasuri autorizate și competente din cercurile ecumeniste vorbesc azi de o așa numită „inertie“ a mișcării ecumenice din cauza inertiilor maselor de credincioși față de aceasta, de care se lovește ecumenismul creștin, mai ales în Apus.

Astfel pastorul reformat Dr. Bernard Morel, din Geneva, într-un studiu intitulat „*Ecumenismul pe plan parohial*“ zice: „e un fapt, viitorul mișcării ecumenice se lovește de opinia masei. Eu întrebuițez intenționat verbul *a se lovi*, nu în sensul că „oponia“ protestantă ar fi *a priori* și deschis ostilă ecumenismului, ci pentru că este în ansamblul ei atât de prost informată, că reacțiunile sale simpliste și afective, neliniștitoare și încurajatoare, cel mai adesea indiferente, tinde a se neutraliza într-o anumită inerție. La Geneva însăși, Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu exercită decît o influență mediocră asupra poporului protestant. Credincioșii și pastorii care lucrează efectiv la apropierea confesiunilor sînt o mică minoritate care nu a reușit pînă acum să atragă masa. Întîlnirile teologilor sînt ignorate de marele public, care, de altfel, nu se interesează de ele. Mișcarea ecumenică nu este făcută decît de o elită spirituală, care încearcă să se înrădăceze în realitatea sociologică protestantă, dar, pentru o clipă, căci alunecă mai degrabă la suprafața sa, ceea ce face să apară inerția opiniei publice. Și e destul de surprinzător că ecumeniștii — mai ales cei protestanți — nu încearcă să înfrunte inerția masei, ei par mai degrabă să o evită în debaterile teologice sau par să capituleze înaintea ei, din sentimentul neputinței, prudenței ecleziale sau contagiunii. Și cu toate acestea, este evident că numai cu sprijinul poporului Bisericii, viitorul mișcării ecumeniste se va putea contura pe largi căi, pe cînd fără acest sprijin, se va lovi de o inerție din ce în ce mai neîncercătoare sau ostilă și va condamna poate creștinătatea la noi rupturi, afară de cazul cînd ea însăși nu se condamnă de a fi numai un epifenomen“.²

Avînd în vedere importanța covîrșitoare a acestei chestiuni deosebit de gîngăse și actuale mai ales în urmările ei, întrucît de ea depinde în mare măsură viitorul mișcării ecumeniste — de a fi adică sau rămîne o simplă mișcare generală numai la suprafața vieții creștine sau o forță motrice care pătrunde întreaga viață a Bisericilor, angajînd clerul și întreg poporul credincios într-un vast efort comun de refacere și întărire a unității bisericești — unii teologi au căutat să semnaleze cîteva din cauzele care au generat această „inertie“ a mișcării ecumeniste la nivelul maselor, ca și unele remedii ale acestora, bine înțelese fiecare vorbind din perspectiva specifică Bisericii și societății din care face parte.

*

1 Élie Méliá, *Un point de vue orthodoxe sur le problème oecuménique dans l'expérience pastorale*, în: „Découverte de l'oecuménisme“. Col. Cahiers de la Pierre-qui-vivre. Ed. Déclee d'Brouwer, Paris, 1961, p. 136.

2 Dr. Bernard Morel, *L'oecuménisme au plan parohissial*, în: *Découverte de l'oecuménisme*, p. 144—145.

Astfel, din perspectiva *reformat-protestantă*, după pastorul B. Morel, între cauzele acestei „inertii”, s-ar putea cita vreo cinci:

1. Problema ecumenică așa cum este ea pusă de teologi e prea complexă și oarecum insuficient legată de frământările și năzuințele fundamentale ale masei. Mediul parohial nu numai că nu are nici timpul și nici formația necesară înțelegerii lucrărilor lor de specialitate, dar se poate constata chiar și o anumită plictiseală față de ele, între altele și pentru că gândirea dogmatică a Bisericii îi pare perimată și străină de realitatea prezentă a lumii. Și teologii poartă o mare răspundere pentru aceasta, căci din lipsă de știință ei își compensează formația printr-o imaginație deschisă diverselor aspecte ale vieții contemporane și riscă să devină profeții unei religii esoterice și de a condamna ecumenismul la ermetism.

Problema ecumenică nu trebuie pusă numai plecând de la Calvin, Luther și Sfântul Pavel, ci și — chiar în primul rînd — de la ceea ce în pietatea credincioșilor, este aspirație spre unitate. Atunci credincioșii, recunoscîndu-se mai bine în cercetarea și predica teologilor, vor pași poate mai dinamic în mișcarea ecumenică.

2. Reacțiile favorabile sau ostile ale publicului față de ideea ecumenică apar adesea teologilor ca expresia unei sărăcii spirituale sau așa numiților factori, considerați de ei „neteologici”, ca și cînd pietatea nu s-ar manifesta în psihologia inșilor și grupurilor, cît și din cauză că identifică prea mult pietatea cu credința, ca un patrimoniu inalienabil și imuabil de obiceiuri spirituale transmise de mediul familial, social și eclezial, prin educație. Se uită că în această pietate au intrat și o serie de obiceiuri sociale și tradiții de familie, condiționate de o serie de circumstanțe istorice, care s-au întrepătruns cu sursele ei transcendente, revelate și care azi aproape că nu se mai pot separa. Căci în sec. XVI, protestanții erau în ruptură cu Roma, dar nu și cu Biserica Catolică, cel puțin așa credeau ei. În sec. XX, ei au conștiința că aparțin unui ansamblu al cărui trecut le-a format și transmis anumite caractere specifice, ca și sentimentul unității lor de familie, cu toate disensiunile lăuntrice mari din sînul protestantismului, dar care sentiment a dispărut cu totul față de Biserica Romei, întrucît aici spiritul de familie n-a supraviețuit deloc războaielor religioase. Și să vi astăzi, după ce acest spirit de familie a dispărut, după obiceiul de a fi trăit separați timp de patru secole și să spui credincioșilor că aceasta nu e numai un rău, dar și dăunător și să-i faci și vinovați de aceasta, mai ales cînd au și o conștiință religioasă deosebit de bună, evident că nu le prea place și explică întrucîtva inerția lor față de ecumenism care, în condițiile actuale schimbate, trebuie pus în termeni cu totul diferiți.

3. Între factorii inerției poporului trebuie să se menționeze și *teama*. Protestanții nu au reușit niciodată să întrețină relații cu Roma fără anumite rezerve. Masa protestantă socotește *a priori* că catolicismul roman este o religie a autorității care nu poate cădea la învoială cu trecutul său dogmatic și prin urmare nici să se angajeze pe calea unei adevărate reforme. El poate să se sforțeze să înțeleagă mai bine revendicările reformatorilor, de a judeca mai echitabil valorile spirituale ale Reformei, de a încerca să și le asume pentru a se arăta mai catolic fiind mai protestant, dar cu aceasta nu merge la esențial. Căutarea unității nu poate conduce decît la „reîntoarcerea” fraților separați la sînul Romei. De aceasta le e *teamă lor*. Desigur că dacă s-ar cer-

ceta acest sentiment de teamă și neîncredere s-ar găsi amestecate la un loc într-o formă de pietate și aminări istorice rele, întreținute cu un fel de patriotism protestant.

4. Protestantul simte adesea un sentiment de inferioritate față de Roma în ce privește numărul, puterea, eficacitatea, dar el simte și un *sentiment de superioritate*, care constituie de asemenea un factor de inerție la ecumenism. El admite că în general cele două criterii ale Reformei (Sfânta Scriptură și credința personală) sînt condițiile adevăratei fidelități față de Hristos și chiar dacă el nu le practică, are convingerea că aparține unei religii de elită. Și deoarece smerenia este una din virtuțile acestei elite, ce nu are dreptul să pretindă monopolul adevărului, noi zicem că el are orgoliul smereniei sale. Libertatea aceasta creștină, una din consecințele cele mai mari ale Reformei, la care el ține ca la un privilegiu, nu e probabil numai rezultatul supunerii sale la Cuvîntul lui Dumnezeu. Reforma este contemporană umanismului erasmian; ea este unul din aspectele elanului de emancipare, care de la Renaștere a revoluționat lumea apuseană, dar ea nu înseamnă emancipare totală de sub tutela ierarhiei și nici raționalism. Protestantul are intuiția că Reforma este o cucerire morală și religioasă, un progres al creștinismului în mers, la care nu se mai poate renunța, contrar catolicismului care îi apare ca o religie ce s-a abătut de la Evanghelia pură și s-a făcut ostilă dezvoltării civilizației moderne și de aceea orice compromis cu Roma înseamnă un regres spiritual și echivalează cu o demisie.

5. Tot între factorii care contribuie la inerția masei trebuie să amintim și prejudecățile confesionale, care e adevărat că azi sînt mult mai puțin agresive, dar refularea lor nu înseamnă și distrugerea lor. Cu toate acestea potolirea polemicii este un fenomen care trebuie să fie remarcat, pentru că tocmai datorită lui chestiunea ecumenică a putut fi pusă marelui public. Protestantismul reformat s-a prezentat totdeauna ca un campion al toleranței religioase, dar aceasta a devenit azi o formă a indiferenței în masele din ce în ce mai secularizate, iar în elită spirituală, o voință de comprehensiune.

Ecumenismul la nivelul parohial din perspectiva reformată, e mai mult o problemă de pietate decît una teologică. Și dacă vrem să acționăm eficace asupra pietății, zice pastorul B. Morel, pentru a o orienta în sensul refacerii unității Bisericii trebuie să adoptăm, o *metodă dialectică*, care constă în a prezenta publicului parohial, simultan și contradictoriu, toate rațiunile care fac din reunirea întregii lumi creștine un imperativ spiritual și toate celelalte rațiuni care fac din fidelitatea confesională un alt imperativ confesional, spre a evita, astfel, predicarea unui ecumenism unilateral și a învinge astfel inerția masei.

Dacă vrem să se rezolve problema inerției marelui public trebuie mai întîi să o punem. Fiindcă inerția rezultă din forțele mai mult sau mai puțin contrare care se neutralizează și trebuie să urcăm pînă dincolo de punctul de neutralizare pentru a exploata dinamismul acestor tendințe, silind masa să iasă din inerția sa și a o canaliza astfel într-o pietate dinamică. Prezentînd astfel toate elementele contradictorii ale problemei se va introduce în spiritul fiecăruia o contradicție salutară, întrucît fiecare trebuie să răspundem simultan și da și nu, pietatea fiind contradictorie. Această metodă servește interesele ecumenismului însuși în măsura în care căutarea unității nu trebuie să însemne sacrificarea valorilor autentice fie ele ale unei mici minorități, cît și prin faptul că ea redă teologilor mai reprezentativi o pietate mai dinamică.

de care ei nu vor mai fi atât de rupți și care îi va constrânge chiar, prin dinamismul care îl va elibera în masele parohiale, să caute mai hotărât reunirea creștinătății afirmând în același timp valorile pe care le apără. Fiindcă ecumenismul nu va progresa decisiv decât atunci când poporul Bisericii va forța teologii săi să-și pună mintea la contribuție ca să găsească punțile de apropiere și unire între Biserici.

Iată și câteva reguli practice de aplicare a acestei metode în mediul parohial — deși greutatea quasi-insurmontabilă e de a atinge întreaga masă a credincioșilor, însă, cu toate acestea, e bine ca la început, să se încerce să se atragă și intereseze, prin predică sau alte acțiuni pastorale, măcar *cercurile practice*, care să fie folosite apoi ca un aluat în frământătură, pentru a difuza dialectica ecumenistă în mase.

1. A renunța la toate aluziile ostile sau insinuările perfide care nu fac decât să întrețină prejudecăți. A nu face nici o critică fără arătarea tuturor nuanțelor elementare, nici de a cere unitatea înainte de a judeca. A se feri de predicarea ecumenismului pe care auditoriul l-ar suporta ca pe o manie.

2. A evita predicarea unității creștine ca temă teologică sau intelectuală. Ecumenismul nu este scopul predicării, el este unul din aspectele sale și una din consecințele sale. Singură Evanghelia poate face să crească dimensiunile pietății într-o lărgime, înălțime și profunzime de vedere cu adevărat ecumenică.

3. Acolo unde există grupuri ecumenice sau interconfesionale de laici să se vegheze ca să nu se risipească în euforia sentimentală a regăsirilor superficiale sau în motivații străine de viața spirituală creștină.

Desigur, rolul și responsabilitatea clerului în această pastorație ecumenistă de tip nou, este imens. Depinde numai de înțelepciunea, imaginația și tactul lor ca această dialectică ecumenistă să se instituie în evlavia credincioșilor. Căci, la urma urmelor, problema cea mai arzătoare pe care trebuie să și-o pună teologii nu e aceea de a ști *dacă*, ci *cum* trebuie să se pună problema ecumenică înaintea credincioșilor, de a găsi limbajul susceptibil de a mișca masa. A aștepta momentul oportun este o politică primejdioasă, trebuie luată inițiativa pentru a o putea păstra mai bine.

Mișcarea ecumenică are nevoie, în toate confesiunile, de teologi competenți, cu destulă imaginație pentru a găsi ascultare în masele de credincioși și să elaboreze o gândire care să facă să intre secolul al XX-lea în tradiția Bisericii. Căci ecumenismul pe care îl așteaptă credincioșii noștri, nu e numai repararea schismelor de altă dată, ci construirea unui viitor comun. În această privință teologii sînt responsabili de „indiferența” maselor, și prin aceasta de „inertia” mișcării ecumenice.

Desigur că la difuzarea ideii ecumeniste în rîndurile maselor contribuie în mare măsură și presa de astăzi, care face uneori mai multe pe linia aceasta decât glasurile ierarhice ale Bisericilor, care în general sînt foarte prudente. De asemenea nu trebuie

uitată nici *cateheza* a cărei importanță este covârșitoare. Se știe că în timpul copilăriei se formează mentalitatea confesională, se înrădăcinează prejudecățile se orientează pietatea. Prin cateheză preotul trebuie să combată influențele sectare ale mediului și va schița ceea ce va deveni la adult dialectica ecumenistă.

Ecumenismul pe plan parohial — zice în încheiere pastorul Bernard Morel — progresează tot așa de lent ca și cel al teologilor. Dar el este de altă natură. Dacă analiza noastră privind situația prezentă este puțin dezamăgitoare, concluzia noastră în ce privește viitorul este mai optimistă. Căci pe plan parohial, el se prezintă ca o mișcare care, oricât de timidă ar părea este *irreversibilă*. Și noi credem că această ireversibilitate e plină de promisiuni, pe care, cu prudența Bisericii, Dumnezeu le va împlini.³

Desigur că remarcile juste și reale ale pastorului B. Morel se referă în primul rând la starea de spirit care domnește în parohiile protestante din Apus și sînt conforme spiritului general ecumenist protestant. Însă unele observații se pot referi și la o stare de spirit din Bisericele creștine în general, ca și în ce privește unele sugestii și mijloace pentru intensificarea ecumenismului pe plan parohial, chiar dacă nu sîntem întru totul de acord cu conținutul, motivația și sensul pe care îl dă dînsul acestei metode pastorale ecumeniste noi.

Din studiul său se pot desprinde multe lucruri interesante în problema care ne preocupă. În primul rînd, aceea că problema ecumenică, se pune just și eficace credincioșilor numai plecînd mai întîi de la ceea ce în evlavia lor este aspirație spre unitate, în care — adăugăm noi — ecumenismul nostru creștin să apară ca o parte integrantă a ecumenismului general uman care stăpînește întreaga lume contemporană și ne împinge pe toți să ieșim din izolarea de pînă acum și să pășim mai hotărît spre conviețuire și cooperare multilaterală. De asemenea și ideea deosebit de importantă că ecumenismul creștin va progresa efectiv numai atunci cînd popoarele credincioase vor sili teologii lor să-și pună serios mîntea la contribuție ca să găsească punctele de înțelegere și apropiere între Biserici. Și de fapt, ele au și fost acelea care i-au împins să lucreze în acest sens, s-au i-au oprit atunci cînd recurgeau numai la improvizații sau compromisuri care nu serveau nici interesele adevărate ale Bisericii, nici ale popoarelor respective și nici ale umanității.

Însă, în ce privește metoda sa ecumenistă — mai ales în conținutul, motivația și sensul pe care îl dă — care constă în predicarea dialectică a celor două rațiuni contradictorii, ale unirii și ale fidelității confesionale, „pentru a introduce o contradicție salutară în spiritul fiecăruia” și prin care se crede că se evită predicarea unilaterală a ecumenismului și se vor capta toate forțele antagoniste ale masei într-o pietate ecumenistă dinamică, mi se pare insuficientă și deci incapabilă pentru a stîrni o astfel de pietate ecumenistă dinamică în rîndurile maselor de credincioși. Pentru că accentul ei cade mai mult pe prezentarea ecumenismului ca o luptă dialectică a contrariilor și mai puțin ca un sens sau țel pozitiv, precis și focalizator al tuturor eforturilor noastre, singurul în stare să miște, să atragă, să intereseze și să canalizeze realmente masele de credincioși. Insuficiența aceasta specifică spiritului general protestant se datorează între altele și faptului că el încă nu a înțeles

3 Idem, Ibidem, p. 145—158.

bine sensul autentic și plenar al ecumenismului creștin, tocmai pentru că nu a sesizat încă bine sensul genuin neotestamentar și patristic al eclesiologiei, hristologiei, pnevmatologiei, învățaturii despre lume și a raportului ei cu Biserica etc., cu care cel dintâi este corelat ființial.⁴

Ecumenismul creștin nu trebuie prezentat credincioșilor noștri atît în forma unei lupte dialectice a contrariilor, prin care se va realiza pînă la urmă, de la sine, sinteza mult dorită a unității Bisericilor. Este el și aceasta pe un plan oarecum mai general, dar nu numai atît și nu crează, cel puțin sub forma aceasta singură, o veritabilă dinamică socială de angajare totală a maselor pe linia ecumenismului bisericesc. Ecumenismul va deveni o astfel de forță socială activă numai atunci cînd îl vom prezenta credincioșilor sub latura sa pozitivă, ca un efort susținut și comun din partea fiecărei Biserici creștine și a tuturor membrilor lor pentru refacerea, în sobornicitate, a unității bisericești plene, axat pe principalele coordonate ale ecumenismului ortodox și anume: *pe linia restaurării plenitudinii credinței comune în continuitate cu Tradiția apostolică, pe linia refacerii „koinoniei” Bisericilor locale în consensul dogmatic, prin comuniune sacramentală și prin colegialitatea episcopatului și pe linia colaborării active în slujirea reală și pozitivă a societății umane.*⁵ Deci dacă îl vom propovădui ca o „slujbă” comună și obligatorie de la care nici o Biserică creștină și nici un mădular al ei nu poate și nu trebuie să lipsească sau să se sustragă, întrucît fiecare trebuie să-și aducă contribuția sa la „deplina valorificare a tuturor potențelor adevărului lui Hristos prin potențele de gîndire și trăire activă ale tuturor creștinilor, fiecare comunicînd tuturor gîndirea și trăirea sa și fiind îmbogățit de gîndirea și experiența tuturor într-o perfectă comuniune”.⁶ Și de asemenea dacă vom căuta odată cu această lucrare sau slujbă ecumenistă comună, să ne integrăm cu toții, nu numai noi ci și pe credincioșii noștri, conștient și total, în ecumenismul general uman care luptă, pe toate planurile, pentru refacerea și întărirea unității între toate popoarele lumii, pe linia progresului material și spiritual, al păcii și fericirii tuturor. Fiindcă, în condițiile actuale, aceste două mari mișcări ecumeniste, pe plan bisericesc și general uman, se condiționează reciproc și trebuie să

⁴ Diac. Ion Bria, *Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor creștine*. Teză de doctorat. București, 1968, p. 141, 161.

⁵ Pr. Prof. D. Stăniloae, *Coordonatele ecumenismului din punct de vedere ortodox*, în „Ortodoxia”, nr. 4, 1967, p. 513—540, și I. Bria, op. cit., p. 163—165.

⁶ D. Stăniloae, *art. cit.*, p. 516, 517. Pentru a nu se crea impresia falsă că în ecumenismul actual, înțeles ca o împreună lucrare, de valorificare și trăire a învățaturii apostolice în sobornicitate, toți ar fi aduși prin aceasta, dintr-o dată, la același numitor comun doctrinar,

meargă mână în mână și să se sprijine reciproc pînă la realizarea țintei lor finale.⁷

În acest sens, metoda aceasta dialectică ecumenistă preconizată de pastorul B. Morel, are nevoie de o completare și anume de un conținut și un sens ecumenist mai precis conturat, în spiritul învățaturii neotestamentare și patristice despre Biserică și lume, ca și în spiritul idealurilor umaniste și progresiste de astăzi, de pace, înfrățire și cooperare multilaterală.

Cu toate acestea, trebuie să remarcăm un fapt deosebit de pozitiv la autorul nostru, reliefaarea nu numai a rolului covârșitor al poporului pentru viitorul mișcării ecumeniste, ci și optimismul lui în această privință, bazat pe constatarea reală și deosebit de importantă că ecumenismul, la nivelul parohiei, se prezintă ca o mișcare ireversibilă și progresivă am adăuga noi. Și pe bună dreptate, întrucît cu toți sîntem angajați astăzi, cler și credincioși, fără posibilitate de eschivare sau sustragere, într-o mișcare, al cărui sens ascendent e un mers irevocabil numai înainte, lent, dar sigur, pe calea refacerii unității bisericești și a popoarelor întreolaltă.

Din perspectiva ecumenistă romano-catolică, abatele Edmondo Chavaz, de la Biserica romano-catolică, Grand-Saconnex din Geneva, într-un studiu intitulat „*Spre o pastorală ecumenică*”,⁸ vorbește de evoluția pastorală care a avut loc în de-

extompîndu-se diferențele interconfesionale, precizăm că ecumenismul în sensul său mai larg, sau ca prim stadiu, apare, la început, ca o împreună lucrare de adîncire și valorificare a învățaturii și Tradiției apostolice integrale de către toți creștinii și Bisericile creștine, atît la nivel înalt cît și pe plan parohial, fără ca rezultatele sau perspectivele la care se ajunge să oblige la o primire necondiționată de către toți sau la schimbări imediate de poziții care diferă esențial de aceasta. În acest stadiu are loc mai mult o lucrare de luare la cunoștință, o informare exactă și reciprocă, o confruntare a punctelor de vedere confesionale cu sensurile noi, care au fost uitate sau neglijate, ale învățaturii apostolice, dar redescoperite azi printr-o muncă susținută comună, care va da naștere la noi și noi reconsiderări a punctelor de vedere confesionale pe linia acestor sensuri noi. Biserica noastră ortodoxă participă la această generală mișcare ecumenică, la toate nivelurile, pentru a-și aduce punctul său de vedere, experiența sa și a ajuta astfel celelalte Biserici creștine să cunoască mai direct întreg tezaurul ei de învățatură și trăire ortodoxă, pentru a înlesni și grăbi procesul acesta de apropiere și confruntare cu învățătura genuin apostolică și prin acesta realizarea consensului doctrinar. Iar în sensul strict, ecumenismul este drumul pe care-l parcurg Bisericile, în stadiul al doilea, spre realizarea efectivă a acestui consens doctrinar în ce privește semnificația și conținutul Ortodoxiei, adică pentru primirea învățaturii Bisericii neîmpărțite, pînă cînd toți vor ajunge să primească, să învețe și să trăiască aceiași învățatură în toată puritatea și bogăția sa, și cînd practic nu va mai fi decît o singură Biserică a lui Hristos, în care sînt valorificate toate tradițiile locale în unitatea aceleiași credințe. Cf. și I. Bria, op. cit., p. 168.

⁷ Acest lucru l-a subliniat în mod deosebit de pregnant însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, într-un valoros articol: „*Umanismul evanghelic și responsabilitatea creștină*”, în „*Ortodoxia*” no. 2, 1967, p. 165: „Telurile pe care Consiliul Ecumenic al Bisericilor se străduiește să le atingă în lucrarea sa sînt: să întărească angajamentul creștin în problemele lumii contemporane; să lărgască „conștiința ecumenică” pînă la interpenetrarea unității Bisericii cu slujirea lumii; să adîncească umanismul evanghelic pentru a îmbrățișa și a înțelege în lumina lui perspectivele umanismului care înaintază spre forme perfecte”. Pr. Prof. C. Sîrbu, „*Slujirea lumii — mijloc de apropiere pentru Bisericile creștine*”, în „*Ortodoxia*”, nr. 1, 1966, p. 158: „Slujirea activă a lumii și unitatea creștină se condiționează și promovează reciproc. Cu cît acționează mai intens în domeniul slujirii lumii, cu atît Bisericile creștine descopăr și motive noi de a căuta în chip mai serios unitatea. Cu alte cuvinte, unitatea creștină crește în raport direct proporțional cu slujirea creștină, a lumii”.

⁸ Edmondo Chavaz, *Vers une pastorale oecumenique*, în „*Decouverte de l'oecuménisme*”, p. 159—173.

cursul a cincizeci de ani în Geneva, care „a trecut de la polemică la o pastorală irenică și se orientează spre o *pastorală ecumenică*”. Se știe că după ce Geneva a trecut în 1534 la Reformă ea a devenit un fel de „Roma protestantă” și nimeni nu putea deveni cetățean al ei și nici să posede ceva aici dacă nu era protestant. Catolicii au avut mult de suferit, în trecut, pe tema aceasta. Azi, însă lucrurile s-au schimbat, toți au înțeles că trebuie să succeadă o nouă fază în istoria relațiilor între creștinii separați, aceea a trecerii de la polemică la irenism și ecumenism.

Aceasta s-ar putea caracteriza prin două trăsături: „conservatismul pe planul ideilor și o mare deschidere pe planul relațiilor personale. Această atitudine se inspiră din cuvântul adesea citat din Augustin: „*interfice erres, sed amate errantes*”. Biserica posedă adevărul. Ea n-are să-l caute în afara ei și nici nu are de primit lecții de la nimeni, decât asupra punctelor foarte secundare. Datoria sa e de a manifesta acest adevăr în modul cel mai clar și mai eficace și în general cel mai pașnic și mai îndepărtat de polemică. Acționând astfel va risipi eroarea fără a o fi combătut, precum lumina risipește întunericul prin simpla prezență a sa. Argumentele teologice și cele ale apologetice tradiționale sînt suficiente pentru a rezolva toate problemele. Numai pe planul apropiierilor personale trebuie să ne arătăm inventivi”.⁹

Tendința ecumenistă îngustă, specific romano-catolică, a lui Edmondo Chavaz este prea evidentă în cuvintele sale, ca și viziunea și atitudinea ecumenistă pe care preoții romano-catolici trebuie să o infuzeze credincioșilor lor față de celelalte Biserici creștine și membrii lor, e ușor de dedus de asemenea. Din afirmațiile sale reese că propriu zis nu s-a produs încă o schimbare sau revizuire mai esențială în concepția ecumenistă romano-catolică. Se poate vorbi, într-adevăr de un irenism general romano-catolic, care a trecut de la polemică la o atitudine irenică mai binevoitoare, dar nu și la un ecumenism creștin autentic, fiindcă catolicismul, nici pînă astăzi, nu a ajuns să creeze măcar premisele ecumeniste ale unui dialog sincer și concret cu celelalte Biserici creștine. Problema este prea complexă ca s-o desbatem aici în toate articulațiile și laturile sale.¹⁰ Am vrea să spunem doar atît că Biserica Romano-Catolică, în suficiența sa și neacceptarea discuțiilor cu celelalte Biserici creștine, de la egal la egal, nu a înțeles nici pînă astăzi, sensul plinar și infinit mai bogat al ideii creștine de catolicitate, sobornicitate sau ecumenism. Ceea ce are ea e numai o umbră palidă a acestora. Căci „catolicitatea în sensul deplin al cuvîntului este rodirea activă de către toți creștinii în deplină comuniune, a întregii comori de adevăr și viață aduse de Hristos. Cuvîntul sobornicitate poate exprima mai bine decît cel de catolicitate, acest întreit sens. Căci înseamnă adunarea mai multora (sensul extensiv), împreună-sfătuirea lor (sensul intensiv), în toate problemele care interesează pe toți (integritatea doctrinei) ... Catolicismul nu acordă importanță înțelegerii și experienței adevărului creștin de către toți credincioșii, impunînd experiența și înțelegerea lui de către magisteriu ecleziastic, în speță de către papa, ca normă

⁹ Idem. *Ibidem*, p. 159—160.

¹⁰ Vezi mai pe larg D. Stăniloae, *art. cit.* p. 501—511 și I. Bria, *op. cit.* p. 132—129, 166.

pentru experiența și înțelegerea tuturor. Dar de integritatea adevărului lui Hristos, ține nu numai primirea lui integrală formală, ci valorificarea tuturor potențelor lui, prin potențele tuturor credincioșilor. Numai înțelegerea și trăirea sobornicească poate desfășura și valorifica toate valențele adevărului creștin... Astfel dacă adevărata catolicitate este integritatea Revelației divine, valorificată deplin și neconținut de întreaga comunitate creștină, apoi această catolicitate nu poate fi realizată în modul ecleziologic al catolicismului roman, supus unilateralității de interpretare a unei singure persoane, ci de o interpretare sobornicească din partea întregului creștinism".¹¹

În lumina acestei îngustimi profunde romano-catolice în ce privește sensul catolicității și eo ipso al ecumenismului, toate celelalte declarații, observații sau sugestii ecumeniste ale autorului nostru, deși unele în parte juste, în ansamblul lor suferă de aceeași limitare și ajung la aceleași concluzii unilaterale amintite. De ex. „noi aparținem unei lumi dinamice — se spune în continuare — în care totul se schimbă cu rapiditate: mentalitățile, spiritualitățile, structurile. Noi nu ne vom mai considera însărcinați de a repara nedreptățile și pagubele comise de vechi erori, ci trebuie să participăm la nașterea unei lumi noi. Pastorală actuală este cu totul întoarsă spre viitor. E o maieutică. Ce va ieși de aici? Cum va fi fața umanității și a Bisericii de mâine? Nimeni nu se va hazarda s-o spună cu precizie? Desigur, noi ținem tare că Biserica catolică este o instituție divină a cărei trăsături esențiale au fost trasate odată pentru totdeauna. Nu e dreptul nimănui de a le schimba. Ele sînt, zic teologii, de drept divin. Dar cînd se privește mai de aproape, aceste trăsături apar mai mult ca niște linii de forță decît, niște contururi. Ele nu desenează un profil, ele comandă o dezvoltare. Biserica crește după o lege internă... Biserica, în marile sale perioade creatoare, nu încetează de a inova, de a inventa (ne cesse d'innover, d'inventer).¹² Adică de a crește și a se înnoi mereu potrivit legii specifice catolice de dezvoltare continuă a dogmelor în spiritul individualismului absolutist al papei și nu a creșterii continue a trupului lui Hristos, în duhul autentic creștin al integrității învățaturii apostolice și a sobornicității întregii lumi creștine, sub asistența permanentă a Duhului Sfînt.

E adevărat că și în sînul catolicismului se depun astăzi eforturi considerabile pe linia destinderii, înțelegerii și cooperării inter-confesionale și se militează pentru o pastorală nouă, ecumenică care să știe să discernă și să promoveze tot ceea ce, în evoluția actuală a spiritualității catolice, merge în sensul convergenței ecumeniste. Și se enumeră între acestea; caracterul său biblic, dimensiunea sa comunitară, accentul asupra Euharistiei, promovarea laicilor și declinul „devoțiunilor”.¹³ Dar sensul ecumenist al pastoralei catolice este mult îngustat, fiind subordonat țelului catolicismului de dominație universală, fiindcă scopul ei nu este, așa cum am văzut, de a deschide sincer pe credincioșii săi la experiența spirituală și a celorlalți frați creștini ca astfel să ajungă la o îmbogățire reciprocă în duhul sobornicității sau catolicității autentice creștine. Ci ca una care „posedă adevărul” și nu are să-l caute în afară și nici să primească lecții de la nimeni, datoria ei e numai de a propo-

11 D. Stăniloae, *art. cit.* p. 516—518.

12 E. Chavaz, *art. cit.* p. 162—163.

13 Idem, *Ibidem* p. 166—171.

vădui și lor acest adevăr catolic, desigur în spirit irenic și lipsit de orice polemică, dar totuși cu sensul vădit prozelistic, de câștigare pentru „adevărul catolic”. Dovadă e că argumentele teologice tradiționale sînt suficiente pentru aceasta, ceea ce îi trebuie e numai o mai mare inventivitate pe planul apropiierilor personale.

*

Biserica Ortodoxă, ca una care a înțeles ecumenismul creștin totdeauna ca un aspect sau manifestare obligatorie a catolicității sau sobornicității Bisericii lui Hristos, s-a preocupat și preocupă intens de problema intensificării lui pe plan parohial.

Pr. Elie Mélia, de la parohia ortodoxă georgiană Sfîntul Mina din Neuilly, într-un studiu deosebit de interesant: „*Un punct de vedere ortodox asupra problemei ecumenice în experiența pastorală*”,¹⁴ arată cum e și trebuie să fie „trăită” problema ecumenică la nivelul parohiei ortodoxe, necesitatea, importanța, sensul și mijloacele unei pastorații ecumeniste ortodoxe.

Importanța și necesitatea luării în considerație a acestei probleme, zice autorul nostru, reiese din faptul că mișcarea ecumenistă actuală, care a ajuns azi la un înalt grad de concentrare și coordonare în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a cărui importanță evident, este aproape inestimabilă, ar putea foarte bine să nu pătrundă Bisericile creștine în propria lor structură autonomă pe plan local, la nivelul parohiei, chiar dacă aceste Biserici instituie o comisie oficială de control în acest sens.

Orice Biserică creștină, atît cît recunoaște ea realitatea sacramentală, se structurează pe planul local, la nivelul parohiei, ca o comunitate sacramentală locală, unde fiecare primește tainele și cuvîntul lui Dumnezeu. Dincolo de această comunitate sacramentală locală, într-adevăr se poate atinge gîndirea, sentimentele și conștiința poporului credincios, dar aceasta va fi pe un plan general „nestructurat” sacramental, sau pe planul universal al Bisericii, în care grație muncii diferitelor organisme specializate, cu concursul presei și altor mijloace de difuzare, se constituie mișcări de idei și luări la cunoștință etc., dar nu și angajamente totale. Ori, important e de a atinge credincioșii în locul unde ei sînt încorporați în structura Bisericii, ca membrii ai comunității euharistice. Căci la nivelul acesta se concretizează întreaga acțiune eclezială și se efectuează primirea hotărîrilor doctrinale și canonice elaborate de instanțele supreme ale Bise-

¹⁴ Elie Mélia, *Un point de vue orthodoxe sur le problème oecuménique dans l'expérience pastorale*, în „Decouverte de l'oecumenisme”, p. 134—143.

ricii, acelea care constituie în diferite eşaloane canonice, corpul unic eclezial.

Experiența pastorală este deci de o importanță extremă pentru implantarea mișcării ecumenice în interiorul Bisericii: întrucît pînă la acest nivel aceasta, rămîne un simplu joc al relațiilor interconfesionale. Numai prin parohie, ecumenismul își găsește locul său în structura Bisericii, devine o mișcare a conștiinței ecleziale în interiorul însuși al Bisericii structurată în Trupul lui Hristos.

Desigur, rolul și responsabilitatea preotului în acest sens este imens. Căci preotul, ca delegat al episcopului, reprezintă pe de o parte episcopul și asigură prezența, pe plan local, a corpului episcopal, depozitar al succesiunii apostolice și instanța supremă în Biserică. Pe de altă parte, el reprezintă comunitatea sacramentală locală, adică pe toți creștinii locului, întrucît ei sînt angajați împreună în efortul sfințirii. „Primirea“, la acest nivel, e mai mult decît o adeziune a spiritului: e o luare de poziție existențială, un angajament în vederea unei consacrări reale, de natură sacramentală.

Preotul trebuie să fie bine informat asupra doctrinei și directivelor generale ale Bisericii spre a face și comunitatea să beneficieze de aceasta și de a-i asigura participarea sa la viața totală a Bisericii. Dar totul nu poate fi prevăzut și codificat de instanțele supreme; prin urmare preotul trebuie să facă muncă *creatoare* de aplicare a hotărîrilor de principiu pe planul concret al comunității locale. El trebuie să situeze aceste hotărîri în profunzime, în angajamentul sacramental. Rolul preotului în acest sens este de a predica și lucra în așa fel pentru a integra preocuparea ecumenistă în însăși structura sacramentală a Bisericii la fel ca și preocuparea misionară, cu care cea dintîi este corelată.

Pe cînd teologul elaborează sistematizări ale doctrinei sau evidențiază diferite aspecte ale acesteia, preotul lucrează în însăși frământătura umană lucrată de aluatul harului. În toate acțiunile sale pe plan parohial, liturghie, îndrumare duhovnicească, predică, cateheză, cercuri de studii biblice etc., preotul poate și trebuie să ia o atitudine ecumenistă, de a promova adică o deschidere față de problema reunificării creștinătății, dezunită.

Pentru a depăși planul unic al studiului, preocuparea ecumenistă trebuie să se traducă mai întîi în „*rugăciunea* ecumenistă“ a parohiei după cuvîntul Domnului: „Dacă se vor uni doi

din voi pe pământ, tot lucru ce vor cere, li se va da de la Tatăl Meu... Căci unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor" (Matei 18, 19—20).

Rugăciunea parohiei este esențial de natură liturgică, căci rațiunea parohiei e de a săvîrși Tainele dumnezeiești într-un loc și mediu uman dat. Iar liturghia ortodoxă la rîndul său, este esențial universală și cosmică — avînd chemarea de a îngloba în jertfa liturgică pe toți și toate; căci nimic, dacă acesta nu e rău conștient și militant, nu se poate sustrage Împărăției lui Dumnezeu.

Experiența pastorală a preotului, aici în profunzime, constă în a nu se simți niciodată satisfăcut, de a purta în el comunitatea în depășire eshatologică, în starea sa finală cînd „toți vor fi una”. Altfel zis preotul, prin parohie, va avea viziunea Bisericii catolice (universale) și prin aceasta, viziunea Împărăției lui Dumnezeu, adică a lui Dumnezeu în Împărăția Sa. Căci în realitatea sacramentală, situația actuală a omului mîntuit este îmbogățită paradoxal printr-o manifestare anticipată a împlinirii finale, întrucît Biserica poartă în ea arvunile Împărăției. Această împlinire eshatologică a Bisericii, cînd „toți vor fi una” în Împărăția lui Dumnezeu, marchează conștiința și comportamentul nostru, devenind o dimensiune, o componentă a destinului nostru creștin. Mîntuitorul însuși a gîndit funcția pastorală a preotului în această perspectivă eshatologică, cînd își încheie parabola Păstorului cel bun printr-o afirmație de natură eshatologică a unității eclesiale, unitate care nu lipsește niciodată, dar care nu încetează de a se realiza pînă la împlinirea finală: „Și mai am și alte oi, care nu-s din staulul acesta și pe acelea mi se cade să le aduc; și vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor” (Ioan 10, 14—16). Această contemplare anticipată a unității în împlinirea sa eshatologică apare foarte clar și în rugăciunea arhierescă: „Și nu numai pentru aceștia mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine prin cuvîntul lor, ca toți să fie una” (Ioan 17, 20—21).

Liturghia este deci prin excelență timpul propice (Kairos) al rugăciunii eshatologice: în ea parohia va ajunge la o luare la cunoștință ecumenică în interiorul Bisericii, excluzînd intercomuniunea cu neortodocșii pînă în ziua fixată de Dumnezeu și indicată deja de El, de unitatea restabilită într-o nouă etapă spre împlinirea eshatologică. Etapa actuală în ecumenism este aceea a *așteptării* unității, ori așteptarea este tocmai timpul rugăciunii.

Dar, rugăciunea nu exclude acțiunea. Căci ecumenismul ne constrânge de a ieși, ca Avram, din mediul nostru, și de a merge în întâmpinarea celui alt, a străinului, ca el să devină împreună cu noi un oaspete în casa deschisă tuturor de Tatăl comun. A trecut timpul, în care pentru a găsi acest străin, trebuia să ne deplasăm mult în spațiu. Azi distanțele între oameni s-au micșorat nu numai prin mijloacele de locomoție, ci mai ales prin mijloacele tehnice de informație și difuzare; schimburile s-au înmulțit și s-au interferat fără sfârșit: străinul este acum pretutindeni, încât trebuie o puternică doză de rea voință de a nu remarca problema ecumenică și urgența sa. Plus de aceasta, rare sînt țările sau chiar localitățile rămase monolitice, într-o perfectă coincidență a religiei și grupului etnic, ceea ce pune și mai stringent problema ecumenică pe planul parohial. Căci în cadrul teritorial al unei parohii ortodoxe sînt cazuri cînd există — cum e și la noi în Ardeal — și o parohie lutherană, reformată și romano-catolică sau invers, a căror membri se întîlnesc și lucrează zilnic împreună la aceleași locuri de muncă sau conlucrînd în diferite organisme pe plan local sau național. Ceea ce evident impune extinderea acestor relații de conviețuire și conlucrare și pe plan bisericesc-parohial.

Azi, misiunea creștină și metodele sale sînt total „reconsiderate“, întrucît situația lumii s-a schimbat radical. Misiunea Bisericii nu mai este azi o lucrare printre alți, ci a redevenit un fapt al întregii Biserici, care trebuie să manifeste, în interiorul Bisericii, împlinirea sa eshatologică. Nu numai *preocuparea* ecumenică, ci și „*întîlnirea*“, ieșirea la întîlnire a creștinilor „dezuniți“ este o exigență a credinței, *un element al conștiinței ecleziale*.

Iată pentru ce ecumenismul trebuie trăit mai întîi în Biserică, încorporat în structura Bisericii, și parohia trebuie să realizeze acest lucru ca comunitate sacramentală, care manifestă pe plan local Biserica sobornicească sau catolică. Aceasta nu suprimă nicidecum necesitatea întîlnirilor interconfesionale individuale sau între grupuri și încă mai puțin întîlnirile oficiale „de vîrf“, dar în Biserică totul trebuie integrat în realitatea sacramentală comunitară, care structurează Biserica în Trupul lui Hristos.

Pentru a fi deci manifestarea locală a Bisericii, sobornicești, parohia trebuie să învingă tentația închiderii sau retragerii în sine. Preotul care poartă parohia în lăuntru său, cum zice Sf.

Pavel, trebuie ca acțiunea și experiența sa pastorală să reducă distanța lăuntrică ce separă creștinii dezuniți. Mai mult preotul trebuie să reunească în viziunea sa despre Biserică și angajamentul său pastoral, cosmosul dislocat, „care suspină în durerile facerii, așteptând să fie eliberat de robia stricăciunii, pentru a cunoaște libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu” (Rom. 8, 21, 22). Preotul trebuie să ardă de focul eshatologic prin care se operează, în vatra rugăciunii, angajamentului conștiinței și tensiunii credinței, împlinirea a toate în Hristos, după viziunea Sf. Pavel: „Toate s-au făcut prin El și pentru El și El este mai înainte de toate și toate în El sînt așezate. El este capul Trupului, adică al Bisericii, cel ce este începutul, ca să fie El în toate cel dintîi. Căci în El a binevoit Dumnezeu să sălășluiască toată plinătatea și prin El toate cu Sine să împace, fie cele de pe pămînt, fie cele din ceruri, făcînd pace prin El, prin Sîngele crucii Sale” (Col. 1, 16—20).

Această viziune eshatologică era pentru Sf. Pavel principiu de acțiune, căci adaugă îndată: „acum mă bucur de suferințele mele pentru voi și împlinesc în trupul meu, lipsurile năcazurilor lui Hristos pentru Trupul Lui, care este Biserica, al cărui slujitor m-am făcut, potrivit iconomieii lui Dumnezeu, ce mi-a fost dată mie pentru voi” (Col. 1, 24—25).

Slujba fiecărui preot trebuie să fie deci reflexul slujbei de pace și împăcare a Mîntuitorului Hristos, prelungirea jertfei sale săvîrșită pentru toți și toate, odată pentru totdeauna. Sfîntul Pavel ne-a lăsat un exemplu admirabil de ceea ce trebuie să fie slujitorul împăcării. Căci în raporturile atît de diferite pe care le-a avut cu iudaismul, care a determinat intensitatea luptei sale pentru universalismul mîntuirii în Hristos, Apostolul Neamurilor n-a cedat niciodată tentației de a dori distrugerea iudaismului rebel. Din contră, întregă acțiunea sa era bazată pe schema fuziunii celor două corpuri — creștinii ieșiți din păgînism (obiectul apostolatului său) și iudaismul — în unicul popor nou în Hristos.

Rezultatul slujbei Sfîntului Pavel constituie un dublu avertisment lucrătorilor ecumenismului. Pe de o parte, ruptura a fost consumată în timpul vieții Apostolului și cauzase însăși moartea sa: aceasta a fost răstignirea sa în duh cu Hristos. Pe de altă parte, iudaismul fidel chemării sale reînnoite în Hristos dădu naștere constituției unei Biserici în care schema ecumenică a Sfîntului Pavel însuși fusese depășită de amploarea unui universa-

lism pe care Apostolul l-a întrevăzut numai într-o perspectivă eshatologică.

În același spirit de pace și reconciliere trebuie să lucreze orice slujitor al Bisericii. Aceasta înseamnă în conjunctura actuală — încheie Pr. Mélia — că în slujba noastră trebuie să chemăm pe unii sau alții nu la o „reîntoarcere” spre o situație istorică depășită, ci la un mers înainte împreună, spre o ascensiune comună la o plenitudine de adevăr îmbogățită prin victoria comună asupra trecutului dezunirii.¹⁵

Fără de a fi o expunere exhaustivă a acestei importante probleme, studiul Pr. Mélia ne-a oferit câteva linii directoare fundamentale ale pastorației ecumenice din punct de vedere ortodox. Merită subliniate câteva idei juste în ce privește „trăirea” ecumenismului la nivelul parohiei. Numai prin parohie, ecumenismul este încorporat în structura Bisericii și devine cu adevărat o mișcare a conștiinței ecleziale a întregii Biserici, fiind structurată astfel „sacramental” și integrată în grandioasa viziune eshatologică a Bisericii, prin care devine un angajament al tuturor membrilor Bisericii de a participa la magnifica slujbă sau „liturghie cosmică” a împăcării, împlinirii și reîntoarcerii tuturor, a cosmosului întreg în Hristos, prin rugăciune liturgică și conlucrare activă. Fiindcă această viziune eshatologică a Împărăției lui Dumnezeu, prin contemplarea anticipată a unității și reunirii tuturor în ea, ne structurează întreg comportamentul și conștiința noastră, asemenea Sfântului Apostol Pavel, devenind pentru noi un adevărat principiu și mobil ecumenist de acțiune. În felul acesta toți devenim „preoție împărătească” (I Petru 2, 9) a căror participare și aport este absolut indispensabil pentru oficierea grandioasei „liturghii cosmice”, în care cosmosul întreg, reunit și sfințit, aduce laudă Creatorului în Biserica una și nedespărțită a lui Hristos.

Din punct de vedere ortodox ecumenismul ține structural de ființa Bisericii, ca manifestare obligatorie a catolicității sau sobornicității sale, dar el este un „dat” ce trebuie să fie actualizat sau manifestat de către *toți* membrii Bisericii în acțiuni concrete de împreună-adîncire a învățaturii apostolice, prin împreună-lucrare și îmbogățire reciprocă. Biserica e ecumenistă nu numai atunci cînd discută la nivelul înalt al întîlnirilor pancreștine sau interconfesionale, ci mai ales cînd toți membrii ei, cler și popor, sînt animați și angajați total pe linia aceasta, în sînul comunității lor parohiale locale. Desigur, preotului îi revine un mare rol în integrarea preocupării ecumenice în însăși interiorul Bisericii, ca și o grea răspundere înaintea lui Dumnezeu și conștiinței umanității pentru împlinirea sau neîmplinirea mărețului imperativ divin: „ca toți să fie una”.

Merită subliniată între altele și concluzia autorului că în condițiile actuale ecumenismul nu înseamnă o „reîntoarcere” spre o situație istorică depășită, ci un mers înainte împreună spre o ascensiune comună în plenitudinea adevărului, îmbogățită prin victoria comună asupra trecutului dezunirii.

15 Idem, *Ibidem*, p. 143.

Tot pe linia intensificării ecumenismului creștin pe plan parohial cred că ar trebui să se stăruie mai mult ca preoții să lege în sufletul poporului credincios ecumenismul lor bisericesc de ecumenismul general uman, în care sîntem angajați cu toți din ce în ce mai mult, înși și popoare, în uriașul efort de apropiere, înțelegere, cooperare și reunire a omenirii pe toate planurile. Întrucît aceasta nu va face decît să contribuie la reușita mai sigură a efortului nostru ecumenist pe plan bisericesc; primul stimulînd și creînd oarecum premiza apropierii, înțelegerii și refacerii unității tuturor Bisericilor creștine. În acest sens, Biserica trebuie să manifeste o mai mare deschidere față de lume, prin afirmarea și sprijinirea tuturor valorilor și năzuințelor sale cele mai înalte.¹⁶ Dar, pentru aceasta Biserica are nevoie de preoți bine pregătiți în acest sens, în stare de a face „munca creatoare” de valorificare și sprijinire a tot ceea ce crează omenirea pozitiv pe toate planurile, ca și în sesizarea și promovarea tuturor năzuințelor sale majore de totdeauna; de pace, înțelegere, cooperare și unitate. Aceasta este de altfel o datorie care li-o impune însăși învățătura creștină, neotestamentară și patristică, după care orice lucru bun oriunde s-ar săvîrși el, nu se face numai de om singur ci și cu ajutorul harului, care nu lipsește nici unui om sau făpturi create, fiind cerut ființial de dezvoltarea normală a fiecărui ins sau lucru potrivit rațiunii sau prototipului lor veșnic în Dumnezeu.¹⁷ „Tot binele vine de la Dumnezeu — zice Marcu Ascutul — după orînduirea Lui; și cei care fac un lucru bun sînt slujitorii Lui. Căci binele nu se săvîrșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul”.¹⁸ În consecință toți oamenii din lumea aceasta, care caută cu sinceritate adevărul, binele moral și social și luptă neabătut pentru promovarea lor indiferent de starea lor socială, politică sau religioasă, sînt, prin aceasta, slujitori ai lui Dumnezeu și datoria tuturor creștinilor și în special al preoților e nu numai de a-i considera ca atare, ci și de a-i sprijini, coopera și merge împreună cu ei pînă la capăt, pentru că la capătul oricărui gînd sau acțiuni bune din lume e prezent Dumnezeu ca țintă a lor, cum tot El este prezent ascuns și la început și pe tot parcursul lor, fiindcă El este începutul, mijlocul și ținta oricărui lucru sau existențe.¹⁹

Lucrul acesta îl fac astăzi toți preoții Bisericii noastre care, datorită transformărilor profunde social, politice și economice din patria noastră, cît și înțeleptei politici interne și externe a Statului nostru, al cărui țel e tocmai înfăptuirea mărețelor idea-

16 D. Stăniloae, *art. cit.* p. 529 și 540.

17 Ioan I. Ică, *Conceptii teologice eronate asupra raportului dintre natură și har*, în „Ortodoxia”, no. 4, 1960, p. 544—551; D. Stăniloae, *art. cit.* p. 534: „peste toți cei ce lucrează în direcția înălțării omenirii și instaurării ei în forma ei perfectă, planează, lucrînd în ei „umbra lui Dumnezeu”. Oriunde colaborează existențele pentru a duce mai departe statutul lor existențial sînt active și energiile divine, căci existențele sînt însuflețite de un ideal al ființei proprii și al ființei comune care nu e decît modelul lor absolut și din acel model iau puterea unui efort necondiționat”.

18 Marcu Ascutul „*Despre legea duhovnicească*”, în: „Filocalia”, vol. I, traducere de Pr. Dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1947, Ed. II, cap. 158 și 188, p. 244, 268, cf. și D. Stăniloae *art. cit.* pag. 532—534.

19 Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința lui Dumnezeu și economia întrupării Fiului lui Dumnezeu*, în „Filocalia”. VOL. II, Sibiu, 1947, I. cap. 10, p. 127: „Începutul, mijlocul și sfîrșitul existențelor este Dumnezeu ca Cel ce le face... Este început, ca lăcător: mijloc ca Pronietor și sfîrșit ca Cel ce le circumscrie. Căci „din El, zice apostolul, și prin El și spre El sînt toate” (Rom. 11,15).

luri sociale și progresiste, ca și a dezideratelor fundamentale ale ecumenismului general uman: de pace, înțelegere și cooperare multilaterală pe linia progresului material și spiritual, au astfel toate condițiile cooperării active și pozitive cu masele de credincioși pe linia acestui ecumenism uman ca și a celui bisericesc. Fiindcă la noi, ca și în alte țări socialiste, poporul nostru a învins de mult starea de inerție în ce privește ecumenismul general uman și lucrează, cu toate forțele, neabătut, pentru înfăptuirea în viață a politicii înțelepte și consecvente a Statului nostru. Activismul acesta intens al poporului nostru pe linia acestui ecumenism general uman, nu numai că a creat la noi, premisele unui ecumenism interbisericesc autentic, dar și stimulează Biserica să lucreze neabătut și susținut pînă cînd se va înfăptui și unitatea tuturor Bisericilor creștine.

La rîndul ei, preoțimea noastră ortodoxă, sub părinteasca și luminată îndrumare a întîistătorilor ei, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a pășit cu toată însuflețirea pe „calea ecumenismului contemporan”,²⁰ conlucrînd activ pe toate planurile, intern și extern, prin muncă susținută și rugăciune, pentru promovarea politicii de pace, înțelegere și cooperare între popoare, ca și între Biserici.

Pe linia acestei conlucrări ecumeniste active cu Statul pentru promovarea politicii de pace, frățietate și cooperare între toate popoarele lumii și cu toate Bisericile creștine sînt formați azi preoții la noi, nu numai în Institutele Teologice Universitare, dar și după aceia la Cursurile de îndrumare misionară de la Curtea de Argeș, la conferințele protopopești de orientare, prin pastorale etc. Încît nu greșim dacă spunem că exemplul Bisericii noastre ar putea constitui un model de conlucrare ecumenistă activă a clerului cu masele de credincioși ca și de ceea ce trebuie să fie o pastorație ecumenistă activă în condițiile actuale,²¹ fără

20 „Pe calea ecumenismului contemporan” în „Ortodoxia” nr. 1, 1966, p. 3: „Datoriă în cea mai mare parte orizontului pe care i l-a prilejuit și înlesnit extensiunea mondială a relațiilor statului nostru și răspunzînd împreună cu toate Bisericile creștine chemării lumii de azi, Biserica noastră, sub conducerea de largă concepție a Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-a deschis cu bucurie spiritului ecumenist, care suflă azi în tot creștinismul, devenind cu adevărat contemporană vremii noastre”

21 Ibidem, p. 7: „În voința ei de slujire a năzuințelor celor mai vitale și mai nobile ale omenirii contemporane, Biserica noastră s-a prezentat ca un factor care, cu experiența ei, cu elanul ei slujitor a constituit un model pentru celelalte Biserici creștine”. Vezi și Pr. Prof. Dr. Nicolae Mladin, „Pe calea unității Bisericii lui Hristos”, în „Ortodoxia”, nr. 3—4, 1963, p. 467—468: „Conlucrarea (ecumenistă) se arată și pe planul vieții bisericești prin relațiile prietenești între, credincioșii, preoții și conducătorii diferitelor Biserici, prin participarea reciprocă la unele slujbe și festivități și cu alte ocazii... Sînt cazuri cînd preotul ortodox cu credincioșii au participat la slujba duminicală din biserica Evanghelică sau Reformată și preotul ortodox a predicat în limba maghiară, ca în duminica următoare pastorul evanghelic sau reformat cu credincioșii săi să ia parte la slujbele din biserica ortodoxă și să predice în limba română”.

a susține, însă, că am atins desăvârșirea și că n-am mai avea nimic de îmbunătățit și de învățat pe linia aceasta. Fiindcă această generală mișcare ecumenică, ridică tot mai multe și mai complexe probleme în fața tuturor, Bisericilor și popoarelor respective, determinate de schimbările sociale, politice, culturale sau religioase survenite în diferite părți ale lumii și necesită eforturi susținute conjugate, din ce în ce mai sporite, din partea tuturor popoarelor și Bisericilor creștine pentru soluționarea lor, pînă se va înfăptui marele și mult rîvnitul deziderat al reunificării Bisericilor ca și unitatea politică și spirituală a omenirii.

În Patria noastră, preoții și teologii Bisericii noastre au azi — așa cum am văzut — toate condițiile optime ale unei colaborări active și eficiente cu masele pe linia ecumenismului general uman și bisericesc și conștienți de aceasta lucrează cu toții neprecupețit aducîndu-și contribuția lor activă și eficientă la promovarea înaltelor idealuri progresiste și ecumeniste în rîndurile credincioșilor pentru binele și înflorirea atît a națiunii noastre socialiste și a Bisericii noastre dreptmăritoare, cît și pentru cauza sfîntă a unității tuturor popoarelor iubitoare de pace și colaborare și a unității tuturor Bisericilor creștine. Dacă totuși, sporadic și pe alocuri numai, nu se lucrează cu același patos și eficiență și rezultatele ecumeniste pe tărîm parohial nu sînt totdeauna la înălțimea așteptărilor, condițiilor optime create de Statul nostru și a eforturilor susținute pe care le face Biserica noastră pe această linie, aceasta se datorește numai acelor preoți, care se mai complac încă într-o stare de comoditate, superficialitate și automulțumire atît în ce privește lărgirea orizontului lor general, cît și în ce privește acțiunea lor pastorală, deși condiții, pregătire și titluri academice au.²² Fiindcă, de cele mai multe ori se mulțumesc numai cu săvîrșirea diferitelor slujbe divine și cu ținerea cîtorva predici stereotipe și ineficiente, întrucît sînt lipsite de un efort mai susținut pentru a descifra credincioșilor sensul social, profund uman și ecumenist al mesajului Evangheliei. Datoria lor este de a ieși cît mai degrabă din starea aceasta de quasîncezeală misionară, în care, după cuvintele Apocalipsei „nu sînt nici calzi, nici reci“, adică cum e mai rău

22 Justinian, Patriarhul Bis. Ort. Române, *Apostolat Social*, vol. VIII, *Uniți în cuget. Pilde și îndemnuri pentru cler*, București, 1966, p. 171 și cu prilejul unei întruniri a preoților capitalei, între alte a spus: „Revista „Glasul Bisericii“ e menită să fie oglindă a activității cărturărești a preoțimii. De aceia vă îndemn să o onorați cu studiile P. C. Voastre. Aveți la dispoziție biblioteci bine înzestrate. Aveți titluri academice înalte și condeie verificate. Dacă nu vă veți îndeplini această îndatorire morală, s-ar putea să pară că titlurile ce le aveți nu-și au justificarea“.

din punct de vedere religios-moral, pentru a deveni cu adevărat „colaboratori“ (I Cor. 3, 9) activi ai lui Dumnezeu la măreață operă și misiune, la care au fost chemați, de zidirea și reunire nu numai a Bisericii, ci și a cosmosului întreg, prin har și conlucrare neprecupețită cu toate forțele active din lume, care luptă neabătut pe linia aceasta.

Dacă astăzi se vorbește de o „inertie“ și neparticipare mai activă a maseilor de credincioși la ecumenism, mai ales în Apus, cred că aceasta este determinată, între altele și de condițiile social-politice de acolo și nu numai de factorii sociologici și teologici amintiți de pastorul B. Morel. Căci unde nu este creată o bază reală sau premisele social-politice ale unei colaborări active și permanente cu masele de credincioși, acțiunea pastorală ecumenistă a preoților nu va avea o priză solidă în masă și nici nu va fi susținută de ea eficient și continuu pînă la capăt, ci numai sporadic și fără o eficiență prea mare. Fiindcă forțele pozitive ale maseilor de aici sînt risipite în acțiuni de cele mai multe ori contradictorii și nu sînt canalizate, printr-un sistem politic-social unitar, într-o singură acțiune pusă numai în slujba idealurilor progresiste. Dar, lipsa acestei baze ideale de conlucrare în Apus nu înseamnă o scuză pentru preoți sau renunțare la rolul lor hotărîtor pentru dinamizarea maseilor de credincioși pe linia ecumenismului și mai ales nu-i disculpă de „inertia“ în care ei însși s-au complăcut și vegetat pînă mai acum — cum pe bună dreptate a remarcat și pastorul B. Morel — generînd aceiași inertie și indiferență în mase. Fiindcă a trebuit să vină valul puternic al ecumenismului general uman, axat pe comandamentele vitale ale luptei pentru pace, unitate și cooperare și să-i trezească tare la realitate, să iasă din inertie și polemica sterilă de pînă acum și să pășească mai hotărîți pe linia misiunii lor autentice și a îndeplinirii mesajului evanghelic: „ca toți să fie una“.

Azi a devenit mai mult decît evident că numai prin angajamentul total al tuturor preoților Bisericilor creștine pe linia îndeplinirii mesajului evanghelic, ca și prin integrarea lor în ecumenismul general uman, în care sînt antrenate aproape toate popoarele lumii, prin sprijinirea activă a luptei lor pe linia apropiierilor și conlucrării, se va ajunge treptat la angajarea tuturor credincioșilor și pe linia ecumenismului bisericesc și la crearea acelei conștiințe ecleziale ecumeniste în interiorul Bisericilor, care va împinge pînă la urmă, tot ea, pe teologii lor să găsească căile de înțelegere între confesiuni. Pînă atunci, pe umerii tuturor preoților Bisericilor creștine stă o mare și grea misiune aceea de a fi „slujitori ai păcii și împăcării“, după modelul Sf. Ap. Pavel, rugîndu-se și mai ales lucrînd împreună „pentru pacea a toată lumea și pentru unirea tuturor“.

Așa cum am putut vedea și din pozițiile teologilor prezenți, toți sînt aproape unanîmi în a recunoaște că „refacerea unității Bisericii lui Hristos nu se poate realiza numai „de sus“, ci

ea cere și angajarea clerului și credincioșilor”.²³ Și ceea ce este deosebit de îmbucărător și merită subliniat — cu toată deosebirea în ce privește metodele și unele puncte principiale — e că năzuința ecumenistă tinde să devină o preocupare constantă, din ce în ce mai stringentă și vitală a tuturor Bisericilor creștine nu numai la nivel înalt, ci și la nivelul maselor, pe plan parohial. Și acest lucru se vedește în eforturile lor susținute de a angaja pe toți membrii Bisericii lor în acest vast efort ecumenist uman și bisericesc pentru grăbirea mult râvnitei zile când „toți vom fi una”, în Biserica una a lui Hristos.-

Desigur că asupra temei „intensificarea ecumenismului pe plan parohial” ar mai fi multe de spus și natural în spațiul restrâns al unui studiu de revistă nu pot fi atinse și elucidate, în amănunt toate chestiunile care le ridică această importantă și vitală problemă. Ceea ce am urmărit a fost să arătăm importanța acestei probleme și necesitatea imperioasă a intensificării eforturilor ecumeniste și dacă e cu putință a coordonărilor, din partea tuturor Bisericilor creștine și pe plan parohial, întrucât de intensitatea și amplitudinea acestor acțiuni, la nivelul maselor de credincioși, depinde în mare măsură viitorul mișcării ecumeniste înșăși.

IOAN I. ICA

²³ Pr. Prof. Nicolae Mladin, *Adevărata cale de refacere a unității Bisericii lui Hristos*, în „Ortodoxia”, no. 3, 1962, p. 351 și C. Sirbu, *art. cit.*, p. 159.

POPASURI OMILETICE LA DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI

Duminica înaintea Înălțării Sfintei Cruci.

Evangelhia: Ioan 3, 13—17; Apostolul: Galat. 6, 11—18.

Subiecte: I. — *Din evanghelie*: 1. — Șarpele — în paradis și în pustie (14); 2. — Judecată și mântuire (17); II. — *Din Apostol*: 1. — Faptele trupului (12); 2. — Îndreptarul vieții (16); III. — *Din Minei*: 7 sept: 1. — Bărbăție spirituală (sinaxar-Sozont); 2. — Ajustorarea săracilor (ibid.).

ȘARPELE — ÎN PARADIS ȘI ÎN PUSTIE

„După cum a înălțat Moisi șarpele în pustie, așa trebuie să se înalte Fiul Omului”.

(Ioan 3, 14).

În paradis s-a înălțat pe pomul desfătării, în slujba răului. Nu era el răul, ci numai unealta răului, „care se chema diavol și satana” (Apoc. 12, 9; 20, 2).

De ce a ales principiul răului tocmai pe șarpe, ca să-și înceapă lucrarea sa în viața omenească?

Răspunsul Bibliei vizează două dintre însușirile șarpelui, pentru care l-a folosit satana: „Șarpele însă era cel mai șiret dintre toate fiarele de pe pământ” (Facerea 3, 1); „Nu este cap mai înveninat, decât capul șarpelui” (Înțelep. 25, 17).

Deși a rămas, prin șiretenia, prin veninul și prin șuerul său, etern simbol al ispitei, animalul în sine n-a avut și nu are nici o vină morală. El este tot atât de nevinovat ca și celelalte, fapt pentru care Mântuitorul, ținând seamă de o altă însușire a sa, l-a dat de model: „Fiți înțelepți ca șerpii!” (Matei 10, 6). Firește, că nici pentru aceasta el nu are nici un merit.

În pustie, Moisi a înălțat șarpele de aramă, pe cruce (Numerii 21, 8—9), nu pentru o putere magică, ce ar fi emanat din trupul lui, ca să-i vindece pe cei mușcați de șerpi, ci ca „semn de mântuire” (Înțelep. 16, 6), căoi se vindecau, continuă înțelepciunea lui Solomon: „prin Tine, Mântuitorul nostru!” (v. 7).

Ceea ce s-a întâmplat în pustie era, deci, o împărtășire de departe din jertfa lui Iisus Hristos, care a ales, între pomul desfătării și al suferinții, pe cel din urmă, s-a înălțat pe el, arătând, în înțelepciunea Sa, singura cale de înălțare pentru „Fiul Omului”, la destinul pentru care a fost zidit: „Fiți rodnicii!” (Facerea 2, 28), „Fiți dar voi desăvârșiți!” (Matei 5, 48).

Duminică după Înălțarea Sfintei Cruci.

Evangelhia: Marcu 8, 34—9; Apostolul: Galat 2, 11—20.

Subiecte: *I. — Din evanghelie:* 1. — Sufletul (36—37); 2. — Mărturie pentru suflet (38). *II. — Din Apostol:* 1. — Viața în Hristos (20); 2. — Iubirea lui Dumnezeu (20); *III. — Din Minei,* 20 sept.: 1. — Puterea Crucii (vec. st. 1); 2. — Minunile crucii (icos); 3. — Providența (sinaxar — Eustație Plahida).

*

Duminica a XVIII-a după Rusalii

Evangelhia: Luca 5, 1—11; Apostolul: II Cor. 9, 6—11.

Subiecte: *I — Din evanghelie:* 1. — Descurajarea — corăbii oprite (2); 2. — Schimbarea vieții (11). *II. — Din Apostol:* 1. — Muncă și drept (6—11); Muncă și nădejde (10). *III — Din Minei,* 28 sept.: 1. — Mărturisire și convertire (sinaxar, Calistrat); 2. — Apă din piatră (sinaxar — Epiharia).

SCHIMBAREA VIEȚII

„Și trăgînd corăbiile la țarm, au lăsat totul și au mers după El. (Luca 5, 11)

Binecuvîntată dimineață s-a trăit pe lacul Ghenisaretului, cînd s-a urcat Iisus în corabia lui Simon, care, mîinînd mai în adînc, a prins „mulțime mare de pești, că li se rupeau mrejele“ (Luca 5, 6).

A fost lucru mare și acesta, că era ceva cu totul schimbat, neobicinuit ca după o noapte de încăpățînată sgîrcenie, marea să-și deschidă sînurile cu atîta belșug.

Dar sublima binecuvîntare a acelei dimineți a constatat în schimbarea de altă natură, pe care stihul evangheliei o exprimă scurt: „Trăgînd corăbiile la țarm, au lăsat totul și au mers după El“.

Trei acțiuni, deci, însemnînd o lucrare văzută, dar tîlmăcind în același timp pe cea nevăzută, care s-a petrecut în sufletul lui Simon Petru, a lui Iacov și al fratelui său Ioan.

Căci *tragerea corăbiilor la țarm*, ca lucrare nevăzută din sufletul lor, însemnat adunarea gîndurilor vieții lor de pînă atunci și abandonarea lor la un țarm, la care nu aveau să se mai întoarcă (spiritual). Dar nu numai gîndurile, ci „*au lăsat totul*“, toate înțeleșurile, deprinderile și faptele îndoielnic ale vieții lor trecute, și „*au mers după El*“, s-au restructurat într-un nou ideal ce i-a dus la o nouă misiune a vieții: „*pescari de oameni*“ (v. 10).

Trei acțiuni, trei momente sufletești — e drumul realei convertiri de la un fel de viață la altul; e calea creștinului, în deosebi, în dorul său neostoi după livezile și grădinile desăvîrșirii, destinație pentru care a fost zidit de Dumnezeu.

*

Nașterea Maicii Domnului.

Evangelhia: Luca 10, 38—42; 11, 27—28; Apostolul: Filip. 2, 5—11.

Subiecte: *I. — Din Evanghelie:* 1. — Începutul prin rugăciune (39); 2. — Echilibrul vieții (41—42); 3. — Fericirea (11, 27—28). *II. — Din Apostol:* 1. — Cugetarea smerită (6—8); 2. — Numele lui Dumnezeu —

puterea lui (9—10). *III. — Din Minei:* 1. — Scaun sfânt (vec. mare st. 1); 2. — Împreunarea lumilor (ibid. st. 4); 3. — Una și unul (stihira după evanghelie).

UNA ȘI UNUL

„Una și care aduce pe Unul Hristos în lume, spre mîntuirea sufletelor noastre”.

(Stihira după evanghelie).

Sfînta Feoioară, a cărei naștere o prăznuim azi, aparține întru totul neamului omenesc, prin origine și naștere — descendentă din David — cu toată structura ei suflătească și trupească.

Și totuși, ea este: „Una”, între toate celelalte fiice ale Evei, prin prezența harului de la început, în viața ei, și prin coborîrea Fiului lui Dumnezeu în pîntecele ei.

Prin prezența harului s-a zămislit în sînul îmbătrînit al Anei, și s-a păstrat nevătămată pînă în ziua luminată a Bunei-Vestiri; prin întruparea Fiului lui Dumnezeu în ea, a devenit nevinovată, față de povara cea veche a păcatului strămoșesc.

Dar dacă ea este *Una* prin devenire, Iisus Hristos este *Unul* prin naștere, prin ființă, prin toată desăvîrșirea Sa dumnezeiască și omenească. Amîndouă minunile, și Unul și Una, s-au dat lumii din dragostea lui Dumnezeu, „spre mîntuirea sufletelor noastre” — zice cîntarea bisericească.

Ele s-au înfipt în istorie și în suflăte, ca eterne icoane ale sublimului omenesc, spre încurajare și atracție spre ele, și ca nemărginite și nebiruite puteri în toată truda creștinului, de a ieși din drama adamică, de a se purifica și de a-și însuși darurile Crucii, spre înviere și viață veșnică.

*

Înălțarea Sfintei Crucii.

Evangelhia: Ioan XIX, 6—20; *Apostolul:* I Cor. 1, 18—24.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie:* 1. — Acuzator și acuzat (6); 2. — Tăcerea lui Iisus — ce-i putea răspunde? (9—10); 3. — Sentință și dreptate (6—16). II. — *Din Apostol:* 1. — Cuvîntul Crucii — judecata lumii (18); 2. — Cunoaștere și înțelepciune (21). III. — *Din Minei:* 1. — Armă, pavăză și sceptru (vec. mică, st. 3); 2. — Sfînțirea lumii (litie, st. 2); 3. — Dimensiunile Crucii (slava după înviere).

ARMĂ, PAVĂZĂ ȘI SCEPTRU

„Ca unei arme nebiruite și paveze nesurpate și ca unui sceptru dumnezeiesc, ne închinăm prea sfintei Crucii Tale, Hristoase”.

(v. m. st. 3).

Sărbătorim azi lemnul Crucii, pe care a fost răstignit Hristos; sărbătorim crucile, care străjuiesc pe turlele bisericilor, pe sfintele altare și în cămările tuturor celor ce le cinstesc; sărbătorim semnul Crucii, cu care ne însemnăm în supărări, în necazuri și în primejdii de orice natură.

Multe sînt puterile Crucii, multe harurile și minunile ei, dintre care stăruim o clipă asupra celor arătate în stihul de mai sus al stranei.

Armă — La drum, pe întinsul învolburat al mării, în prăpăstii abisale de munți, în înfruntarea oricăror primejdii, creștinul se înarmează cu sfânta cruce. Sărutînd-o, sau făcîndu-i semnul, capătă încredere, se umple de nădejde, pășește fără șovăire, acționează liniștit, pentru că le face toate în puterea harului, care se revărsă peste el și în viața lui prin sfînta Cruce.

Pavază — Străjuiește pe acoperiș, ca un alt paratrăznet, ca să apere, nu de deslănțuirile văzduhului, ci de nevăzutele fulgerări ale satanii.

Sceptru — E semnul puterii ofensive — pentru bine, ilustrată în istoria creștinătății atît de minunat în lupta Sf. Constantin împotriva coregentului său Maxențiu.

Prin toate acestea, *Crucea e semnul lui Hristos*, prin care, ca și în trecut, se recunosc și azi creștinii între ei, și-L vor recunoaște, la sfîrșit, pe El, cînd „se va arăta pe cer semnul Fiului Omului“ (Matei 24, 30).

De aceea, azi, ca și ieri, și în toate zilele vieții noastre, ne arătăm și ne mărturisim a fi creștini prin aceea, că: „*Ne închinăm prea sfîntei Crucii Tale, Hristoase!*“

Duminica a XIX-a după Rusalii.

Evanghelia: Luca 6, 31—36; Apostolul: II Cor. 11, 31—12, 19.

Subiecte: *I. — Din Evanghelia:* 1. — Legea binelui (31); 2. — Fapta desinteresată (32—34); 3. — Bunătatea față de cei răi (35). *II. — Din Apostol:* 1. — Vederea duhului (12, 1—4); 2. — Laudă și adevăr (6); 3. — Ispită și har (9). *III. Din Minei.* 5 oct.: 1. — Tăria cugetului (canon, p. 5, st. 2); 2. — Slugă și stăpîn (sinaxar — Haritina).

BUNĂTATEA FAȚĂ DE CEI RĂI

„El este bun față de cei nemulțumitori și răi“
(Luca 6, 35).

Predica de pe munte se numește astfel nu numai pentru colina, de pe care s-a rostit, ci mai ales pentru înălțimea ei spirituală, cuprinzînd supremele înțelesuri morale.

Dintre toate învățăturile ei, cea mai contradictorie a apărut oamenilor: *iubirea față de vrășmași și iubirea față de cei răi.*

Și totuși aceasta este iubirea cea adevărată, pentru că este iubirea lui Dumnezeu.

S-a pilduit în V. T. în episodul: Iona la Ninive, cînd Dumnezeu, la pocăința Nînivitenilor, și-a schimbat planul de distrugere și i-a iertat, spre mîhnirea și nemulțumirea proorocului, departe și el de înțelesul cel adevărat al iubirii.

În N. T. (Luca 9, 53—55), Mîntuitorul însuși a ținut s-o lămurească, cînd i-au cerut Sfinții Apostoli voie „să coboare foc din cer“ peste cetatea din Samaria, care nu i-a primit, El le-a răspuns: „Fiul Omului n-a venit să se piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mîntuiască“.

Se pilduiește de asemenea în viața Sf. Carp, episod relatat în sinaxarul din 3 oct. la Sf. Dionisie Areopagitul, cînd Domnul Hristos, în vedenie, îi ridică de pe marginea prăpastiei iadului pe doi, pentru care fostul ucenic al Sfîntului Pavel se rugase lui Dumnezeu: „Să-i lipsească de viață pe amîndoi,

fără milă, cu un trăznet!“. Când și-a întins mâna să-i ridice, Mîntuitorul s-a întors către Carp, zicîndu-i: „Bate-mă dar că sînt gata a pătimi de multe ori pentru oamenii, care se apropie de mîntuire“.

Singurul drept și singura datorie în lume a creștinului e să iubească și să fie bun, față de cei buni, ca și față de cei răi, fapt ce aduce cu sine „răsplata“, care va fi multă în ecruri, precum și demnitatea, de a fi între „Fiii Celui Prea Înalt“, care este bun față de cei nemulțumitori și răi“.

*

Duminica a XXI-a după Rusalii.

Evangelhia: Luca 8, 5—15; Apostolul: Galat. 2, 16—20.

Subiecte: *I. — Din Evanghelie:* 1. — Sămînța și ogor (5—8); 2. — Sămînța cea bună și diavolul (12—14). *II. — Din Apostol:* 1. — Lege și mîntuire (16); 2. — Hristos și păcatele creștinilor (17). *III. — Din Minei,* pomenirea Sf. Părinți: 1. — Icoana — sensul ei (condac, icos, sinaxar); 2. — Sinodul al VII-lea ecumenic — Nicea 787 (sinaxar).

ICOANA

„Credința cea adevărată fiind Biserica, sîntă icoana înomenirii lui Hristos“ (condac).

Se întîlnesc azi, în aria Sfintei Duminici, două poziții, depărtate în timp, dar strîns unite în cuprinsul lor.

Una este evanghelia zilei, cu minunata pildă a semănătorului, iar cealaltă este: Pomenirea Sfinților Părinți de la al VII-lea sinod ecumenic, ținut la Nicea, în anul 787.

Sămînța din pildă, cum a tălmăcit-o însuși Mîntuitorul, a fost învățătura Lui, învățătura cea nouă, din care a crescut în istorie creștinătatea. Din această învățătură face parte și icoana, care a apărut chiar de la început în pictatea și închinarea creștină.

Mai tîrziu s-a ridicat însă împotriva cinstirii icoanei erezia iconoclastă, învinsă și combătută în sinodul al VII-lea ecumenic. S-a tălmăcit cu acel prilej sensul cinstirii icoanei, rezumat, în parte, în stihul: „Credința cea adevărată fiind Biserica, sîntă icoana înomenirii lui Hristos“.

Înomenirea lui Hristos înseamnă, în înțeles lărgit, înomenirea spiritului, îmbrăcarea lui într-o formă văzută, ca să-l putem percepe și apropia mai ușor de mintea și de sufletul nostru, prin porțile simțurilor.

Dar icoana nu este numai atît. Înainte de a o agăța în cui, creștinul o duce la biserică, unde se sfințește și se pătrunde de har. Mai mult decît atît, din clipa sfințirii, în icoană este prezent în mod real cel pe care-l reprezintă.

Prin acest caracter al icoanei, închinătorul creștin nu mai are în față numai materie și imagine, ci însăși ființa vie a lui Dumnezeu, a Maicii Domnului, a Sfinților etc. Ne plecăm înaintea lor, ne rugăm lor, le spunem durerile și le cerem ajutorul.

Binecuvîntat lucru și mare ajutor este, deci, în casa și în viața creștinului icoana! E cerul în casă, în inimă, în viață, cu toată mîngăierea, puterea și încrederea, de care are nevoie să pășească pe cărările, uneori aspre, ale lumii.

*

Duminica a XX-a după Rusalii.

Evangelhia: Luca 7, 11—16; Apostolul: Galat. 1, 11—19.

Subiecte: *I. — Din Evanghelie:* Opierea morții (14); 2. — Mama-firea cea bună (15). *II. — Din Apostol:* 1. — Evangelhia Sf. Pavel — descoperirea lui Hristos (12); 2. — Alegere și misiune (15—16). *III. — Din Minei,* 19 oct.: 1. — Ioil — dragostea Domnului (sinaxar); 2. — Slavă lumească și mîntuire (sinaxar Quar).

OPRIREA MORȚII

„Cei ce-l duceau s-au oprit”. (Luca 7, 14).

Pe lîngă sensul lor istoric, trăit acum două mii de ani în mod real, toate întîmplările din viața Mîntuitorului, inclusiv minunile, au și un sens mai presus de istorie.

În acest înțeles, tînărul mort din Nain, pe care-l arată evanghelia de azi, este mortul cel mare al istoriei, *omul*. Convoiul funebru, care ieșea din Nain, este convoiul funebru al istoriei, iar Mama îndurerată este *Firea cea bună a omului*. Cei ce-l duceau, sînt păcatele și patimile de tot felul.

Înainte acestui convoiu apare un altul, convoiul vieții, pe care l-a pornit Domnul Hristos în lume.

Atingerea de patul mortului înseamnă coborîrea harului, prin a cărui lucrare „cei ce-l duceau pe mort s-au oprit”, adică patimile au încetat, moartea sufletească s-a biruit, iar omul a înviat.

Se bucură cerul, se bucură mama-firea cea bună a omului, că și-a regăsit copilul și se înnoiește istoria.

Și scena din evanghelia Sfîntului Luca se continuă în istorie, pentru că alături de convoiul vieții, se continuă și convoiul morții. Ca și atunci, Domnul vieții se apropie mereu de toate năvăliile, cu același imperativ: „*Tînărule, ție-ți zic, scoală-te!*”

Și se ridică atîția morți, încep să vorbească graiul învierii, iar El îi încredințează pe mai departe firii celei bune, în care au fost zidiți și pentru care s-a răstignit și a înviat Hristos.

*

Duminica a XXIII-a după Rusalii

Evangelhia: Luca 8, 26—39; Apostolul: Efes. 2, 4—10.

Subiecte: *I. — Din Evanghelie:* 1. — Destrămarea adușă de păcat (27); 2. — Mînat de demon (29). *II. — Din Apostol:* 1. — Bogăția harului (7); 2. — A doua zidire în Hristos (10). *III. — Din Minei,* Sf. Dumitru: 1. — Omul mai presus de îngeri (litie, st. 3); 2. — Păcatul și firea (canon, p. 3, st. 2); 3. — Limanuri line (p. 4, alt canon, st. 2).

INTRE DOUĂ LIMANURI

„Era mînat de demon”. (Luca 8, 29).

„Ai ajuns la limanurile cele mai line”.

(p. 4, alt canon, st. 2).

Două figuri, în aria Duminicii. Doi, care străbat drumurile vieții. Unul, „mînat de demon”, altul, plutind spre limanurile cele mai line. Acești doi nu sînt însă de cîte unul singur, ci marchează două extreme, între care pendulează cei mulți.

Cel dintîi, pe care ni-l arată sfînta evanghelie de azi în imaginea îngrozitoare a îndrăcitului, este într-adevăr omul mînat de demon în Gadara. Și nu de un singur demon, ci de mulți" (v. 30).

Unul e mînat de duhul mîndriei, altul de al lăcomiei, altul de al desfrînării etc. etc. Aleargă, se frămîntă, „mînat de demon“ fiecare, propagă răul pe mai departe, fără nici un lanț de îngrădire și fără nici o obadă.

Cel de al doilea, arătat în chipul Sfîntului Dumitru, e credinciosul mînat în viață de duhul lui Dumnezeu. Și acesta s-a realizat „mai presus de ceruri“ (litie, st. 3), mai presus deci de lumea spirituală, ca să plutească apoi spre „limanurile cele mai line“ ale frumosului și sublimului omenesc.

Dacă pe urmele celui dintîi „se rănește pămîntul“ (alt canon p. 3, st. 2), se tulbură și se cutremură însăși firea, prin cel de al doilea se luminează, se sfințește și se bucură firea, pentru că și ea a așteptat de mult „descoperirea fiilor lui Dumnezeu“ (Rom. 8, 19).

Cu atît mai mult tresaltă firea cea cuvîntătoare, cînd se vede realizată în măreția Sfinților, și-și dă seama că are aceeași putință, în oricare întruchipare a ei, în cel mai umil și mai smerit dintre creștini, să-și ia zborul spre „limanurile cele mai line“ ale desăvîrșirii.

E nădejdea care ne însuflețește azi și pentru a cărei întărire și împlinire ne îndreptăm inimile în rugăciune spre icoana sfîntului și marelui mucenic, izvorîtor de mir, Dimitrie.

Pr. ZOSIM OANCEA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PREDICĂ LA SĂRBĂTOAREA ÎNALȚĂRII SF. CRUCI

„Crucii Tale ne închinăm Hristoase...”

(Din cântările Bisericii).

Biserica noastră prăznuiește astăzi Înălțarea Sf. Cruci, numită în popor Ziua Crucii, sărbătoare împărătească, dar zi de doliu și de post, pentru că ne face să re trăim prin Crucea scoasă în mijlocul Bisericii, prin Evanghelia zilei și prin toată atmosfera bisericească, marea dramă care s-a săvârșit odinioară pe Crucea Golgotei și anume: Răstignirea Domnului nostru Iisus Hristos. Simțirea și re trăirea acestor clipe ale suferințelor, Patimilor și morții Domnului, ne fac să ne cutremurăm de prețul cu care am fost răscumpărați și de marea iubire cu care Dumnezeu ne-a iubit, „încît pe Unicul Său Fiul l-a dat ca tot cel ce crede întru dînsul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In. 3, 16).

Trecînd peste însemnătatea istorică a sărbătorii, legată de evenimentele prin care s-a așezat acest praznic în calendarul nostru, vom zăbovi în continuare asupra semnificațiilor și sensurilor duhovnicești ale Tainei Crucii.

Trebuie să cunoaștem că mai înainte de-a fi răstignit Iisus Hristos Mîntuitorul pe cruce, lemnul crucii a fost unul din cele mai cumplite instrumente de tortură și moarte, pe care erau răstigniți marii tîlhari sau sclavii fugari.

Suferințele fizice provocate de străpungerea mîinilor și picioarelor cu piroane, prin care se scurgea sîngele, se accentuau prin suferința morală provocată de disprețul și batjocura publică a poporului, fără compătimire din partea nimănui, căci erau socotiți vrednici de aceasta. De aceea chiar și Vechiul Testament zicea: „Blestemat este de Dumnezeu tot cel spînzurat pe lemn” (Deut. 21, 23).

Pe acest lemn al crucei a fost răstignit Domnul nostru Iisus Hristos — Mielul cel nevinovat al lui Dumnezeu, vîrsîndu-și sîngele cel dumnezeiesc în chinurile morții trupești, accentuate de suferințele sufletești provocate de necunoștința și răutatea celor ce-l răstigneau, deși le făcuse și le dorea și acum tot binele și toată iertarea prin cuvintele: „Părinte iartă-le lor că nu știu ce fac” (Luca 23, 24).

Din aceste clipe lemnul crucii, din lemn de osîndă și blestem, a devenit lemn binecuvîntat, care a rodit roadele iertării, ispășirii și împăcării omului credincios cu Dumnezeu.

Prin aceasta crucea a devenit altarul de jertfă al Fiului lui Dumnezeu, prin care s-au ispășit și răscumpărat păcatele întregii omeniri, care greșise în neascultarea protopărinților, purtînd consecințele păcatului dintru început, precum și avalanșa păcatelor care creșteau din neam în neam și din om în om, ducînd la o robie a tuturor în cătușele păcatului, diavolului și morții.

Evidentă pentru noi, Taina Crucii, deși n-o simțim și trăim în adîncurile sale decît în parte și niciodată total, ea a fost totuși „sminteala” în istoria

vieții creștine pentru mulți, cum într-o semnificație mai adâncă ea este neînțeleasă și pentru noi creștinii de azi.

Mai înainte de dumnezeiasca Sa Patimă, Iisus Hristos căutînd să facă pe ucenici să înțeleagă „că trebuie să fie dat Fiul Omului în mîinile oamenilor păcătoși și multe să pătimească de la bătrîni și de la arhierii și de la cărturari, și să fie omorît, dar a treia zi va învia” (Matei 16, 21), Ap. Petru îl ia pe învățătorul său mai de o parte zicîndu-i: „Dumnezeu să-Ți fie milostiv, Stăpîne, și să nu ți se împlinască Ție una ca asta!” La acestea Mîntuitorul îl apostrofază cu niște cuvinte grele: „Mergi înapoia Mea Satano, sminteală îmi ești, că nu cugești cele ce sînt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sînt ale oamenilor” (Matei 16, 23).

„Sminteală” a fost pentru toți ucenicii crucea, căci odată ce l-au prins pe învățătorul lor, ei toți s-au împrăștiat, împlinindu-se cuvintele lui Iisus, care le-a spus după Gîna cea de Taină, în Joia mare: „Întru această noapte toți vă veți sminti întru Mine” (Matei 26, 31).

Apostolii n-au înțeles și s-au smintit, într-adevăr întru Crucea lui Iisus, însă această neînțelegere n-a fost radicală, căci învierea le descopere biruința Crucii. Ei înșiși devin apostoli a căror viață și destin se identifică cu Patimile și cu Crucea Domnului lor. Înțelegînd că cele ce s-au întîmplat cu Iisus Hristos au fost împlinirea planului dumnezeiesc din veac, împlinirea profețiilor Vechiului Testament și calea preamării veșnice a Mîntuitorului, ei devin propoveduitori și purtători ai Crucii. „Ci noi vă propovăduim pe Hristos cel răstignit, sminteală pentru Iudei și pentru Elini nebunie. Dar pentru cei chemați, fie Iudei sau Elini, Hristos, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 23—24).

Taina Crucii a fost și este pentru cei ce nu o înțeleg în lumina credinții și înțelepciunii Domnului Hristos, o „sminteală” și „nebunie”, pentru că suferința a fost considerată mai înainte de venirea Mîntuitorului ca un mare rău, ca singurul rău și ca un blestem de care fugeau cu toții, neînțelegînd că adevărul rău este păcatul.

Taina Crucii lui Iisus Hristos a fost „sminteală” și „nebunie” pentru cei ce nu o înțelegeau în lumina credinței și înțelepciunii Evangheliei, pentru că un Mîntuitor crucificat era semnul celei mai jalnice slăbiciuni, incompatibile cu ideea unui Mesia mare Proroc și Împărat cum îl așteptau iudeii, sau ca „un magnific vlăstar al lui Jupiter” — cum îl descria poetul vizionar Virgiliu.

Dar iată că „Dumnezeu și-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți... și pe cele slabe ale lumii, ca să rușineze pe cele tari” (I Cor. 1, 27).

Și într-adevăr, Iisus Hristos cel răstignit a ales suferința, a înălțat-o și a sfințit-o ca pe cea mai potrivită cale pentru răscumpărarea întregului neam omenesc din robia păcatului, a diavolului și a morții, dînd posibilitatea tuturor de-a deveni fii preaiubiți ai lui Dumnezeu și moșteni ai împărăției veșnice. „El păcatele noastre — zice Apost. Petru — le-a ridicat în trupul său pe lemn, ca noi murind păcatelor, să viețuim dreptății. Cu rana lui v-ați vindecat” (I Petru 2, 24).

În lumina Crucii Domnului Hristos noi învățăm că orice bine și orice realizare bună nu se poate face fără jertfă, și cu cît mai mare este binele cu atît mai mare trebuie să fie și jertfa și sacrificiul pe care trebuie să-l suportăm de bună voie. Și aceasta se potrivește în orice domeniu de activitate omenească. Chiar și procurarea bunurilor materiale se face cu osteneală

și jertfă, nu mai vorbim de valorile spirituale ale științei, artei și gândirii, care duc progresul general înainte, se înfăptuiesc cu trudă, consum de energie și sacrificiul intereselor personale.

Ideea jertfei ca bază de realizare a oricărei opere mărețe și de valoare permanentă este deosebit de bine reliefată de creația poporului nostru în poezia Mîinăstirii Argeșului. Această capodoperă, care ilustrează geniul poporului nostru și al credinței noastre strămoșești peste veacuri, este redată ca zidindu-se prin sacrificiul unei ființe omenești, nevinovate și care stă la temelia ridicării minunatei mîinăstiri.

Cu atît mai vîrtos opera răscumpărării sufletului omenesc, opera mîn-tuirii veșnice, trebuia să se înfăptuiască prin jertfa cea mai mare, izvorită din iubire curată, a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos. „Ca o oaie spre junghiere s-a adus și ca un miel fără de glas — zise Prorocul de demult — împotriva celui ce-l tunde nu și-a deschis gura lui, între smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat, dar neamul lui cine-l va spune“ (Is. 53).

Alături de ideea jertfei, există și un alt sens, o altă semnificație a Crucii și anume, aceea a biruinței, care răsare din faptul că Răstignirii Mîntuitorului îi urmează Învierea și preamărirea veșnică de-a dreapta Tatălui. Crucea este semnul și steagul biruinței lui Iisus Hristos asupra păcatului, asupra diavolului și morții.

Sfinții Părinți văd biruința Crucii datorită faptului că ea se găsește la hotarul dintre cele două ordine de existență: ordinea adamică, supusă zodiei păcatului, diavolului și morții și ordinea vieții celei noi, a harului, existență eliberată de toate consecințele păcatului, fiind transfigurată de prezența Duhului Sfînt.

În Cruce existența adamică a fost înfrîntă, a fost biruită și s-a făcut posibilă învierea. Mai corect, existența adamică prin ura, invidia și întreg arsenalul răutății sale batjocomînd, maltratînd pe Iisus Hristos și ucigîndu-l, s-a ucis pe sine și a dat loc creației celei noi. Prin aceasta „zapisul“ osîndei de pe urma căderii protopărinților s-a rupt (Col. 2, 14—15), iar „peretele cel din mijloc al despărțirii, peretele vrăjmășiei“ (Ef. 2, 14), care ținea separate „lumea“ pămîntească supusă păcatului de lumea cerească supusă voii lui Dumnezeu — se surpă și prin Cruce se așează o punte de unire între cele de sus și cele de jos.

Cum viața creștină, viața omului credincios, adică viața fiecărui din noi este o continuă participare la viața Domnului Hristos, prin aceasta noi participăm neconștient și la cele două sensuri ale Crucii Domnului: jertfa și biruința, moartea și învierea.

Noi purtăm în noi înșine după exprimarea Sf. Ap. Pavel: legea minții și legea trupului, sau pe omul cel nou și pe omul cel vechiu, care se oțesc și împotrivesc unul altuia. Distanța și vrăjmășia care-i desparte nu se poate în-lătura decît prin cruce: prin răstignirea omului celui vechiu, cu toate poftele lui păcătoase, cu toate mîndriile lui, cu toate lăcomiile și abuzurile lui; și în același timp prin înnoirea și biruința omului celui nou, întru toată credința și dragostea cea dumnezeiască, întru toată cumpătarea și înfrînarea.

La biruința păcii și unității Domnului Hristos nu se poate ajunge decît tot prin Cruce: prin jertfirea urii, a pimei, a ambițiilor și răzbunărilor — și în surparea acestora prin puterea dragostei care toate le rabdă, toate le suferă, toate le nădăjduiește, nelăsîndu-se biruită de rău, ci biruind totdeauna răul prin bine.

Iată pentru ce Domnul nostru Iisus Hristos face din cruce condiția de a-i urma Lui: „Cela ce voiește să vină după Mine, să se lapede de sine, să-și ia crucea lui în fiecare zi și să-mi urmeze Mie“.

Iată rostul pentru care Sf. Ap. Pavel zice: „Mie să nu-mi fie a mă lăuda decît în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care eu m-am răstignit lumii, și lumea s-a răstignit pentru mine“ (Gal. 6, 14).

Pentru aceleași rosturi duhovnicești, aleșii lui Dumnezeu, sfinții și martirii au dorit și au iubit crucea, ca pe cea mai aleasă cale de viețuire după voia lui Dumnezeu, luminați fiind de bucuria biruinței cu Iisus Hristos și a preamăririi veșnice cu el.

Pentru toate aceste rațiuni și semnificații, Sf. Cruce a devenit obiectul cel mai prețuit al cultului nostru. Cu ea se binecuvintează toate așezămintele noastre, cu ea se încep toate slujbele și rugăciunile, cu ea ne însemnăm fețele noastre și ne rugăm cu cîntarea Bisericii: „Crucii Tale ne închinăm Hristoase și sfîntă învierea Ta o lăudăm și o mărim“. Amin.

Pr. F. COSTEA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DE LA CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Între 4—30 septembrie a. c., la sediile protopopești din Arhiepiscopia Sibiului au avut loc Conferințele de orientare pentru preoțime, fixate de Sf. Sinod pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română. Aceste conferințe — ca și până acum, s-au desfășurat după programul întocmit de Prea Veneratul Consiliu Arhiepiscopesc și aprobat de Înalt Prea Sfințitul nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae. Astfel: joi 4 septembrie, la protopopiatul Sibiu; vineri 5 septembrie, la protopopiatul Făgăraș; marți 9 septembrie, la protopopiatul Brașov; miercuri 10 septembrie, la protopopiatul Sf. Gheorghe; marți 16 septembrie, la protopopiatul Mediaș; miercuri 17 septembrie, la protopopiatul Sighișoara; vineri 19 septembrie, la protopopiatul Cîmpeni; sîmbătă 20 septembrie, la protopopiatul Alba-Iulia; marți 23 septembrie, la protopopiatul Aiud; miercuri 24 septembrie, la protopopiatul Luduș; joi 25 septembrie, la protopopiatul Tg. Mureș; luni 29 septembrie, la protopopiatul Reghin și marți 30 septembrie, la protopopiatul Toplița.

Conferințele au fost prezidate de următorii delegați ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului: P. C. Prof. Dr. Corneliu Sirbu, la protopopiatul Sibiu; P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, la protopopiatele: Făgăraș, Cîmpeni, Alba-Iulia, Aiud, Luduș și Tg. Mureș; P. C. Arhidiacon Dr. Ion Zăgrean, profesor universitar, la protopopiatele: Brașov și Sf. Gheorghe; P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga, la protopopiatele: Mediaș și Sighișoara; P. C. consilier Ioan Vlad, la protopopiatele Reghin și Toplița.

Aproape toate conferințele s-au desfășurat în prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, iar la unele: Aiud, Luduș, Tg. Mureș, Reghin și Toplița — a participat și P. S. Episcop-vicar Visarion.

Tema fixată pentru această conferință din partea Sf. Sinod a fost: *„Echipul nou al Patriei la împlinirea a 25 de ani de la eliberare (1944—1969)”*.

Subiectul a fost lucrat de fiecare preot și a fost susținut în ședințele conferințelor de următorii referenți:

C. preoți: Ioan Tudor și Solomon Orian, la Sibiu; Zenovie Moșoiu la Brașov; Ioan Oțetea și Victor Dîmboiu la Făgăraș; Dumitru Bălășcuță și Boboc Victor la Sf. Gheorghe; Gheorghe Antonescu și Augustin Hulea la Mediaș; Teofil Doctor și Cornel Erneanu la Sighișoara; Coriolan Palade la Cîmpeni; Ioan Dănilă și Teodor Bălan la Alba-Iulia; Dionisie Turcu și Mihail Grecu la Aiud; Ilie Iacobescu și Florea Tudoran, la Luduș; Nicolae Streza și Ioan Anca la Tg. Mureș; Octavian Turtoiu și Gheorghe Branea la Reghin; Gavril Cantor — citit de Mircea Danciu, la Toplița.

La discuțiile purtate pe marginea referatelor și coreferatelor au luat cuvântul un mare număr de preoți, în frunte cu P. C. protopopi, aducând contribuții prețioase la lămurirea, aprofundarea și întregirea acestui subiect atât de important, cu conștiință patriotică și trăire românească, toți vorbitorii au scos în evidență mărețele realizări ale poporului nostru din ultimii 25 de ani, încît, într-adevăr, această perioadă istoricește scurtă a schimbat fundamental chipul scumpei noastre Patrii.

În mod deosebit a fost pusă în lumină situația social-politică în care se afla Țara noastră în preajma zilei de 23 August 1944, ca și eforturile poporului român pentru schimbarea situației politice, sociale, economice, culturale, precum și atitudinea patriotică pe care Biserica Ortodoxă Română a avut-o dintru început și consecvent față de aceste eforturi.

Cu entuziasm patriotic au fost arătate în cadrul conferințelor, schimbările de structură produse după 23 August 1944; ca: răsturnarea de la putere a claselor exploatare și instaurarea regimului democratic; abolirea monarhiei; proclamarea Republicii Populare Române, care la 21 august 1965 a devenit Republica Socialistă România, stat suveran, independent și unitar, în care puterea aparține poporului, pentru prima dată liber și stăpîn pe soarta sa.

În aceeași ordine de idei s-au arătat cu date concrete marile realizări economice, sociale și culturale, obținute prin desființarea exploatării omului de către om, naționalizarea principalelor mijloace de producție; crearea unei industrie puternice în plin progres, cooperativizarea agriculturii, dezvoltarea științei și culturii (lichidarea analfabetismului), crearea unei vaste rețele de școli de toate gradele: școli generale, profesionale, licee, institute, universități; dezvoltarea artei și literaturii, etc., etc.

Toate aceste realizări au dus — după cum era firesc — la creșterea nivelului de trai al întregului popor, sporind veniturile reale ale populației, îmbunătățind peste tot condițiile de viață materială și spirituală. La sate au luat naștere: creșe, case ne nașteri, dispensare, iar la orașe: clinici, spitale — cele existente fiind lărgite, înmulțindu-se sanatoriile și casele de odihnă la munte și la mare, admirate și căutate tot mai mult de un număr sporit an de an, nu numai de cetățenii Patriei noastre, ci și de cei din străinătate.

Acești 25 de ani de după Eliberare, au realizat prosperitatea economică, egalitatea politică, juridică, socială și culturală, între toți cetățenii Patriei, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, statornicindu-se o nouă concepție de conviețuire între poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

S-a arătat apoi că pe plan extern, că noi promovăm o politică de pace, prietenie și colaborare cu toate statele, indiferent de orînduirea lor social-politică, pe baza respectului reciproc, independenței, suveranității naționale, a principiului neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și avantajului reciproc. Prestigiul Țării noastre a crescut astfel în ochii tuturor popoarelor lumii.

La fel, cu toată bucuria s-a arătat că datorită noului regim al Cultelor din Țara noastră, s-a statornicit o atmosferă de adevărată armonie și colaborare între culte și că cele recunoscute de stat se bucură de tratament egal.

În această perioadă, Biserica Ortodoxă Română, prin clerul și credincioșii săi, s-a încadrat cu trup și suflet în spiritul nou al vremii, sprijinind eforturile depuse de întregul popor pentru construirea vieții noi și îmbelșugate în Patria noastră. Au fost puse în lumină realizările bisericești, ca: reorganizarea administrativă-bisericească, reîntregirea bisericească, reorganizarea învă-

țămîntului religios, pus sub supravegherea și conducerea Bisericii, intensificarea relațiilor externe, cu celelalte Biserici Ortodoxe precum și cu alte biserici creștine și organizații religioase. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, P. S. Episcop-vicar Visarion și delegații chiriarhali, au îndemnat preoțimea să-și aducă și de acum înainte contribuția ca slujitori ai altarelor și ca buni cetățeni, la dezvoltarea impetuoasă și multilaterală a Patriei noastre.

Aceste conferințe de orientare au avut un caracter festiv. Din desfășurarea lor s-a desprins limpede ideea că, Biserica Ortodoxă Română va sprijini cu toate puterile, eforturile prezente și viitoare ale întregului popor pentru continua înflorire a Republicii Socialiste România.

Prot. IOAN VLAD, consilier cultural

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1969—1970 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

La Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, lunile vacanței de vară au fost folosite spre a se pregăti — cu sprijinul ostenitorilor acestui așezământ bisericesc — condițiile trebuincioase bunei desfășurări a anului școlar următor. Aceste pregătiri au fost făcute sub conducerea nemijlocită a P. G. Rector Dr. Sofron Vlad.

Pe de altă parte, în tot cursul verii, rectorul și profesorii prezenți în Sibiu au stat constant și bucuros la dispoziția Arhipăstorului nostru, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, pentru îndeplinirea unor îndatoriri bisericești ocazionale.

Calendarul lunii septembrie a. c. a consemnat o activitate deosebit de bogată: examenele sesiunii de toamnă, sesiunea examenelor de diplomă de licență în teologie — cele al candidaților din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului fiind prezidate de P. S. Episcop *Teofil* —, examenele aprofundate de cunoștințe religioase ale bacalaureaților care aspirau să devină studenți teologi și concursul de admitere în anul I al Institutului nostru teologic.

Pe de altă parte, membrii Corpului profesoral au asigurat — împreună cu colegii lor de la Institutul Teologic de grad Universitar din București — buna desfășurare a seriei a 55-a a cursurilor preoțești de îndrumare misionară și socială de la Curtea de Argeș (P. G. profesori Dr. Nicolae Neaga, Dr. Milan Șesan, Dr. Grigorie Marcu, Dr. Corneliu Sîrbu, dl Dr. Iorgu D. Ivan, Pr. Conf. Gheorghe Șoima), unul dintre ei (Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu) avînd și conducerea lor în etapa respectivă de timp.

În același interval de timp, unii membri ai Corpului profesoral au prezidat — în calitate de delegați chiriarhali — conferințe preoțești de orientare la sedii de protopopiate din Arhiepiscopia Sibiului, Arhiepiscopia Timișoarei și Episcopia Clujului.

Conducerea Institutului a purtat grijă, apoi, ca să se efectueze în cursul lunilor de vară lucrările gospodărești reclamate de buna întreținere a localului și de aprovizionare a cantinei cu produse de sezon.

*

În dimineața zilei de miercuri, 1 octombrie a. c., un sobor de preoți a săvîrșit Sfînta Liturghie în paraclisul (capela) Institutului, invocîndu-se ajutorul dumnezeiesc pentru desfășurarea pașnică și rodnică a noului an școlar

1969—1970. S-a săvârșit totodată Sfințirea Apei, profesorii și studenții teologi fiind stropiți cu aghiazmă, ca și încăperile Institutului.

Îndată după aceea s-a trecut la îndeplinirea programului de cursuri, seminarii și educație duhovnicească.

*

Festivitatea inaugurării noului an școlar 1969—1970 a avut loc Duminică, 5 octombrie a. c.

Dimineața, la sorocul cuvenit, membrii Corpului profesoral și studenții teologi — înconjurând pe Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului — au luat parte la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala mitropolitană de către un sobor de profesori de teologie și preoți, alcătuit din P. C. Consilier cultural Ioan Vlad, P. C. Profesori Dr. Nicolae Neaga, Dr. Milan Șesan, Dr. Dumitru Călugăr, Dr. Alexandru Moisiu, P. C. Prot. Ioan Boțocan, P. C. Pr. Ioan Gherghel, asistați de P. C. Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean și P. C. Diacon Gheorghe Papuc.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat de P. C. Prof. Gheorghe Șoima.

La priceasnă a predicat P. C. Prof. Dr. Milan Șesan, făcând portretul creștinului care stă la dispoziția lui Dumnezeu și a semenilor săi. În partea finală a predicii, P. C. Sa s-a adresat studenților teologi — cu deosebire celor ce acum calcă pragul Institutului nostru teologic pentru întâia oară — indicând unele din îndatoririle lor ulterioare.

La sfârșitul Sf. Liturghii, din ușile împărătești ale Sfântului Altar, P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga a dat citire rugăciunii de invocare a ajutorului dumnezeiesc pentru profesorii, ostenitorii și studenții Institutului nostru teologic.

După aceea, într-o scurtă alocuțiune ocazională, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* a informat pe slujitorii bisericești și pe credincioșii aflați în Catedrală, despre mersul vieții bisericești în Arhiepiscopia Sibiului în ultimele săptămâni.

*

La orele 12, în aula Institutului, a început festivitatea inaugurării noului an școlar.

La intrarea în aula, I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a fost întâmpinat cu Imnul arhieresc de către Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Prof. Gheorghe Șoima.

Înalt Prea Sfinția Sa a luat loc la masa prezidială, invitând alături de sine pe dl Împuternicit județean pentru Culte, Constantin Frîncu, și pe P. C. Prof. Dr. Isidor Todoran, încredințat cu purtarea agendelor de rector.

În sală — înafară de profesorii, ostenitorii și studenții Institutului — se aflau: P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu; P. C. Prof. Dr. Sofron Vlad, care și-a cerut pensionarea pentru limită de vîrstă pe data de 1 octombrie a. c.; consilierii arhiepiscopesci P. C. Pr. Ioan Vlad și Dr. Ioan Filoca, secretarul arhiepiscopesc P. C. Prot. Filaret Costea, preoți și credincioși.

Au mai fost de față: dl Vicar episcopesc Prof. Dr. Hermann Binder, decanul Secției evanghelice-luterane C. A. din Sibiu a Institutului Teologic Universitar Protestant Mixt din Cluj; Prea Cuv. Arhimandrit Ioan Dinu, starețul Mînăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus ș. a.

Programul festivității a început cu compoziția religioasă „Taina Creștinătății” (pe textul din I Tim. 3, 16), executată de cor.

A luat apoi cuvîntul noul rector al Institutului, P. C. Prof. Dr. *Isidor Todoran*, care a rostit următoarea cuvîntare:

Înalt Prea Sfințite Părinte
Domnule reprezentant al Departamentului Cultelor,
Domnule Decan,
Prea Cucernice Părinte Vicar,
Prea Cucernici Părinți Consilieri,
Prea Cucernici Părinți Profesori,

Dragi studenți,

Solemnitatea deschiderii oficiale a cursurilor la Institutul nostru universitar se încadrează într-o lungă tradiție și în același timp constituie unul dintre prilejurile mai rare, mai sărbătorești, care ne îndeamnă la o meditație mai îndeosebi asupra rolului și însemnătății școlii și învățămîntului teologic în Biserică, în general și în Biserica noastră, în special.

Mîntuitorul, înzestrînd pe Sfinții Apostoli cu putere de sus, le dă o întreită mare însărcinare și poruncă totodată: aceea de a învăța, de a sfinți și de a îndruma sau conduce pe credincioși spre mîntuire. El, Fiul lui Dumnezeu întrupat, El dumnezeiescul Învățător, pregătește direct pe Sfinții săi Ucenici, pentru ca și aceștia, la rîndul lor, să învețe mai departe pe alții, ei și urmașii lor. De asemenea Mîntuitorul dă tot atunci Apostolilor asigurarea că va rămîne mereu împreună cu ei — deci și cu urmașii lor pînă la sfîrșitul veacurilor. „Mergînd — le zice Domnul Apostolilor — învățați toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, și învățîndu-i să păzească toate cîte am poruncit vouă; și, iată, eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului” (Matei 28, 19—20).

Astfel, după ce Mîntuitorul în cursul vieții pămîntești își exercită direct întreita Sa misiune de Profet, adică de învățător, de achiereu, adică de sfințitor și de împărat, deci de conducător, după înălțarea Sa la cer, tot El le exercită pe acestea în Biserică, în Duhul Sfînt, indirect prin slujitorii Bisericii, învățînd mereu, sfințînd mereu și îndrumînd mereu.

Teologia, pe temeiul cuvîntului lui Dumnezeu, caută să lămurească toate acestea — mai ales marea taină a mîntuirii noastre —, prin înomenirea lui Dumnezeu și îndumnezeirea omului — atît cît poate să cuprindă înțelegerea noastră, astfel că teologia este o funcție a Bisericii în chemarea ei de învățătoare, iar școala teologică este instrumentul cel mai de seamă în această funcție bisericească. Școala teologică este laboratorul spiritual al Bisericii. Activitatea școlii teologice se încadrează în chip firesc în cuprinzătoarea lucrare de propoveduire a Bisericii; căci ea, școala teologică, este în ființa ei, un mijloc al Bisericii de vestire a lui Dumnezeu și a voii Lui.

Firește că învățătura ca învățătură în sine, singură și izolat, despărțită de celelalte lucrări bisericești, nu este mîntuitoare; dar de fapt, ea nu există așa, izolată, în Biserică, ci împreună cu lucrarea sfințitoare și conducătoare, ca una din laturile marelui lucrări mîntuitoare care se desfășoară în Biserică.

Dar lucrarea învățătoarească este necesară vieții Bisericii, căci așa a făcut Mîntuitorul însuși și așa a statornicit să se facă în Biserica Sa, spre mîntuire.

Astfel teologia, abstracție făcînd de gradul ei de dezvoltare și de forma ei de expunere, și, în consecință, școala teologică — iarăși indiferent de înfățișarea sau organizarea ei exterioară — nu sînt simple accesorii ale vieții bisericești, ci necesități de viață pentru Biserică. Școala teologică nu este un lux, ci un element constitutiv al vieții bisericești. Numai forma ei variază după timp, loc și împrejurări.

Prima școală teologică este chiar aceea a Fiului lui Dumnezeu întrupat, a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos cu Apostolii Săi, pe care îi învață și-i crește duhovnicește; apoi aceea a Sfinților Apostoli cu ucenicii lor, urmînd după ea școlile Sfinților Părinți cu cei care i-au ascultat, și așa mai departe pînă la noi, deosebindu-se după timp, nu în ființa ei ca școală, ci doar în metoda de învățare și în ceea ce noi numim forma de organizare exterioară.

Marea importanță a teologiei și școlii teologice apare cu evidență. Căci dacă, prin Botez, Biserica își naște fii duhovnicești, prin Hirotonie (preoție) își cîștigă părinți pentru fiii ei. Astfel, Botezul dăruiește Bisericii fii, iar Hirotonia părinți. Dar acești părinți duhovnicești ai credincioșilor, părinți ai fiilor Bisericii, pentru a deveni prin hirotonie slujitori bisericești și deținători de putere bisericească sînt pregătiți în studiul și educația teologică de către teologie.

De aici grija Bisericii pentru școala ei teologică. Astăzi, nu numai în Biserică ci pretutindeni, în toate ramurile vieții omenești, toți știu și sînt de acord că școala este principalul instrument de formare a cadrelor și, prin aceasta, forță motrice a mersului înainte.

Cunoștința, învățătura pe care, de la Dumnezeu, Biserica o propovăduiește și pe care teologia, în școlile teologice, o cultivă și o interpretează, întru luminarea tuturor celor care doresc să se lumineze asupra credinței și implicațiilor ei, are o deosebită valoare în viața Bisericii și în destinul credincioșilor. Căci însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat leagă cîștigarea vieții veșnice și de cunoașterea lui Dumnezeu, cînd se adresează Tatălui ceresc, zicînd: „Și viața veșnică aceasta este: ca să te cunoască pe tine unul adevărat Dumnezeu și pe Iisus Hristos pe care Tu l-ai trimis” (În. 17, 3).

Firește, iarăși, aici nu-i vorba despre o cunoștință de Dumnezeu rece, strict teoretică sau strict rațională și impersonală, ci despre cunoștință trăită, despre cunoștință = lumină de viață, cunoștință tradusă în faptă prin iubire de Dumnezeu și de oameni. Numai această cunoștință este lumină care conduce spre viață superioară pe pămînt și spre viața cea veșnică de dincolo, despre care vorbește Mîntuitorul

Biserica noastră, prin propovăduire și prin teologia ei învățată în școlile teologice, astfel de cunoștință spre viață oferă credincioșilor ei. Teologia noastră este teologie a vieții, nu teologie de noțiuni abstracte; fiindcă și subiectul și obiectul cunoașterii noastre teologice — Dumnezeu — nu este notiune abstractă, ci viață, viața desăvîrșită, care se voiește împărtășită nouă în Biserică, prin mijloacele de Dumnezeu rinduite pentru aceasta. Astfel că credința noastră, înțelegînd conținutul ei, nu este teorie ci realitate vie, Dumnezeu cel viu și faptă concretă a Lui către lume și către noi.

De aceea este de înțeles marea grijă pe care o poartă Biserica noastră școlilor ei teologice în care se cultivă teologia vieții, după cum este de înțeles și prețuirea deosebită pe care credincioșii ortodocși o acordă școlilor lor bisericești.

Această prețuire este în același timp și unul dintre semnele prin care credincioșii își arată calitatea lor de fii care iubesc ceea ce mama lor duhovnicească, Biserica, iubeste; iar iubirea Bisericii se îndreaptă vădit și către școlile ei teologice. De aceea, în momente ca acela din clipa de față, Biserica adresîndu-se credincioșilor ei le zice: iubiți școala și sprijiniți-o, căci prin aceasta vă iubiți și vă sprijiniți pe voi înșivă.

Istoria Bisericii — atît a celei universale, cît și a celei române — ne aduce dovada că epocile de bună funcționare a școlilor teologice coincid cu acelea în care credința luminată de învățatură caracterizează viața religioasă și bisericească; și, dimpotrivă, decăderea școlilor teologice sau funcționarea lor în desprindere de realitățile concrete ale vieții este paralelă cu sensibile scăzăminte în viața bisericească. Explicația este de tot simplă. Căci credința luminată de învățatură se traduce conștient și fără zăbavă în faptă creștinească concretă; pe cînd credința rămasă neluminată de învățatură riscă să decadă în superstiție sau în misticism bolnăvicios, iar practica religioasă în tradiționalism osificat sau în ritualism și formalism străin de viață

Sîntem bucuroși și mulțumitori lui Dumnezeu că la noi, în Biserica noastră, teologia fără să neglijeze speculația și elaborările teoretice a reușit să rămînă mereu în contact cu viața și să ajute slujitorilor bisericești ca și nenumăraților credincioși să-și afirme prezența activă și pe planul vieții sociale, în slujba binelui obștesc, și ieri și azi, prezență activă, pe care istoria, ieri și azi, a înregistrat-o și o înregistrează.

Actualele noastre Institute teologice de grad universitar, în care teologia vieții este așezată pe prim plan, își desfășoară deplin mulțumitor activitatea, datorită unei organizări corespunzătoare, precum și datorită sprijinului integral și multilateral al autorității noastre bisericești superioare, ca și al autorităților noastre de stat.

De aceea, către acestea se îndreaptă, ca spre binefăcătorii noștri, mulțumirea și recunoștința noastră.

În primul rînd mulțumim cu toată puterea și căldura Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru permanenta grijă și pentru tot ajutorul de care ne face părtași și îl rugăm cu ascultare fiiască să primească asigurarea că nu vom precupeți nici un efort pentru ca înaltele gînduri ale Prea Fericirii Sale referitoare la Institutele teologice să se realizeze cît mai degrabă și cît mai deplin.

De asemenea mulțumim, cu căldură și respect, Departamentului Cultelor dimpreună cu asigurarea că nu vom micșora strădaniile noastre pentru binele obștesc, ci pe planul muncii noastre ni le vom înmulți, împletindu-le cu acelea ale tuturor fiilor buni ai patriei noastre.

Mulțumire și recunoștință, cu totul deosebită, îndreptăm către înalții ierarhi ardeleni și bănățeni, sub a căror canonică și directă conducere se găsește Institutul nostru teologic, începînd cu Î. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Mladin al Ardealului, care nemijlocit veghează la bunul mers al treburilor din școala noastră și îndrumă direct toată activitatea ei, fiind veritabilul ei rector, apoi cu aceeași căldă mulțumire ne îndreptăm către Î. P. S. Sa

Mitropolitul Dr. Nicolae Corneanu al Banatului, către P. S. Sa Episcopul Teoctist Arăpaș al Aradului, către P. S. Sa Episcopul Teofil Herineanu al Clujului. Le mulțumim pentru tot sprijinul, spiritual și material, pe care îl acordă pentru întreținerea Institutului nostru, pentru plata salariilor unora dintre angajații noștri și pentru bursele studenților, și-i asigurăm respectuos că ne vom da în continuare toată osteneala ca să corespundem integral misiunii ce ne este încredințată.

Mulțumim de asemenea consiliilor arhiepiscopoești de la Sibiu și Timișoara, consiliilor eparhiale de la Arad, Cluj și Oradea, care ne-au înțeles todeauna nevoile noastre și care, sintem siguri, vor continua să înțeleagă și să ajute nevoițelor noastre.

Mulțumim, tot așa, tuturor celor care, într-un chip sau altul, se interesează de bunul mers al activității Institutului nostru.

Acum, un cuvînt către noii studenți ai Institutului nostru.

Ați devenit cetățeni academici, ați intrat într-un așezămînt de înaltă cultură teologică, în care studenții sînt instruiți și educați multilateral, pentru a corespunde cerințelor de azi și de mîine ale Bisericii, ale credincioșilor noștri și ale patriei noastre socialiste, ale patriei care ne ocrotește cu adevărată iubire de mamă pe toți fiii ei, fără deosebire. Consacrați-vă țelului pe care l-ați mărturisit la intrarea voastră în acest Institut universitar, pentru a vă merita deplin locul pe care îl ocupați, ca să vi-l puteți menține cu cinste și demnitate și, împreună cu colegii voștri mai mari, puneți în rodnică lucrare elanul vostru de viguroasă tinerețe și de clocotitoare energie, pe care să n-o lăsați să se împuțineze sau să lîncezească, devenind nelucrătoare, fiți cu toții plini de grijă ca fructul spre care năzuiviți să nu se istovească încă în floare, păziți cu sfințenie și înfăptuiți cu entuziasm promisiunile pe care le-ați făcut celor care, cu aceeași încredere, v-au primit și caută să vă asigure bune condiții de muncă și formare personală superioară, pentru ca să fiți bucuria Bisericii noastre și a noastră a tuturor, văzînd în voi — ca și în întregul tineret conștient al României celei noi — pe viitorii stegari ai victoriilor de azi și mai ales de mîine ale României. Nu uitați că atunci cînd noi, cei vîrstnici, eram la anii voștri nici nu puteam măcar să visăm la condițiile de viață și de studii de care vă bucurați voi în noua orînduire din patria noastră.

Urez tuturor studenților spor în muncă, în muncă stăruitoare, neșovăitoare și metodică, pentru ca — sub îndrumarea părintească a înalților noștri ierarhi și a dascălilor — să-și contureze un caracter robust și sănătos, să-și formeze și să-și întărească o matură responsabilitate față de învățătură și față de educație, ca să fie pildă vie de ținută demnă, de conduită superioară, înaintată, atît în viața de student cît și în cea obștească.

Înceind, nu pot să nu menționez un fapt petrecut în zilele acestea în Institutul nostru, fapt cuprins pentru noi în climat de duiosie, de melancolie deosebită: Anume, colegul nostru, Prea Cucernicul Părinte Dr. Sofron Vlad, rectorul nostru de 17 ani, a trecut la pensie pe data de 1 octombrie a. c. Și cu această solemnă ocazie, în numele întregului Institut, îi exprim cele mai calde mulțumiri și adîncă recunoștință pentru îndelungata și cu totul deosebit de rodnică activitate depusă ca profesor și rector, pentru inepuizabila energie pe care a manifestat-o în permanență, pentru munca neobosită, înțeleaptă, competență și pilduitoare, plină de pasiune, de entuziasm, de abnegație și totală dăruire de sine, spre mai binele Institutului și al tuturor ostenitorilor din cadrul acestuia. Consiliul profesoral a rugat pe colegul nostru Sofron Vlad, iar I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a binevoit să aprobe, ca dînsul să-și continue activitatea didactică pînă la completarea catedrei cu un nou titular. Așa că nu ne despărțim. Mai mult, avem de la dînsul promisiunea că va colabora în continuare cu noi toți, ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat. Aceasta este o deosebită bucurie pentru noi și ea atenuează melancolia de la început. Noi îl asigurăm și pentru mai departe de întreaga noastră prețuire de todeauna și de toată frățeasca noastră dragoste, care va rămîne mereu neîmpuținată, rugînd în același timp pe bunul Dumnezeu să-i dăruiască încă mulți ani de sănătate deplină și deplină mulțumire, ca să se poată bucura în liniște de roadele muncii sale și de continua prosperitate a Institutului, pe care l-a iubit și-l iubește atît de mult.

Tot pe data de 1 octombrie a. c. s-a pensionat și duhovnicul Institutului nostru P. C. Părinte Simion Radu, căruia de asemenea îi exprim, din acest loc, mulțumirile noastre pentru munca deosebit de importantă și deosebit de grea pe care a desfășurat-o mai mulți ani la Institutul nostru, cu rîvnă și devotament, mulțumiri și prețuire pentru bunele sale intenții și pentru strădaniile depuse întru realizarea lor, pentru ca studenții noștri să ajungă la o înaltă treaptă pe scara formării lor spirituale, corespunzătoare trebuințelor actuale ale Bisericii și patriei noastre. Îi dorim mulți ani cu sănătate și liniște.

Acesta socotim a fi cuvîntul nostru de azi și cu aceste gînduri și simțiri pornim în muncă, căutînd să aducem modesta, dar din suflet izvorîta noastră contribuție, pentru ca voia bunului și atotputernicului Dumnezeu să se facă, „precum în cer așa și pe pămînt“.

Elogiul făcut fostului rector al Institutului, Părintelui Profesor Dr. *Sofron Vlad*, a prilejuit o caldă manifestare de simpatie și recunoștință la adresa acestui valoros membru al clerului Bisericii noastre. Aplauze furtunoase și îndelungate au salutat pe venerabilul dascăl de teologie și vredniciile lui de toți știute. Corul studenților teologi s-a asociat spontan la această manifestare de simpatie, intonînd puternic un întreit „Mulți ani trăiască”, — repetîndu-l apoi pentru fostul duhovnic P. C. Prot. Dr. Simion Radu.

Covîrșit de emoție, sărbătoritul s-a ridicat de la locul său mulțumind tuturor pentru dragostea și prețuirea arătate într-un moment atît de mișcător al laborioasei sale vieți de trudă și dăruire integrală pentru propășirea Bisericii și poporului nostru.

După ce corul a executat compoziția patriotică „Frumoasă ești, Patria mea” (de Gh. Șoima, sub diriguirea compozitorului), a luat cuvîntul dl Vicar și decan profesor Dr. *Hermann Binder*, aducînd Institutului nostru salutul și urările de bine ale Institutului Teologic Universitar Protestant Mixt din Cluj-Sibiu pentru noul an școlar 1969—1970. Dsa a arătat că din anul 1955 — de cînd s-a sălășluit la Sibiu — ramura cu limbă de predare germană a Institutului Teologic Universitar Protestant Mixt din Cluj întreține legături neînterupte și fructuoase cu Institutul Teologic Universitar Ortodox din Sibiu. Contactele între profesorii lor pe de-o parte și între studenții lor pe de altă parte, s-au dovedit rodnice și binecuvîntate. Cu deosebire relațiile dintre tinerii pastori evanghelici-luterani și tinerii preoți ortodocși români, datorită acestor contacte din anii studenției, sînt strînse și frățești. În forma aceasta, noi practicăm un adevărat ecumenism creștin și colaborăm în toate problemele de interes obștesc, comun. Bisericele noastre au, desigur, deosebiri doctrinare, dar și unii și alții avem aceleași tradiții creștine care ne vin de la Mîntuitorul, și unii și alții sîntem mădulare ale unei mari Biserici creștine răspîndită în toată lumea. A încheiat exprimînd dorința ca legăturile frățești dintre Bisericele și institutele noastre teologice să continue și să se adîncească, spre binele tuturor.

Cuvîntul reprezentantului Institutului Teologic Universitar Protestant Mixt din Cluj-Sibiu a fost salutat cu aplauze însuflețite, iar corul a intonat un întreit „Mulți ani trăiască”.

A fost executată apoi compoziția patriotică „Munca noastră să rodească” (de C. Arion).

La sfîrșit, în încheierea festivității, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae*. Adresîndu-se asistenței Înalt Prea Sfinția Sa a spus, în esență:

Deschiderea noului an universitar este întotdeauna un eveniment care trezește în sufletul nostru bucurie deosebită, în nădejdea că acest început va fi urmat de roadele pe care le așteaptă Biserica și poporul de la noi.

Și cînd ne gîndim că acest început din anul 1969 se încadrează în seria unor începuturi de peste 150 de ani, atunci și simțămîntul răspunderii este mai mare, căci nu este totuna să avem un început într-o școală nouă, cu a face un început de an, într-o școală cu un trecut așa de glorios ca Institutul nostru.

Tradiția aceasta a înaintașilor noștri este o obligație, care ne cheamă să fim la înălțimea lor, adică așa cum ei, în vremea lor, au răspuns cu întreaga lor capacitate de muncă și cu vrednicie chemării epocii lor, atît pe plan bisericesc, cît și pe plan național-patriotic, tot așa, și noi astăzi, să răspundem cu vrednicie imperativelor vremii de azi și să căutăm a fi la înălțimea chemărilor și sarcinilor, pe care ni le pune în față epoca noastră, atît pe plan bisericesc

cît și pe plan patriotic. Căci credincioșii noștri, Biserica noastră, ca și celelalte culte din țara noastră, cu care sîntem înfrățiiți în spiritul dragostei ecumenice, nu sînt corpuri izolate în sînul societății noastre, în atmosfera vremii noastre, ci sînt pătrunse de spiritul societății noastre, de atmosfera vremii noastre. Noi toți sîntem cuprinși în șuvoiul de viață nouă, de entuziasm creator al întregului popor și participăm, cu întreaga noastră ființă, la această explozie de spirit înnoitor al întregii omeniri, la această chemare către un progres din ce în ce mai rapid, nu numai în domeniul științific și tehnic, dar și în celelalte domenii ale vieții.

În noi toți pulsează același suflet al poporului nostru, aceleași năzuințe ale întregului popor. Noi toți privim spre același ideal al poporului, care își făurește o viață liberă, o viață din ce în ce mai înfloritoare și care se ridică pe trepte ale culturii și ale civilizației, din ce în ce mai înalte și mai de prestigiu, între țările lumii.

În sufletul nostru este aceeași însuflețire pentru marile cauze ale omenirii, ale păcii și înfrățirii între toate popoarele lumii, ale colaborării și progresului multilateral în toate sectoarele vieții din întreaga lume.

De aceea, deschizînd anul universitar 1969—1970, noi îl deschidem în conștiința că sîntem continuatorii vrednicilor noștri înaintași. Așa cum valul la izvor este mai mic și pe măsură ce înaintează tot crește, tot așa și noi, prin anul acesta școlar, la valul vieții care a izvorît la Centrul Mitropolitan din Sibiu, cu atîția ani în urmă (1811), la valul atîtor generații, adăugăm un nou val, nu un val oarecare, ci un val care amplifică pe cele de pînă acum și merge înainte împreună cu poporul nostru, împreună cu Biserica noastră.

Din acest spirit, în care deschidem noi anul universitar al Institutului Teologic de aici, rezultă că noi sîntem ancorați în actualitate nu numai ca fii ai Bisericii și pentru că Biserica a fost totdeauna împletită cu viața poporului, a mers în pas cu viața acestui popor și a adus contribuția ei la propășirea lui, de-a lungul istoriei, — ci și pentru că Biserica este alături de năzuințele superioare actuale ale poporului, ale omenirii. Într-adevăr, și astăzi, Biserica noastră este o Biserică românească, o Biserică Ortodoxă Română, independentă, autocefală, liberă, împletită cu viața poporului nostru și sprijinește munca poporului de înflorire a Patriei, în lupta lui pentru pace și înfrățire între popoare.

Acest sprijin nu se bazează numai pe faptul că sîntem fii acestui popor, că sîntem fii acestei țări, fii acestei Patrii, ci se bazează și pe faptul că sîntem fii acestei Biserici, în care este vie și lucrătoare învățătura Evangheliei lui Iisus Hristos.

Noi avem temeiuri din Evanghelie de a mărturisi dăruirea noastră deplină pentru patrie și pentru idealurile mărețe ale vremii de astăzi. Ba putem spune că epoca noastră, cu năzuințele ei superioare, cu clocotul unui progres atît de rapid, ne-a dat posibilitatea să înțelegem că Evanghelia lui Hristos nu este o învățătură statică, nu este o învățătură abstractă ci ea este viață de neconținut dinamism și dacă noi ne deschidem ființa față de izvorul vieții divine, față de energiile ce le revărsă în noi, devenim creștini în neconținută înnoire în Hristos, în neconținută dezvoltare, în neconținută transformare și neconținută tensiune spre desăvîrșire și spre sprijinirea năzuințelor poporului și ale omenirii, în lupta lor pentru o viață tot mai desăvîrșită, conformă cu țintele superioare ale vieții umane și ale vieții naționale.

Vremea noastră ne-a dăruit, totodată, această bucurie ca să vedem că principii moral-sociale creștine astăzi își găsesc împlinirea așa de frumoasă, ele

fiind principii de bază ale vieții umane în general. Acestea sînt principiile libertății, egalității, fraternității, dreptății sociale, păcii și înfrățirii între popoare și între oameni. Și noi — dacă sîntem mărturisitori ai Evangheliei — sîntem chemați în numele ei, să fim alături de poporul nostru, alături de toate popoarele lumii, pentru ca să făurească pe Pămînt, viața așa cum au prevăzut-o proorocii, proiectată pe orizontul final al desăvîșirii omenirii, o viață mai bună, mai luminată, mai înfrățită, o viață de umanitate și de omenie adevărată.

Și atunci, tinerii studenți care vin să se împărtășească din gloria înaintașilor lor, dar totodată să se împărtășească din îndrumările corpului profesoral de aici, din învățăturile și din viața care se desfășoară în cadrul Institutului, trebuie de la început să aibă această convingere că ei sînt oameni ai vremii de astăzi, că ei sînt oameni ai actualității, că ei sînt creștini ai acestei epoci și ca atare din Evanghelia lui Iisus Hristos să scoată mereu apă de viață nouă, pentru ca să fie ei înșiși izvor de viață nouă și din punct de vedere social-patriotic, pentru sprijinirea muncii poporului nostru și a idealurilor lui superioare.

Aceasta înseamnă că în primul rînd, studenții teologi, trebuie să-și deschidă sufletul cît mai profund față de Evanghelia lui Iisus Hristos, față de harul lui Dumnezeu, ce se revărsă în sufletele care îl întâmpină cu credință și cu dragoste.

În teologia ortodoxă harul lui Dumnezeu este asemănat cu lumina soarelui. Și așa cum lumina nu numai luminează, ci și încălzește, tot așa și harul lui Dumnezeu, nu este numai lumină pentru minte ci și căldură pentru inimă, pentru că el vine de la Dumnezeu, care este rațiunea supremă, care este înțelepciunea supremă și este totodată iubirea supremă. În Dumnezeu, rațiunea, înțelepciunea și iubirea sînt una și El cere și ne ajută ca și în noi să existe aceeași unitate, dintre rațiune și inimă, asemănătoare cu unitatea dintre lumină și căldură. Această unitate, trebuie să fie și în fiecare slujitor și ostenitor al Teologiei, deci și în fiecare student teolog.

De aceea se cuvine ca, de la început, studenții teologi nu numai să învețe. Desigur că învățătura ocupă o mare parte din timpul și strădaniile lor. Pentru aceasta, ei au la dispoziție profesori bine pregătiți, o bibliotecă înzestrată cu zeci de mii de volume de literatură teologică și de altă natură. Au la dispoziție și bibliotecile din Sibiu, ca să citească și să învețe, și așa să își cultive mintea.

Dar mintea singură fără inimă, fără dragoste este rece și poate să ducă la îngîmfare, la orgoliu, la distanțare unul de altul. De aceea, în primul rînd trebuie cultivată căldura inimii, unitatea în dragostea care plămădește sufletul, care te face bun, blînd, smerit, harnic, studios, să vezi în fiecare profesor un părinte, în fiecare student, un coleg, un frate cu care să fii în legătură nu numai exterioară, ci și de la suflet la suflet, de la inimă la inimă. Să vă sprijiniți reciproc, să vă ajutați reciproc și să pășiți împreună pe calea aceasta a trăirii în Hristos, în dragostea lui Iisus Hristos. Astfel, ceea ce primiți ca învățătură, să se însuflețească și să constituie un instrument al dragostei pentru zidirea vieții.

Pentru aceasta, în Institutul nostru Teologic, un loc de seamă îl ocupă rugăciunea, Sfintele slujbe și Sfînta Liturghie — contactul nemijlocit, spiritual cu Dumnezeu, cu Iisus Hristos. Pentru Sfîntii Părinți, teologia nu înseamnă numai „cuvînt despre Dumnezeu“, a vorbi despre Dumnezeu, căci sfîntul Simion Noul Teolog spune: — Cum poți vorbi despre ceva pe care nu l-ai

văzut? — Ca să vorbești despre ceva cu adevărat bine, trebuie să-l fi văzut. Cum poți vorbi despre Dumnezeu, dacă sufletul tău nu simte fiorul acestei prezențe și lucrarea lui Dumnezeu? Deci ca să fii teolog trebuie să trăiești în Dumnezeu, nu numai să vorbești despre Dumnezeu. Căci numai dacă trăiești în Dumnezeu, dacă trăiești în Iisus Hristos, poți vorbi despre Dumnezeu, poți vorbi despre Iisus Hristos și poți cu adevărat să fii socotit student teolog. Ori aceasta este baza: contactul cu Dumnezeu, cu Iisus Hristos, în Sfintele Slujbe ale Bisericii noastre, în rugăciunea personală a fiecăruia, la care se adaugă acțiunea educativă a corpului profesoral, care nu are numai o lucrare de învățătură ci și de educație și acțiune duhovnicească. La aceasta se adaugă strădania fiecărui student teolog, pentru că educația, în primul rând, nu este o acțiune din afară, ci este acțiune proprie, autoeducație.

Pînă ești copil, educația vine mai mult din afară, dar și atunci, copilul are felul lui propriu și influențează și el asupra părinților. Cînd însă ai ajuns student, educația vine înainte de toate, de la tine, este autoeducație, făcută cu conștiința de sine că ești un student teolog și în consecință, aflîndu-te în fața idealului de viață nouă superioară, ești obligat să te formezi tu însuși în conformitate cu acest ideal și să dezvolți, cu toată capacitatea ta de muncă, toate calitățile tale în slujba acestui ideal. Numai în felul acesta acțiunea educativă a conducerii Institutului, a corpului profesoral și a duhovnicului poate să se desfășoare pozitiv.

Deci, autoeducația și deschiderea fiecărui student față de îndrumările și acțiunea educativă care vine de la mediul înconjurător, care este mediul de aici, de la Institut și de la mediul constructiv sănătos din țara întreagă, acestea trebuie să le cauți, în primul rând, iubiți studenți teologi. Dacă ați făcut acest lucru atunci și învățătura este numai o manifestare a educației care vi se face aici, și această învățătură va fi viață și instrument în slujba vieții.

Iubiți studenți teologi,

Pe lingă aceste elemente, prezența domnului decan Binder, în numele Institutului Teologic Universitar Protestant Unic de la Cluj și Sibiu și cuvintele calde de frățescă prietenie și de urări frățești ne aduc în mod clar în față perspectivele noi ale epocii noastre, în care năzuințele superioare se manifestează și se transformă în realitate. Între acestea se află și năzuința spre înfrățire a tuturor Bisericilor și a tuturor religiilor lumii. Ori, spiritul acesta ecumenic de înfrățire este o realitate vie în țara noastră, care ne unește pe toți. Evanghelia lui Hristos — care este dragoste — ne unește pe toți, datorită — în mare parte — atmosferei noi din Patria noastră, atmosferă a unității întregului popor, fără deosebire de naționalitate și credințe religioase. Fînd luminați de același ideal, toți muncim, cu aceeași rîvnă, cu aceeași pricepere pentru propășirea Patriei noastre comune. Acest spirit ecumenic este viu, de sus pînă jos, de la conducătorii diferitelor Biserici la profesorii de la Teologie, la studenții teologi, la preoții din parohii și la credincioșii din parohii.

Una din marile mele bucurii este și aceasta că ori unde am fost să sfințesc biserici, sau să fac vizitație canonică, pretutindeni, la sfintele noastre Slujbe, la întrunirile noastre, au fost prezenți reprezentanții celorlalte culte, care aveau biserici în acele locuri. Pretutindeni, această prezență a fost marcată printr-un cuvînt frățesc și din partea noastră, și din partea reprezentanților și slujitorilor celorlalte culte. În felul acesta, n-am avut numai o manifestare a credinței noastre ortodoxe române, ci și o manifestare a patriotismului nostru constructiv și a ecumenismului practic, concret, viu, care este prețuit

nu numai în țara noastră, ci și peste granițele țării, ca un ecumenism adevărat, ce poate să slujească de model și altor Biserici din alte țări.

Așadar, iubii studenți teologi, acesta este spiritul în care pornim în noul an universitar: este spiritul Evangheliei lui Iisus Hristos, care e mereu viu, mereu nou și mereu izvor de înnoire, de viață nouă pentru noi toți, fie că sîntem tineri, fie că sîntem mai în vîrstă; este spiritul dragostei de Patrie, al dragostei de popor, al identificării cu năzuințele superioare ale societății noastre, al devotamentului față de cauza măreață a propășirii Patriei noastre sub călăuzirea conducătorilor ei înțelepți; este spiritul ecumenismului, al înfrățirii cu naționalitățile și cultele conlocuitoare, pentru că această înfrățire este cerută de Dumnezeu și astfel numele lui Iisus Hristos să se preamărească și să fie promovată înfrățirea dintre Biserica noastră și celelalte culte, dintre poporul român și celelalte naționalități, unitatea în aceeași muncă pentru înflorirea Patriei comune. Este spiritul care ne cheamă să punem întreaga noastră ființă în lucrare și să nu ne pierdem în preocupări neserioase, să nu ne lăsăm influențați de unii tineri — pușini la număr — cărora le place să apară extravaganți, fie în cuvinte, fie în gesturi, crezînd că prin aceasta își manifestă personalitatea. Ei își manifestă „personalitatea”, dar în mod negativ, ceea ce nu este potrivit nici pentru ei, nici pentru societatea noastră. Să fim încadrați în atmosfera sănătoasă a întregului popor, a întregului tineret, care este o atmosferă de muncă, de adîncire a învățăturii și culturii, o atmosferă de însuflire pentru slujirea Patriei, pentru slujirea poporului, punînd mai presus de interesele personale, interesele poporului, interesele obștești. De aceea, noi ne bucurăm că zilele acestea, s-au deschis cursurile noii Facultăți de Istorie și Filologie din Sibiu, sub ocrotirea Universității din Cluj, pentru că în felul acesta Sibiul cultural a primit cinstirea meritată. Sibiul are o tradiție culturală. Și noi avem, să zic așa, mîndria că în trecut Biserica noastră nu a avut numai un rol religios, moral, ci și un rol cultural. De aceea Sibiul cultural este legat în realizările sale, nu numai de anumiți factori din trecutul culturii noastre, ci și de Mitropolia noastră, de Biserica noastră.

Astăzi însă, noi sîntem lucrători în domeniul religios-bisericesc și în domeniul teologic, pentru că poporul român își poate manifesta, în toată plenitudinea, forțele sale creatoare, viața lui culturală, viața lui economică, viața lui socială, sub toate aspectele. Noi sîntem mîndri de această dezvoltare a țării noastre, o țară liberă și independentă și în neconținut progres. Din punct de vedere cultural, sîntem mîndri că și cultura noastră de astăzi este o cultură care, continuînd pe înaintași, se ridică la un nivel superior, se impune, se manifestă cu prestigiu la concursurile internaționale, sau în concernul literaturii, artei și științei pe plan mondial.

Noi aici facem teologie, dar nu facem teologie izolată de cultură, ci facem teologie împreună cu cultura. Un adevărat teolog trebuie să fie un om cult, la curent cu toate aspectele culturii. El trebuie să cunoască toate cuceririle culturii, pentru ca să poată fi un adevărat teolog al vremii sale.

Ceea ce au făcut Sfinții Părinți, la vremea lor, cunoscînd întreaga filozofie, știință și literatură greacă, pentru că ele formau cultura vremii aceleia, trebuie să facem și noi astăzi, să cunoaștem cultura vremii noastre, a Patriei noastre și marile probleme și idealuri ale epocii contemporane. Să facem ca Evanghelia lui Iisus Hristos, învățăturile creștine, să fie izvor de viață nouă în activitate, pentru studenții teologi, pentru credincioșii noștri și pentru slujitorii Bisericii noastre. Căci — cum am mai spus — Biserica și teologia noastră

împletește Evanghelia Domnului cu viața în neconțință transformare, dragostea de Dumnezeu cu dragostea de om, cu dragostea de Patrie și ne îndeamnă să fim oameni ai vremii noastre, să sprijinim munca poporului pentru înălțarea patriei și lupta pentru pace.

Acestea sînt gîndurile pe care am finit să le împărtășesc la deschiderea noului an universitar.

Mulțumesc Părintelui Rector pentru cuvîntul de deschidere, așa de substanțial și așa de clar și frumos în îndrumările lui.

Mulțumesc Domnului decan Binder pentru prezența sa, pentru cuvintele calde pe care le-a rostit și pentru că a reprezentat nu numai secția evanghelică-luterană din Sibiu, ci și Institutul Teologic Protestant Unic de grad universitar de la Cluj și Sibiu.

Gîndul nostru se îndreaptă și către cei doi ostenitori de la Institutul Teologic, care cu data de 1 octombrie s-au retras la pensie: Părintele Rector Sofron Vlad, rector timp de 17 ani, a cărui personalitate s-a întipărit în mod multilateral în viața Institutului, încît nu mai este nevoie să-i aducem elogii și să-i enumerăm meritele. Putem spune, cu un singur cuvînt, că Părintele Sofron Vlad este un adevărat ortodox, un adevărat fiu al poporului, un adevărat fiu al Bisericii, un adevărat ecumenist, deci un adevărat luptător pe plan bisericesc, patriotic și ecumenic, care face cinste Bisericii noastre și Institutului.

De asemenea, Părintele duhovnic Simion Radu s-a străduit toată viața, să citească și să culegă din cărți bogăție de cunoștințe, a scris și tipărit articole și studii și vreme de atîția ani s-a străduit să dea tinerilor studenți teologi îndrumări educative folositoare. De asemenea, îi transmitem prețuirea și mulțumirea noastră.

Gîndul nostru se îndreaptă acum către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, înfruntătorul Bisericii Ortodoxe Române, îndrumătorul acestei Biserici pe calea apostolatului social, a ecumenismului practic. Îi exprimăm de aici mulțumirea noastră pentru grija și ocrotirea pe care Prea Fericirea Sa o are față de învățămîntul teologic și, în consecință, față de Institutul nostru teologic. Îl asigurăm de întreaga noastră prețuire, de întregul nostru devotament și de întreaga noastră dragoste.

Aduc aici binecuvîntările tuturor Ierarhilor din Ardeal și Banat, care împreună poartă grija de binul mers al acestui Institut Teologic.

Gîndul nostru se îndreaptă acum către Departamentul Cultelor, rugîndu-l pe domnul inspector județean pentru Culte să transmită mulțumirile noastre pentru toată grija și bunăvoința pe care o arată față de Institutul nostru teologic.

Gîndul nostru de iubire și devotament se înalță către Conducătorii iubii și înțelepți ai Patriei noastre scumpe, în frunte cu Domnul Președinte al Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, asigurîndu-i de aici, de la această festivitate, că Noi, corpul profesoral, studenții acestui Institut, cu întreaga Biserică Ortodoxă Română din Mitropoliiile Ardealului și Banatului, sîntem identificați cu ființa poporului nostru, sîntem însușeștiți, împreună cu întregul popor, de aceleași idealuri superioare, ca prin munca noastră, a tuturor, Patria noastră să crească și să înflorească pentru ca, astfel, să fim vrednici de vremurile pe care le trăim și să putem pași, de la început, cu tinerii studenți teologi, pe calea aceasta a slujirii Patriei, a slujirii Bisericii, a slujirii idealurilor umanitare, care sînt și idealurile Evangheliei lui Iisus Hristos.

Dumnezeu să vă binecuvînteze!

În acordurile Imnului arhieresc, Î. P. S. Sa a părăsit aula îndreptându-se spre Reședința mitropolitană. La ieșirea din aulă, Î. P. S. Sa a felicitat corul și pe dirijor.

În după-amiaza aceleiași zile, P. C. Rector Dr. Isidor Todoran a reprezentat Institutul nostru teologic la festivitatea inaugurării noului an școlar al Secției evanghelice-luterane a Institutului Teologic Universitar Protestant Unic din Cluj.

Cu prilejul începerii noului an școlar, conducerea Institutului a trimis telegrame omagiale: Prea Fericitului Părinte Patriarh *Justinian*, Dlui Profesor *Dumitru Dogaru*, secretarul general al Departamentului Cultelor, și *Înălților Ierarhi* ai eparhiilor Mitropoliei Ardealului și Mitropoliei Banatului.

GR. MARCU

Prea Fericitii Sale

Prea Fericitului Părinte

JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

București

Profesorii, ostenitorii și studenții Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu se folosesc de prilejul inaugurării noului an de muncă 1969—1970 spre a Vă ruga să primiți respectuoase și adânc simțite urări de sănătate, pace și îndelungată arhipăstorie întru povățuirea duhovnicească a slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre pe calea unității noastre bisericești și naționale.

Vă rugăm să binevoiți a primi expresiunea recunoștinței noastre fiiști pentru grija aleasă pe care, ca îndrumătorul luminat al învățământului teologic din Biserica Ortodoxă Română, o purtați fără preget Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu.

Rector,

Prof. Isidor Todoran

Domniei Sale

Domnului Profesor DUMITRU DOGARU

Secretarul general al Departamentului Cultelor

București

Profesorii, ostenitorii și studenții Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu se folosesc de prilejul inaugurării noului an de muncă 1969—1970 spre a Vă ruga să binevoiți a primi mulțumirile lor respectuoase pentru sprijinul pe care Departamentul Cultelor îl dă acestui vechi așezământ bisericesc și spre a Vă asigura că însuflețiți de un cald patriotism sprijinim cu întreaga noastră ființă strădanile obștești pentru înflorirea Patriei noastre iubite, Republica Socialistă România, una, liberă și prosperă, ca și lupta poporului nostru pentru pace și colaborare internațională.

Rector,

Prof. Isidor Todoran

Inalt Prea Sfinției Sale
Dr. NICOLAE CORNEANU
Mitropolitul Banatului

Timișoara

La început de nou an școlar, profesorii, ostenitorii și studenții Institutului Teologic Universitar din Sibiu își îndreaptă gândul lor cu recunoștință și dragoste fiiască spre Inalt Prea Sfinția Voastră, ierarh ocrotitor și îndrumător al acestui așezământ bisericesc, rugându-Vă să binevoiți a binecuvînta buna lor vrere de a fi folositori prin toate strădanile lor Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și Patriei noastre prospere.

Rector,
Prof. Isidor Todoran

Prea Sfinției Sale
Prea Sfințitului Părinte Episcop
TEOCTIST al Aradului

Arad

La început de nou an școlar, profesorii, ostenitorii și studenții Institutului Teologic Universitar din Sibiu își îndreaptă gândurile lor cu recunoștință și dragoste fiiască spre Prea Sfinția Voastră, ierarh ocrotitor și îndrumător al acestui așezământ bisericesc, rugându-Vă să binecuvîntați ostenele lor și să-i sprijiniți în strădania de a fi folositori Sfintei noastre Biserici și Patriei noastre prospere.

Rector,
Prof. Isidor Todoran

Prea Sfinției Sale
Prea Sfințitului Părinte Episcop
TEOFIL al Clujului

Cluj

La început de nou an școlar, profesorii, ostenitorii și studenții Institutului Teologic Universitar din Sibiu își îndreaptă gândurile lor cu recunoștință și dragoste fiiască spre Prea Sfinția Voastră, ierarh ocrotitor și îndrumător al acestui așezământ bisericesc, rugându-Vă să binecuvîntați ostenele lor și să-i sprijiniți în strădania de a fi folositori Sfintei noastre Biserici și Patriei noastre prospere.

Rector,
Prof. Isidor Todoran

DESCHIDEREA ANULUI ȘCOLAR **LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CLUJ**

Duminică, 5 octombrie 1969, într-o atmosferă solemnă și sărbătorească, la Seminarul Teologic din Cluj a avut loc deschiderea anului școlar 1969/70. Solemnitatea a început după oficierea Sf. Liturghii la Catedrală, în prezența Prea Sfințitului Teofil, Episcopul Clujului, a d-lui reprezentant al Departamentului Cultelor, a numeroși invitați, a corpului profesoral și elevilor. Corul seminaristilor a intonat cântecul „Trei culori“, apoi a luat cuvîntul P. C. Păr. Prof. Ioan Pop, directorul Seminarului.

P. C. Sa și-a început cuvîntarea, evocînd aniversarea a 50 de ani de la reînvierea vechii Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului și 45 de ani de

la înființarea învățământului teologic ortodox din Cluj, amintind tangențial și istoricul eveniment de la 1 octombrie 1948, când 38 de preoți și protopopi au pornit acțiunea de revenire la Biserica Ortodoxă străbună. Toate aceste aniversări au coincis în mod fericit cu împlinirea în acest an a 25 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist și cu împlinirea a unui sfert de veac de muncă și de realizări noi în istoria societății noastre.

Actualul Seminar Teologic este continuatorul așezământului fundamentat acum 45 de ani, fapt care constituie un imbold pentru elevi în munca lor de a deveni preoți luminați și cetățeni devotați ai Patriei noastre.

În sfârșit, P. C. Sa a prezentat noile cadre didactice și a adus calde mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ierarhilor Mitropolici Ardealului, Departamentului Cultelor și tuturor acelor care poartă grijă de bunul mers al școlii.

Seminariștii au oferit în continuare un scurt program festiv: a fost recitată poezia „Ce-ți doresc cu ție, dulce Românie” de M. Eminescu, iar corul a executat cântecul „Frumoasă ești Patria mea” de Gh. Șoima. După recitarea Psalmului 14 în versuri, corul a încheiat programul cu frumoasa melodie psaltică „Cu noi este Dumnezeu”.

A luat apoi cuvântul Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului care a adus celor prezenți binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Prea Sfinția Sa i-a îndemnat pe elevi, ca, pe lângă eforturile de a-și însuși cunoștințe noi, să adauge și progresul la sfințenia personală, să facă totul spre slava lui Dumnezeu (I Cor. 10, 31) și să fie în sînul Bisericii un aluat de curățenie și moralitate. În încheiere, Prea Sfinția Sa a accentuat nevoia însușirii Duhului Scripturii alături de cunoștințele biblice, precum și importanța educației cetățenești.

Festivitățile au luat sfârșit prin agapa comună oferită invitaților în sala profesorală.

Prof. C. BRADEA

BINECUVÎNTAREA BISERICII DIN SEBEȘ

Străjuind frumosul cimitir din Sebeș, poarta de intrare spre bătrîna cetate a Albei-Iulii, biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din acest oraș, a fost renovată și îmbrăcată într-o frumoasă pictură interioară. Terminîndu-se toate lucrările, la mijlocul lunii septembrie 1969, credincioșii de aici au trăit marea bucurie duhovnicească prilejuită de binecuvîntarea acestei biserici de către I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, însoțit de la Sibiu de către P. C. vicar Traian Belascu, P. C. prof. Dumitru Călugăr și C. diaconi I. Bolog și Gh. Papuc.

LA DAIA ROMÂNĂ

În drum spre Sebeș, I. P. S. Sa a făcut primul popas la Daia Română, comună mare îngropată între dealuri fertile, încărcate cu lanuri de porumb care așteptau să-și reverse roada bogată în coșurile cooperativelor.

Astfel, sîmbătă, 13 septembrie 1969, ora 19, un sobor de preoți și credincioși din această parohie, așezată la nord de Sebeș, au întîmpinat pe Înaltul Ierarh la poarta bisericii. Cuvînt de „bun venit” a rostit P. C. prot. N. Cantor (Sebeș), care exprimă bucuria preotului și credincioșilor de-a avea de față pe Arhipăstorul lor, venit să binecuvînteze munca și rîvna lor spre cele bune și spre a le insufla noi puteri, spre împlinirea îndatoririlor lor creștinești și cetățenești.

Mulțumind pentru cuvintele calde de bun venit, I. P. S. Mitropolit Nicolae arată, printre altele, că „am venit aici cu bucurie, ca să văd realizările preotului și credincioșilor într-un timp așa de scurt.

Știu — spune I. P. S. Sa — că credincioșii de aici sînt oameni vrednici, de aceea am venit să ne rugăm împreună, pentru ca munca să fie și mai rodnică și viața mai luminată, spre binele vieții noastre sufletești și trupești, al Bisericii și Patriei noastre dragi”.

În umbra unei seri înstelate, afară, în fața bisericii, s-a săvîrșit apoi slujba vecerniei. La sfîrșit, I. P. S. Mitropolit Nicolae rostește o rugăciune de mulțumire către Părintele ceresc pentru toate binefacerile știute și neștiute revărsate asupra credincioșilor dăiășeni.

După vecernie vorbește C. preot N. Baciuc, proaspăt licențiat în teologie și nu demult venit în parohie, care mărturisește bucuria credincioșilor săi de-a vedea pentru prima dată un ierarh „față în față”. Credincioșii de aici — spune C. Sa — au așteptat sosirea I. P. S. Voastre pentru a primi sfaturi ziditoare de suflet, a-i binecuvînta și a-i întări în bine, în dragostea de Biserică și țară.

Legătura cu Arhiepiscopul lor, credincioșii o țin cu deosebire prin scrisorile pastorale care li se trimit cu prilejul marilor praznice creștinești, care sînt ascultate totdeauna cu multă atenție.

În continuare, C. Sa face o scurtă prezentare a parohiei, precum și un istoric al bisericii, zidită în anul 1926, pe locul celei de lemn foarte veche.

Menționează de asemenea că, prin contribuția credincioșilor, s-a cumpărat o casă parohială, în încheiere mulțumind I. P. S. Sale pentru bucuria pe care le-a făcut-o venind să-i viziteze, precum și credincioșilor pentru dragostea cu care l-au înconjurat încă de la început.

În cuvîntul pe care l-a rostit, P. C. vicar Tr. Belascu subliniază importanța momentului, căci „venirea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae în mijlocul credincioșilor, pentru a sta la rugăciune cu ei, constituie un moment deosebit”. De altfel, în egală măsură, este și „bucuria Arhiepiscopului de a-și vedea turma din această frunțasă parohie”.

Menționînd faptul că sîntem în ajunul sărbătorii „Sf. Cruci”, în continuare P. C. vicar tălmăcește cîteva înțelesuri ale acestui praznic, care ne duce cu gîndul spre Golgota, unde, prin jertfa Mîntuitorului, din lemn de ocară „crucea a devenit simbolul mîntuirii noastre”. „Să nu ne îndoim, deci de puterea crucii, pentru că, într-un anumit fel, de la ea începe Biserica noastră”.

De altfel, „credincioșii noștri poartă mereu sf. cruce în inima lor”.

P. C. Sa îndeamnă de asemenea pe ascultători să fie alipîți de sf. biserică, „care este mama noastră, în care înaintașii și-au alinat durerile și și-au întărit nădejdea de mai bine și care ne învață și astăzi tot ce este spre folosul nostru trupesc și sufleteșc.

A vorbit apoi I. P. S. Mitropolit Nicolae, care a spus următoarele:

„Mîntuitorul nostru Iisus Hristos se aseamănă pe Sine cu păstorul cel bun, iar pe cei ce cred în El și îi urmează îi aseamănă cu oile. „Păstorul cel bun — spune Mîntuitorul — sufletul său își pune pentru oile sale”, iar oile își cunosc păstorul cel bun, ascultă glasul lui și îl urmează (Ioan 10, 11).

Așadar, Iisus Hristos este Păstorul cel mare, care a venit de la Tatăl Său ca să mîntuiască lumea toată și să cheme pe toți oamenii de pretutindeni, de atunci de cînd a venit pe pămînt și pînă la sfîrșitul veacurilor, să asculte glasul Lui și să-l urmeze. Cei care au trăit în vremea Mîntuitorului l-au văzut, l-au auzit și s-au minunat de cuvintele Lui încît ziceau că n-au mai auzit om ca acesta grăind așa de minunat (Matei 9, 53), mirîndu-se totodată de minunile Lui, de dragostea Lui, de bunătatea Lui. Aceștia s-au adunat în jurul Lui și Mîntuitorul însuși a ales dintre cei care l-au urmat 12 Apostoli, precum și alți 70 ucenici mai îndepărtați, ca să-i învețe tot ceea ce trebuia să știe pentru ca, mai tîrziu, să poată propovădui lumii întregi. Dacă aceia au avut jericirea să-l vadă pe Iisus Hristos în trup, să-l asculte, să-l urmeze și să se

bucure de darurile pe care le-a revărsat asupra lor, cei ce au venit după ce Iisus Hristos a fost răstignit, a murit și a fost îngropat, a înviat din morți și după 40 de zile s-a înălțat la ceruri, n-au mai avut și noi cei de astăzi nu mai avem această bucurie de a-l vedea așa cum l-au văzut ei. Dar, cu toate acestea, Iisus Hristos a fost, este și va fi mereu viu și mereu între noi, Păstorul cel Mare al turmei sale de credincioși, care ascultă glasul Lui și care primește darurile Lui cele dumnezeiești. Dar cum! Prin urmașii Lui, prin ucenicii Lui, pentru că atunci când s-a înălțat și înainte de aceea le-a spus ucenicilor Săi: „Iată eu cu voi sînt pînă la sfîrșitul veacurilor” (Matei 28, 20), și vă trimit pe voi ca să învățați toate popoarele, să le învățați tot ceea ce v-am învățat eu și cei ce vor crede se vor mîntui.

Așadar, prin Sf. Apostoli Iisus Hristos a lucrat mai departe și acești Sf. Apostoli care au primit darul de la Iisus Hristos au mers în toate părțile lumii și au propovăduit învățătura lui Iisus Hristos, au așezat Sf. Liturghie, sfintele rînduieli, care au rămas de la Sf. Apostoli și s-au transmis mai departe din generație în generație. Pentru că și Sf. Apostoli au murit, în locul lor ei au așezat — așa cum vedem că a făcut Sf. Apostol Pavel, care a așezat un episcop în insula Creta, pe altul în Efes și tot el a așezat și preoți și diaconi — și au dat putere episcopilor, cum a fost Tit și Timotei, ca și ei să așeze și să sfințească preoți și diaconi, alegînd dintre ucenicii cei mai buni, pe care îi birotoneau ca preoți și diaconi în sînul credincioșilor.

Așadar așezămîntul ierarhiei bisericești este de pe vremea Sf. Apostoli, ca în Biserica lui Iisus Hristos să fie episcop, preot și diacon, iar episcopul să fie acela care, ca un urmaș direct al Sf. Apostoli, să aibă toată puterea care vine de la Iisus Hristos, tot darul care se revărsă de la Iisus Hristos și cu această putere primită de la Sf. Apostoli prin punerea mîinilor, de la un episcop la altul, din generație în generație, să poată duce mai departe propovăduirea Evangheliei lui Iisus Hristos, sfintele slujbe și rînduielile de viață ale credincioșilor. În felul acesta s-a răspîndit credința în Iisus Hristos, învățătura lui Iisus Hristos și toate celelalte rînduieli creștine în toate părțile lumii și popoare întregi au mărturisit această credință și au devenit fii ai Bisericii lui Iisus Hristos.

Dar pentru că Iisus Hristos este Păstorul cel Mare, episcopul și preotul sînt păstori și ei, pentru că prin ei lucrează Iisus Hristos, Păstorul cel Mare, și astfel episcopul are în seama lui, ca păstor peste o întindere mai mare, pe toți preoții din eparhia și mitropolia aceea și pe toți credincioșii de acolo, care sînt „oile pășunii lui Dumnezeu”, care sînt fiii cei buni ai Bisericii, ascultători de păstorii lor, episcopi sau preoți. Aceasta pentru că între fiu și părinte, căci păstorii aceștia sînt părinți, este o legătură de dragoste, dragostea fiului față de părinte și a părintelui față de fiu, o legătură de ascultare din dragoste și de împlinire a îndrumărilor pe care părintele le dă cu aceeași dragoste și dăruire de suflet și inimă.

La început deci a fost propovăduirea Sf. Apostoli iar după ei a episcopilor, a preoților, fiind un singur păstor, Iisus Hristos, care lucra prin episcopi și preoți și o singură Biserică, o singură turmă a lui Iisus Hristos. Căci El s-a rugat, înainte de patimile Sale, Tatălui ceresc: Părinte sfinte, fă ca toți cei ce vor crede în mine de acum și pînă la sfîrșitul veacurilor, din toate părțile lumii, să fie una, precum eu și tu una sîntem (Ioan 17). Această unitate este darul lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este acolo unde este unitate, iar unde este vrajbă și dezbinare este lucrarea celui rău, pentru că numai cel rău a adus vrajba și dezbinarea în sînul neamului omenesc și a făcut ca unitatea

să se strice și în locul unității, oamenii să se certe, să se vrăjmășească și să ajungă la vorbe urite fără de nici o socoteală. „Dumnezeu este dragoste“ (I Ioan 4, 16), iar dragostea unește, pe cînd ura, vrăjmășia nu este de la Dumnezeu, ci de la diavolul, pentru că aceasta distruge unitatea și duce la crime, la fărâdelegi și în felul acesta, pe plan mai mare, se ajunge chiar și la războaie zise religioase.

Evangelhia deci este una singură și numai una poate fi, pentru că de la Iisus este și El ne-a transmis, prin Sf. Apostoli și aceștia prin urmașii lor, episcopi și preoți, o singură învățătură, un singur adevăr de credință, o singură Evanghelie. Dar oamenii, fiecare după mîntea lui, caută s-o înțeleagă în felul lui și atunci ce mai rămîne din Evangelhia lui Iisus Hristos, dacă fiecare o tălmăcește după capul lui? Învăătura cea adevărată este învăătura cea veche, dată de la început de Iisus Hristos și Sf. Apostoli. Cu cît este mai veche deci, cu atît este mai adevărată, iar tălmăcirile mai noi, apărute în ultima sută de ani, ce legătură pot să aibă cu învăătura cea veche, transmisă din generație în generație, prin episcopi și preoți? Aceste tălmăciri noi, făurite de mîntea omenească, sînt pe alături de cale, de Evangelhia lui Iisus Hristos.

Trebuie să spun însă că și pe vremea Sf. Apostoli au apărut și astfel de creștini, care nu voiau să asculte nici de Sf. Apostoli și care răstălmăceau după priceperea lor ceea ce au primit, ceea ce au auzit că ar fi Evangelhia lui Iisus Hristos. De aceea Sf. Apostol Pavel a trebuit să scrie în scrisorile lui cu multă asprime și să spună lui Timotei și Tit, episcopi așezați de El, că v-am așezat ca episcopi ca să propovăduiți învăătura cea adevărată, că Biserica este stîlpul și întărirea adevărului și să feriți pe credincioși de învăătura cea greșită, de aceia care umblă meru învățînd dar niciodată pricepînd, care strîmbă învăătura cea sănătoasă.

Deci de pe vremea aceea au apărut și din accia care învățau altfel decît învățau înșiși Sf. Apostoli, socotindu-se a fi mai înțelepți decît ei. De aceea, de-a lungul veacurilor, meru au apărut și astfel de creștini, care au vrut să facă altfel decît îi învață Biserica, deși Biserica a păstrat și a tilcuit Evangelhia, așa cum au tilcuit-o Sf. Apostoli, păstrînd-o și tilcuind-o pînă la sfîrșitul veacurilor.

Și poporul nostru românesc, care trăiește pe aceste plaiuri de aproape două mii de ani, de la începuturile lui a primit Evangelhia lui Iisus Hristos chiar de la Sf. Apostoli, căci Apostolul Andrei a trecut prin Dobrogea, iar ucenicii Sf. Apostol Pavel au venit pînă prin părțile noastre, primind astfel apă curată de la izvorul cel de viață dătător, care este Iisus Hristos, netrecută prin alte filtre sau alte înțelesuri decît înțelesul Sf. Apostoli. Primind această învățătură, noi ne-am legat cu tot sufletul de ea, pentru că am cunoscut-o că este învăătura cea adevărată, este apa cea curată dătătoare de viață și cunoscînd acest lucru am rămas legați de această credință și de această Biserică și de aceea s-a zis că credința aceasta este credința românească, iar Biserica aceasta este Biserică românească, iar rînduiala bisericească este lege românească.

De abia după o mie de ani de cînd poporul român locuia aceste plaiuri, au venit pe aici alte stăpîniri și acestea au venit cu altă credință, cea catolică. Dar românii au rămas în credința lor cea veche.

Mai tîrziu, în secolul XVI, au apărut pe aici și alte credințe, alte religii, la celelalte naționalități din țara noastră. Unii au devenit reformați, alții luterani, alții unitarieni, dar noi românii am rămas legați de Legea moșilor și strămoșilor noștri, care vine de la Însuși Mîntuitorul și Sf. Apostoli.

Apoi a venit împăratul de la Viena, care a vrut și el să ne despartă și să ne atragă la legea lui, dar poporul nostru nu s-a înclinat nici de astă dată și atunci s-a zis că una-i legea sau credința împăratului și alta-i legea satului și din lupta aceasta între puterea împăratului, care voia să silească pe români să treacă la legea împăratului, și între credința poporului nostru, a satului, a ieșit biruitor poporul și astfel s-a arătat că este mai tare satul decât împăratul. Și a fost mai tare, pentru că deși împăratul a reușit cu tunurile generalului Bucov, care au dărâmat în Transilvania peste 150 de mănăstiri, și au silit pe unii să treacă la legea împăratului, cu toate acestea toți românii au rămas mai departe în aceeași rînduială, în aceleași sfinte slujbe, în aceeași Evanghelie în limba românească și astfel au rămas una în legea moșilor și strămoșilor lor, încît astăzi să ne putem bucura cu toții că sîntem iarăși una în această lege a moșilor și strămoșilor de la început și că această unitate a noastră ortodoxă și românească nu se va mai sfărîma niciodată, pentru că ea este întemeiată pe credința înaintașilor noștri, pe Evanghelia lui Iisus Hristos, pe propovăduirea Sf. Apostoli pe pămîntul țării noastre, pe șirul episcopilor și preoților care au slujit la aceleași sf. altare, aceleași sf. liturghii ale Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare și Sf. Grigore Dialogul, aceleași vecernii, aceleași slujbe din Triod, Penticostar și din celelalte cărți ale noastre atît de frumoase, cu cîntări atît de minunate, care mîngîie inimile și înalță sufletele.

Darul cel mare deci al lui Iisus Hristos pentru noi este darul acesta al unității. Noi de la început am fost de legea aceasta și am rămas cu toții, din toate părțile locuite de români, credincioși acestei legi, acestei Biserici strămoșești, acestei Biserici românești. Astăzi ne bucurăm că sîntem una cu toți frații noștri de pretutindeni și oriunde ne-am duce în țara asta românească, în orice biserică am intra, ne simțim ca la noi acasă, ca în biserică din satul nostru, pentru că pretutindeni bisericile sînt la fel făcute, multe dintre ele sub forma sf. cruci, pentru că pe cruce s-a răstignit Iisus Hristos și și-a întins brațele să ne binecuvînteze pe toți, să ne îmbrățișeze cu dragostea Lui cea dumnezeiască și să ne înalțe și pe noi așa cum se înalță crucea către cerul milostivirilor lui Dumnezeu.

Pretutindeni unde mergem noi auzim predicîndu-se în limba română, citindu-se Evanghelia în limba română, Evanghelie pe care o sîruiăm în mijlocul bisericii, căci ea este cuvîntul lui Dumnezeu, nu este cuvînt omenesc. Este adevărat că noi nu citim Sf. Evanghelie numai în biserici, numai la sf. slujbe. Credincioșii noștri care au Sf. Scriptură pot s-o citească și acasă, dar întrebarea este cum o citesc? Citind-o noi stăm de vorbă cu El și în fața lui Dumnezeu trebuie să stăm cu inima smerită, plini de evlavie, de cutremurare că Dumnezeu ne-a învrednicit să stea de vorbă cu noi. În felul acesta, sămînta Cuvîntului lui Dumnezeu, care se seamănă în sufletul astfel pregătit, sămînta aceasta crește și rodește, iar dacă, cum spune Sf. Apostol Petru, sînt unele lucruri greu de înțeles în epistolele Sf. Pavel, pe care nu le poate pricepe oricine, atunci du-te și întreabă pe acela care are darul de la Dumnezeu.

Deci dacă unui credincios i se pare că nu pricepe un cuvînt din Sf. Scriptură, să meargă la preot și să-l întrebe ce înțeles are un lucru sau altul, pentru că preotul pentru aceasta este pus să fie păstor și învățător. Preotul la rîndul lui nu învață de la el, ci învață așa cum învață Biserica întemeiată de Iisus Hristos și cum se tîlmăcește de veacuri în această Biserică.

Biserica noastră a tîlmăcit de veacuri Cuvîntul lui Dumnezeu în limba poporului, în limba românească. În această limbă a tipărit Coresi mai multe cărți bisericești la Brașov, mitropolitul Simion Ștefan Noul Testament de la

Alba-Iulia (1648) în prefața cărui scria că și-a dat silința să folosească o limbă românească cu cuvinte pe care să le înțeleagă românii din toate părțile, pentru că, zice el, cuvintele sînt ca banii. Așa cum banii aceia sînt buni care au circulație mai mare, tot așa, acele cuvinte sînt bune, care pot fi înțelese de cit mai mulți.

Întreaga Sf. Scriptură s-a tipărit la București în 1688, tilcuită de oameni învățați în limbă românească curată și s-a răspîndit în toate provinciile.

Mitropolitul Șaguna a tipărit apoi pentru prima dată Sf. Scriptură ilustrată cu icoane, pe care am găsit-o și astăzi în casele unor credincioși, ținută la loc de cinste, și din care citesc Duminica după masă sau în zilele de sărbătoare, ca să-și lumineze sufletul și încălzească dragostea față de Dumnezeu și de oameni.

De atunci și pînă astăzi Biserica noastră a tipărit, și tipărește mereu Noul Testament și Biblia întreagă și Psaltirea și alte cărți bisericești, pentru ca credincioșii noștri să le aibă la îndemină, să se poată bucura și de sfintele slujbe ale Bisericii și de Cuvîntul lui Dumnezeu.

Unitatea noastră în Legea strămoșească nu are însemnătate numai pentru mîntuirea noastră sufletească, ci are însemnătate și pentru poporul nostru român. Căci dacă poporul acesta a răzbit în vremurile de demult, cînd a fost în stare de robie, ajungînd pînă în vremea de astăzi, într-o țară liberă și independentă, aceasta s-a datorat faptului că el a fost una nu numai în limbă, în port, în obiceiuri, ci și pentru că a avut aceeași Biserică, aceeași Lege românească. Deși au fost granițe despărțitoare între Transilvania, Moldova și Țara Românească, aceste granițe n-au existat pentru credința strămoșească, căci românii de pretutindeni s-au simțit una în toate și prin această unitate au fost tari și au reușit să biruiască și să ajungă la viața cea nouă pe care o trăim astăzi. Deci puterea poporului stă în unitatea lui.

Iar această unitate a poporului nostru este o putere de viață nouă, o putere ca noi să realizăm din ce în ce mai mult și să ne bucurăm, cum ne bucurăm și astăzi, că țara noastră este vestită între toate țările lumii.

Să stăm în credința noastră strămoșească, pentru că prin aceasta noi ținem legătura cu cei de demult, dar totodată sîntem și buni credincioși ai Bisericii și buni cetățeni ai Patriei noastre.

Mă bucur că aici este o turmă credincioasă, care este una cu păstorul ei. Căci iată într-un timp scurt, de cînd părintele este aici, ați putut face lucruri frumoase, care sînt roada unității. Păstrați-vă în această unitate! Urmați cuvîntul păstorului vostru, pentru că el este cuvîntul Bisericii, cuvîntul lui Iisus Hristos. În felul acesta veți putea face lucruri și mai mari și darul lui Dumnezeu se va arăta lucrător în viața noastră a tuturor.

Dumnezeu să binecuvinteze viața voastră a tuturor, viața parohiei întregi și să vă ajute ca munca voastră să rodească îmbelșugat, să aducă pace și bucurie, pentru ca împreună să preamărim pe Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Amin.

LA SEBEȘ

A doua zi, Duminică, 14 septembrie 1969, la ora 9,30, înaltul nostru Ierarh a fost întâmpinat în fața bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Sebeș, de un sobor de preoți și de credincioși.

P. C. preot. V. Negrea (Alba-Iulia) a rostit un cuvînt de „bun sosît”, în care subliniază solemnitatea momentului, prilejuită de prezența Arhiepiscopului venit să binecuvinteze munca credincioșilor din parohia Sebeș III.

Răspunzînd, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* mărturisește bucuria că a putut să răspundă invitației preotului și credincioșilor din Sebeș de-a veni să le binecuvinteze biserica înnoită și înfrumusețată și să se roage împreună cu ei.

„Aici ne întîlnim cu vechi tradiții, cu înaintașii noștri, oameni vrednici, luptători pentru Lege și drepturile poporului român, dar ne întîlnim și cu credincioși care astăzi se străduiesc să fie la înălțimea vremurilor noi pe care le trăim, dovedindu-se buni credincioși ai Bisericii noastre și cetățeni vrednici ai Patriei“.

A urmat slujba binecuvîntării bisericii, după care s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La Sf. Liturghie a participat și reprezentantul Bisericii Evanghelice, dl pastor Oskar Tomke.

Răspunsurile au fost date de corul mixt al parohiei Sebeș I, condus de dirijorul T. Dimitriu.

La ectenia întreită, I. P. S. Sa a rostit cereri speciale pentru sănătatea și propășirea în tot binele a credincioșilor prezenți precum și ectenia pentru adormiții în Domnul, preoți slujitori, citori și binefăcători ai acelei biserici.

La locurile cuvenite de la Sf. Liturghie, Arhipăstorul nostru a hirotonit întru preot pe c. diacon R. Bar (pentru parohia Mușca-Cîmpeni) și întru diacon pe ipodiaconul I. Goia, momente care au impresionat profund pe credincioși.

Plecînd de la cuvintele Domnului: „Cel ce voiește să vină după mine să se lapede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze mie“ (Marcu 8, 34), la priceasnă a predicat P. C. prof. D. Călușar, care a tîlmăcit Evanghelia zilei, zăbovind cu deosebire asupra împlinirii practice a chemării de mai sus a Mîntuitorului. Astfel, lepădarea de sine înseamnă lepădarea „de faptele rele, de interesele mărunte, de dușmănie, de lăcomie, de birfeală, de ură, de tot ce ne împiedică să facem voia lui Dumnezeu“.

Urmarea lui Hristos înseamnă „împreunarea credinței cu viața, trăirea credinței pe care o mărturisim“. Acest lucru cere jertfă, hotărîre, activitate de toată viața, pentru că la desăvîrșire niciodată nu putem spune că am ajuns. Ca exemple ne stau Sfinții toți, și Sfinții români, iar ca ajutor avem harul divin, căci urmarea lui Hristos este „greă, dacă am purta-o singuri, dar este ușoară cînd chemăm ajutorul lui Dumnezeu“.

„Să ne cucerim de chemarea lui Hristos — spune în încheiere P. C. Sa — să dovedim o credință vie, o credință roditoare a păcii între noi și în lume“.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a rostit rugăciunea pe care o citește arhierul pentru dezlegarea păcatelor credincioșilor, după care P. C. vicar Tr. Belascu citește actele împreunate cu binecuvîntarea bisericii, precum și acela prin care C. preot local, Iacob Bologa, este distins cu brîu roșu.

În cuvîntul său, C. pr. I. Bologa, după ce mărturisește că în urmă cu 40 de ani, cînd a fost hirotonit preot, și-a luat angajamentul să zidească o casă parohială și să picteze o biserică, arată că cu ajutorul lui Dumnezeu le-a realizat pe amîndouă. Apoi face o dare de seamă asupra lucrărilor care s-au desfășurat la biserică sa în ultimii 12 ani și anume: reparații generale, pictarea bisericii de către pictorii Ioan Căzilă și Ilie Chidu din Sibiu, împrejmuirea cimitirului cu grilaj nou, ridicarea unei troițe în amintirea marelui eveniment al reîntregirii bisericești din 1948, îmbogățirea inventarului bisericii etc.

Subliniind jertfelnicia credincioșilor pentru lăcașul Domnului și atașamentul lor față de Legea străbună, cărora le mulțumește pentru aportul lor la realizările mai sus menționate, în încheiere C. Sa mulțumește I. P. S. Mitropolit *Nicolae* pentru sprijinul acordat și pentru praznicul de azi.

Mulțumește de asemenea organelor puterii locale de stat, precum și tuturor participanților la această prăznuire.

A vorbit apoi P. C. prot. V. Negrea, care, în numele preoților și credincioșilor din prot. Alba-Iulia, exprimă dragostea acestora față de Arhipăstorul lor.

Reliefează de asemenea importanța acestei sărbători generatoare de atîta bucurie sufletească pentru credincioșii din Sebeș, făcînd totodată unele considerații creștine asupra vieții, ca de exemplu aceea că oamenii se nasc nu ca să urască, ci ca să iubească în eternitate.

În cuvîntarea pe care a rostit-o, P. C. vicar T. Belaşcu explică credincioşilor semnificaţia praznicului la care au auzit, ca şi în ziua Învierii, cîntarea: „Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit...”. Prin stropirea cu apă sfinţită şi rugăciunile I. P. S. Mitropolit Nicolae (şi ale preoţilor şi credincioşilor prezenţi) această biserică a fost binecuvîntată, prin aceasta devenind şi ea un fel de nou Ierusalim.

În continuare, P. C. Sa insistă asupra originii divine a Bisericii.

Prin gura Mîntuitorului: „Veniţi la mine”, Biserica ne cheamă mereu, iar venirea la biserică, participarea la rugăciunile şi slujbele ei, „ne ajută, printre altele, la împăcarea noastră şi pacea generală”, fiind învăţaţi totodată „să întindem mîna caldă tuturor oamenilor, indiferent de ce lege şi neam ar fi”.

În partea finală a cuvîntului său, P. C. vicar zăboveşte asupra prestigiului Bisericii noastre peste hotare, unde este prezentă la diverse întruniri, „cu tot tezaurul ei de viaţă şi învăţătură”, precum şi asupra prestigiului Patriei noastre.

Şirul cuvîntărilor a fost încheiat de I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, care, adresîndu-se celor prezenţi, a spus:

„M-a impresionat raportul pe care l-a făcut părintele Bologa, cu deosebire angajamentul pe care şi l-a luat cînd a fost hirotonit întru preot şi lucrările care s-au făcut aici în ultimii 12 ani. Aceasta arată că aici a lucrat un preot vrednic, care atunci cînd a păşit în treapta preoţiei a făgăduit în faţa lui Dumnezeu şi a ierarhului care l-a sfinţit, să-şi împlinească așa cum se cuvine slujirea preoţească pe care s-o arate lucrătoare prin fapte.

Realizările de aici însă se datoresc şi bunilor credincioşi legaţi de Biserica strămoşească gata să jertfească din al lor, pentru ca această biserică să fie frumoasă, să fie plăcută, să fie cercetată şi pentru ca numele cel bun al acestei parohii să ajungă pînă la Centrul mitropolitan.

Acest lucru dovedeşte faptul că credinţa noastră este o credinţă jertfelnică, nu este una de vorbe, de fală, ci este o credinţă care se arată în fapte, în jertfire, în dăruire de sine etc.

A fost o potrivire de la Dumnezeu ca această binecuvîntare a bisericii să se săvîrşească chiar în această Duminică, în care prăznuim înălţarea Sf. cruci, pentru că sf. cruce ne aduce amînte de multe lucruri şi în primul rînd despre jertfa Mîntuitorului, despre cuvintele în care Sf. Evanghelist Ioan așa de frumos ne-a tîlmăcit înţelesul venirii Mîntuitorului în lume, că „așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe unul născut Fiul său l-a dat ca tot cel ce crede în el să nu piară ci să aibă viaţă veşnică” (Ioan 3, 16). Adică a dat ca jertfă pe unicul Său Fiu, iar acest Fiu a primit să fie jertfit pe cruce pentru mîntuirea noastră, ca noi să dobîndim viaţa cea veşnică. Prin aceasta, prin crucea Sa, Mîntuitorul Iisus Hristos, ne-a arătat şi ne arată mereu că dragostea cea nemărginită, dragostea lui Dumnezeu şi orice fel de dragoste care izvorăşte din Dumnezeu, din dorinţa de mai bine, se manifestă totdeauna prin jertfă, prin dăruire de sine pentru binele tuturor, pentru propăşire.

De aceea este potrivit să vorbim puţin despre darul acesta al dăruirii de sine, despre jertfa la care ne cheamă Iisus Hristos, care este modelul suprem al jertfirii de sine, făcîndu-se ascultător pînă la moarte şi încă moarte pe cruce, cum spune Sf. Apostol Pavel (Filipeni 2, 8).

Aşadar, dragostea de Dumnezeu, dragostea de Iisus Hristos, dragostea de Biserică, de popor, dragostea care pe toate le biruieşte cheamă pe acela care o are în sufletul său să păsească pe calea jertfirii de sine.

Această jertfire de sine se manifestă sub diferite forme. Poate fi o jertfire de sine cînd ajuţi pe cineva în necazul lui şi iei chiar din ceea ce ţi-ar trebui şi dai ca să-şi potolească necazul. Jertfirea de sine poate fi nu numai prin aceea că dai bunuri materiale pe care le-ai cîştigat prin munca ta, ci poate fi şi o jertfire sufletească, atunci cînd de pildă eşti în ceartă cu cineva şi în

loc să-i răspunzi acestuia la cuvintele aspre, jignitoare, cu aceleași cuvinte, te stăpînești, îți înfrîngi mînia care se deșteaptă în tine și cauți să te potolești, să fi liniștit, și mergi să te rogi lui Dumnezeu, pentru ca El, cu puterea Lui, să-l întoarcă, să risipească vrăjmășia și ura și în felul acesta să poți să te împaci cu el și să lucrezi împreună cu el.

Este jertfă, e dăruire de sine și atunci cînd în familie apar diferite neînțelegeri, diferite necazuri și în loc ca soții să mărească această neînțelegere, ei se liniștesc, caută să înlătore neînțelegerile care au apărut, cerînd iertare unul altuia și de la Dumnezeu că s-au lăsat cuprinși de porniri nesocotite. Există deci și această jertfire sufletească, prin răbdarea, prin îngăduința, prin înțelegerea reciprocă, prin bunătatea cu care întîmpinăm pe fiecare, hotărîți și încredințați că pînă la urmă nu răul, nu vrăjmășia, nu ceea ce e slab și neputincios, ci binele, dreptatea și adevărul vor birui, pentru că dragostea este mai tare decît ura, bunătatea mai tare ca răutatea, chiar dacă pentru aceasta trebuie să treacă ani de zile, o viață întreagă, dar pînă la urmă binele și adevărul, dragostea și bunătatea biruiesc asupra răutății, asupra vrăjmășiei, asupra urii.

Dar există și jertfe care merg pînă la dăruirea vieții. Această jertfă supremă ne-a arătat-o Mîntuitorul Iisus Hristos, care s-a jertfit pentru noi.

Noi, în această sf. biserică, stăm în fața a aproape de 200 de ani, pentru că ea a fost ridicată cu 191 de ani în urmă de înaintașii Dv. și astfel ea ne grăiește despre vremurile acelea cînd acești înaintași au fost puși în situația să înfrunte, pentru credința lor strămoșească, situații grele, care, uneori, mergeau pînă la înfruntarea morții, adică pînă la jertfa vieții. În sec. XVIII, secol de grele lupte, au răsărit din sînul preoților din părțile acestea și din sînul credincioșilor, al țaranilor români, suferite așa de luminoase, așa de pline de dragoste față de Iisus Hristos și Biserica lor strămoșească, încît au fost în stare să mărturisească cu viața lor tăria credinței lor și astfel să pună la temelie acestei biserici și a altor biserici nu numai jertfa lui Iisus Hristos, ci, izvorîtă din jertfa Lui, și jertfa celor ce și-au jertfit viața pentru credința lor.

Printre aceștia au fost așezați în calendarul Bisericii noastre Ortodoxe Române din Transilvania, Sf. ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliți ai Ardealului de la Alba-Iulia, și Sfinții cucvioși călugări: Visarion, care a fost prins la Săliște, Sofronie de la Cioara, care avea un schit din lemn ce există și astăzi nu departe de aici, și țaranul din Săliște Oprea Nicolae. Aceștia s-au ridicat dintre ceilalți credincioși și au mers în frunte, cerînd împăratului de atunci să lase slobodă Legea strămoșească.

Această amintire a veacurilor trecute în care credincioșii noștri și-au arătat trăinicia credinței prin însăși acceptarea jertfirii vieții lor, ne arată că într-adevăr credința și dragostea credincioșilor și preoților noștri, atunci cînd a fost nevoie, a mers pînă la jertfirea vieții.

Desigur că aceste exemple ne umplu inimile de bucurie și ne fac ca și noi să mergem pe calea dăruirii de sine. Desigur nu pe calea jertfirii vieții, pentru că astăzi trăim în libertate, astăzi nu mai sînt condițiile care au fost altă dată, ci sînt condiții optime de dezvoltare pe toate planurile, — deci și pe calea trăirii credinței noastre după rînduielile strămoșești.

Pentru ca Biserica noastră să-și ducă viața potrivit cu învățătura lui Iisus Hristos, este necesar ca și astăzi credincioșii să arate că sînt stăpîniți de gîndul: ce voi face pentru mîntuirea sufletului? Ce vom face pentru acest suflet care este veșnic și care se va prezenta în fața lui Dumnezeu?

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos nu zice să nu ne îngrijim de cele ale trupului, să nu ne îngrijim de ce mîncăm, cu ce ne vom îmbrăca ș.a.m.d., pentru

că și acestea sînt de trebuință și Dumnezeu știe că avem nevoie de toate acestea, căci El ne dă sănătate și minte și putere să nuncim și prin muncă noastră să dobîndim toate acestea, dar El zice ca în primul rînd să ne gîndim la cele ale sufletului, la cele ale vieții veșnice și gîndindu-ne la acestea să folosim bineburile pe care le avem în așa fel încît să nu păgubească mîntuirea sufletului nostru, ci să ne ajute la această mîntuire.

Aceasta este jertfa pe care ne-o cere Iisus Hristos: Să ne eliberăm de robia patimilor, să căutăm să fim liberi față de ele și cu sufletul înălțat la Dumnezeu să ne gîndim ce să facem mai mult pentru ca să fim mai buni, mai milostivi, mai plini de răbdare, de dragoste, de smerenie și pentru ca în jurul nostru, pretutindeni să răspîndim bunătatea, bucuria, dragostea, smerenia și să dăruim tot ce avem mai bun în sufletul nostru. În felul acesta să dăruim și pentru semenii noștri și pentru țara noastră ceea ce avem mai bun, ceea ce putem mai mult din munca noastră, din capacitatea noastră.

Așadar, ziua aceasta a înălțării sf. Cruci ne cheamă pe toți să ne gîndim bine la viața noastră și să ne dăm seama că la temelia vieții stă dragostea și nu orice fel de dragoste, ci dragostea jertfelnică. Insuși semnul sf. Cruci este un simbol al acestei lepădări de robia patimilor și al dăruirii pentru ceea ce este înalt și bun. El ne arată că nu ne putem înălța (pe linia verticală) decît numai jertfind patimile prin linia orizontală care taie drumul nostru în sus, căci spre desăvîrșire ne putem ridica numai purificați, curățați de rele, care trebuie să rămînă jos.

Noi ne bucurăm că credincioșii noștri și voi toți arătați prin jertfelnicia voastră cîtă credință și dragoste aveți față de Biserica strămoșească, față de oameni. Noi ne bucurăm totodată că împreună cu întregul popor mărturisii că sînteți în stare să puneți mai presus de interesele personale, interesele obștești, interesele țării noastre. Pentru că dacă jertfa este cerută în viața Bisericii, dacă ea este cerută de Iisus Hristos în viața noastră spirituală, jertfa este cerută și în viața poporului. Și un popor nu poate să trăiască, nu poate să biruiască și să realizeze lucruri mari dacă nu înțelege să se jertfească, dacă fiii lui nu sînt capabili să-și dăruiască toate energiile, întreaga lor ființă pentru binele și propășirea întregului popor.

Dacă fiecare om dintr-o țară s-ar gîndi numai la el însuși și la interesele lui personale, atunci n-ar mai exista o comunitate și un popor propriu-zis. Ar fi un popor fărâmițat într-o mulțime de indivizi, care se ciocnesc unii cu alții, care urmăresc numai interesele proprii și caută să se surpe unul pe altul și în felul acesta nici treaba fiecăruia și nici a țării respective nu merge înainte. Ruina statelor, a popoarelor, ne învață istoria, apare atunci cînd oamenii care constituie țara respectivă nu mai sînt capabili să se jertfească pentru ea, să privească la un ideal superior, ci sînt stăpîniți fiecare de dorințele lor, de a trăi numai pentru sine. Iar un popor se înalță, așa cum se înalță astăzi poporul nostru, atunci cînd toți fiii lui sînt stăpîniți de aceeași dragoste de patrie și această dragoste de patrie îi face să muncească cu avînt, să se dăruiască deplin, să ajute, să facă totul ca patria să înflorească.

Ne bucurăm și sîntem mîndri de poporul nostru, pentru că în 25 de ani, cu vrednicia lui, cu munca lui, cu talentele pe care le-a scos la iveală, a reușit să pășească înainte într-un ritm accelerat. La aceste vrednicii și-au adus contribuția și credincioșii noștri și slujitorii Bisericii noastre. Căci Biserica noastră nu este o Biserică internațională, care n-are nici o legătură cu poporul, care plu-

tește deasupra popoarelor, ci ea este Biserică românească, legată de-a lungul veacurilor de poporul român. Deci și astăzi ea este legată de țara aceasta, de poporul acesta și își aduce contribuția la înflorirea și propășirea Patriei noastre scumpe.

Dar dacă Biserica noastră este Biserică românească, este Biserică legată de poporul acesta, ea este în același timp și o Biserică plină de dragoste și frățietate, care întinde brațele dragostei frățești față de toate Bisericile, de toate cultele, înțelegînd că toate au credința în Iisus Hristos, că pretutindeni unde este un om, este chipul lui Dumnezeu acolo, pentru că Dumnezeu este Tatăl nostru al tuturor, ceea ce înseamnă că toți oamenii, fără deosebire, sînt fii ai Tatălui ceresc, deci frați întreolaltă.

De aceea noi ne bucurăm astăzi nu numai de viața religios-morală a Bisericii noastre, nu numai pentru faptul că Biserica noastră își aduce contribuția la propășirea Patriei, ci ne bucurăm și pentru că în vremea noastră, în țara noastră este o atmosferă plăcută, frumoasă de frățietate între Biserica Ortodoxă și celelalte culte, de frățietate între poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Este aceasta și o lucrare a istoriei de astăzi, dar este și lucrarea lui Dumnezeu, pentru că istoria însăși o călăuzește Dumnezeu, Iisus Hristos, care o conduce pe calea înmulțirii dragostei, a frățietății, a îmbrățișării tuturor popoarelor, pentru ca pe toată suprafața Pămîntului să fie pace și bună învoire.

Iată ce lucruri minunate ne învață sărbătoarea de astăzi, pe care Dvs. ați împlinit-o prin ceea ce ați făcut aici. Eu preamăresc pe Dumnezeu, pentru că a lucrat așa de frumos prin voi, prin păstorul vostru și mă rog Lui, ca El să vă ajute în toate împrejurările vieții, căci în totul și în toate dacă îl ai pe Dumnezeu poți merge pe calea cea bună, cea sănătoasă, pe calea cea roditoare pentru viața ta și a familiei tale, a Patriei și a omenirii întregi. Căci în necazuri dacă ești darul lui Dumnezeu îți ajută să le biruiști, în bucurie dacă ești, darul lui Dumnezeu te ferește de a te bucura fără socoteală, de a ajunge într-o stare nepotrivită și îți ajută ca bucuria ta să fie curată, mai deplină, mai înălțătoare.

Dumnezeu să vă binecuvinteze, ca credința voastră să dea și mai departe roade așa de frumoase cum a dat pînă acum, ca dragostea voastră să crească mereu și să răspîndești în jurul vostru numai dragoste, numai bunătate, pentru ca prin aceasta să se preamărească numele lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sf. Duh. Amin."

După îndatinatele polihroane, Î. P. S. Mitropolit Nicolae a uns cu untdelemn sfințit pe toți credincioșii prezenți la Sf. Liturghie, timp în care corul a executat, cu multă măiestrie, o seamă de compoziții religioase.

A urmat apoi o *agapă* frățească, în cadrul căreia s-au rostit toasturi. Seria lor a fost deschisă de dl. pastor ev. lut. *Tomke Oskar* (Petrești), care, în numele protopopiatului evanghelic din Sebeș, aduce salutul cald și frățesc al credincioșilor evanghelici cu prilejul binecuvîntării celei mai vechi biserici ortodoxe din Sebeș.

Mărturisind că l-a impresionat profund Liturghia ortodoxă, dl. pastor arată că în biserica binecuvîntată acum de I. P. S. Mitropolit Nicolae se vestește Sf. Evanghelie, viața veșnică arătată în Domnul nostru Iisus Hristos, care nu se dobîndește decît „numai dacă rămînem în iubire între noi“. În acest sens sînt subliniate legăturile frățești dintre Biserica Evanghelică și Biserica Ortodoxă, creștinii trebuind să fie „aluatul iubirii între oameni și popoare fără deosebire de rasă și naționalitate, pentru ca prin iubire reciprocă oamenii să fie ridicați la cea mai înaltă treaptă umanitară“.

Menționînd faptul că se împlinesc 120 de ani de la moartea lui Ștefan Ludwig Roth în continuare vorbitorul arată că în comuna Moșna, unde acesta a activat ca pastor evanghelic, s-a găsit un proces verbal în care se propune ca primăria din localitate să delimiteze o grădină și pentru tineretul român, pe care St. L. Roth dorea să-l instruiască în horticultură.

În încheiere omagiază pe I. P. S. Mitropolit Nicolae.

P. C. Prot. V. *Negrea* (Alba-Iulia), după ce subliniază rolul cetății Albei Iulii și în istoria poporului român, arată că „numai atunci cînd gîndul și fapta se împletesc într-o singură ființă se înfăptuiesc lucruri mari”. Acest lucru l-au adevărit și credincioșii din Sebeș, unde gîndul preotului de a reînnoi biserica s-a împlinit cu fapta credincioșilor.

P. C. pr. I. *Bologa*, C. pr. I. *Opincariu*, P. C. N. *Cantor* (parohi în Sebeș), care au vorbit în continuare, cit și S. *Opincaru*, membru în consiliul parohial, au subliniat importanța acestui praznic, răminînd o zi de neuitat pentru credincioșii din Sebeș.

P. C. prof. D. *Călugăr* reliefează climatul de pace în care se desfășoară astăzi viața Bisericii noastre și a celorlalte culte din țara noastră, aducînd mulțumiri Conducerii Patriei pentru aceste înfăptuiri.

P. C. vicar Tr. *Belascu* schițează personalitatea I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, spiritul nou adus în viața Arhiepiscopiei noastre, cu deosebire prin strînsa legătură pe care I. P. S. Sa o ține cu preoții și credincioșii.

Se ocupă de asemenea de realizările Patriei noastre și de relațiile frățești dintre cultele din țara noastră recomandînd colaborare frățască între preoții din Sebeș.

Tuturor a răspuns I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, arătînd că „sărbătoarea de astăzi este frumoasă, pentru că atunci cînd ai terminat o treabă ești bucuros că s-a terminat cu bine”. Mulțumește, în acest sens, preoților și credincioșilor din Sebeș, care și-au dat contribuția la realizările de la biserică astăzi binecuvîntată, pentru că „presupun că între preoții și credincioșii din parohiile din Sebeș este o viață de armonie”.

În continuare I. P. S. Sa evocă chipurile cîtorva personalități ieșite din Sebeș, ca de pildă Vasile Moga, primul episcop român de după 1700, Ioan Moga, profesor împreună cu Gh. Lazăr la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, prot. Zaharie Moga și prot. Dr. Sebastian Stanca, ajuns consilier la Episcopia din Cluj, care a scris o carte despre aceste meleaguri, precum și prot. Dr. Vasile Oană. Căci este știut că „vrednicia oamenilor care răsar dintr-o parohie se răsfrînge asupra tuturor credincioșilor din acea parohie, cum este cazul și aici”.

Dar, pentru înfăptuirea de lucruri mari, este necesară unitatea, căci „unirea face puterea” și după cum „una sîntem pe plan național, una trebuie să fim și pe plan bisericesc, de roadele unității bucurîndu-ne toți”.

Unitatea credincioșilor noștri deci trebuie să meargă înainte, căci libertatea și independența Patriei le slujim și prin aceea că noi sîntem una în Biserica moșilor și strămoșilor noștri, care este autocefală și, fiind liberă, nu primește ordine dinafara granițelor țării.

Îndemnînd la colaborare și unitate, căci, împreună „se pot face multe lucruri bune”, și mărturisind bucuria deosebită pe care o are ori de cîte ori ia legătura directă cu preoții și credincioșii, tăria Bisericii noastre constînd și în acest contact permanent „cu preoții și credincioșii”, în încheiere I. P. S. Sa toastează pentru Conducerea Bisericii noastre.

*

Binecuvîntarea bisericii din Sebeș a fost un praznic plin de lumină, un prilej de înălțare sufletească a credincioșilor de aici, de întărire a vieții lor pe calea îndatoririlor creștinești și a iubirii de Patrie.

REPORTER

BINECUVINTAREA BISERICII DIN VOȘLOBENI

La extremitatea nord-estică a Arhiepiscopiei Sibiului, pe meleagurile de legendă ale celor doi frați buni: Mureșul și Oltul, se află parohia Voșlobeni, cu români harnici și chipeși, ca și brazii care coboară aici, în depresiunea Giurgeului, pînă la marginea satelor.

Așezată în umbra Hășmașului Mare, care o străjuiește spre Soare-răsare, această parohie a trăit bucuria unui mare praznic și anume binecuvîntarea bisericii, care, prin hărnicia și vrednicia preotului și a credincioșilor de aici, a fost reparată și îmbrăcată într-o frumoasă pictură, executată de pictorul I. Căzila din Sibiu. Evenimentul a primit o notă deosebită prin aceea că binecuvîntarea bisericii, care a avut loc, Duminică, 28 septembrie 1969, a fost săvîrșită de doi ierarhi: I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, însoțit de P. S. Visarion, Episcop-vicar la Mitropolia Ardealului.

În drum spre Voșlobeni, sîmbătă, 27 septembrie 1969, Înălții Ierarhi au făcut un popas la Gheorgheni, unde au fost întâmpinați de credincioșii de aici, în frunte cu preotul lor *Viorel Bujoreanu*, care a rostit un cuvînt de bun venit.

I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop-vicar Visarion au participat apoi la slujba vecerniei, după care au rostit credincioșilor prezenți cîte un scurt cuvînt de învățătură.

Astfel, P.S. Episcop-vicar *Visarion*, plecînd de la cartea I.P.S. nostru Mitropolit Nicolae: „Biserica Ortodoxă Română, una și aceeași în toate timpurile“, vorbește despre unitatea națională și bisericească de totdeauna a poporului nostru, subliniind, în acest sens, importanța actului de reîntregire bisericească din 1948, care a însemnat întoarcerea credincioșilor și preoților foști greco-catolici, dintre care și P. S. Sa a făcut parte, la albia fîrască a fluviului cel mare al Bisericii Ortodoxe Române.

Mîntuitorul Iisus Hristos s-a jertfit pentru toți oamenii spre a-i mîntui. De aceea toți oamenii, de orice neam ar fi, trebuie să trăiască în pace, înfrățiți în dragostea lui Iisus Hristos, căci voia Lui este „ca toți să fim una“ (Ioan 17, 21).

În cuvîntul pe care l-a rostit, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* exprimă bucuria de a se afla în mijlocul credincioșilor din Gheorgheni, cu care s-a rugat împreună, acum la această slujbă, în unitate de gânduri și înfrățire sufletească.

Această rugăciune a noastră este cu atît mai înălțătoare cu cît peretele despărțitor dintre frați a căzut și toți credincioșii români sînt una în Biserica moșilor și strămoșilor noștri, Biserica Ortodoxă Română, în ruga lor către Dumnezeu și în munca pentru înflorirea Patriei. Credincioșii din parohia aceasta sînt o parte din Biserica Ortodoxă Română, sînt una în credință.

Dar înfrățirea nu este numai între credincioșii români ci și între poporul român și celelalte naționalități conlocuitoare, între Biserica noastră și celelalte culte din Patria noastră, cu toți fiind fii aceluiași Părinte ceresc și fii aceleiași Patrii care ne ocrotește și ne hrănește pe toți. Și această înfrățire este vie în părțile acestea, unde ortodocșii români trăiesc împreună cu credincioșii de alte culte și naționalități. Astfel în viața lor zilnică se aplică ecumenismul concret, practic. Prin aceasta ei sînt una în dragostea lui Hristos și în dragostea de Patria comună.

Fie ca prin strădania tuturor să slujim tot mai deplin Patria și Biserica, înfrățirea și bunăvoința!

A doua zi, *Duminică, 28 septembrie 1969*, I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop-vicar Visarion au fost întâmpinați, la ora 9,30 — în fața bisericii din Voșlobeni — de un sobor de preoți și un număr mare de credincioși.

P. C. prot. Gr. *Chichernea* (Toplița) a rostit un cuvânt de bun sosît, în care a arătat că această parohie este prima din protopopiatul Toplița, în care Arhipăstorul nostru descinde în mantie arhierască, spre a binecuvînta biserica ce își deschide acum larg ușile „spre a Vă primi”. Prezintă totodată „strădania preotului și a credincioșilor”, care au păstrat neștirbit „tezaurul scump al credinței și Legii românești”, înfrățiți în muncă cu celelalte naționalități.

Exprimînd bucuria credincioșilor de a-i avea în mijlocul lor, P. G. Sa mulțumește Înălților Ierarhi pentru oboseala acestei descinderi.

Îmbrăcate în haine românești, enoriașe au dat Înălților oaspeți buchete de flori, cu următoarea urare:

„Înalt Prea Sfințite Părinte
Venim și Vă rugăm fierbînte
Primiți aceste floricele
Căci pentru noi e sărbătoare.
Și Vă rugăm ca să trăiți
La mulți și mulți ani fericiți;
Să ne conduceți tot mereu
Pe drumul sfințit, la Dumnezeu”.

În cuvîntul de răspuns, I. P. S. Mitropolit Nicolae mulțumește pentru căldura cu care a fost primit.

„Am răspuns cu bucurie — spune I. P. S. Sa — invitației preotului și credincioșilor de aici pentru a veni să le binecuvîntez biserica, pentru că Voșlobenii îmi erau cunoscuți prin condeiul unor scriitori de seamă, cît și prin aceea că aici sînt credincioși buni. Faptul că ați înfrumusețat această biserică cu pictură nouă dovedește că sînteți urmași vrednici ai înaintașilor.

Dar, credincioșii de aici sînt în același timp și muncitori harnici, pentru cîștigarea celor necesare și înflorirea Patriei noastre dragi”.

S-a săvîrșit apoi slujba binecuvîntării bisericii, cu înconjurarea ei și toată cealaltă rînduială, urmărită cu viu interes de către obștea prezentă.

La Sf. Liturghie arhierască ce a urmat, Înălții Ierarhi erau înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, format din: P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belasçu, P. C. prot. Gr. Chichernea (Toplița), C. preoți S. Floca (pensionar), V. Bujoreanu (Gheorgheni), G. Dunca (Tulgheș), Alex. Lazăr (Borsec), G. Colceriu (Voșlobeni), G. Cantor (Sărmaș), R. Răduleț (Imper), V. Mirică (M. Ciuc) și c. diaconi I. Bolog și Gh. Papuc.

La Sf. Liturghie a fost de față și dl. pastor reformat Zoltán Vántsa din Gheorgheni.

I. P. S. Mitropolit Nicolae rostește, la ectenia întreită, cereri speciale pentru sănătatea și tot binele credincioșilor adunați la Sf. Liturghie, făcîndu-se totodată și ectenie pentru cîitorii, slujitorii și binefăcătorii bisericii acum binecuvîntată, adormiți întru Domnul.

La priceasnă, plecînd de la cuvintele rostite de Petru: „Învățătorule, toată noaptea ne-am ostenit și nimic n-am prins, dar după cuvîntul tău voi arunca mreața” (Luca 5, 5), P. C. vicar Tr. Belasçu tălmăcește Evanghelia zilei cu pescuirea minunată, menționînd chemarea ucenicilor Domnului la Apostolic. Apostolii sînt proveniți din obștea de jos a poporului, oameni cu inimă curată, receptivi la învățătura Mîntuitorului, căreia s-au dăruit cu totul.

Apostolii Domnului au fost în bună parte muncitori pescari, de aceea P. C. Sa insistă asupra muncii, care, după învățătura Evangheliei, este o virtute, un mijloc de înnobilare a omului.

„Munca împletită cu rugăciunea dă cele mai frumoase roade“. „Și munca Dvs. pe ogoare, în uzine și aici, pe târîni bisericesc, este vădită“, munca și rugăciunea credincioșilor „împletindu-se astăzi cu rugăciunile I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop-vicar Visarion“.

Amintind cîteva rugăciuni de la binecuvîntarea bisericii, atît de bogate în gînduri creștinești, în încheiere P. C. Sa îndeamnă „să eliminăm din inimile noastre apucăturile rele, gîndurile urîte, pentru ca între noi toți, între toți oamenii, să fie armonie, pace și bună înțelegere“.

După ce a citit rugăciunea de dezlegare a păcatelor, la sfîrșitul Sf. Liturghii I. P. S. Sa a hirotesit întru prtopop onorar pe C. preot local Gavril Colceriu.

Șirul cuvîntărilor a fost deschis de C. pr. G. Colceriu, care, plecînd de la cîntarea bisericească: „Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine a strălucit...“, arată că „n-am găsit cuvinte mai potrivite care ar fi putut măcar în parte să arate bucuria mea și a bunilor mei credincioși în această binecuvîntată și sfîntă zi, în care vedem realizată dorința noastră“, de-a fi încununată cu succes lucrările începute în urmă cu 5 ani, asupra cărora C. Sa face o scurtă dare de seamă.

Astfel, dacă înainte de aceste lucrări, biserica „era tristă și mohorîtă, zidurile crăpate, zugrăveala ștersă și învechită, emanînd din ea o atmosferă de durere și tristețe“, acum această biserică arată ca o mireasă neprihănită, căci „s-a renovat catapeteasma, s-au consolidat turnul și pereții prin legături de fier, s-a introdus lumina electrică, s-au refăcut stranele, s-a zugrăvit în exterior“, și încă altele, pe toate întrecîndu-le pictura în frescă executată aici.

De aceea, vădit emoționat de mărirea momentului, vorbitorul, apelînd la texte biblice bine alese, își continuă însufleșitul său cuvînt prin a exprima satisfacția pe care o simte oricine termină sau participă la o operă mai de seamă, ea fiind „cu aîit mai mare cu cît este un rezultat al jertfelor depuse — cu dragoste — de toți bunii noștri credincioși din această parohie și din parohia Izvorul Mureș, de unde mulți credincioși și-au oferit obolul lor pentru înfrumusețarea bisericii noastre“.

„Este frumos a călători pe căi netede, dar mai mare este plăcerea dacă urcăm și pe dealuri. Este frumos a te bucura de roadele muncii altora, dar mai mult te bucuri parcă de munca ta. Nu este de mirare deci dacă și bucuria noastră de astăzi este fără hotare“.

Adresîndu-se Arhipăstorului nostru, C. Sa mărturisește că această „sfîntă bucurie este încununată de prezența I. P. S. Voastre în mijlocul nostru, în mijlocul tuturor acestor buni credincioși, care V-au dorit mult și V-au așteptat să veniți să binecuvîntați acest sfînt lăcaș.

Pentru toate aceste frumoase înfăptuiri, C. pr. Colceriu mulțumește în primul rînd bunului Dumnezeu pentru harul și ajutorul Său.

Calde mulțumiri aduce de asemenea I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru sprijinul dat și pentru oboseala de-a fi răspuns la chemarea sa și a credincioșilor săi, încredințîndu-l că-i vor urma întru toate povătuirile pe calea mîntuirii, a dragostei și păcii între oameni.

Mulțumiri aduce de asemenea P. S. Episcop-vicar Visarion, cît și P. C. vicar Tr. Beleşcu, care „au binevoit să participe la această sărbătoare“.

Mulțumește totodată Departamentului Cultelor și organelor locale ale puterii de Stat pentru tot sprijinul acordat.

Mulțumirile sale se îndreaptă și către pictorul Căzîlă I., către preoții și toți oaspeții prezenți și cu deosebire către bunii săi credincioși, care i-au stat în ajutor, cu timp și fără timp, cu obolul și truda lor.

A vorbit apoi P. C. prot. Gr. Chichernea (Toplița), care, plecînd de la cuvintele Psalmistului: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim în-înșna“, exprimă bucuria preoților și credincioșilor din protopopiatul Toplița, de-a avea pe meleagurile lor pe I. P. S. Mitropolit Nicolae și pe P. S. Episcop-vicar Visarion, zăbovind, în continuare, asupra străduinței preoților de aici în a propovădui pe Iisus Hristos și dragostea Sa de oameni, în a ajuta credincioșilor spre a-și forma un suflet cît mai curat, spre a-și desăvîrși cît mai mult ființa lor omenească.

Un avîntat cuvînt a rostit în continuare dl pastor reformat Z. Vántsă, care, în numele credincioșilor reformați din 16 comune din jur, salută pe Înălții oaspeți, exprimîndu-și totodată

mulțumirea și bucuria de-a participa, împreună cu episcopul din Gheorgheni, la această sărbătoare a credincioșilor ortodocși.

„Permiteți-mi — spune vorbitorul — ca de aici din fața altarului să aduc mulțumire lui Dumnezeu că v-a ajutat la înfrumusețarea bisericii voastre și mă rog Lui să vă ajute să folosiți mulți ani, multe veacuri de acum înainte această biserică nou pictată, pe care s-o îngrijiți ca pe ceva ce aveți mai scump, spre bucuria și fericirea voastră. Doresc preotului și credincioșilor de aici, ca acest nou Ierusalim să servească slujirii și preamăririi lui Dumnezeu pe acest pământ, în Patria noastră frumoasă”.

„Eu sint mulțumit — continuă dl pastor — că am învățat în regimul de astăzi din Patria noastră și sint fericit că pot să stau împreună cu colegii mei din Biserica Ortodoxă Română”, în încheiere dorind Arhipăstorului nostru „sănătate și Dumnezeu să Vă ajute să puteți vizita cât mai multe parohii, în care să faceți asemenea slujbe frumoase, cum ați făcut și aici”.

A luat apoi cuvântul P. S. Episcop-vicar Visarion, care a spus:

Este cunoscută acea pildă, când un părinte în ceasul agoniei, înainte de a-și da obștescul sfârșit, și-a chemat numeroșii săi fii la patul suferinței sale și arătându-le un mănunchi de nuiiele verzi și vînjoase, le-a spus: Fiii mei, eu nu mai am mult de trăit, dar vă las ca moștenire exemplul vieții mele, ca voi împreună să trăiți în frăție, în dragoste, în armonie, în pace, în colaborare, în toate clipele vieții voastre, cîte vi le va hărăzi Dumnezeu pe pământ. Drept cheazăie acestor urări ale mele, eu vă prezint acest mănunchi de nuiiele, și le-a dat fiului celui mai mare să încerce să frîngă mănunchiul de nuiiele. Au încercat cu toții dar nici unul n-a reușit să-l rupă. Atunci bătrînul tată a spus: Fiii mei, dacă vreți să frîngeți mănunchiul de nuiiele, întîi dezlegați-l și apoi luați una cîte una și o rupeți. În felul acesta veți reuși să rupeți tot mănunchiul de nuiiele, altfel nu.

Biserica noastră Ortodoxă Română, de la începuturile ei, de la Sf. Apostoli, de cînd Sf. Apostol Andrei a propovăduit prin Dobrogea de astăzi, de cînd Sf. Apostol Pavel a fost prin părțile sudice ale Dunării și ucenicii lui, de atunci pînă la 1700 Biserica Ortodoxă Română a fost una și nedespărțită în putere, în propovăduire și în slujire. Întîmplarea a făcut ca la 1700, stăpînirile de pe atunci, pentru a frînge unitatea și puterea acestui popor de pe meleagurile acestea, au spus: Întîi să-l dezbinăm și pe urmă vom reuși să-l stăpînim mai bine. Și astfel Biserica noastră Ortodoxă Română a fost despărțită de forțe din afara poporului nostru, în două strane.

Este adevărat că aceste două Biserici surori au rămas despărțite, timp de 250 ani, dar gîndurile, calculele celor ce le-au dezbinat au dat greș, căci aceste două Biserici au slujit deaproape interesele poporului credincios român din Transilvania, slujindu-l cu devotament. Deci timp de 250 de ani aceste două Biserici surori au activat în armonie, deși stăpînitorii vremii ar fi dorit ca ele să se certe, să nu fie în colaborare, dar după 250 de ani voia bunului Dumnezeu a fost ca ele din nou să se unească în trupul tainic al lui Iisus Hristos, în Biserica Sa Sfîntă dreptmăritoare creștină ortodoxă. Și întocmai cum marea apă a Dunării, care din loc în loc se desparte în brațe, dar apele lor din nou se unesc cu adîncul fluviu al Dunării, la fel aceste două ramuri ale Bisericii românești, cu ajutorul bunului Dumnezeu și voința poporului credincios, s-au unit în aceeași Biserică.

Era normal acest lucru, era firesc, așa după cum după zi vine noapte, după noapte vine zi, după primăvara vine vară, apoi toamnă, apoi iarnă; este firesc ca în Dunăre, în apa cea mare, să se verse toate apele. Așa și Biserica greco-catolică, prin voia clerului și a credincioșilor săi a revenit la Biserica Ortodoxă Română.

Era necesar ca această unitate să se înfăptuiască, lucru pentru care mulțumim lui Dumnezeu și acelor care au ajutat la înfăptuirea acestui mare act al unificării bisericești din Transilvania

Noi, cei care am revenit la sinul Bisericii-mame, avem mulțumirea că ne-am adus toată zestrea sufletului nostru, ne-am adus tot devotamentul nostru, toată curățenia conștiinței noastre.

Am aflat că în această comună care a dat atîția oameni valoroși, s-a născut și fostul învățător Ioan Colceriu, ale cărui oseminte sînt în acest cimitir și care mi-a fost și mie învățător la școala primară timp de mai mulți ani.

A fost un suflet nobil, un suflet mare și ales, pe care nu-l voi uita în toate zilele vieții mele, pentru care m-am rugat la această sf. slujbă, ca Dumnezeu să-l odihnească, să-l așeze în împărăția Sa cea cerească.

Deci și aceasta să vă fie spre mulțumire, că iată un fiu al Dv. a semănat binele în toată Transilvania, de la Voșlobeni pînă departe pe meleagurile Clujului.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit desigur că va sublinia aspectul multiplu al acestei serbări de astăzi, de aceea eu mă mărginesc în a-mi exprima profundă satisfacție și admirație în acest colț de țară, unde frățește locuiți împreună și trăiți împreună, fiind că este bine și frumos să fie frații împreună. Împreună cu slujitorii altor culte, cu alte naționalități conlocuitoare trăiți aici într-o armonie frățească și faceți ca pămîntul acesta să fie din ce în ce tot mai roditor.

Prin munca Dv. comună să vă arătați frați, fii ai Părintelui ceresc și fii devotați al Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România, pe care cu toții o cinstim, o iubim și căreia cu toții îi dorim ca Dumnezeu s-o binecuvînteze, să trăiască, să crească și să înflorească împreună cu toți fiii ei.

Să trăiți și să fiți sănătoși împreună cu toți cei dragi ai Dv., acum și pururea și în vecii vecilor. Amin“.

Adresîndu-se celor de față, în încheiere a vorbit I. P. S. Mitropolit Nicolae, care a spus:

„De cîte ori am trecut pe aici, am rămas mereu vrăjit de frumusețea acestei părți de țară. Aceasta pentru că eu însumi fiind născut în Munții Apuseni și crescut pe Valea Jiului, ca fiu de muncitor minier, am avut la inimă întotdeauna munții, mi-au plăcut munții înalți, care, atunci cînd îi privești, parcă îți fură sufletul și ți-l ridică cît mai sus, spre ceruri. De aceea Psalmistul spune: La munți suflete să ne ridicăm, pentru că parcă munții sînt aceia care ne fac să nu mai privim în jos, să nu mai privim spre pămînt, ci, dezlipindu-ne privirea de la ceea ce este în jurul nostru, să o ridicăm spre ceruri și să ne pierdem în nemărginirea lor.

Pe de altă parte, în munți sînt pădurile cele mari și un scriitor a zis: că pădurile, copacii sînt degetele prin care pămîntul ne arată cerul. Privind cum bradul se înalță drept de la pămînt la cer, în mod firesc acest brad ne ridică privirea în sus și această privire se pierde în imensitatea cerului.

De aceea, noi vedem că atît în Vechiul Testament cît și în Noul Testament faptele mai însemnate, de întîlnire a omului cu Dumnezeu, nu s-au petrecut la șes, ci s-au petrecut la munte, pe înălțimi. Astfel, știți cum patriarhul Avram asculta întru toate de poruncile lui Dumnezeu, nu așa că o poruncă o asculta și pe alta o lăsa de-o parte, ci orice poruncă a Lui pentru el era sfîntă și o împlinea întru toate. Pentru a-l da pildă, Dumnezeu i-a cerut lui Avram

lucrul cel mai de preț, să-l aducă pe fiul său ca jertfă pe muntele Moria. Avram, deși ca tată era cu inima îndoită, sfișiată de durere, a luat pe fiul său Isac, a pus vreascurile necesare să facă focul, urcînd pînă sus pe munte. Dar în ultimul moment, glasul îngerului i-a spus: Avrame, Avrame, stail Dumnezeu a vrut să-ți încerce credința ta. Iată jertfa pe care trebuie s-o aduci (căci alături era un berbec și Isac a fost salvat).

Pe muntele Moria a dovedit Avram cît de mare este credința lui, capacitatea lui de jertfă, care este dată ca pildă tuturor de ce înseamnă să te înalți, nu numai la înălțimea munților, ci la înălțimea jertfei desăvîrșite pentru Dumnezeu, pentru împlinirea voii Lui.

Tot pe munte, pe muntele Sinai, a fost chemat Moise, prorocul poporului israilitean, care, călăuzit de Dumnezeu, a scos acest popor din robia Egiptului, l-a trecut prin pustie și l-a dus în țara făgăduinții. Poporul a rămas la picioarele muntelui, iar Moise s-a urcat pe vîrfurile lui și acolo, în tunete și fulgere, a primit Tablele Legii, cele 10 porunci, care sînt și astăzi poruncile de bază ale vieții creștine și ale oricărei vieți omenești, pentru că nu este viață omenească adevărată acolo unde nu se împlinesc aceste porunci: Să nu ucizi, să nu desfrînezi, să nu minți, să spui adevărul, să respecti viața omului, familia, pe tată și pe mamă. Aceste porunci sînt la baza vieții omenești în general.

Pe munte dar a trebuit să se urce Moise, eliberîndu-se de toată grija de jos și fiind complet deschis și dăruit lui Dumnezeu, pentru ca El să scrie cu degetul Său poruncile vieții omenești după care această viață se conduce de atunci și se va conduce pînă la sfîrșitul veacurilor.

Dar și în viața Mîntuitorului nostru Iisus Hristos muntele are o însemnătate deosebită. După ce a săvîrșit minunea înmulțirii pîinilor, a slobozit mulțimile care îl ascultau zile în șir și făcîndu-se seară s-a urcat pe munte și acolo singur s-a rugat lui Dumnezeu-Tatăl.

Tot pe munte, Mîntuitorul Iisus Hristos s-a urcat cu trei dintre apostoli și acolo s-a schimbat la Față, arătîndu-și dumnezeirea Sa. Și tot pe munte, Iisus Hristos a fost răstignit și a mers cu crucea după ce a fost judecat, a fost bătut și batjocorit, a purtat crucea urcînd muntele Golgotei, pînă cînd a căzut sub povara ei, și acolo a fost răstignit între doi tîlhari, ca de pe munte crucea aceasta sfințită de Iisus Hristos să se vadă în toată lumea și să strălucească razele harului lui Dumnezeu peste toată omenirea pînă la sfîrșitul veacurilor.

Și tot de pe munte s-a înălțat Iisus Hristos la ceruri și l-au văzut Sf. Apostoli cum se ridică și se pierde de nu se mai vede, încît au venit îngerii și le-au spus: Nu mai priviți spre ceruri, pentru că El s-a înălțat la Tatăl ceresc și va veni la sfîrșitul veacurilor, nimeni nu știe cînd, dar va veni așa cum s-a înălțat, ca să judece lumea la sfîrșitul veacurilor (Cf. F. Ap. 1, 11).

Vedeți, așadar, cum muntele a avut un rol de seamă atît în Vechiul Testament, cît și în Noul Testament, în viața Mîntuitorului, pentru că înălțarea pe munte te face să uiți de toate frămîntările și toate grijile, și acolo sus pe vîrfurile muntelui să te simți cu adevărat liber; cu adevărat plin de bucurie, să vezi imensitatea cerului, să te pierzi în această imensitate și să preamărești pe Dumnezeu, pentru frumusețea, pentru măreția, pentru imensitatea care se deschide în fața ochilor tăi. Căci întregul Univers, tot ceea ce vedem și cunoaștem este un templu al lui Dumnezeu, care ne grăiește de El, despre puterea Lui, despre înțelepciunea Lui, despre rînduiala pe care El a pus-o pretutindeni, pentru ca toate lucrurile să se desfășoare după anumite legi, după anumite rîn-

duieli și pentru ca viața care ține seama de aceste rînduieli să se îmbogățească și să crească din ce în ce mai mult.

Dar, dacă munții ne grăiesc despre Dumnezeu și se înalță sufletul către ceruri, dacă pădurile, copacii aceștia, brazii drepecți ne îndreaptă sufletul și inima către nemărginirea cerului și dacă sufletul nostru se întâlnește mai bine cu Dumnezeu pe înălțimi și dacă putem spune că ele constituie un templu al lui Dumnezeu, atunci putem spune totodată că fiecare biserică este o Golgotă, este un vîrf de munte, pe care stă înșiptă crucea lui Iisus Hristos și în care Iisus Hristos mereu se aduce jertfă pe Sine pentru mîntuirea sufletelor noastre.

De aceea, din templu cel mare al naturii ne adunăm aici în biserică aceasta sfințită, pentru ca aici împreună să-l simțim pe Iisus Hristos, pe Dumnezeu mai aproape, căci atunci cînd am pășit peste pragul bisericii am lăsat acolo „toată grija cea lumească”, așa cum se spune în cîntarea bisericească, și ne-am pătruns de un fior deosebit, cînd am intrat în casa lui Dumnezeu, în casa Părintelui nostru, simțindu-ne aici fericiți și mulțumiți, căci lipsiți de orice grijă ne înălțăm sufletele către Dumnezeu, primind darul și binecuvîntarea Lui. Ca semn că aici este Golgota, este muntele pe care s-a răstignit Iisus Hristos, este faptul că însăși biserica este astfel făcută încît partea de la intrarea ei este mai joasă, după aceea este o parte mai ridicată, iar unde este altarul, este partea cea mai ridicată. Urcăm deci din treaptă în treaptă, așa cum a urcat Iisus Hristos cu crucea de jos din Ierusalim pînă pe culmea Golgotei. Dacă noi avem aici acest munte al Golgotei, muntele munților, cel mai înalt munte nu după metri, ci cel mai înalt pentru că aici este darul lui Dumnezeu cel mai bogat, pentru că aici se coboară lumina cerului cea mai desăvîrșită, dacă deci noi avem aici acest munte se cuvine să alergăm la el întotdeauna, să venim ori de cîte ori ne cheamă glasul clopotului, să venim în biserica aceasta, să ne plecăm genunchii în fața sf. altar și să ne împărtășim din jertfa lui Iisus Hristos, ca sfințiți prin puterea Lui să fim mereu oameni noi, oameni mai plini de bunătațe, mai plini de dragoste, mai plini de smerenie, oameni mai fără ură, mai eliberați de răutate, de mîndrie, de fală deșartă, oameni cu adevărat luminați de harul lui Dumnezeu, cinstiți și harnici, oameni vrednici de laudă și pentru Biserica lui Iisus Hristos și pentru țara ai cărei fii sîntem cu toții.

De aceea eu socotesc că Dv. cu părintele ați făcut un lucru foarte frumos, un lucru vrednic de toată lauda, cînd v-ați dat osteneala ca această biserică mare, monumentală, să o împodobiți așa de frumos cu pictura aceasta care exprimă credința și sufletul vostru. Căci ați fost în stare să sacrificați din ceea ce ați cîștigat prin munca brațelor voastre sau a minții voastre, să dați cu dragă inimă pentru ca această pictură să poată înflori așa de frumos și pentru ca astăzi, cînd intrați în casa Domnului, să vă simțiți bine, ca acasă, să vă simțiți în fața lui Iisus Hristos împreună cu Sfinții, cu frații noștri cei mai mari care au împlinit voia lui Hristos și care ne-au dat pildă nouă să mergem pe urmele lor și să împlinim și noi voia lui Iisus Hristos în viața noastră de astăzi. De aceea noi am venit cu bucurie și n-am venit numai eu, ci am venit și cu P. S. Episcop-vicar Visarion, cu P. C. prot. stavr. vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și cu diaconii de la Catedrală și cu preoții din acest protopopiat, cu studenții teologi, pentru ca împreună să ne bucurăm, împreună să ne rugăm ca Dumnezeu să-și reverse binecuvîntarea Sa peste noi toți, peste viața voastră a fiecăruia, a familiei voastre, și în felul acesta, bucurîndu-ne

împreună, momentul acesta să fie un moment neuitat și din această sărbătoare să sorbim mereu lumină din lumină, pace din pace, înțelepciune din înțelepciune, dar din darul lui Dumnezeu. Că așa este bucuria, ea nu poate să rămână închisă în suflet, ea vrea să se împărtășească, să fie deschisă tuturor și așa cum la Sf. Paști luați lumină dintr-o singură lumină și pe urmă fiecare cu lumina lui se duce pînă acasă și prin aceasta mărturisește bucuria pe care a avut-o de Învierea Domnului, tot așa de aici, de la acest praznic, lumina aceasta a bucuriei s-o duceți în casele voastre și la toți cu care că întâlniți, pentru ca toți să se bucure și să se împărtășească de ea.

Dar bucuria noastră este mai mare pentru că nu ne bucurăm numai noi aici, ci pentru că, după cum ați văzut, se bucură și frații noștri din Bisericile surori, de alte naționalități, care au venit aici și și-au mărturisit dragostea lor frățească, participarea lor la bucuria noastră, la sărbătoarea noastră. Lucrul acesta este și mai frumos, pentru că Iisus Hristos ne cheamă pe toți la dragoste. Dumnezeu este dragoste și creștinul adevărat trebuie să fie și el dragoste, iar dragostea nu are margini, ea este fără de limite, îmbrățișînd pe tot omul. Dragostea vede în fiecare om un frate, nu-l întreabă dacă este de aceeași credință sau același neam, ci îl întreabă dacă este om și dacă este om, indiferent de credință sau de naționalitate, îi este frate și-l îmbrățișează ca pe un frate.

În țara noastră această dragoste frățească a căpătat o deosebită aplicare, o deosebită valoare și ea are roade foarte frumoase.

Această înfrățire, spre marea mea mulțumire, o găsesc și aici în Voșlobeni. Găsesc această înfrățire și în această comună în care este o parte din Biserica noastră Ortodoxă și o parte din celelalte culte și deci înfrățirea aceasta dintre Biserica noastră și celelalte culte, care este în întreaga țară, își găsește ecoul și aici. Această dragoste, această înfrățire trebuie s-o întărim, s-o facem de așa natură încît unitatea noastră sufletească, a întregului popor din țara noastră, să fie o unitate nezdruincinată și prin această unitate să putem ajuta și la dezvoltarea Bisericii și la dezvoltarea Patriei noastre comune.

Iată cîteva sfaturi pe care am ținut să vi le împărtășesc la acest praznic minunat. Am distins pe pînă. Colceriul cu rangul de prot. onorar, pentru că vrednic este de această cinstire și de această distincție. Este un preot cu adevărat dăruit lui Iisus Hristos, altarului bisericii, poporului și credincioșilor.

V-am dăruit Sf. Evanghelie, ultima ediție, tipărită de P. Fer. Părinte Patriarh Justinian, în 1964, pentru că Sf. Evanghelie cuprinde cuvîntul lui Dumnezeu și acest cuvînt al lui Dumnezeu este izvorul vieții noastre creștinești și al vieții noastre sub toate aspectele ei.

De aceea, ascultînd cuvîntul Sf. Evanghelii, să vă deschideți larg sufletele ca sămînța acestui cuvînt să prindă rădăcini în sufletele voastre și să rodească în viața voastră de fiecare zi. Pentru că Sf. Evanghelie ne ridică cu sufletul la Dumnezeu, dar totodată ne îndeamnă că așa cum îl iubim pe Dumnezeu, să iubim și pe aproapele nostru, să ne iubim și Patria, să ne iubim și poporul, să iubim întreaga omenire și astfel învățînd din Sf. Evanghelie legea dragostei de Dumnezeu și de om, legea bunătății, legea înfrățirii, noi să fim întotdeauna, în legăturile noastre unii cu alții, plini de dragoste, de bunătate, fără să facem nici o deosebire. Să facem din familia noastră a fiecăruia un lăcaș de adevărată dragoste, nu unul de ceartă, de dezbinare, sau un lăcaș de diferite păcate, ci unul de adevărată dragoste, de răbdare, de bunătate, de împreună lucrare, pentru că acolo unde tata, mama și copiii merg pe aceeași

cale, toți fiind într-un suflet și un gând, cuprinși în aceeași dragoste, acolo este familia cea sănătoasă, familia care dă mlădițe, copii sănătoși și pentru Biserică și pentru Patrie.

La fel la locurile Do. de muncă, ori că sînteți pe ogoarele Patriei, ori în uzine sau în alte părți, să vă gîndiți că munca aceasta este binecuvîntată de Dumnezeu, că Mîntuitorul Insuși a muncit cu brațele și sudoarea frunții. Să muncim nu numai pentru noi, ci și pentru binele obștesc, pentru bunul mers al comunei, al județului, al Patriei voastre scumpe.

Să fim, așadar, nu numai cu privirea înălțată către ceruri, ci, după ce am primit luminile Cerului, aceste lumini să le revărsăm în viața noastră de fiecare zi, în relațiile noastre cu semenii noștri. Să fim oameni de pace, de dragoste, oameni lepădați de gînduri rele, de vrăjmășii răzbunătoare, oameni care înțeleg să fie curați în fața lui Dumnezeu, cinstiți în fața tuturor.

Dumnezeu care v-a ajutat să faceți lucrurile acestea frumoase, care v-a ajutat să duceți o viață bine plăcută Lui și să fiți cinstiți ca oameni vrednici în părțile acestea, să vă binecuvînteze cu darurile Sale cele bogate, să vă ajute ca și de acum înainte să mergeți cu mai multă rîvnă, cu mai multă înțelepciune, cu mai multă însuflețire pe calea arătată de Domnul nostru Iisus Hristos.

Să veniți mereu să vă împropățați puterile sufletești pe Golgota aceasta, pe muntele acesta al sfințeniei, în biserica aceasta și astfel, împropătîndu-vă puterile voastre, să puteți munci, să vă puteți face datoria, ca, după cuvîntul Mîntuitorului, prin faptele voastre, prin faptele noastre ale tuturor să se preamărească Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Amin".

După îndatinatele polihroane, Î. P. S. Mitropolit Nicolae a uns cu untdelemn sfințit pe toți credincioșii prezenți la această prăznuire, în care timp s-au cîntat priclesne și alte cîntări bisericești.

La casa parohială a avut loc apoi o masă frățească, pregătită și servită, ca Marta din Evanghelie, cu deosebire prin „sîlința” doamnei preotese Colceriu.

În cadrul acestei agape au vorbit:

P. C. prot. onor. G. Colceriu, care s-a făcut din nou interpretul bucuriei de neuitat a credincioșilor săi de-a fi participat la un asemenea luminat praznic sufletesc, în încheiere toastînd pentru Î. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop-vicar Visarion.

Dl pastor reformat Z. Vănuș, care, după ce mărturisește încă odată bucuria de-a fi participat la Sf. Liturghie, satisfacția de-a fi ascultat frumoasele cuvîntări care s-au rostit și după ce mulțumește pentru ospitalitatea de care s-a bucurat, subliniază relațiile frățești dintre credincioșii ortodocși români și cei reformați maghiari.

„Noi aici ne-am născut, aici am crescut și aici vrem să trăim, în această Patrie comună pentru noi toți. De aceea, dorim să fie o adevărată prietenie între credincioșii ortodocși și cei reformați”.

P. C. prot. Gr. Chichernea, care subliniază activitatea părintelui Colceriu, ceea ce justifică cinstirea de care s-a bucurat astăzi din partea Arhiepiscopului nostru. De aceea îi mulțumește pentru rîvna sa pastorală, care, de altfel, caracterizează pe toți preoții din protopopiat.

C. pr. Alex. Lazăr (Borsec), care menționează cîteva aspecte din activitatea sa preoțească „între munți”, subliniind totodată pacea și înălțarea sufletească pe care le-a trăit la Sf. Liturghie arhierească de astăzi. De aceea mulțumește înălților Ierarhi pentru acest fericit prilej de intensă trăire sufletească pentru C. Sa și, desigur, pentru toți participanții la Sf. Liturghie.

C. pr. V. Bujoreanu (Gheorgheni) care, amintind cuvintele Psalmistului: „Ce bine și frumos este cînd frații sînt împreună”, scoate în lumină atmosfera frățească a praznicului, care se poate prelungi prin dragostea noastră unii către alții și prin legătura vie și permanentă cu Iisus — Domnul nostru.

C. pr. Gavril Dunca (Tulgheș) care, ca și alt antevorbitor, exprimă bucuria sufletească pe care a simțit-o participînd la Sf. Liturghie de astăzi, „nu cu frică”, ci cu simțiri calde creștinești, alături de Ierarhul său, care a apărut „nu ca un stăpîn, ci ca un părinte”, apropiat de preoții și credincioșii săi.

Dl Alex. Voaides, consilier parohial, care, în numele consiliului și comitetului parohial, mulțumește Înălților Ierarhi pentru bucuria pe care le-au făcut-o astăzi și le urează „la mulți ani”.

P. C. vicar *Tr. Belașcu*, care reliefează câteva caracteristici ale Bisericii noastre Ortodoxe Române, între acestea faptul că ea „este alături de viața cea nouă din Patria noastră și în colaborare frățească cu celelalte culte”, în încheiere mărturisind că pleacă „cu cele mai frumoase impresii din Voșlobeni”.

P. S. Episcop-vicar *Visarion*, care se ocupă de realitățile noi din Patria noastră, când toți fiii poporului nostru au ascultat de comandamentele vremii pe care le trăim, stînd cu toții strîns uniți în jurul conducătorilor săi.

Participarea pastorului reformat la această festivitate „este și ea o dovadă a acestui fapt”.

Tuturor a răspuns I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, care, printre altele, mulțumește pentru simțămintele ce i-au fost împărtășite, zăbovind apoi asupra unității noastre în credința strămoșească, care a fost evidentă și cu prilejul „acestei sărbători la care ne-am simțit una”, ea fiind „o sărbătoare a înfrățirii”. Aici am simțit una cu noi cei de azi și pe înaintașii noștri, care au trăit în aceeași Lege strămoșească și aceeași slujire a intereselor superioare ale poporului. Noi totdeauna am stat sub același acoperămint al Bisericii Ortodoxe Române. Dacă la 1700 am fost despărțiți prin un paravan subțire, am rămas totuși sub acoperămintul Legii strămoșești, ca cu 21 ani în urmă paravanul să fie înlăturat și să ne îmbrățișăm în casa moșilor și strămoșilor noștri, să ne simțim una și împreună să slujim Biserica noastră a tuturor și Patria.

Această frățietate cuprinde azi „pe toți fiii Patriei noastre”, ea-lărgindu-se în întreaga lume, spiritul ecumenist fiind tot mai viu în viața credincioșilor și înfrățirea cuprinzînd pe toți oamenii.

„Ceea ce mîndria a despărțit — spune I. P. S. Sa — la turnul Babel, Duhul Sfînt adună la un loc, vremurile noastre de astăzi ajutîndu-ne să trăim în spiritul autentic al Evangheliei”.

Exprimînd dorința ca această înfrățire să meargă înainte, pentru că „unde este unire și Dumnezeu ajută”, în încheiere I. P. S. Mitropolit *Nicolae* toastează pentru conducătorii Patriei și pentru Înălții Ierarhi, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh *Justinian*.

Incheind această relatare și aruncînd privirile sufletești înapoi peste praznicul binecuvîntării bisericii din Voșlobeni, el ne apare pentru toți participanții ca un fericit prilej de întremare trupească și sufletească în urcușul nostru pe drumul unei vieți creștinești și cetățenești tot mai ridicate.

REPORTER

BINECUVINTAREA BISERICII DIN MAG

În duminica din 26 octombrie 1969, la Praznicul Sf. Dumitru, I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a săvîrșit binecuvîntarea bisericii din satul Mag, jud. Sibiu.

În această zi, dimineata la orele 9,30, Înaltul nostru Ierarh sosește în fața bisericii din parohia Mag, fiind primit de credincioși în frunte cu un sobor de preoți.

Cuvîntul de bun venit îl rostește P. C. prot. *Nichifor Todor-Sibiu*. Evocînd momentul sîntirii de către A. Șaguna — în decembrie 1856 — a noii biserici de cărămidă zidită de

credincioșii din Mag, în acea vreme iobași pe moșiile grofilor din Cunța și Alămor, dar totodată punct de rezistență ortodoxă și românească, P. C. Sa continuă: „În vremea noastră, doar cu un an doi în urmă, Pronia cerească a învrednicit parohia Mag cu un preot destoinic și cu o deosebită dragoste de muncă, în persoana Părintelui Ștefan Straja, care, la puțină vreme după așezarea sa în parohie, a reușit să regrupeze credincioșii în jurul bisericii și să restaureze sfântul lăcaș.

Primeniți acum nu numai în haine de sărbătoare, dar mai ales în statura lor sufletească, cu mare dragoste așteaptă pe I. P. S. Voastră, neobositul Mitropolit al Ardealului, Dr. Nicolae Mladin, ca venind pe urmele marelui înaintaș A. Șaguna, să-i aflați acum liberi și descăturați la o nouă viață, plină de avânt și prosperitate.

Binecuvântându-le truda și biserica înnoită, bucuria lor crește din părintească grijă pe care Vlădica, din generație în generație, o poartă păstoriților săi.

În numele acestor credincioși buni și harnici, vrednici de toată lauda, ca și al C. preoțimii din prot. Sibiu, prezentă aici, Vă spunem din toată inima: Bine-ați venit, I. P. S. Părinte, și întru mulți ani!”

Răspunzând, Înalțul Ierarh spune următoarele: „Am venit cu bucurie la chemarea voastră, ca să binecuvintez biserica pe care ați consolidat-o, înnoit-o și înfrumusețat-o, arătând dragoste față de Biserică și față de credința înaintașilor voștri.

În drumurile pe care le-am făcut ca mitropolit, am avut prilejul să sfințesc biserici vechi, să binecuvintez biserici ce au fost sfințite de episcopul Vasile Moga, de mitropolii Ioan Meșianu și Miron Romanul.

Aceasta este cea dintâi biserică care a fost sfințită de marele mitropolit A. Șaguna. De aceea, am venit aici cu deosebită evlavie, pentru că amintirea marelui mitropolit A. Șaguna este vie nu numai în întreg Ardealul și în întreaga țară noastră, ci și în alte țări ale Ortodoxiei și chiar în țările îndepărtate, unde sînt alte Biserici decît cele ortodoxe.

Pășirea lui aici a pus o pecete puternică asupra credinței acestei parohii și a făcut ca amintirea prezenței lui aici să fie o sămînță de lucrare pentru credința ortodoxă și pentru iubirea de Patrie.

Mă bucur că am venit aici la o parohie, care — prin lucrarea preotului ei vrednic și prin credința fiilor ei — s-a arătat vrednică în roada credinței și a dragostei.

Mă bucur că acești credincioși buni sînt și oameni harnici și vrednici la locul lor de muncă, aducînd o contribuție de seamă la înflorirea Patriei, a satului lor și a fiecăruia în parte.

Aceasta este un dar de la Dumnezeu, care binecuvintează munca voastră a tuturor, pentru ca această muncă să rodească îmbelșugat.

Dumnezeu să vă ajute și să vă binecuvinteze ca să lucrați și de aici înainte în aceeași dragoste de Biserică și de Patrie!”

După aceea, începe slujba de binecuvîntare a bisericii consolidate, înnoite și înfrumusețate, pe care Înalțul Ierarh o săvîrșește înconjurat de următorul sobor de preoți: P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu, P. C. prof. Dr. Corneliu Sîrbu, P. C. prot. Nichifor Todor-Sibiu, C. preoți de parohie Ioan Isac-Săliște I, Gheorghe Cazan-Săcel, Ștefan Straja-Mag, precum și C. arhid. Iosif Bolog și C. diacon Gheorghe Papuc de la Centrul nostru arhiepiscopesc. Răspunsurile sînt date de corul restrîns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, condus de P. C. prof. Gheorghe Șoima.

Apoi urmează săvîrșirea Sf. Liturghii arhieresti în sobor. La priceasnă predică P. C. prof. Dr. Corneliu Sîrbu. Mîncînd de la textul biblic: „Dumnezeu este iubire” (I In. 4, 16), arată cum iubirea divină s-a revărsat în aotul creației lumii și a omului, în trimiterea în lume a Domnului nostru Iisus Hris-

tos ca să mîntuiască omenirea căzută în păcat prin întreta Sa activitate de profet, arhieru și împărat.

De asemenea, arată că înnoirea și înfrumusețarea bisericii din parohia Mag este un rod al dragostei credincioșilor acestei parohii față de Dumnezeu și față de Biserica strămoșească.

În continuare, pe baza citatului biblic: „și noi datori sîntem să ne punem sufletele pentru frați” (I In. 3, 16), a îndemnat pe credincioși să fie exemple vii — prin credință și fapte — de iubire față de toți semenii lor, răspîndind peste tot iubire. Căci în felul acesta contribuie la zidirea armoniei, frăției și păcii în toată lumea.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa citește rugăciunea de dezlegare pentru toți credincioșii.

Apoi P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu dă citire binecuvîntării arhieresti adresate parohiei Mag, în care Înaltul Ierarh roagă pe bunul Dumnezeu să primească jertfa preotului și credincioșilor din această parohie pentru înnoirea și înfrumusețarea bisericii lor, precum și să-i umple de iubire față de Biserica și față de Patrie.

Exprimînd marea bucurie de a-l avea în mijlocul credincioșilor săi pe I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. Ștefan Straja subliniază că parohia Mag trăiește azi un moment rar și aduce mulțumită lui Dumnezeu că i-a ajutat să isprăvească cu bine lucrările de înnoire și de înfrumusețare a bisericii, la care au fost îndemnați și de elanul constructiv din Patria noastră.

Această modestă realizare este o dovadă că credincioșii din Mag merg pe calea cea bună. Li îndeamnă să păstreze cu sfințenie credința strămoșească, să prețuiască pe conducătorii Patriei noastre și să se roage pentru ei.

Mulțumește I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului că a venit pe urmele pașilor lui A. Șaguna ca să le binecuvinteze strădaniile. De asemenea, mulțumește Sf. Patriarhii și tuturor binevoitorilor pentru ajutorul acordat, precum și păstoriților săi pentru jertfa depusă în scopul înnoirii și înfrumusețării bisericii lor.

După ce exprimă dragoste și recunoștință față de conducătorii înțelepți ai Patriei noastre, care fac totul pentru înflorirea și prestigiul țării noastre, mărturisește că frumosul praznic de azi va rămîne neuitat în sufletele păstoriților săi.

Pornind de la citatul biblic: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri...; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința” (Ev. 13, 7), P. C. prot. Nichifor Todor-Sibiu arată că datoria credinciosului creștin este să se străduiască pentru dobîndirea desăvîrșirii morale, urmînd pilda aleasă a Sf. Dumitru.

Prin punerea în lucrare a tot ceea ce este bun în ființa lor, credincioșii din parohia Mag au reușit să ducă la bun sfîrșit munca pe ogoare și munca de înnoire și de înfrumusețare a bisericii lor, dovedind cu prisosință adevărul zicalic „Mult pot face puțini buni împreună”.

În încheiere, arată că fiecare credincios creștin este dator să preamărească pe Dumnezeu și să cinstească prin fapte corespunzătoare demnitatea lui de fiu al Bisericii și de cetățean al Patriei noastre.

P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu stăruie asupra faptului că dragostea și evlavia credincioșilor din parohia Mag — dirijate cu înțelepciune de bunul lor păstor sufletească, cu privire la care se adevărește zicala: „Ziua bună se cunoaște de dimineață” — au realizat o faptă atît de frumoasă. De asemenea, subliniază virtutea modestiei ce caracterizează — și în aceste realizări — pe părintele din Mag.

Praznicele alese, cum este cel de azi, sînt popasuri de înălțare sufletească, care ne zidesc și ne întăresc din punct de vedere moral. Sărbătoarea de azi trebuie să lase urme adînci și neșterse în sufletul credincioșilor din această parohie.

Trăim într-o țară liberă și independentă, ai cărei conducători înțelepți ridică Patria noastră spre propășire și prestigiu. De asemenea, pe linie bise-

ricească ierarhii și credincioșii muncesc pentru prestigiul Bisericii noastre strămoșești și al țării noastre.

De încheiere, îndeamnă pe credincioși să-și iubească Biserica și Patria și-i felicită pentru lucrările frumoase pe care le-au realizat sub conducerea înțeleptului lor păstor sufletesc.

Luînd apoi cuvîntul I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, rostește următorul cuvînt de învățătură și îndemn:

„A fost voia lui Dumnezeu ca această parohie să fie a zecea dintre parohiile pe care le-am cercetat și în care am slujit în lunile din urmă, septembrie și octombrie, așa că cu numărul acesta zece se rotunjește o cifră însemnată a întîlnirilor noastre cu credincioșii și cu preoții în bisericile noastre, unele nou zidite, altele nou pictate, altele înnoite și din punct de vedere al construcției și din punct de vedere al picturii.

Dar cu voia lui Dumnezeu, deși ca număr de parohii cercetate de mine sînteți a zecea, în care am venit în lunile acestea, după protopopiatul Sibiului sînteți cea dintîi parohie în care am venit ca să binecuvîntez biserica, să ne rugăm împreună lui Dumnezeu și să stăm împreună de vorbă despre darurile pe care Dumnezeu le revarsă în viața noastră.

Viața noastră a tuturor oamenilor în general — de la început pînă la sfîrșit — este o luptă, este o luptă neconținută.

Dar, pentru ce luptă omul? Ce caută el să cîștige prin lupta lui, prin osteneala lui, prin strădania lui?

Unii ar zice că în primul rînd luptă pentru ca să-și păstreze viața, pentru că viața — fără nici o îndoială — este un lucru bun, este un lucru frumos, este un lucru care face plăcere oricui, este un lucru de valoare. Și atunci fiecare om ține la viața lui, ține ca această viață să fie cît mai lungă, să trăiască cît mai mulți ani, dar ține și ca s-o trăiască în sănătate și în toate condițiile necesare, în tot ceea ce-i trebuie pentru ca viața aceasta să se păstreze, să se desăvîrșească și să fie mulțumită.

Deci, în primul rînd ținem la viață, pentru că viața este de la Dumnezeu. Dumnezeu Insuși este viața cea veșnică, viața care nu are început și nici sfîrșit, care este neîchipuîta de mintea noastră omenească, necuprinsă de inima noastră, este izvorul oricărei vieți și de pe pămînt și de oriunde ar exista viață.

Din El ieșim cu toții, sub călăuzirea Lui ne purtăm pașii vieții în această lume, în timpul cît trăim și la El ne întoarcem atunci cînd închidem ochii pentru veșnicie.

Da, viața este un dar de la Dumnezeu. El ne-o dăruiește, El ne-o ocrotește, El la sfîrșitul vieții ne încununează cu cununa biruitorilor, dacă am dus lupta cea bună.

Dar ca să avem viață, este nevoie să avem tot ceea ce trebuie pentru ca viața noastră să fie cît mai mulțumită și cît mai luminoasă. De aceea, oamenii caută — pentru ca să aibă o viață cît mai bună — să muncească, să se străduiască, să cîștige și să aibă toate cele de trebuință. Nu numai să cîștige hrană pentru susținerea vieții trupului, să cîștige îmbrăcăminte necesară, să aibă locuință pe care s-o aranjeze așa cum crede el de cuviință, pentru ca acolo să se poată desfășura viața familiei lui, și în casa aceea să-și pună pecetea gîndurilor lui, a simțămintelor lui, a talentului lui artistic, să-și pună pecetea personalității, a vieții lui de-a lungul anilor pe care îi are de trăit.

Zice Mântuitorul: „Știe Tatăl vostru cel ceresc că aveți nevoie de ele” (Matei 6, 32), adică de hrană, de îmbrăcăminte, de locuință. Știe Tatăl nostru cel din ceruri că avem trebuință și de acestea și Dumnezeu binecuvintează munca noastră a fiecăruia în așa fel, încît dacă muncim cu tragere de inimă și cu pricepere, avem toate ce ne sînt de trebuință.

Totuși, să ne gîndim și la ceea ce are nevoie sufletul nostru. Pentru că omul este cu judecată, este cu socoteală, își luminează mîntea, își cultivă inima, simțămintele, pentru ca să aibă numai simțăminte bune și frumoase și să înlăture simțămintele rele, își întărește voința, pentru ca să facă numai ceea ce este bine și să înlăture ceea ce este rău.

Și așa omul, ca să aibă o viață cu adevărat deplină, se gîndește nu numai la viața lui trupească, ci se gîndește și la viața lui sufletească. Și atunci vedeți cum de mici copii în familie sîntem învățați nu numai cum să mîncăm, cum să ne îmbrăcăm, cum să ne spălăm, cum să umblăm, ce să facem, ci sîntem învățați și anumite lucruri prin care mîntea copilului, încetul cu încetul, se luminează, prin care el își formează anumite deprinderi bune și sănătoase, prin care crește în simțăminte de dragoste și de prietenie față de toți ceilalți și în felul acesta se formează și sufletește.

În vremea noastră, cînd știința și tehnica au progresat așa de mult, fiecare om citește în fiecare zi în gazete sau reviste și cunoaște tot ceea ce se întîmplă în toată lumea și ascultă la radio și unii văd la televizor. Astfel, în vremea noastră, mîntea noastră este mereu în mișcare și pe lîngă ceea ce învățăm în școli, noi în fiecare zi învățăm cîte ceva din gazetă, de la radio, de la televizor sau din ceea ce auzim unii de la alții. De fiecare dată învățăm cîte ceva, cunoștințele noastre se înmulțesc și devenim oameni din ce în ce mai luminați, cu carte și cu cunoștințe din ce în ce mai bogate și în mai multe domenii de activitate.

Însă în primul rînd noi trebuie să învățăm cum să împlinim lucrarea noastră, cum să lucrăm în munca noastră după rînduială.

Dacă înainte vreme, generație după generație, se transmitea din tată în fiu felul cum trebuie să muncească fiecare și astfel sute de ani oamenii unul după altul munceau la fel ogoarele sau făceau meseriile la fel, de la meșteșugar la ucenic și așa mai departe, în vremea noastră și munca cîmpului și muncile din industrie și din alte părți sînt așa făcute, că peste tot pătrunde știința și tehnica, încît fiecare trebuie să învețe și să-și formeze mîntea ca mereu să găsească ceva nou, să progreseze și să facă o muncă din ce în ce mai bună și din ce în ce mai roditoare.

Pe calea progresului lumii, se inventează alte și alte mașini în așa fel, încît felul de a munci al oamenilor se schimbă mereu și munca cere de la om de fiecare dată, cu fiecare generație, ceva mai multă învățătură, mai multă știință, mai multă lumină, pentru ca să poată ține pas cu mersul înainte, al omenirii întregi. De aceea, sînt atîtea posibilități prin care noi putem să ne luminăm mîntea cît mai deplin și să muncim cu rînduială și tot mai bine.

Dar pentru noi lucrul acesta este nu numai o poruncă a vremurilor noastre, vremuri de mari progrese în știință și în tehnică, ci lucrul acesta este și o poruncă de la Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu însuși a fost Acela care a făcut Cerul și pămîntul, care a așezat legi, rînduiri în întreaga fire în așa fel, încît — și pe pămînt și în Universul acesta mareț — toate merg după anumite rînduiri, după anumite legi, încît poți să spui cu adevărat că minunată este această facere a mîinilor lui Dumnezeu, pentru că toate sînt făcute după rînduială.

Omului însă i-a dat Dumnezeu mintea ca cu mintea lui să cerceteze pământul și Universul și să descopere legile pe care Dumnezeu le-a așezat în lume, să folosească toate câte sînt pentru îmbunătățirea vieții lui. L-a pus pe om să fie stăpîn pe pămînt și peste toate lucrurile prin mintea lui, prin puterea lui de cunoaștere și de judecată și prin munca lui.

Astfel, punîndu-l pe om stăpîn peste toate, i-a dat posibilitate să se dezvolte cu mintea lui, cu știința lui și în vremea noastră să ajungă la realizări mari și pe pămînt și să ajungă pînă în lună și — poate — mîine-poimîine și pînă în alte planete, pentru că peste tot unde este materie, peste tot este lege, este rînduială așezată de Dumnezeu și cunoscînd aceste legi, omul are puterea peste tot să meargă și să folosească toate forțele naturii, toate forțele care sînt în lumea aceasta, pentru binele lui și pentru propășirea vieții lui.

Iată, dar, că de la Dumnezeu este binecuvîntarea peste munca noastră, ca să avem prin munca noastră roadă îmbelșugată și să putem avea cele de trebuință trupului.

Tot de la Dumnezeu este și mintea, care luminată fiind, ne ajută tot cu darul lui Dumnezeu să descoperim legile, pe care le-a așezat Dumnezeu și să folosim tot ceea ce ne-a dat El pentru luminarea minții și pentru propășirea vieții noastre.

Dar pentru ca omul să folosească ceea ce îi dă știința și tehnica așa cum se cuvine, mai trebuie să aibă în inima sa și dragoste și să aibă ca țintă realizarea unei vieți cu adevărat omenești, a unei vieți superioare.

Căci mașina și știința omul le poate folosi în rău sau în bine. Cu un cuțit, spre exemplu, poți să tai pîinea și să împarți bucățele de pîine la fiecare care este la masă, dar cu acest cuțit poți să ucizi pe cineva. Cînd tai pîinea cu cuțitul, atunci din dragoste împarți pîinea la fiecare și împărtășindu-se fiecare din această pîine, se simt mai legați unii de alții; dar cînd îl omori pe cineva cu cuțitul, atunci înseamnă că în inima ta a fost ură, n-a fost dragoste, și ura aceasta a transformat cuțitul dintr-o unealtă de pace și de înfrățire (cînd a tăiat pîinea) într-o armă de ucidere.

Așa sînt și alte invenții ale minții omului: s-a descoperit puterea atomului, energia atomică. Într-un lucru mic, care nu se vede cu ochiul liber, ci trebuie privit cu aparate care măresc de mii de ori, într-un lucru așa de mărunț s-a găsit o putere deosebită, cum nu-și poate închipui omul în mod obișnuit. Și această putere poate fi folosită de om și spre binele lui, dar și spre paguba lui.

Puterea aceasta a atomului este așa de mare, încît omul poate cu puterea aceasta să călătorească în lumea aceasta mare, să iese dincolo de marginile pămîntului, poate ajunge să facă lucruri de mare valoare aici pe pămînt, care să folosească la toată lumea.

Dar cu puterea aceasta mare — transformată în bombă atomică — poate să și nimicească.

Deci, pentru ca ceea ce-ți dă mintea, ceea ce-ți dă știința, ceea ce-ți dă tehnica, să poată fi folosit spre binele oamenilor de pretutindeni, este nevoie ca această putere, această lumină a minții să fie împletită cu dragoste de om, cu dragoste de patrie, cu dragoste față de toată lumea. Dragostea face ca toate cuceririle științei și tehnicii — și puterea atomică — să se folosească spre binele omului.

Această dragoste o propovăduiește Evanghelia lui Iisus Hristos, o propovăduiește Biserica.

Biserica vine în numele lui Iisus Hristos, în numele lui Dumnezeu, să cheme pe credincioși ca — pe temeiul credinței lor în Dumnezeu — să fie oameni plini de dragoste, plini de bunătațe, plini de bucurie, oameni harnici, oameni vrednici, oameni pașnici, oameni înfrățiți cu toată lumea, pentru ca din această dragoste, din această înfrățire tot ceea ce ne oferă munca omului, munca poporului, munca omenirii întregi să nu fie spre paguba omului, spre paguba poporului sau a omenirii întregi, ci să fie spre binele fiecăruia, spre binele poporului, spre binele întregii omeniri, să se ctitorească în țara noastră și în toată omenirea o viață din ce în ce mai luminoasă, din ce în ce mai îmbelșugată, din ce în ce mai fericită.

Atunci când spune Sfântul Apostol Pavel că pentru a primi cununa trebuie să ducem lupta după rînduială, după lege, atunci se înțelege că dacă în muncă ținem rînduiala pe care trebuie s-o aibă munca aceea, dacă ținem la legea pe care o are poporul întreg, la rînduiala pe care o are omenirea întreagă, în dorința după o viață mai bună și după progres, se cuvine ca și în viața noastră creștinească să ținem și să ducem lupta pentru înmulțirea dragostei, pentru înmulțirea frățietății după rînduială și după lege.

Biserica noastră este acea biserică în care de-alungul veacurilor au fost crescuți credincioșii ortodocși români în anumite rînduieli, într-o anumită lege. Este legea, este rînduiala pe care ne-a dat-o Iisus Hristos, este legea, este rînduiala pe care au transmis-o Sfinții Apostoli, este legea și rînduiala care de la Sfinții Apostoli a mers mai departe prin Sfinții Părinți și a ajuns pînă în vremea noastră să se propovăduiască de către episcopi, de către preoți pretutindenea în țara noastră și în alte țări unde este Biserica Ortodoxă.

Rînduiala aceasta ortodoxă, care a pătruns în sufletul și în viața credincioșilor noștri de-a lungul veacurilor, o păstrăm noi și astăzi. În această rînduială se împletesc învățăturile Evangheliei lui Iisus Hristos și tradițiile noastre românești, pentru că toate sărbătorile noastre sînt nu numai sărbători religioase, ci sînt împletite și cu aceste tradiții, și cu anumite credințe românești, în care poporul nostru și-a arătat ceea ce are mai bun și mai frumos în sufletul lui.

Este destul să amintesc că, spre exemplu, Nașterea Domnului, Crăciunul, l-a împletit poporul nostru cu acele prea frumoase colinde, cunoscute de toți. Colindele nu-s cuprinse în cărțile noastre de slujbă, deci nu-s făcute de slujitorii Bisericii ca să fie introduse în slujbele noastre. Ele sînt izvorîte din inima credincioasă a poporului român, în care el și-a revărsat dragostea față de Iisus Hristos, față de Pruncul acesta dumnezeiesc care a venit în lume ca să ne mîntuiască pe toți. Aceste colinde izvorăsc din inima credincioșilor români, care împodobesc așa de frumos Crăciunul, Nașterea Domnului. Acestea constituie o unitate cu Praznicul nostru și astfel sufletul ortodox românesc s-a aplecat în evlavie la ieslea în care s-a născut Iisus Hristos.

Poporul nostru este legat nu numai de sfintele noastre slujbe, ci este legat și de aceste tradiții, de aceste obiceiuri, de aceste cîntări populare făurite de-a lungul veacurilor împrejurul sărbătorilor noastre strămoșești.

Aceste poezii și aceste cîntări populare au izvorît din sufletul creatorilor populari. Aci, chiar cu o sută de ani în urmă, la Săliște, cîntărețul Pîcu Pătruș a făcut în versuri o piesă pentru Sfintele Paști: „Mironosițele”, a făcut în versuri multe cîntări frumoase și a pictat cărți, arătîndu-și talentul lui de poet și de pictor. S-a scris și o carte despre el, despre ceea ce a scris, despre ceea ce a pictat, și azi este prețuit în istoria artei noastre populare românești

ca un talent de valoare ridicat din sânul poporului, trăind viața poporului la biserica din Săliște lângă altarul strămoșesc, care i-a hrănit viața, care l-a transformat pe el într-un creator popular al credinței, noastre strămoșești și al geniului românesc de pretutindeni.

Aceasta este rînduiala și aceasta este legea noastră românească, prin care credința în Iisus Hristos se împletește cu sufletul nostru românesc, cu tradițiile noastre românești. Și de aceea ținem așa de mult la ea, de aceea sîntem așa de legați de Biserica noastră, de Legea noastră strămoșească, de rînduiala noastră, pentru că acestea sînt împletite cu sufletul nostru, cu viața noastră.

Ele au fost împletite cu sufletul și cu viața înaintașilor noștri, care pe vremurile acelea de apăsare au găsit mîngîiere și singura încredere că vor veni vremuri mai bune în această credință, în această putere a lui Dumnezeu, a lui Iisus Hristos, care le-a arătat că după moarte vine viață, că prin moarte omul ajunge la viață, din apăsare omul ajunge la libertate, din înapoiere omul ajunge la bunăstare, din înlănțuire omul ajunge la eliberare, din întineric omul ajunge la lumină.

Așadar, rămînem statornici în rînduielile noastre. Nu ne plecăm urechea la unii sau alții.

Noi respectăm credința fiecăruia. Noi nu ne amestecăm în Biserica altora. Dar totodată noi ținem la Biserica noastră, la credința noastră.

Statornici fiind în această lege, în această rînduială, noi în țara noastră sîntem totodată în bune legături și în prietenie cu toate Bisericile, cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica Reformată, cu Biserica Evanghelică-Lutherană, cu Biserica Unitariană. Sîntem în legături bune, frățești, ne vizităm unii pe alții și împreună lucrăm pentru pacea a toată lumea și pentru propășirea Patriei noastre comune.

Dar mergînd pe calea credinței, a legii și a rînduielii, noi totodată sîntem oameni de lege și de rînduială nu numai în Biserică, în viața religios-morală, ci sîntem oameni ai legii și ai rînduielii și în viața zilnică, în rînduielile Statului nostru. Noi respectăm legile care sînt ale poporului nostru, rînduielile care sînt ale vieții celei noi, prin care noi înșine ne făurim o viață din ce în ce mai bună.

Mergînd pe calea aceasta, sîntem ca aceia despre care spune Sfîntul Apostol Pavel că luptă după rînduială și vor fi încununati. Încununarea pentru munca din această viață, pentru munca spre propășirea Patriei, este în recunoașterea vredniciei fiecăruia și în rezultatele de care se bucură de pe urma muncii sale. Încununarea în viața religioasă, în credință, o primim la sfîrșitul vieții atunci cînd în fața lui Dumnezeu vom da socoteală de felul cum am dus lupta. Dacă am dus lupta cea bună, dacă am dus lupta după rînduială, atunci Dumnezeu ne va încununa. Aceasta este cununa veșniciei, cunună care nu se vestejește niciodată.

Dar și aici la dv. ziua de azi am putea zice că este o zi de încununare, de încununare a muncii voastre, a preotului și a credincioșilor, de încununare a jertfelniciei voastre, de încununare a strădaniilor voastre, pentru că ați pornit să înnoșiți această biserică, ați pornit s-o faceți mai frumoasă, mai luminoasă și nu v-ați lăsat pînă cînd n-ați dus pînă la capăt ceea ce ați hotărît.

Pentru că este ușor să pornești la un lucru, dar este greu să-l duci la capăt. Pentru ca să-l duci pînă la capăt, nu-i destul să te însuflețești, ci mai trebuie să ai și stăruință, să ai răbdare, să muncești zi cu zi, poate chiar și

noaptea, pentru ca prin această stăruință, prin această răbdare, să ajungi să duci lucrul pînă la capăt, să ai mulțumirea că l-ai făcut așa cum se cuvine.

Or, această răbdare, această stăruință a voastră, această jertfelnicie a voastră, în timpul în care ați muncit pentru înnoirea și înfrumusețarea acestei biserici, acestea dovedesc că ați lucrat după rînduială, după lege, ați lucrat cu toată dragostea, și de aceea iată Dumnezeu a binevoit să ne trimită pe noi aici ca să vă transmitem cununa aceasta a biruinței, cununa aceasta a acelor care au luptat lupta cea bună și care acum sînt binecuvîntați de Dumnezeu și din această biserică, duminică de duminică, sărbătoare de sărbătoare, se va revărsa binecuvîntarea lui Dumnezeu peste toți credincioșii, peste toate casele voastre, peste familiile voastre și peste munca voastră.

Dumnezeu să vă ajute ca, așa cum ați lucrat pînă acum și ați primit o cunună, o răsplată sufletească, duhovnicească și de la Dumnezeu, tot așa să lucrați și de acum înainte. Să lucrați în Biserica lui Iisus Hristos după rînduială, după lege. Să lucrați în munca voastră după rînduială, după lege. Să vă împliniți toate obligațiile voastre, și cele bisericești, și cele patriotice. Să vă împliniți și obligațiile obștești după rînduială, după lege, pentru ca la sfîrșitul vieții voastre să fiți mulțumiți că v-ați împlinit datoria și față de voi înșivă, și față de familiile voastre, și față de satul acesta, și față de țara noastră, și față de întreaga omenire, că v-ați împlinit datoria față de Biserică și față de Dumnezeu și să auziți de la Dumnezeu binecuvîntarea Lui, să primiți de la El cununa cea veșnică, cununa cea nepieritoare. Această cunună fie s-o dobîndim cu toții prin împlinirea datorilor noastre față de Dumnezeu, față de Patrie și prin alergarea noastră în viața pămîntească cu privirea meru îndreptată spre țința aceea în care ne vom întîlni față către față cu Dumnezeu și viața va atinge ceea ce dorim cu toții: deplinătatea. Vom ajunge la viața-deplină, la fericirea care nu are moarte, care nu are umbră, în care nu există nici o stricăciune și nici o scădere, viața cu adevărat desăvîrșită, viața cu adevărat fără margini, viața cu adevărat veșnică întru preamărirea lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Amin!“.

După săvîrșirea polihroanelor pentru Înalțul Ierarh, pentru conducătorii Statului și pentru credincioși, urmează stropirea cu apă sfințită a credincioșilor de către Înalțul Ierarh, în care timp corul restrîns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu — sub conducerea P. C. prof. Gheorghe Șoima — a executat un concert ne alese imne religioase.

În cadrul agapei frățești organizată în sala Căminului cultural, ia cuvîntul P. C. prot. Nichifor Todor-Sibiu felicitînd pe parohul-și credincioșii din Mag, care ne-au dat prilejul să ne întîlnim într-o zi de sărbătoare cum e cea de azi.

Mărturisind bucuria duhovnicească pe care a trăit-o în timpul Sf. Liturghii arhieresti, P. C. pr. Ioan Isac-Săliște I evocă cîteva momente din trecutul parohiei Mag, relevînd meritele unora dintre păstorii ei sufletești. Credincioșilor de azi ai acestei parohii le urează să aducă — și de aici înainte — cît mai frumoase roade de fapte alese spre slava Sfintei noastre Biserici și a scumpei noastre Patrii.

Subliniind că „omul sau grupul social poate arăta în fața viitorului numai ceea ce a înfăptuit“, dl. Ilie Tarcea arată că „satul Mag este azi în mare sărbătoare“. După ce acum 113 ani a fost aici marele A. Șaguna, astăzi I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, „altă nădejde a noastră, realizează prin cuvîntul și exemplul său acea dinamizare spirituală, care să lumineze conștiințele acestei parohii un alt secol în viitor“.

Frumoasa realizare a credincioșilor din Mag dovedește cît de mult se poate face prin munca în comun a unui grup strîns unit în jurul unei idei.

Secretul succesului C. pr. Ștefan Straja constă în faptul că a știut să mobilizeze toate forțele acestei parohii .

În numele tuturor măgenilor, aduce sincere mulțumiri C. pr. Ștefan Straja, consiliului parohial și epitropiei pentru munca depusă. De asemenea, mulțumește Înalțului Ierarh pentru cinstea de care i-a învrednicit.

Mărturisind marea satisfacție de a vedea frumoasele lor realizări sub conducerea vrednicului lor preot, P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu îi felicită și îi îndeamnă să fie tot așa de harnici și pe ogoare, să meargă mai departe pe calea arătată de preotul lor, să păstreze portul românesc și colindele, să îmbine armonios cele materiale cu cele spirituale spre promovarea unei păci statornice în lume. De asemenea, scoate în relief contribuția credincioaselor în bunul mers al parohiei Mag.

Din partea consiliului parohial iau cuvântul Ioan Tarcea (zis „Șanu”) și Valer Oană, care mulțumesc I. P. S. Sale pentru osteneala depusă și îi urează mulți ani.

C. pr. Ștefan Straja, parohul locului, mărturisește liniștea sufletească în urma împlinirii planului de înnoire și de înfrumusețare a bisericii, precum și satisfacția de a avea în mijlocul păstoriților săi pe I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, „Ierarhul dragostei și al păcii”, însoțit de P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu, „stegar al Reîntregirii bisericești”.

Mulțumind tuturor — în frunte cu Înalțul Ierarh — pentru participarea la praznicul de azi, își exprimă gândul de a lucra mai departe — împreună cu păstoriții săi — la propășirea Bisericii și a Patriei, pentru apărarea păcii în lume.

Încheind cuvântările, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului arată că în Vechiul Testament preotul este asemănat cu străjerul ce stă de pază. C. pr. Ștefan Straja s-a dovedit păzitorul destoinic al acestei parohii, obținând rezultate atât de frumoase cu colaborarea tuturor factorilor din parohie. În această muncă, i-a fost un prețios ajutor și „maica preoteasă”.

În continuare, relevă contribuția P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu la urzirea și consolidarea actului de Reîntregire bisericească, act care va fi înscris cu cinste în istoria Bisericii noastre și a poporului român.

Ceea ce a făcut cu puțință actul istoric din octombrie 1948 este — între altele — și faptul că credincioșii români au fost una în mărturisirea credinței strămoșești și în slujirea intereselor poporului.

Oriunde mergem azi, ne simțim acasă la noi, în aceeași credință și în aceeași dragoste de țară. Aceasta este marea noastră bucurie: — că în această unitate slujim Biserica și Patria. Unitatea noastră bisericească sprijinește unitatea Patriei noastre.

Biserica noastră este autocefală, adică independentă. Datorită acestui fapt, Biserica noastră sprijinește independența și suveranitatea Patriei noastre. Prin relațiile ce le are cu Bisericile de peste hotare, Biserica noastră aduce contribuția sa la promovarea păcii și a înfrățirii între popoare. Cu toate că Bisericile se deosebesc între ele în multe privințe, credința comună în Iisus Hristos le face să slujească împreună cauza păcii și a propășirii lumii întregi.

Mulțumind preotului local, consiliului parohial și tuturor credincioșilor pentru munca depusă întru înnoirea și înfrumusețarea bisericii, îi felicită pentru unitatea și armonia în care au lucrat. Îi îndeamnă să păstreze nestirbite unitatea și armonia, ca o pildă vie.

De încheiere, I. P. S. Sa toastează pentru Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian.

Cuvântările au fost încadrate cu bucăți religioase și patriotice, executate de corul restrâns al studenților de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, sub conducerea P. C. prof. Gheorghe Șoima.

Frățesca agapă se încheie cu cuvenita rugăciune și cu arhierasca binecuvântare a I. P. S. Sale.

BINECUVÎNTAREA BISERICII DIN VLĂDENI

Așezată la poarta de vest a „Țării Bîrsei“, parohia Vlădeni este cunoscută din vechime, printre altele, ca un loc de popas pentru poștalioanele și carule negustorilor, care veneau de la Brașov și, de mai departe, din Țara Românească și Moldova, îndreptîndu-se spre „Țara Făgărașului“. Este consemnat astfel, în 23 decembrie 1685, popasul în Vlădeni al mitropolitului Țării Românești, Varlaam, retras din scaun la această dată pentru a lăsa locul lui Teodosie. Se știe că în acci ani Varlaam a pribegit prin Transilvania. Cu numai unsprezece ani înainte, în 1674, este încrestată prezența la Vlădeni a mitropolitului Sava Brancovici de la Alba Iulia, trecut în calendarul luptelor noastre transilvănene pentru lege și limbă, pentru a sfinți o biserică de piatră, una dintre puținele de acest fel existente în acele timpuri pe aceste meleaguri.

Este adevărat că și actuala biserică din Vlădeni, zidită între anii 1875—1879, este pe măsura înaintașei sale, cît și pe măsura lăudabilei rîvne a credincioșilor vlădăreni, căci ea se înalță ca o monumentală catedrală, avînd a împlini, în intenția ctitorilor ei, un rost nu numai creștinesc, în vremurile acelea.

Reparată și îmbrăcată într-o frumoasă pictură, executată în stil neobizantin de către dl. Toma Lăscoiu din București, dar fiu al satului, care a zugrăvit într-un mod cît se poate de fidel și chipurile Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului. Astfel înnoită, această biserică aștepta sorocul binecuvîntării.

Praznicul acesta cu adevărat luminat a avut loc Duminică, 21 septembrie 1969, și a primit o semnificație și o aureolă deosebită prin aceea că, la invitația Arhipăstorului Mitropoliei noastre ardelenice, care exprima și dorința clerului și credincioșilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binevoit să ia parte la binecuvîntarea bisericii.

În Duminica mai sus arătată deci, la ora 9,30, sosește Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, însoțit de P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belasçu și P. C. prof. D. Călugăr, cuvîntul de întîmpinare fiind rostit de P. C. V. Coman, protopopul Brașovului, care face o scurtă prezentare a credincioșilor din Vlădeni, „harnici ca niște albine, pe ogoare și în fabrici“, și statornici în credința strămoșească, fapt dovedit prin pictarea bisericii. P. C. Sa exprimă totodată Înaltului Ierarh bucuria și mulțumirea acestora de a fi venit să le binecuvînteze biserica.

Mulțumind pentru cuvîntul de întîmpinare, Î. P. S. Mitropolit Nicolae mărturisește că „am venit cu multă bucurie să binecuvîntez această biserică și bucuria este cu atît mai mare cu cît Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binevoit să cîntească această sărbătoare. Prezența Prea Fericitului Sale aici simbolizează unitatea de totdeauna a Bisericii noastre și a poporului nostru, unitate care astăzi este o realitate deplină și lucrătoare, realitate care face ca Biserica noastră să prospereze și Patria noastră să înflorească, să se înalțe spre noi culmi de cultură și progres“.

Î. P. S. Sa încheie prin a binecuvînta credincioșii pentru rîvna lor de fii buni ai Bisericii și ai Patriei, de muncitori harnici la locurile lor de muncă.

În timp ce îndurările credincioșilor creșteau simțitor, clopotele bisericii anunțau, la ora 10, sosirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Însoțit de P. C. secretar patriarhal N. Cazacu, de P. C. prot. Dr. D. Stăniloae, profesor la Institutul Teologic Universitar din București, și de

P. C. arhidiacon Evghenie Dascălu, Prea Fericirea Sa a fost primit de credincioși prin aplauze și o ploaie de flori.

În fruntea unui mare sobor de preoți și diaconi, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a întâmpinat pe Prea Fericirea Sa cu un cuvânt de „bun venit”, în care, în esență, a spus următoarele: „În numele preotului și al credincioșilor din această parohie, al clerului și credincioșilor din Mitropolia Ardealului și al meu personal, Vă întâmpin cu creștinescul salut: Bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului.

Numele Prea Fericirii Voastre este adânc întipărit în inimile credincioșilor din această parte de țară, pentru că Întâistătătorul Bisericii noastre are la inimă grija tuturor fiilor din Patriarhia Română.

Credincioșii nu vor uita mărețul act al Reîntregirii bisericești prin care toți fiii Bisericii noastre, una și nedespărțită, au înlăturat vrajba dintre ei, aducându-și contribuția la întărirea unității poporului nostru, la propășirea Patriei și pacea lumii”.

„Noi Vă asigurăm de întreaga dragoste și făgăduim că vom urma și de acum înainte toate sfaturile pe care ni le veți da” — a spus în încheiere Î. P. S. Sa.

Într-un scurt cuvânt de răspuns, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus:

„Din toată inima vă salut cu salutul nostru românesc: Bine v-am găsit! (credincioșii răspund într-un glas: Bine ați venit!).

Și acum vă poftesc să trecem la binecuvântarea bisericii, după ce ea a fost împodobită cu scene din viața Mântuitorului și cu icoane de ale Sfinților. Așa, în rugăciune împreună, vom trăi cu adevărat unitatea noastră mai deplin”.

Îmbrăcați în mantii, P. F. Patriarh Justinian împreună cu Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae au trecut la binecuvântarea bisericii, slujbă atât de bogată în ziditoare rugăciuni, care a fost urmărită cu deosebită atenție de credincioși.

A urmat Sf. Liturghie arhierescă, Înalții Ierarhi fiind înconjurați de un mare sobor de preoți și diaconi, format din: P. C. vicar arhiep. Tr. Belascu, P. C. secretar patriarhal N. Cazacu, P. C. prof. D. Stăniloae, P. C. prot. V. Coman (Brașov), P. C. preoți: Al. Florea (Medias), I. Comșa (Brașov), A. Anghel (Brașov), I. Scurtu (Rîșnov), D. Merișescu (Dumbrăvița), Gh. Grovu (Brașov), A. Marian (Codlea), V. Runceanu (Zărnești), Al. Enache (Ghimbav), P. Comăniță (Tohanul Vechi), Gh. Strejac (Codlea), N. Coman (Codlea), C. Munteanu (Satu Nou), I. Comșulea (Cristian), H. Balaban (Porumbacul de Sus), Em. Tîrnăcop (Vlădeni), C. arhid. Evghenie Dascălu (București) și I. Bolog (Sibiu) și C. diac. Gh. Papuc (Sibiu).

Răspunsurile au fost date de corul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Brașov, dirijat de P. C. Gh. Diaconu.

Împletirea rugăciunilor P. F. Părinte Patriarh Justinian cu cele ale Î. P. S. Mitropolit Nicolae, acestea împreună cu cele ale preoților și diaconilor, cu răspunsurile calde ale corului, precum și cuvântările care s-au rostit au dat acestei Sf. Liturghii o notă deosebită, măreață.

La ectenia întreită, Î. P. S. Mitropolit Nicolae a rostit cereri speciale pentru sănătatea și propășirea în toate cele bune a credincioșilor prezenți la această înălțătoare prăznuire. A fost rostită de asemenea ectenie pentru cei adormiți în Domnul, preoți, ctitori, și credincioși ai acestei parohii.

După ieșirea cu Sf. Daruri, la momentul cuvenit, P. F. Părinte Patriarh Justinian a hirotonit preot pe C. diacon Șt. Popica, pentru parohia Pojorta (Jud. Brașov).

La priceasnă, P. C. prot. V. Coman a tălmăcit Evanghelia zilei. Plecând de la chemarea Mântuitorului: „Oricine vrea să vină după mine să se lapede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze” (Marcu 8, 34), P. C. Sa zăbovește cu deosebire asupra urmării lui Iisus, ceea ce constituie o datorie de onoare pentru orice creștin, un răspuns la dragostea lui Dumnezeu față de noi.

„Lepădarea de sine pe care ne-o cere Evanghelia nu înseamnă fuga de lume, nici renunțarea la demnitatea de om. Dimpotrivă, ea înseamnă lepădarea de tot ceea ce este rău în noi și în afară de noi, ca omul să strălucească în demnitatea cea dintâi, dată de Creatorul său.

Lepădarea de sine este actul eroic de înfrângere a egoismului și de dăruire pentru binele și propășirea semenilor, a Bisericii, a poporului.

Lepădarea de sine este începutul adevăratei slujiri. Nici un lucru mare și trainic nu se poate face fără dăruire de sine, fără jertfă. Sfinții Bisericii și eroii popoarelor, toți aceia care își dau viața pe altarul binelui comun ne sînt pildă.

Iisus Hristos — spune în încheiere P. C. Sa — este modelul vieții noastre și izvor de putere dumnezeiască. Să-i urmăm Lui în ascultare, în blîndețe și smerenie, în curăția vieții, în bunătate și milă, în dragoste și jertfă”.

Terminîndu-se Sf. Liturghie, I. P. S. Mitropolit Nicolae citește rugăciunea arhierască de dezlegare a păcatelor.

În continuare, P. C. prof. Dr. D. Stăniloae deschide șirul cuvîntărilor, în al cărui bogat cuvînt vibrează puternic, ca fiu al comunei Vlădeni, dragostea de meleagurile natale, din al căror trecut sînt evocate semnificative și instructive momente.

Astfel, plecînd de la cuvintele Psalmistului care se rostesc în ziua de Paști: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întrînsa”, P. C. Sa arată că „pentru parohia Vlădeni ziua de astăzi este o sărbătoare a sărbătorilor, cum n-a mai avut în toată istoria sa”, pentru că „Patriarhul de astăzi al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Justinian — vine să cerceteze o mică parte din turma sa sufletească”, prin aceasta Prea Fericirea Sa dînd „o nouă dovadă că este păstorul cel plin de iubire pentru turma sa sufletească”.

Ocupația de seamă a vlădărenilor era cărăușitul, fiind subliniat, în această ordine de idei, un aspect puțin cunoscut al trecutului nostru și anume rolul deosebit pe care această ocupație l-a avut — alături de altele — și în primul rînd păstoritul — la menținerea și întărirea unității poporului nostru. Căci vlădărenii de odinioară, pe lângă mărfurile negustorilor brașoveni sau din Țara Românească, transportau în carele lor — pînă în Nordul Transilvaniei, și cărți pe limba românească, precum și icoane pe sticlă.

După ce subliniază cîteva fapte din lupta credincioșilor români din Țara Birsei împotriva actului uniției de la 1700, cu care prilej s-a dovedit mai mult că „în cele ale credinței poporul român de protutindenii n-a cunoscut graniță despărțitoare între frați”, în continuare P. C. Sa zăbovește asupra legăturilor satului Vlădeni, care de fapt au fost într-un grad mai mic sau mai mare ale întregii Transilvanii, cu Țara Românească și care „au îmbrățișat toate laturile vieții”. „Nu există în acest sat — mărturisește P. C. prof. D. Stăniloae — familii din care pînă la 1918 să nu fi trăit unul sau doi sau toți membrii o parte din ani la București, de unde aduceau nu numai frumoase sume cîștigate cu care își zideau o casă mai frumoasă, ci și idealurile naționale ale fraților din Țara Românească, pe care le frămîntau la București scriitori și oameni politici ai românilor de pretutindenii. Cel ce vă vorbește și cei de vîrstă mea, cînd eram copii, primeam anul întreg pe perete calendar adus de Crăciun de un frate sau de o soră de la București. Chipurile de români sau al mitropolitului de la București erau pentru noi chipurile românilor sau al mitropolitului nostru; trăiam cu închipuirea în bisericile vestite din București sau în mînaștirile din Moldova și Oltenia ca în biserica noastră din sat; mamele și surorile noastre se îndușau de zidirea soției lui Manole în pereții mînaștirii de la Curtea de Argeș și plîngeau cînd li se citeau despre jertfa lui C. Brîncoveanu și a copiilor lui pentru legea noastră creștinească... Cînd am devenit puțin mai mari primeam în seri senine de pe ulițele satului arcu al azurii al Pietrii

Craiului și vedeam cu ochii sufletului o țară de basm unde se vorbește românește în toate „cântările”, la toate judecătorile, unde ofițerii dau comenzile în românește, unde nu te disprețuiește și nu te înjură nimeni că ești român”.

În părțile Vlădenilor sînt înregistrate chiar unele răscoale împotriva iobăgiei, pentru ca, în 1918, „după lupte și jertfe ale altor generații”, visul poporului nostru să se împlinească, iar în anii noștri pe pămîntul Transilvaniei, între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, domnind „o egalitate și o frățietate cum n-a existat niciodată”.

După ce prezintă chipul de astăzi al Vlădenilor, care a crescut „considerabil pe toate planurile culturii și bunăstării”, P. C. Sa exprimă din nou bucuria credincioșilor de aici și împrejurimi pentru prezența P. F. Părinte Patriarh Justinian și a I. P. S. Mitropolit Nicolae, „Arhiepiscopul lor direct”, în încheiere arătînd că „poporul din această parohie va păstra neștearsă în inimi și în dragostea lui chipurile Prea Fericirii Voastre și Înalt Prea Sfinției Voastre și lumina copleșitoare a acestei zile, cum le vor păstra pereții acestei biserici la locul arhierilor care au arhipăstorit în vremea pictării”.

A vorbit apoi C. pr. Em. Tîrnăcop, parohul local, care, printre altele, face un scurt istoric al bisericii și cu deosebire al lucrărilor de reparații și pictură, începute în anul 1959, cînd în Vlădeni păstora C. pr. V. Ignătescu, astăzi profesor la Seminarul Teologic Neamț. Costul lucrărilor s-a acoperit din contribuția benevolă a credincioșilor, precum și din dotații de la Sf. Patriarhie București și Centrul Arhiepiscopesc Sibiu.

De aceea, C. Sa mulțumește în primul rînd Părintelui ceresc pentru ajutorul dat în ducerea la bun sfîrșit a acestor lucrări.

Mulțumește apoi P. F. Patriarh Justinian pentru venirea în mijlocul credincioșilor vlădăreni pentru a le binecuvînta biserica, precum și pentru „sprijinul material substanțial” acordat.

„Chipul Prea Fericirii Voastre — spune C. pr. Tîrnăcop —, pictat în biserica aceasta alături de chipul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, este o mărturie a părinteștii griji pe care o purtați tuturor fiilor credincioși ai Bisericii noastre, precum și a faptului că ei sînt astăzi una sub cupola de har a Bisericii Ortodoxe Române, una în munca lor înfrășită pentru ridicarea Patriei pe trepte luminoase de propășire.

Mulțumește de asemenea I. P. S. Mitropolit Nicolae „pentru venirea în mijlocul nostru și pentru binecuvîntarea sf. noastre biserici și Vă rugăm să primiți încredințarea că vom fi ascultători și implinitori ai înțeleptelor povești pe care ni le dați”.

Sentimente de mulțumire și recunoștință exprimă totodată binecunoscutului teolog al Bisericii noastre, P. C. prof. D. Stăniloae, pentru „îndrumarea și sprijinul dat în toate etapele de lucrare a picturii”.

Mulțumiri aduce și P. C. prot. V Coman pentru tot sprijinul acordat, preoților prezenți la prăznuire și cu deosebire consiliului și comitetului parohial și tuturor credincioșilor pentru rivna lor cea bună și pentru toată jertfelnicia lor.

În continuare, P. C. vicar Tr. Belascu dă citire documentului oficial de binecuvîntare a bisericii, precum și actului prin care I. P. S. Mitropolit Nicolae ridică pe C. paroh local, Em. Tîrnăcop, la rangul de sachelar, cu dreptul de a purta brîu albastru, după care I. P. S. Sa săvîrșește cuvenita hirotesire.

A vorbit apoi I. P. S. Mitropolit Nicolae, care a spus:

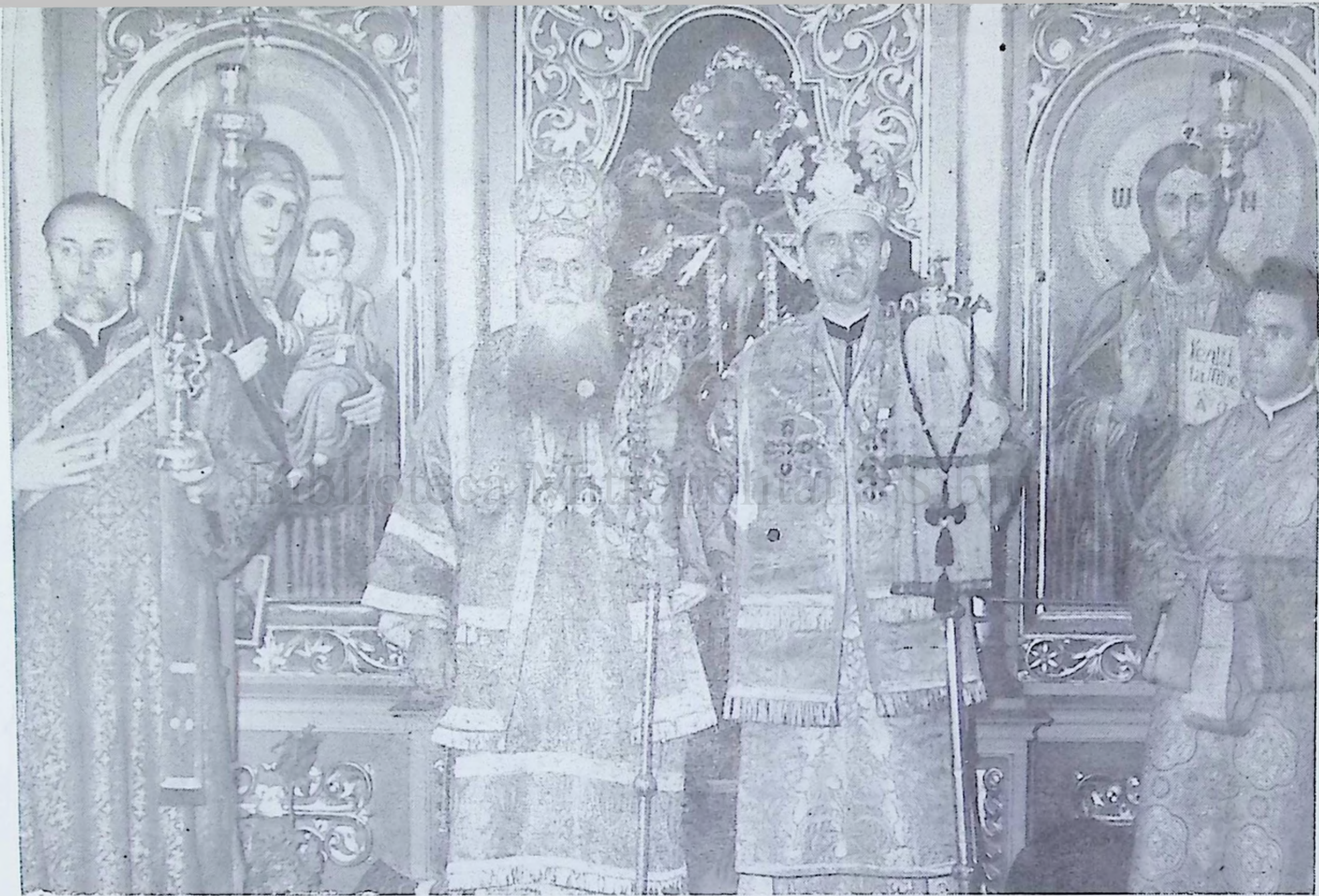
„*Veniți să cîntăm Domnului și să înălțăm cu bucurie imn Dumnezeului nostru*” — sînt cuvintele Psalmistului (Ps. 94, 1), prin care se exprimă simțămîntele noastre ale tuturor la acest praznic strălucit. Căci, într-adevăr, cui am putea să-i cîntăm cîntare de bucurie, pe cine am putea să preamărim cu toată inima noastră și cu întreaga noastră ființă, dacă nu pe Dumnezeul nostru, pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, căci El a fost Acela care a dat înaintașilor voștri puterea să ridice această biserică măreață în cinstea Lui, în cinstea Sf. Vasile cel Mare.

El, Dumnezeul nostru, este Acela care v-a îndemnat, care a revărsat în inimile voastre dorința aceasta și jertfa aceasta, ca să înnoiți biserica, să o împodobiți cu o pictură așa de frumoasă, ca și pereții să grăiască despre mărire lui Dumnezeu și despre Sfinții Lui.

Tot Dumnezeu este Acela care a făcut ca, la chemarea Noastră, să avem în mijlocul nostru pe Întîistătorul Bisericii noastre, pe păstorul, tuturor credincioșilor români ortodocși, și astfel praznicul de astăzi să primească o nouă lumină și o nouă bucurie.

În întâmpinarea Prea Fericitului Patriarh Justinian la biserica din Vlădeni

Prea Fericitul Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în biserica din Vlădeni

Tot El a fost Acela, care a luminat pe ostenitorul la această pictură, ca în culori să prindă lumină din lumina cea dumnezeiască, lumină care se coboară de Sus și strălucește pe fețele Sfinților celor ce s-au ridicat în lumina cea dumnezeiască.

Dar, ne întrebăm, oare este destul să cîntăm Domnului și să ne rugăm Lui, ca să pogoare darurile Sale bogate asupra noastră? Desigur că sînt plăcute lui Dumnezeu și inelele noastre de preamărire și sfintele noastre rugăciuni și cîntările noastre bisericești și sfintele noastre slujbe și mai ales Sf. Liturghie. Dar la aceste rugăciuni, la aceste cîntări, la aceste preamăriri se cuvine să adăugăm și fața noastră. Căci scris este: „Credința fără fapte este moartă” (Iacob 2, 17), iar credința trebuie să se arate prin dragoste (Gal. 5, 6), prin lucrarea faptelor.

Ori voi cei de astăzi, ca și înaintașii voștri, ați dovedit că nu aveți numai o credință în vorbe, o credință numai de preamărire, numai de rugăciune, ci aveți și o credință lucrătoare, o credință vie, o credință activă, așa cum mărturisește ridicarea acestei biserici cu 90 de ani în urmă, cum mărturisește împodobirea ei de către voi și viața pe care ați trăit-o și pe care o trăiți, în credință și în dragoste față de aproapele.

Înaintașii voștri au fost strîns legați de Legea strămoșească, de credința ortodoxă, care își are izvorul în Iisus Hristos și care s-a transmis curată și neîntinată prin Sf. Apostoli și Sf. Părinți și pe care poporul român de pretutindeni a primit-o cu toată dragostea, a păstrat-o neschimbată și chiar dacă au venit grele încercări peste el a rămas neschimbat în această credință, știind că adevărul este mai presus de orice și că Iisus Hristos este puterea, este scutul prin care poate să treacă toate încercările și peste toate greutățile.

În același timp, prin credința aceasta strămoșească noi românii transilvăneni am păstrat legături strînse cu românii de peste Carpați, simțindu-ne de la început un singur popor, o singură Biserică în limba strămoșească. În felul acesta și comuna aceasta, cu credincioșii săi, a fost unul din mădularele vii ale Bisericii Ortodoxe Române, o verigă de legătură și de unitate între frații de dincoace și de dincolo de munți.

Înrădăcinați în glia moșilor și strămoșilor noștri, în credința ortodoxă dreptmăritoare, preoții și credincioșii noștri au respectat întotdeauna și respectă și astăzi celelalte naționalități conlocuitoare și credințele lor religioase.

Această biserică este ea însăși nu numai mărturie a credinței nezdruincinate a voastră și a înaintașilor voștri și nu numai mărturia unității noastre cu frații ortodocși români de pretutindeni, ci este și mărturie a înfrățirii dintre români și celelalte naționalități, dintre ortodocșii români și cei de alte credințe religioase. Pentru că dacă această biserică monumentală este izvorită din jertfa înaintașilor voștri, o parte din meșterii care au lucrat la ea a fost de alte naționalități, de alte credințe. Și văd că au făcut-o așa cum se cuvine, după rînduiala ortodoxă, încît putem spune că ei și-au pus aici nu numai meșteșugul lor, ci și sufletul lor, respectînd credința ortodoxă a acelora care i-au chemat să ridice această biserică. Ba chiar și la pictura bisericii, după cîte am înțeles, un credincios evanghelic-luteran a dăruit o icoană pictată pe pereții acestei biserici, în felul acesta mărturisind că respectă biserica noastră, credința noastră și aduce și el din credința lui în Iisus Hristos un semn al dragostei frățesti față de frații lui ortodocși români.

Iată, aşadar, că tot ce aţi făcut voi aici este un lucru care arată că aveţi o credinţă vie, lucrătoare, legată de Biserica strămoşască, împletită cu viaţa poporului nostru, dar şi o credinţă care întinde braţele frăţeşti către fraţii de alte credinţe.

Dar dacă înaintaşii noştri şi-au mărturisit credinţa lor în vremuri grele, noi vieţuim astăzi în vremea marilor împliniri, pentru că poporul nostru trăieşte într-o ţară liberă şi independentă, o ţară înfloritoare, o ţară mândră, cu un prestigiu din ce în ce mai ridicat între popoarele lumii. Iar Biserica Ortodoxă Română este astăzi a tuturor credincioşilor români, înlăturându-se dezbinarea pe care a adus-o stăpînirea habsburgică. Ea este o Biserică care — deşi vine din trecutul îndepărtat, fiind neconţinut izvor de putere şi viaţă pentru fiii săi — este vie şi lucrătoare şi în actualitate şi păşeşte pe căile vieţii celei noi, în conformitate cu Evanghelia lui Hristos, cu poruncile de viaţă ale poporului nostru.

Din primul moment de cînd a păşit pe scaunul patriarhal, Prea Fericirea Sa a dat glas cuvîntul Evangheliei, pe calea apostolatului social. Ierarhii, preoţii şi credincioşii au mers pe calea aceasta, care a făcut ca Biserica noastră să fie nu numai o Biserică legată de popor, sprijinitoare a nuncii lui pentru înflorirea Patriei, dar şi o Biserică ecumenistă, înfrăţită cu celelalte culte şi preţuită.

De aceea, în numele vostru, în numele Mitropoliei Ardealului şi al meu personal ţin să mulţumesc în chip deosebit Prea Fericirii Sale, pentru că a binevoit să-şi rupă această zi luminoasă, din multele preocupări pe care le are la conducerea Bisericii, şi să vină în mijlocul nostru, să binecuvînteze această biserică, să ne binecuvînteze pe noi pe toţi şi prin această binecuvîntare puterea lui Iisus Hristos să ne lumineze, să ne ajute şi să ne întărească pentru a păşi mai departe pe calea înnoitoare pe care Prea Fericirea Sa ne-a arătat-o şi ne-o arată mereu. Este deci o mare bucurie pentru noi că îl avem în mijlocul nostru şi socotesc că şi Prea Fericirea Sa simte o mare mulţumire cînd se vede înconjurat de noi toţi, cu atîta dragoste şi cu cinstire deosebită.

Mulţumim de asemenea Departamentului Cultelor pentru sprijin şi prin Departamentul Cultelor transmitem întregul nostru ataşament şi devotament faţă de Conducerea Patriei noastre scumpe.

Mulţumind tuturor care au ostenit aici, preoţi şi fii ai acestei parohii, tuturor donatorilor, pentru că în felul acesta ei şi-au dovedit prin jertfă credinţa şi dragostea lor faţă de Biserică.

Dar mai presus de toate se cuvine să înălţăm gîndul nostru de mulţumită către Dumnezeu luminilor, către Iisus Hristos, de la care vine toată darea cea bună şi tot darul cel desăvîrşit. Lui să-i mulţumim în primul rînd pentru tot ceea ce ne-a dăruit, căci, desigur, noi am luptat, am jertfit, dar darul lui Dumnezeu este acela care a făcut să rodească ceea ce am jertfit.

Lui se cuvine să ne rugăm şi de acum înainte ca să-şi reverse harul Său peste noi toţi şi să ne ajute să fim şi de acum înainte fii devotaţi ai Bisericii strămoşeşti, fii buni ai Patriei noastre scumpe şi răspînditori în toate părţile ai dragostei, ai bunătăţii, ai facerii de bine, ai muncii şi ai vredniciei, ai înfrăţirii, pentru ca în felul acesta, răspîndind dragostea şi bunătatea, să mărturisim cu adevărat că Dumnezeu este dragoste şi prin faptele noastre să se preamărească numele Lui, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin*.

Șirul cuvântărilor a fost încheiat de P. Fer. Părinte Patriarh *Justinian*, care a spus următoarele:

„Am ascultat cu multă luare aminte cuvântările care s-au rostit pînă acum.

Frumoasa predică a părintelui protopop *Coman* ne-a adus aminte de îndatoririle pe care le avem toți cei care urmăm învățătura creștină, *Evanghelia* lui *Iisus Hristos*. Este datoria aceea pe care Mîntuitorul ne-o aduce aminte că, dacă vrem să urmăm Lui, trebuie să luăm crucea noastră, adică a tuturor greutăților vieții acesteia și să ne lăsăm de preocupările necinstitoare.

Cuvîntarea părintelui *Dr. Stăniloae*, profesorul nostru de la Institutul Teologic de la *București*, ne-a amintit lucruri așa de frumoase despre trecutul acestei comune, despre înaltașii noștri, despre aceia care au zidit această biserică, lăsîndu-ne-o moștenire pentru ca la rîndul nostru s-o împodobim așa de frumos.

Părintele paroh a adus salutul credincioșilor și mulțumirile lor pentru că am participat, alături de *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului*, la binecuvîntarea acestei biserici, înnoită printr-o așa de frumoasă pictură.

Mulțumesc din toată inima pentru modul călduros în care am fost primit și pentru că la slujba noastră ați participat într-un număr așa de mare.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae m-a prezentat credincioșilor în culorile poate cele mai vii. Eu îi mulțumesc pentru cuvîntul său cald și pentru omagiile pe care le-a adus activității mele de Patriarh, de 21 de ani.

De aceea mie îmi rămîne, cred, puțin lucru de spus. Dacă este totuși să vă dau unele sfaturi și unele îndemnuri, apoi trebuie să vă dau altele noi, pentru a nu repeta pe cele pe care le-au dat înaltașii mei.

Iubiți mei fii sufleșteți,

Am primit cu plăcere invitația Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, adresată Nouă în urma dorinței voastre, de a veni în mijlocul vostru pentru a binecuvînta, împreună cu Înalt Prea Sfinția Sa, sfîntul vostru locaș de închinăciune, pe care l-ați împodobit atît de frumos cu jertfele voastre neprecupețite.

Am venit să vă binecuvîntez pe voi înșivă și să vă aduc cuvînt de laudă pentru rîvna în credință și pentru dragostea de Casa Domnului, pe care ați dovedit-o prin înveșmîntarea ei cu scenele din viața Mîntuitorului și cu chipurile Sfinților care au împlinit în mod desăvîrșit și pilduitor poruncile Lui. Prin aceasta ați pus voi înșivă la îndemîna voastră și a urmașilor voștri un nou izvor din care să se adape cunoștința voastră mîntuitoare de suflețe și să se întărească credința voastră. Am venit să mă bucur împreună cu voi de această biruință duhovnicească a voastră și să mulțumim împreună Părintelui Ceresc și Domnului nostru *Iisus Hristos*, Fiului Său cel veșnic, pentru ajutorul ce vi l-a dat ca să duceți la bun sfîrșit lucrarea de înnoire și înfrumusețare a bisericii voastre, unde vă întîlniți cu Dumnezeuul părinților voștri și vă rugați împreună pentru ajutor, sănătate, mîntuire și iertarea păcatelor.

Dar am venit ca să cinstesc împreună cu voi vrednicia înaltașilor voștri, care v-au lăsat moștenire acest impunător locaș de închinare, zidit cu ostenala și jertfele lor și un suflet plin de o caldă credință strămoșească și de dragoste neclintită față de neam și țară. În vremuri grele, ei au stat neclintiți în dreapta credință. Împotriva tuturor silnicilor, au păstrat neslăbită nădejdea în viitorul de libertate națională și de dreptate ce avea să vină și au luptat pentru înfăptuirea mărețului ideal al lor și al tuturor românilor. Cu pilda lor,

cu cuvîntul de fiecare zi, ei v-au sădit în suflete credința cea dreaptă în Dumnezeu și încrederea în viitorul luminos al națiunii noastre. Tot ce aveți mai bun în voi, îl datorați lor. Această comoară o puteți spori dacă adînciți cu recunoștință înțelesul pildei lor și scoateți din ea învățămintele pentru purtarea voastră în timpurile de azi. „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, spune Sfîntul Apostol Pavel, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința” (Evrei XIII, 7).

Statornicieii înaintașilor voștri în credința strămoșească, ca chiag sufletelesc între fiii aceluiași popor român, străduinței lor de a rămînea în unitatea de gândire și simțire românească, în aceleași tradiții de viață sufletească, cu toate despărțirile politice ce li le-au împus vitregia vremurilor pe care le-am trăit, luptei lor pentru pregătirea și înfăptuirea unității politice a întregului popor român, le datorăm puțința noastră de a fi azi împreună în acest sfînt locaș și de a ne ruga împreună în dreapta credință mîntuitoare în Domnul nostru Iisus Hristos.

Binecuvîntată să le fie pomenirea în neam și în neam și Bunul Dumnezeu să le facă parte de veșnica fericire în lumina iubitoare a feței Lui. Ceea ce au nădăjduit ei cu dor nestins, acum e lucru înfăptuit. Sînt sigur că ei se bucură acum în viața lor de dincolo de mormînt de împlinirea scumpelor lor năzuințe pentru urmașii lor și participă împreună cu noi la această sărbătoare de laudare comună a lui Dumnezeu.

Înaintașul Nostru, mitropolitul Antim Ivireanul, martir pentru credință și neam, le dădea la 1799, preoților și credincioșilor din aceste părți, sfaturi și îndemnuri să stăruie în dreapta credință strămoșească. Acum noi, urmașul lui, ne aflăm în mijlocul urmașilor acelor înaintași ai voștri și vă dăm aceleași sfaturi și îndemnuri creștinești și românești, în împrejurări mai fericite pentru întregul nostru popor. Un alt înaintaș al Nostru, mitropolitul Daniil, scria la 1721 aceluiași preoți și credincioși din părțile Brașovului: „Am socotit a fi cu cuviință ca să vă scriem puține cuvinte în loc de blagoslovenie, pentru mîntuire și învățătură, măcar că cu depărtarea locului truștește nu sîntem acolo, dar duhovnicește sîntem de față și de-a pururea ne rugăm lui Dumnezeu, pentru ca să vă trimită putere de sus și să vă mîngîie. Căci avem a duce răspuns și pentru voi Păstorului celui mare, lui Iisus Hristos. Deci, feții mei, două lucruri cer de la voi și poruncesc ca să le păziți fără de tulburare și fără de nici o amestecare, adică credința cea dreaptă precum ține Biserica Răsăritului și fapte bune, căci fără de acestea două nu va vedea cineva fața Domnului. Că credința fără de fapte bune este mîqartă și faptele fără de credință sînt fără de roadă și fără de folos”. „Nu ascultați glasul eresurilor, ci al Maicii voastre, a Sfintei Biserici, a Răsăritului, glasul cel dulce și mîntuitor carele v-a născut și v-a hrănit cu hrana cerească a dumnezeieștei Scripturi” (St. Stinghe. Documente privitoare la trecutul românilor din Scheii Brașovului, vol. I, p. 58—59).

Aceleași sfaturi vi le împărtășește azi urmașul mitropolitului Daniil, Patriarhul întregii Biserici strămoșești: păstrați-neștirbită și vie credința cea dreaptă a Domnului nostru Iisus Hristos, pe care au păstrat-o ca pe cel mai nesecat izvor de putere moșii și strămoșii voștri, cu prețul celor mai grele persecuții îndurate din pricina ei. Păstrați-o căci ea s-a adeverit ca puterea care ne-a susținut ca națiune în lungi secole în care, mai ales aici în Ardeal, poporul român nu s-a putut sprîjini decît numai pe ea, pentru a se menține împotriva tuturor încercărilor de a-l desființa. Păstrați-o căci ea e cea mai

minunată comoară de înțelepciune și de bogăție sufletească. Azi creștinătatea din toată lumea începe să descopere din nou adevărul neîntrecut al Ortodoxiei și începe să rivnească după ea, cerându-ne să le-o facem cunoscută prin trimișii noștri în toate țările. Noi putem adăuga azi la temeiurile înaintașilor noștri, aduse în sprijinul păstrării dreptei credințe a Domnului Hristos, noi temeiuri scoase la lumină de timpurile mai noi.

Apoi, dacă mitropoliții Antim și Daniil vă dădeau sfaturile lor părintești prin scrisoare, pentru că vitregia vremurilor în care trăia națiunea română nu le îngăduia să vină în persoană în mijlocul vostru, Noi sintem în situația fericită de a vi le da cu viu grai, privindu-ne față către față și a ne comunica în mod viu iubirea întreolaltă. Unitatea noastră s-a înfăptuit pe toate planurilor, datorită vredniciei înaintașilor noștri și ajutorului dumnezeiesc: pe planul politic și bisericesc, învingând toate despărțirile ce ne-au fost impuse de stăpînirile străine. Azi nimeni și nimic nu ne mai împiedică să fim împreună cînd dorim.

Prin Noi e prezentă azi în această parte a Transilvaniei întreaga Biserică strămoșească din toată țara. Mai bine zis în fiecare zi e prezentă întreaga Biserică strămoșească în orice parte a țării. Azi se vede doar că această prezență de fiecare zi e adevărată și-și poate dovedi realitatea fără nici o piedică.

Același Guvern al Patriei noastre comune oblăduiește și conduce cu iubire și cu înțelepciune întregul popor român spre trepte tot mai înalte de bunăstare, cultură și strălucire. Iar în această țară nu numai românii, ci toți cetățenii sînt egali între ei și se simt înfrățiți în destinele lor. Cu toții muncesc sub îndrumarea Conducătorilor Țării noastre cu însuflețire pentru a-și ridica zi de zi tot mai mult nivelul de viață, potrivit cerințelor și posibilităților omului de azi. Cu toții se străduiesc, sub înțeleapta și caldă oblăduire a Conducătorilor Patriei noastre comune, să facă să strălucească în toată lumea chipul României, ca fiind chipul unei țări a frățietății depline între toți cetățenii ei, ca un factor de pace între toate popoarele lumii, ca un focar din care izvorăște dulcea lumină a păcii și a prieteniei între popoare.

Acestea sînt idealurile de azi ale poporului român și ele sînt totodată idealuri ale Evangheliei lui Hristos, pentru că nu este năzuință frumoasă a omeniții care să nu se cuprindă în Evanghelie.

Drept aceea, vă îndemn, iubii mei fii sufletești, să vă împliniți cu devotament și cu cea mai bună conștiință îndatoririle voastre față de Țara noastră scumpă, pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o, după atîtea așteptări și lupte îndelungate, ca un cămin al libertății, al frățietății, al dreptății pentru toți cetățenii ei și ca o vatră de răspîndire a păcii în întreaga lume. Făcînd așa, veți împlini totodată îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, sporind în roadele dubului, care sînt: „Dreptatea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia” (Gal. 5, 22).

Libertatea la care v-a adus Dumnezeu să nu o folosiți pentru a vă semeți împotriva fraților noștri de alte naționalități, căci aceasta nu stă nici în firea poporului nostru și nu e nici în duhul Evangheliei. Să nu folosiți această libertate nici pentru urajbă, nici pentru lăcomie sau egoism, ci pentru iubirea de oameni, pentru pacea cu toți semenii voștri și pentru slujirea întreolaltă. Căci același Sfînt Apostol Pavel ne îndeamnă spunînd: „Voi fraților ați fost

chemați la libertate; numai nu vă folosiți de libertate cu prilejuri trupești, ci slujiți-vă, prin iubire, unul pe altul" (Gal. 5, 13).

Privind la pictura acestei sf. biserici, mă simt dator să felicit din toată inima pe pictorul care a executat această pictură după toate rînduielele și îndrumările date de Patriarhia noastră. Il felicit pentru această pictură frumoasă și vă asigur că opera aceasta pe care a înfăptuit-o timp de 10 ani îl va face nemuritor pentru viitorul artistic bisericesc al Bisericii și Patriei noastre.

Pentru că timp de 9 ani părintele paroh a stat cu răbdare la dispoziția pictorilor, el însuși fiind om rîvnitor în împodobirea casei Domnului, Patriarhia și eu personal i-am acordat să poarte crucea patriarhală, care este o cruce comemorativă ce se dă preoților merituosi pentru înfăptuiri ca cele de față.

Avem și acest obicei de a lăsa cîte un mic dar bisericilor pe unde trecem. Am adus și acestei biserici ca dar un rînd de sf. vase aurite cu procovețe, pentru ca preoții și credincioșii de aici să-și aducă aminte mereu de întâlnirea de astăzi.

Odată cu patriarhiceștile Noastre binecuvîntări, ne rugăm ca harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sf. Duh să fie și să rămînă cu voi cu toți, ca să vă îndrumeze pașii spre tot lucrul bun și bineplăcut Lui și spre mîntuire, întru sănătate deplină și pentru voi și pentru toți cei dragi ai voștri.

Domnul nostru Iisus Hristos să vă binecuvînteze cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni. Amin".

Din partea Sf. Arhiepiscopii, I. P. S. Mitropolit Nicolae a dăruit parohiei Vlădeni o Sf. Evanghelie legată în piele, cu îndrumarea de-a lumina calea credincioșilor în formarea lor creștinească și cetățenească.

S-au rostit apoi polihroane pentru P. F. Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Nicolae, pentru Conducătorii Patriei noastre și pentru credincioșii prezenți.

*

Intr-o atmosferă deosebit de caldă, a avut loc după aceea o *agapă*, în cadrul căreia au vorbit:

DI. B. Belei, consilier parohial, care, în numele credincioșilor, mulțumește înălților oaspeți, P. Fer. Părinte Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit Nicolae, pentru cîntecul pe care le-au făcut-o de a veni în mijlocul lor și pentru tot ajutorul dat, precum și organelor locale ale puterii de stat pentru sprijinul acordat.

P. C. prot. V. Coman, care, printre altele, evocă legăturile străvechi ale transilvănenilor cu voievozii și mitropoliții Țării Românești, mărturisind că este greu „de tălmăcit tot plinul inimii” participanților la sărbătoarea de astăzi.

P. C. Sa menționează de asemenea daniile bogate pe care P. Fer. Părinte Patriarh Justinian le-a revărsat pe seama unor biserici din prot. Brașov, rugînd a se considera ziua de astăzi drept „o culme a unității noastre bisericești și naționale”.

P. C. vicar Tr. Belsăcu subliniază importanța praznicului pentru înălțarea sufletească a credincioșilor, precum și întâlnirea caldă la poalele „Măguri”, în această parohie, a P. F. Patriarh Justinian, îndrumătorul întregii Biserici Ortodoxe Române, și a I. P. S. Mitropolit Nicolae, reprezentantul credincioșilor ortodocși din Mitropolia Ardealului.

Reliefînd rolul Prea Fericirii Sale la actul reîntregirii din 1948, P. C. vicar arată că bucuria noastră este mare pentru că zidul despărțitor dintre frații de aceeași limbă a căzut pentru totdeauna.

Urează ambilor Ierarhi sănătate și exprimă dorința de-a mai repeta astfel de întâlniri pe plaiurile Mitropoliei Ardealului.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* mărturisește un amănunt și anume acela că încă de la instalarea ca Mitropolit a invitat pe P. Fer. Părinte Patriarh Justinian să vină să slujească împreună în catedrala din Sibiu, Blaj, Alba-Iulia etc. Dar iată că s-a întâmplat ca această împreună slujire să se îplinească în această biserică.

Înaltul Ierarh se ocupă de rostul unei parohii în marele organism al Bisericii, precum și de ecumenismul existent între cultele din țara noastră. Toastează pentru P. F. Patriarh Justinian, Patriarhul Apostolatului social, al unității bisericești, al ecumenismului și al păcii.

P. Fer. Patriarh *Justinian* dintru început arată că „în asemenea împrejurări de entuziasm frățesc între noi, în primul rînd gîndul ni se îndreaptă către Conducătorii Patriei noastre, care duc pe umerii lor toată grija țării”.

Mărturisind că se simte bine în mijlocul credincioșilor de la sate, „căci și eu sînt fecior de țaran, am săpat, am prăsit”. Prea Fericirea Sa mulțumește I. P. S. Mitropolit *Nicolae* pentru invitația făcută de-a participa la prăznuirea de astăzi.

În continuare Prea Fericirea Sa subliniază faptul că unitatea noastră bisericească a constituit prima problemă de rezolvat pe care P. F. Sa și-a propus-o după alegerea ca Patriarh.

În acest sens, P. Fer. Părinte Patriarh Justinian evocă marile evenimente din octombrie 1948, exprimînd recunoștința fostei preoțimi greco-catolice, „care a păstrat neschimbată Legea strămoșească”, ceea ce a ușurat înfăptuirea actului de la 1948.

Prea Fericirea Sa încheie cu îndemnul de conviețuire frățească „între noi și celelalte naționalități conlocuitoare”, insistînd cu deosebire asupra sfatului ca, în întărirea Patriei noastre și consolidarea unității noastre bisericești, „să nu îngăduim nici un fel de fisură”.

Ambele cuvîntări au fost subliniate cu repetate aplauze, credincioșii prezenți făcînd o caldă manifestație de simpatie P. F. Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit *Nicolae*.

După o scurtă vizită la casa părintească a P. C. prof. Dr. D. Stăniloae, sub sprînceana serii și petrecuți de priverile pline de dragoste ale credincioșilor, luîndu-și rămas bun, Arhipăstoriul nostru s-au îndreptat spre orașele de reședință.

În drum spre București, P. Fer. Părinte Patriarh Justinian a făcut un scurt popas la Brașov, unde a vizitat biserica „Adormiri Maicii Domnului”, care, prin grija P. C. prot. V. Coman, a fost reparată și împodobită de curînd. Prea Fericirea Sa a rămas plăcut impresionat de frumusețea bisericii și cu deosebire de covorul de marmură de pe padiment, felicitînd pe credincioși și preoți pentru această realizare.

În această relatare a fost cu neputință de redat bogăția comununii spirituale, a bucuriei și a ziditoarelor înțelesuri pe care sărbătoarea binecuvîntării bisericii din Vlădeni le-a cuprins și le-a revărsat.

De aceea, această prăznuire va rămîne neștearsă în inimile credincioșilor din acele părți, în ale tuturor participanților, ca prilej de înălțare și zidire creștinească și patriotică.

Diacon GH. PAPUC

HRAMUL MINĂSTIRII BRÎNCOVEANU

Praznicul Adormirii Maicii Domnului — hramul Mînăstirii Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus — Făgăraș, îl sărbătorim în fiecare an, împletind în cununa simțămintelor noastre gînduri de evlavioasă pomenire a Maicii Domnului cu florile recunoștinței ce o datorăm înaintașilor noștri, între care la loc de cinste așezăm pe ctitorii acestei sfinte mînăstiri, care ne-au transmis peste veacuri mesajul unității neamului românesc, de dragul căruia ei și-au dat viața și de care ne bucurăm noi, astăzi, cu toată ființa noastră.

Cu aceste simțăminte întîmpinăm și sărbătorirea hramului mînăstirii din acest an.

Prezența Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Dr. *Nicolae Mladin*, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Dr. *Visarion Rășinăreanu*, vicarul Mitropoliei Ardealului, în fruntea soborului slujitorilor, între care reținem pe P. C. Prot. Traian Belășcu, vicar arhiepiscopesc, face ca bucuria praznicului să fie deplină.

În seara zilei de 14 august a. c., ajunul sărbătorii, la slujba săvîrșită, închinători veniți din satele învecinate își pleacă genunchii în evlavioasă rugăciune, preamărind pe Dumnezeu pentru toate binefacerile de care ne-a învrednicit.

În dimineața praznicului, la ora 9,30, soborul preoților și diaconilor întîmpină pe I. P. S. Mitropolit Nicolae și pe P. S. Episcop Visarion.

Începe Sfînta Liturghie. Răspunsurile la strună le dau studenți teologi, elevi seminariști și cîntăreți bisericești veniți cu acest prilej la Sfînta Mînăstire.

Cu deosebită luare aminte este urmărit momentul cînd I. P. S. Sa săvîrșește hirotonirea monahului Timotei Tohăneanu întru ierodiacon.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, P. C. Protos. Veniamin Tohăneanu i se acordă binecuvîntarea de a purta cruce.

Seria cuvîntărilor o începe P. Cuv. Arhim. Serafim Popescu, care vorbind despre Maica Domnului se oprește asupra pildei de dragoste ca Mamă a Maicii Domnului și a exemplului pe care ni-l oferă ea pentru toate mamele, îndemnînd pe credincioși să îndeplinească în viața lor rostul creștinesc al iubirii de Dumnezeu, de oameni și de patrie. Mulțumește, în continuare, I. P. S. Mitropolit Nicolae, P. S. Episcop Visarion, slujitorilor și credincioșilor pentru participarea la bucuria praznicului.

Urmează la cuvînt P. C. Vicar Traian Belășcu care vorbește despre rolul Maicii Domnului ca mijlocitoare între noi și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, între pămînt și Cer. Maica Domnului este cinsută în Biserica noastră mai presus decît toți sfinții, ca una prin care a venit în lume împăcarea omului cu Dumnezeu. Să ne închinăm și să o rugăm cu toată încrederea ca să ne ocrotească și pe noi în toate zilele vieții noastre. P. C. Vicar a vorbit apoi despre rolul femeii și drepturile ce le are în țara noastră.

P. S. Episcop Visarion adresează credincioșilor un călduros cuvînt de învățătură în care spune:

Ați auzit la troparul de astăzi care s-a cîntat la strana acestei sfinte slujbe acele cuvinte frumoase despre Maica Domnului: „Mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții”. Este vorba despre Maica Domnului, despre Născătoarea de Dumnezeu, a cărei adormire și trecere a Su în împărăția cerească o sărbătorim astăzi, la acest sfînt hram.

Iubiți credincioși,

Hramul, cum ne spun Sfinții noștri Părinți, este o mare surbătoare. Este o prăznuire, alît în Biserica pămîntească, cît și în Biserica cerească. Cînd într-o zi din an fiecare biserică și fiecare mînăstire își sărbătorește hramul, atunci nu numai între creștini, nu numai pe pămînt, ci și în cer este sărbătoare. Ingerii toți și toate cetele cerești sărbătorească acest eveniment: suflesc de înălțare a noastră de pe pămînt spre cer prin rugăciune, prin sfintele slujbe de laudă și de preamărire a lui Dumnezeu.

La hramul Sfintei Minăstiri a lui Brâncoveanu, voievodul de acum peste 250 de ani, în această sfințită zi am făcut și pomenirea aceluia care a ctitorit pentru prima dată acest sfânt așezământ și am făcut pomenire și aceluia care l-a ctitorit pentru a doua oară, a fericitului întru pomenire Mitropolit Nicolae Bălan, ale cărui oseminte, după cum știm, zac în această sfințită minăstire spre veșnică pomenire,

Sfinta Biserică, iubiți creștini, prețuiește așa de mult pe aceia care au ctitorit și cîntoresc și astăzi sfinte așezăminte bisericești și minăstirești, unde se aduce laudă Bunului Dumnezeu și se sfințesc sufletele prin rugăciune și prin sfintele slujbe, încît Sfinta Biserică le dă acest mare titlu, acest mare rang de prea-fericiți și pururea pomeniți ctitori și-i pomenim la sfintele noastre slujbe și ne rugăm pentru ei, atât pentru cei morți, cît și pentru cei vii.

Fericirii și de-a pururea pomeniții ctitori ai acestei Sfinte Minăstiri se bucură astăzi cu noi, se bucură Brâncoveanu Constantin, voievodul Țării Românești, care a adus aici această lumină și a sădit-o în mijlocul poporului din Transilvania de sud; se bucură fericitul întru pomenire Mitropolitul Nicolae Bălan în împărăția cerească, avînd răsplata Veșnicului Judecător și avînd recunoștința și mulțumirea noastră, a celor ce slujim astăzi la această Sfințită Minăstire și interesele sufletești ale poporului nostru credincios.

De aceea, deodată cu fericirii și pururea pomeniții ctitori ai sfîntului locașului acestuia — morți și vii — noi ne-am rugat, în frunte cu iubitul nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae al Ardealului, pentru toți aceia care pe lingă ctitori și binefăcători, sînt închinători și sprijinitori, rugători în acest sfânt așezământ, deci pentru toți aceia care sînt aici la această sfințită și dumnezeiască slujbă, la acest sfînt și dumnezeiesc hram al Adormirii Maicii Domnului, la Minăstirea Simbăta de sus.

Iubiți credincioși, să-mi fie îngăduit să fac o asemănare cu viața poporului nostru din trecut și de astăzi, căci poporul nostru din trecut în această Minăstire ca și în altele de pe plaiurile țării noastre, a avut un sprijin, a avut o lumină sufletească și o călăuză mîntuitoare. Această Sfințită Minăstire și poporul nostru a găsit în viața sa de muncă, de luptă și de suferințe, și vremi de biruințe, ajungînd astăzi să avem o țară mare, frumoasă, înfloritoare, una și nedespărțită și cu ajutorul Bunului Dumnezeu și al Maicii Domnului, să avem de asemenea pe întreg întinsul Patriei noastre aceeași credință una și nedespărțită a moșilor și strămoșilor noștri în care strămoșii noștri și noi trăim și-L cinstim pe Dumnezeu.

Strămoșii noștri și noi împreună, în viața Maicii Domnului, care este Maica Vieții, găsim puterea de a ne iubi credința noastră strămoșească, de-a ne iubi Patria și conducătorii ei, care se străduiesc zi și noapte, să facă din țara noastră o țară frumoasă, o țară îndestulată pentru întreg poporul.

Iubiți credincioși, cu acest prilej al sfîntului hram, vă felicit în numele soborului slujitor, vă binecuvîntez și doresc ca la anul și la mulți ani să ne întîlnim aici iarăși slujind în credința noastră strămoșească creștină ortodoxă pe veci în staulul lui Iisus Hristos, sub cîrmuirea Păstorului Veșnic Iisus Hristos, pentru ca și noi să ne împărtășim astăzi toți împreună cu urmașii noștri, de viață, de viața Maicii Domnului, de viața cea de dincolo, de viața cea cerească.

În aceste gînduri, cu toată inima eu vă dau binecuvîntarea arhierească și rog pe bunul Dumnezeu și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și pe Născătoarea de Dumnezeu, Maica noastră cea cerească, să ne oblăduiască, să ne călăuzească pentru binele, pentru fericirea, pentru mîntuirea noastră, a poporului nostru, a țării noastre, acum și totdeauna. Amin!

Înceind seria cuvîntărilor, Î. P. S. nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae adresează credincioșilor un părintesc cuvînt de învățătură în care spune:

In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

*Prea Sfințite Părinte,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși,*

Ce este mai plăcut și mai frumos decât să vorbești despre mamă. Oricine vorbește despre mamă, vorbește din inimă, cu dragoste deplină, pentru că ea este sălașul vieții lui, al vieții acesteia pămîntești, dar și al vieții sufletești și prin urmare și al vieții lui celei veșnice.

Și dacă a vorbi despre mamă întotdeauna este un lucru frumos, un lucru plăcut, un lucru înălțător, un lucru care ne pune întotdeauna inima în mișcare, atunci cu atât mai mult, astăzi, cînd prăznuim pe Maica Domnului, Mama Fiului lui Dumnezeu, și Mama noastră a tuturor, cu atât mai mult astăzi sufletele noastre tresaltă de bucurie și înalță rugăciuni și inme de preamărire Aceleia care l-a născut pe Iisus Hristos, care l-a crescut și ni l-a dăruit nouă tuturor. ca prin jertfa Lui să ne mîntuiască și să ne deschidă zările veșniciei. De aceea iubiți credincioși, praznicul de astăzi, este un praznic plin de bucurie. De aceea praznicul de astăzi este un praznic plin de înălțare sufletească, este un praznic senin, luminos, este un praznic de laudă și de preamărire.

Dar nu-i destul să lăudăm și să preamărim. Este nevoie ca preamărind pe Maica Domnului, pe Mama noastră a tuturor, care ne îmbrățișează la sînul dragostei Ei nemărginite, să privim și la viața Ei, să privim și la pilda Ei și să căutăm să întrupăm în propria noastră viață ceva din viața Ei, ceva din pilda Ei, ceva din virtuțile Ei și din vredniciile Ei.

Astăzi, am socotit să mă opresc la o singură vrednicie a Maicii Domnului și anume la faptul că Ea a întrupat în viața Ei ascultarea deplină.

Sfîntul Apostol Pavel, în scrisoarea sa către Filipeni, care s-a citit astăzi, ne spune că Iisus Hristos s-a făcut ascultător față de Tatăl ceresc și anume „ascultător pînă la moarte” (Fil. 2, 8). Deci în viața lui Iisus Hristos avem întrupată ascultarea cea mai adîncă, ascultarea cea mai înaltă, ascultarea care nu poate fi depășită de nimeni și de nimic, ascultarea față de Dumnezeu-Tatăl și anume ascultare pînă la moarte.

Dar, dacă ne îndreptăm privirea către Maica Domnului, către Fecioara Maria, vedem că ascultarea aceasta dumnezeiască a lui Iisus Hristos și-a găsit răsfrîngerea în viața Maicii Domnului, pentru că atunci cînd îngerul a venit și a vestit-o că prin Ea se va naște Fiul lui Dumnezeu, atunci — deși la început Ea a zis: „Cum va fi mie aceasta căci nu cunosc bărbat” —, la cuvîntul îngerului care i-a spus că prin umbrirea Celui Preaînalt, prin puterea lui Dumnezeu se va naște dintr-însa Mîntuitorul lumii, și-a plecat capul și-a zis: Iată, roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău (Luca 1, 38). A ascultat, s-a supus la chemarea lui Dumnezeu. A ascultat cuvîntul îngerului și s-a supus la ceea ce i-a adus îngerul din partea lui Dumnezeu și întreaga Ei viață a fost viață de ascultare. A ascultat atunci cînd a acceptat să nască pe Iisus Hristos, pe Fiul lui Dumnezeu, nu pentru Ea, ci pentru mîntuirea lumii întregi. A ascultat atunci cînd a crescut pe acest Fiul, ca pe un Fiul dumnezeiesc. L-a dus la biserică, la templu, l-a învățat toate rînduielile, l-a crescut înflorit în toate virtuțile, Iisus arătîndu-se încă din pruncie plin de dar, plin de adevăr, plin de putere dumnezeiască (Luca 2, 40).

A ascultat atunci cind Iisus Hristos, la vîrsta de 30 de ani, a părăsit casa părintească și a plecat să-și îndeplinească misiunea în lume, umblînd în toate părțile, propovăduind Evanghelia — Buna Vestire dată de Dumnezeu oamenilor. A ascultat și atunci cind Iisus Hristos, ascultător făcîndu-se pînă la moarte, a luat pe umerii Lui crucea, s-a răstignit pentru mîntuirea noastră și Maica Domnului la picioarele crucii s-a supus și Ea voii lui Dumnezeu și astfel ascultarea lui Iisus Hristos pe cruce s-a împreunat cu ascultarea Maicii Domnului la picioarele Crucii.

Iată, dar, iubii credincioși, ce mare însemnătate are ascultarea în viața creștină. Dacă însuși Fiul lui Dumnezeu a fost ascultător pînă la moarte față de Dumnezeu-Tatăl, dacă însăși Maica Domnului s-a supus și a zis: „Fie mie după cuvîntul tău, iată, roaba Domnului sînt” și a fost ascultătoare pînă la moarte față de Dumnezeu-Tatăl, față de Iisus Hristos, Fiul Ei, rezultă că și noi, creștinii, trebuie să intrupăm în viața noastră această virtute minunată care coboară. Cerul pe pămînt și care ne înalță în fața lui Dumnezeu și în fața tuturor celor ce știu să prețuiască ceea ce este frumos și ziditor.

Dar, veți spune, nu este oare greu ca să pornești pe calea aceasta a ascultării?

Da, ascultarea poate să fie grea, pentru că în firă noastră omenească există și o înclinare de a ne scoate numai pe noi în lumină, de a ne mîndri cu ceea ce avem, cu înțelepciunea noastră, cu ceea ce facem, cu creația noastră, și de a ne întrista cînd vine cineva și vrea să ne spună să ascultăm și de îndrumările lui. Ne gîndim: eu sînt destul de înțelept, eu am destulă minte, am destulă pricepere, am destulă putere, ce mai trebuie să ascult de altul? N-am destule energii în ființa mea ca să fac singur ceea ce știu, ceea ce mă pricep și ceea ce pot să fac? Și din pricina aceasta, din pricina mîndriei, din pricina încrederii peste măsură în sine, din pricina dorinței de a fi liber fără de limită, de a face ce vrea după capul său, din pricina aceasta omului îi vine greu să asculte, să se supună, să meargă pe calea pe care-l sfătuiește altul.

Dar dacă ar sta să judece mai bine fiecare om, își dă seama că el singur nu-i destul de înțelept, că el singur n-are destulă putere, că el singur n-are destule talente, că el singur nu poate face o treabă cu adevărat bună și că numai atunci este înțelept cu adevărat, cînd se consultă cu alții, cînd ascultă pe cei ce sînt mai înțelepți, iar înțelepciunea înțelepciunii este în Dumnezeu.

Deci, în primul rînd trebuie să ne dăm seama că sîntem dependenți de Dumnezeu, care este înțelepciunea înțelepciunii, care este rațiunea rațiunilor, care este mintea minților, care este bunătatea bunătăților, care este dragostea dragostei, care cuprinde totul, care pe toate le călăuzește, pe toate le îndrumază, care a făcut pămîntul și Cerul, tot ceea ce se vede minunat. Căci tot ceea ce descopere omul prin știință și tehnică sînt facerea minților lui Dumnezeu, poartă pecetea înțelepciunii lui Dumnezeu, poartă pecetea bunătății lui Dumnezeu, pecetea dragostei lui Dumnezeu.

Și atunci, în fața lui Dumnezeu, ca și Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ca și Maica Domnului, noi ne plecăm cu smerenie, ne plecăm cu ascultare, pentru că ascultînd de Dumnezeu mergem pe calea înțelepciunii, pentru că ascultînd de Dumnezeu mergem pe calea bunătății, pentru că ascultînd de Dumnezeu mergem pe calea dragostei, pentru că ascultînd de Dumnezeu mergem pe calea unei vieți din ce în ce mai bune, din ce în ce mai luminoase, din ce în ce mai fericite.

În primul rînd, deci, noi, credincioșii, ascultăm de Dumnezeu, ne supunem voii lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este porunca de bază a vieții noastre. Pe voia lui Dumnezeu ne temeinicim viața și în fiecare zi ne rugăm lui Dumnezeu: „Facă-se voia Ta”. Facă-se voia Ta în viața mea, facă-se voia Ta în voința mea, facă-se voia Ta în mintea mea, facă-se voia Ta în simțirea mea, facă-se voia Ta în lucrarea mea, facă-se voia Ta pretutindenea.

Dar, iubiți cerdincioși, noi totodată ascultăm de Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat. Ascultăm de El pentru că El ne-a dat Evanghelia Sa; ascultăm de El pentru că El s-a jertfit pe cruce pentru noi, din dragoste; ascultăm de El pentru că în El avem viața cea veșnică, pentru că El a înviat, pentru că El este veșnic viu, și pentru că El, de-acolo din ceruri, ne ocrotește și ne călăuzește pașii pe drumurile acestei vieți, către lumina cea veșnică.

Noi ascultăm totodată de Sfînta Lui Biserică. Dacă Maica Domnului ca Mamă a lui Iisus Hristos, este și Mama noastră a tuturor, apoi Biserica —, pe care Sfîntul Apostol Pavel o numește mireasa lui Iisus Hristos —, este și ea Mama noastră a tuturor, și noi sîntem fiii acestei Biserici.

Maica Domnului este simbolul Bisericii. Așa cum Ea a născut pe Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, așa Iisus Hristos, prin Biserică, prin această Maică a noastră, ne naște pe noi în taina Sfîntului Botez, prin această Maică a noastră ne crește și ne întărește prin taina mirungerii, prin această Maică a noastră ne curăță de păcate în taina spovedaniei, prin această maică a noastră, care este Biserica, ne hrănește cu trupul și sîngele Lui, prin această maică a noastră ne curăță de păcate în taina spovedaniei, prin această maică a noastră, care este Biserica, ne unește în taina căsătoriei ca aceasta să fie curată, să fie cinstită, să fie plină de dragoste și rodnică în prunci, ca să aducă laudă și binecuvîntare lui Dumnezeu și laudă și binecuvîntare poporului care are astfel de oameni vrednici, cinstiți și cu prunci mulți.

Biserica este, deci, mama noastră a tuturor. În Biserică îl avem pe Iisus Hristos cu toate darurile Lui cele dumnezeiești. În Biserică avem pe Maica Domnului. În Biserică avem pe toți sfinții. Toți ne îmbrățișează și toți ne ajută, toți binecuvîntează viața noastră.

În Biserică ne întîlnim nu numai cu sfinții din vremurile trecute, nu numai cu sfinții altor neamuri, ne întîlnim și cu sfinții răsăriți din sînul poporului român, cu sfîntul Ilie Iorest, cu sfîntul Sava Brancovici, cu sfîntul cuvios Visarion, cu sfîntul cuvios Sofronie, cu sfîntul Oprea Miclăuș, țaranul din Săliștea Sibiului și cu alți sfinți răsăriți din coapsa poporului român, din sînul Bisericii Ortodoxe Române.

Și atunci, dacă această Biserică a fost mama noastră a tuturor, dacă această Biserică a dat atîția sfinți care ne stau pildă în față, în jurul lui Iisus Hristos și al Maicii Domnului, se cuvine ca noi, creștinii de astăzi, să iubim Biserica noastră, să ne iubim maica noastră duhovnicească, să o ascultăm, să ne supunem poruncilor ei și să ne temeluiм viața pe aceste porunci.

Spun aceste lucruri pentru că, iubiți credincioși, din păcate, există și unii credincioși ai Bisericii noastre care nu înțeleg ce însemnează ascultarea și supunerea pentru viața creștinului în fața lui Iisus Hristos, în fața Maicii Domnului și în fața Bisericii Sale. Biserica aceasta are o rînduială. Mîntuitorul a așezat pe Sfinții Apostoli. Sfinții Apostoli au așezat episcopi, preoți și diaconi. Și Mîntuitorul a spus Sfinților Apostoli: „Cei ce vă ascultă pe voi, pe Mine mă ascultă; cei ce nu vă ascultă pe voi, pe Mine nu mă ascultă” (Matei 10, 40).

Și ceea ce s-a spus despre Sfinții Apostoli, este deopotrivă adevărat și pentru urmașii Sfinților Apostoli, pentru episcopi, preoți și diaconi. Cel ce ascultă de episcop, acela ascultă de Iisus Hristos, Arhiercul cel mare, izvorul arhieriei. Cel ce ascultă de preot ascultă de Iisus Hristos — Preotul cel mare, căci Iisus Hristos însuși, prin rugăciunea preotului, slujește la sfântul altar și aduce pâinea și vinul și le transformă în trupul și sângele Său.

Dar, iubii credincioși, ascultarea nu trebuie să o avem numai față de Dumnezeu, față de Biserică, față de ierarhii, de conducătorii Bisericii, ci trebuie să o avem și față de stăpînirea pămîntești. Pentru că Sfîntul Apostol Pavel ne spune clar că „nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu. Orice stăpînire este de la Dumnezeu”. Și stăpînirea este făcută ca să fie în slujba binelui și să fie sabie împotriva răului, împotriva nedreptății (Romani 13, 1 u.). De aceea se cuvine ca vorbind despre ascultare, să ne îndreptăm atenția și asupra datoriei noastre de cetățeni ai Patriei noastre scumpe, ca fii ai poporului român, de a fi ascultători față de poruncile de viață ale acestui popor, față de imperativele istoriei de astăzi, de a ne supune îndrumărilor date de Conducerea înțeleaptă a Patriei noastre. Căci așa cum înaintașii noștri s-au supus poruncilor de viață ale vremii lor și au luptat aici, pe acest pămînt, ca să mențină limba românească, să mențină portul românesc, să mențină obiceiurile românești, să mențină credința românească, tot așa și noi, astăzi, să muncim, să ne împlinim datoria cu sîrguință, pentru ca Patria aceasta să crească, să înflorească și să fie tot mai strălucită între toate popoarele lumii.

Au trecut 25 de ani de la eliberarea Patriei noastre. Astăzi, se minunează toate țările lumii de ceea ce a putut să realizeze poporul nostru sub călăuzirea conducătorilor înțelepți în acești 25 de ani, de ritmul accelerat în care s-a dezvoltat țara noastră.

Iubii credincioși, ascultarea se cuvine s-o avem și-n familiile noastre. Soția să asculte de soț, soțul să asculte de soție, copiii să asculte de părinți. S-ar părea că astfel de ascultare n-ar prea fi potrivită. Că dacă femeia este egală cu bărbatul, apoi ce să mai asculte unul de altul? Că doară sînt egali. Fiecare după capul său. Și dacă și copiii sînt tratați ca niște persoane libere și li se dă cinstire și sînt socotiți, de la 18 ani, cetățeni cu drepturi depline, apoi ce să mai asculte de părinți? Că doară ei sînt destul de înțelepți și au toate drepturile și toate libertățile.

Părerea aceasta nu este dreaptă, pentru că egalitate nu însemnează ca fiecare să socotească după capul lui și să nu mai fie nici o înțelegere și nici o ascultare reciprocă.

Egalitatea însemnează să te respecti reciproc, că amîndoi sîntem oameni, deopotrivă, amîndoi avem minte, avem voință, avem suflet, amîndoi voim să mergem împreună spre o țintă frumoasă, o țintă a credinței care este viața cea veșnică, o țintă a Patriei care este înflorirea țării noastre — și împreună muncim, și împreună ne străduim ca și în familia noastră această ascultare față de Dumnezeu, ascultare față de Patrie, să fie reală, și împreună să ne sfătui — soț și soție —, ca prin bunăvoință, împreună, să mergem pe aceeași cale, spre aceeași țintă. Și copiii, la fel. A nu asculta de părinți însemnează a fi, nerecunoscător. Mama aceasta te-a născut. Mama aceasta te-a îngrijit zi și noapte. N-a dormit nopți întregi. Și-a sacrificat viața ei. Iar cînd ai fost bolnav n-a

știut ce să-ți mai faci ca să-ți salveze viața. Mama aceasta a buchisit lângă tine când ai început să scrii alfabetul, mama aceasta a tremurat la examenele tale când erai în școală, mama aceasta n-a mai știut ce să facă pentru tine, iar tu, când ajungi la 18—20 de ani, zici: Ce-mi mai pasă de mama, ce-mi mai pasă de tata? Eu sînt acum liber. Apoi, e drept? e înțelept? Asta e așa cum trebuie să fie? Nu! Asta e o închipuire deșartă. Asta însemnează să mergi pe o cale greșită. Dimpotrivă, la vîrsta de 18—20 de ani ar trebui să-ți dai seama ce au făcut părinții pentru tine, să-i cinstești, să-i ascuți, să muncești, să înveți, să fii serios, să nu umbli pe căi rătăcite. Și-atunci vei fi și spre bucuria părinților tăi, și spre binele Patriei tale, și-ți vei face și ție personal un viitor frumos, un viitor luminos. Căci dacă începi din tinerețe să mergi pe o cale greșită, atunci toată viața ți-ai pierdut-o; dar dacă din tinerețe pășești pe o cale bună, atunci ți-ai cîștigat toată viața.

De aceea, iubiți credincioși, fac un apel de la acest sfînt altar, ca soții — în dragoste de Dumnezeu, de Iisus Hristos, de Maica Domnului, în egalitatea deplină care le este asigurată, în libertatea pe care o au, să se iubească unii pe alții, să se cinstească unii pe alții și împreună, în unitate deplină, să-și facă datoria și față de Biserică, și față de Patrie, și față de copiii lor.

Iată, iubiți credincioși, ce ne învață Maica Domnului. Răsfrîngînd în persoana Ei ascultarea pe care Iisus Hristos a avut-o față de Dumnezeu-Tatăl, Ea ne învață la ascultare, ne cheamă la ascultare față de Iisus Hristos, căci Ea a zis: „Faceți tot ceea ce vă va zice vouă” (Ioan 2, 5). Maica Domnului a zis să facem ceea ce ne spune Hristos. Ea ne îndeamnă la ascultare față de Iisus Hristos, la ascultare față de Biserică Lui cea sfîntă, la ascultare față de conducătorii Bisericii, la ascultare față de Patria noastră scumpă, la ascultare față de Conducătorii înțelepți ai acestei patrii, la ascultare în familiile noastre, la ascultare la locurile noastre de muncă, pentru că prin această ascultare noi împlinim voia lui Dumnezeu, împlinim voia lui Iisus Hristos, împlinim voia Maicii Domnului, împlinim voia Bisericii, împlinim voia poporului nostru. Prin această ascultare noi aducem un serviciu tot mai mare și pentru Biserică noastră, și pentru poporul nostru. Prin această ascultare noi devenim cu adevărat liberi, cu adevărat vrednici, cu adevărat cinstiți, creștini adevărați, creștini care pot să privească, cu fruntea sus, spre Iisus Hristos, spre Maica Domnului, creștini care pot mărturisi că asemenea lui Iisus Hristos și Maicii Domnului, s-au făcut ascultători în toate împrejurările vieții, și-n cele grele și în cele ușoare, și totodată ne mărturisim a fi fii adevărați ai acestui popor, cetățeni vrednici ai acestei Patrii.

Dumnezeu să ne ajute și să ne binecuvinteze, ca să pășim în viața noastră pe calea ascultării față de poruncile lui Dumnezeu, a ascultării față de imperativele istoriei, față de poporul nostru, ca prin viața noastră, prin faptele noastre să fie întărită patria noastră, ca prin aceste fapte să se aducă cinstire deosebită Maicii Domnului, Mama noastră a tuturor, să se înalțe Biserică noastră strămoșească — „Mama poporului român”, cum a numit-o marele poet Eminescu — și să se preamărească numele lui Dumnezeu: Tatăl, Fiul și Dubul Sfînt. Amin.

În continuare s-a săvîrșit sfințirea apei, stropirea credincioșilor, sfîntul maslu pentru bolnavi și ectenia morșilor la mormîntul Mitropolitului-ctitor Nicolae Bălan.

La agapa frățască servită pentru bucuria praznicului au toastat:

I. P. Cuv. Arhim. Ioan Dinu, starețul Mănăstirii, mulțumind I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. S. Visarion, precum și tuturor oaspeților prezenți.

P. C. prot. M. Ionașcu (Făgăraș), aduce prinos de recunoștință Conducătorilor Statului nostru, care veghează pentru liniștea și pacea noastră și face calde urări pentru propășirea Patriei și fericirea poporului.

P. C. vicar Tr. Belășcu subliniază rolul Mănăstirii Brîncoveanu în viața credincioșilor noștri și strădaniile depuse pentru dezvoltarea relațiilor de frățietate cu toate cultele și naționalitățile din țara noastră.

Despre simțămintele noastre vorbește atât de grăitor prezența Dlui profesor Juhasz I. de la Institutul Teologic Protestant din Cluj, la bucuria praznicului de azi — spune, în încheiere P. C. Sa.

Domnul prof. I. Juhasz își exprimă bucuria de a fi luat parte la slujba religioasă săvârșită de soborul preoților în frunte cu I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin și P. S. Visarion. D-sa spune că a admirat din cinerețe pe Mitropolitul Nicolae Bălan ca pe un mare organizator al Bisericii Ortodoxe și modul cum a știut să crească teologi de seamă, care fac cinste Bisericii Ortodoxe Române. Mărturisește că acum înțelege și rostul mănăstirilor în viața creștinească și apreciază cu toată căldura strădaniile ce le depun reprezentanții cultelor pentru apropierea și cunoașterea noastră reciprocă. „Mulțumesc cu recunoștință Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Mladin pentru că mi-a dat prilejul să trăiesc aceste clipe și mulțumesc cu acest prilej și conducerii Mănăstirii Brîncoveanu pentru ospitalitatea cu care ne-a înconjurat în timpul petrecut aici” — spune, în încheiere, D-Sa.

Prea Sfințitul Episcop Visarion remarcă dragostea poporului dreptcredincios pentru Sfînta Biserică și evlavia închinătorilor veniți la Mănăstire, P. S. Sa își mărturisește bucuria de a trăi, și cu acest prilej, ecumenismul pe viu, prin participarea Dlui prof. Juhasz la prăznuirea hramului mănăstirii. „Mulțumesc cu toată sinceritatea Înalț Prea Sfințitului nostru Părinte Mitropolit că mi-a oferit prilejul să iau contact cu viața duhovnicească a acestui așezămint. Mulțumesc tuturor viețuitorilor de aici, precum și tuturor credincioșilor, pentru căldura dragostei ce mi-au arătat. Dumnezeu să fie preamărit pentru toate” — spune, în încheiere P. S. Sa.

I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae răspunde printr-un părintesc cuvînt, în care face o scurtă incursiune în trecutul Mănăstirii Brîncoveanu, arătînd, între altele, că intenția Mitropolitului-titlor Nicolae Bălan a fost să avem aici călugări teologi cu studii superioare. Astăzi, se pot număra cinci licențiați în teologie, iar Înalț Prea Sfinția Sa — ca avînd metania tot la această mănăstire — sporește numărul acestora cu un doctor în teologie.

Mănăstirile constituie în viața noastră bisericească centre de trăire duhovnicească, prin care preoții sînt ajutați în pastorația lor la plămădirea creștinului din vremea noastră și credincioșii sînt îndrumați pe calea înnoirii vieții, în iubire de Dumnezeu, de om, de Patrie.

Biserica noastră împletește aspirația sufletului spre înălțimile spirituale cu dorința noastră a tuturor de mai bine pentru fericirea proprie și propășirea întregului nostru popor. Unul din rezultatele dragostei creștine îl constituie legăturile de frățietate cu celelalte culte, împreună cu care muncim în deplină armonie la construirea vieții celei noi din Patria noastră.

Spiritul nostru ecumenic nu se mărginește la relații de bunăvoință între conducători, ierarhi, profesori, protopopi, preoți. Noi trăim ecumenismul la toate nivelurile, de sus, de la conducători, pînă jos, între credincioși. Acest lucru îl cunosc și îl apreciază toți oaspeții de peste hotare care ne vizitează țara.

Mulțumim d-lui Prof. Juhasz pentru simțămintele calde ce le nutrește pentru Biserica noastră și îl asigurăm că noi așa am fost totdeauna: ospitalieri — și așa vom rămîne și de acum încolo. Așa socotim noi să aplicăm în viața noastră învățătura Evangheliei lui Hristos, însoțind credința cu faptele noastre bune.

Eu doresc din tot sufletul să creștem și mai mult, toți, în dragoste frățească între noi și față de orice om. Indiferent ce sînt, din ce cult fac parte, sau cărei naționalități aparțin, toți oamenii sînt frații noștri. Dragostea lor este ca a noastră, este tot o dragoste — și dragostea niciodată nu înșală, ea e totdeauna ziditoare și nu pierie niciodată.

Dumnezeu să ne ajute la toți să găsim drumul cel bun, ca toți împreună să preamărim pe Dumnezeu și să cinstim pe Maica Domnului, a cărei sfîntă pomenire astăzi o facem — spune în încheiere I. P. S. Sa.

Cu bucurie deplină pentru rodul duhovnicesc pe care l-au cules la acest praznic, credincioșii s-au întors mulțumiți spre casele lor, cu hotărîrea de a fi lucrători cu mai multă rivnă pentru Biserică, pentru Patrie, pentru pace și înfrățire între popoare.

INCA O DATĂ: „CARACTERELE FUNDAMENTALE ALE MORALEI ORTODOXE” DE I. P. S. MITROPOLIT DR. NICOLAE MLADIN

La timpul său, revista noastră (unul XIV, 1969, nr. 4—6, p. 432) și-a informat cititorii că cunoscuta publicație teologică-bisericească lunară „Die Zeichen der Zeit”, care apare în Berlin (R. D. Germană), a tipărit (în nr. 9, pe luna septembrie 1968, p. 324—331) un studiu al Arhiepiscopului nostru, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Mladin al Ardealului, intitulat: Die Grundzüge der orthodoxen Ethik (Caracterele fundamentale ale Moralei ortodoxe). Se știe că — în formă adecvată situației — acest studiu a fost prezentat de I. P. S. Sa și ca prelegere ținută la Facultatea de Teologie protestantă a Universității „Humboldt” din Berlin și în alte părți.

Același studiu a fost publicat, aproape concomitent, și de revista „Kyrios”, care apare trimestrial în Berlinul occidental (în nr. 1—2 din 1968, p. 85—95).

Revista „Kyrios” a fost înființată în anul 1936, de către cunoscutul teolog Hans Koch. Noua ei serie, pornită în anul 1961, are ca editor (redactor responsabil) pe profesorul de teologie protestantă D. Peter Meinhold din Kiel. Ea manifestă interes deosebit pentru problemele bisericești ale Europei de Răsărit și o bună parte a colaboratorilor actuali aparțin bisericilor ortodoxe din această parte a continentului nostru și chiar de mai departe.

Menționăm că în același număr (p. 96—105), revista a publicat un studiu al Părintelui profesor Dr. Liviu Stan despre poziția mireanului în Biserica Ortodoxă (Die Stellung des Laien in der Orthodoxen Kirche).

Revista „Kyrios” servește cauza apropierii Bisericilor în condiții corespunzătoare exigențelor ecumeniste de astăzi.

REDACȚIA

VIZITA DELEGAȚIEI BISERICII CATOLICE ORTODOXE DIN FRANȚA LA CENTRUL ARHIEPISCOPESC SIBIU

În ziua de 1 septembrie a.c., a sosit la Sibiu o delegație a Bisericii Catolice Ortodoxe din Franța, condusă de P. S. Jean de Saint Denis, însoțit de Pr. Gilles Hardy, vicar general, arhid. Jean Pierre Pahud și de Dna Yvonne Winnaert de la Inst. Saint Denis din Paris.

La Reședința mitropolitană au fost primiți de Înalt Prea Sfințitul Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului. S-au întreținut asupra posibilităților de apropiere și de cunoaștere dintre cele două Biserici.

În ziua de 1 septembrie, d.m., I. P. S. Sa — însoțit de pr. prof. Grigorie Marcu — a condus pe oaspeți la catedrala mitropolitană, la catedrala ev. lut. și la biserica parohială „Sf. Ev. Luca” (Maierii Sibiului), cunoscând cu acest prilej Sibiul vechi și nou. Totodată a fost vizitat of. parohial condus de P. C. Dr. I. Chioaru.

În ziua de 2 septembrie a.c., oaspeții au vizitat Institutul Teologic, Biblioteca Mitropolitană, iar după masă, însoțiți de I. P. S. Mitropolit Nicolae, au călătorit la Rășinari, unde au vizitat biserica parohială (monument istoric), mausoleul mitropolitului Andrei Șaguna, mormântul mitropolitului Nicolae Colan și al episcopului Vasile Stan.

În ziua de 3 septembrie a.c., conduși de I. P. S. Mitropolit Nicolae, au călătorit la Săliște unde au vizitat două biserici parohiale (monumente istorice), atelierul de covoare și muzeul bisericesc.

Peste tot, oaspeții au fost întâmpinați cu multă căldură, rămânând cu impresii vii și bogate din contactul care l-au avut cu urmele trecutului istoric și bisericesc al poporului nostru, dar și cu mărețele realizări care s-au înlăptuit în ultimul pătrar de veac în Patria noastră.

F. C.

O DELEGAȚIE A CONSILIULUI ECUMENIC ÎN VIZITĂ LA CENTRUL ARHIEPISCOPESC — SIBIU

În ziua de 15 septembrie a.c., a sosit la Centrul mitropolitan din Sibiu dl. Gaio Grassi, secretar al Diviziei de Întrajutorare din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și pr. Gh. Teți, secretar în aceeași divizie pentru Bisericile Ortodoxe.

Au fost însoțiți de dl. Vasile Costin, inspector patriarhal, din partea Patriarhiei Române.

La Reședința mitropolitană au fost primiți de I. P. S. Mitropolit Nicolae, care a avut cu ei o convorbire utilă asupra perspectivelor ecumenice actuale.

În ziua de 16 septembrie a.c., însoțiți de P. C. prof. Milan Șesan, oaspeții au vizitat Institutul Teologic cu Biblioteca mitropolitană.

După aceea, au vizitat Institutul Teologic Protestant și Reședința Episcopiei ev. lut., fiind primiți de dl. vicar Hermann Binder.

În după-amiaza zilei de 16 septembrie a.c., au călătorit la Rășinari, unde au vizitat biserica parohială (monument istoric), mausoleul mitropolitului A. Șaguna, mormântul mitropolitului Nicolae Colan și al episcopului Vasile Stan și Muzeul Satului.

Mărturisindu-și impresiile plăcute cu care au rămas în urma contactului cu viața bisericească din Arhiepiscopia Sibiului, în ziua de 17 septembrie a.c. cei doi oaspeți au plecat spre Rîmnîcul Vlcea.

F. C.

VIZITA TEOLOGULUI ANGLICAN REV. A. M. ALLCHIN DE LA OXFORD LA SIBIU

În cadrele întâlnirilor frățești dintre Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă Română, ne-a vizitat țara și Biserica Rev. A. M. Allchin de la Oxford, un renumit teolog anglican și un bun cunoscător și prieten al Ortodoxiei.

Potrivit programului stabilit de Preafericitul nostru Părinte Patriarh Justinian, oaspetele englez sosește la Sibiu în dimineața zilei de vineri, la 10 octombrie a.c., fiind însoțit de P. C. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic de grad Universitar din București. La gară, este întâmpinat și salutat de P. C. Rector Isidor Todoran împreună cu P. C. Prof. Ioan Zăgreanu.

Oaspetele și însoțitorul său sînt conduși apoi la Reședința mitropolitană, unde au fost găzduiți — potrivit dispoziției date de către I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului — pe durata vizitei la Sibiu.

În dimineața aceleiași zile, oaspetele și însoțitorul său sînt conduși de P. C. Prot. Ioan Zăgreanu să viziteze orașul, Catedrala ortodoxă, Catedrala evanghelică-lutherană C. A. și Muzeul Brukenthal.

În după-amiaza aceleiași zile, orele 17.30, Rev. A. M. Allchin ține prima sa conferință în aula Institutului Teologic de grad Universitar. Sînt prezenți: I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic de grad Universitar din București, d-nii decan Hermann Binder, conf. univ. Pitters și asistent univ. Klein din partea Secției evanghelice-luterane C. A. Sibiu a Institutului Teologic Universitar Protestant din Cluj, membrii Consiliului arhiepiscopesc, preoți din oraș și profesorii și studenții Institutului nostru.

P. C. Rector Isidor Todoran prezintă pe oaspete, căruia îi adresează un cuvînt de bun venit.

Luînd cuvîntul, Rev. A. M. Allchin vorbește în limba franceză despre tema: „Scriptură și Tradiție”. Traducerea în limba română o face P. C. Prof. Grigorie Marcu.

În partea introductivă a expunerii sale, conferențiarul arată că în fața situației actuale a omenirii, care trece prin adînci transformări, sarcina ecumenică a Bisericii este aceea de a fi „taina iubirii împăciuitoare a lumii”.

Trecînd apoi la abordarea propriu-zisă a temei alese, conferențiarul face istoricul gîndirii anglicane în această problemă, căruia îi urmează o scurtă prezentare a unor dezvoltări recente în cadrul teologiei ecumeniste, care arată că teologii converg spre unitate în această problemă.

În încheiere, conferențiarul apreciază că problema „Scriptură și Tradiție” nu mai constituie o dificultate în dialogul ecumenic și exprimă nădejdea că Bisericele vor ajunge la un acord de vederi și în alte probleme legate de refacerea unității lor.

P. C. Rector *Isidor Todoran* mulțumește oaspetelui pentru frumoasa și instructiva expunere.

În legătură cu conferința Rev. A. M. Allchin, *I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului* subliniază următoarele:

„Este o bucurie pentru noi să avem aici mărturia vie, personală a unui reprezentant de seamă al Bisericii Anglicane și al Mișcării ecumeniste din vremurile noastre.

Tema conferinței este de mare însemnătate tocmai pentru că trăim vremurile acestea despre care Rev. A. M. Allchin a amintit, de mari transformări, de înnoitoare prefaceri. Însemnătatea temei este evidentă.

Aceste înnoiri profunde ale omenirii întregi obligă toate Bisericile creștine să-și facă un examen de conștiință și să vadă ceea ce este — în viața lor și în tradiția lor bisericească — element pur istoric, legat de anumite epoci, îndeosebi de epoca medievală, care avînd caracter istoric, este un element trecător, și ceea ce este element divin, permanent și, în consecință, izvor de viață nouă într-o epocă înnoitoare.

Pentru că spre a putea vibra la unison cu înnoirea omenirii, este nevoie să descoperim în noi înșine rădăcinile vieții permanente, ale vieții divin-umane, care sînt în Biserica lui Iisus Hristos și prin care putem să ne împletim existența creștină cu existența de azi în neconținut efort creator.

Din pricina aceasta s-a putut ajunge la depășirea vechilor concepții despre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, mergîndu-se la izvorul unic al lor: Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, care își prelungește viața Lui de-a lungul veacurilor prin Biserica Sa, dar și prin dezvoltarea istoriei și a omenirii către țința unei desăvîrșiri finale.

Tocmai aceasta este lucrul esențial pe care l-am descoperit: *viața în Iisus Hristos*. Prin Sfînta Scriptură și prin Sfînta Tradiție ni se transmite viața divin-umană a lui Iisus Hristos, pe care primind-o, noi înșine ne înnoim și descoperim că această viață în Iisus Hristos ne apropie ca Biserici și ne duce spre unitate din ce în ce mai deplină.

Pentru că viața creștină nu este posibilă decît numai și numai în Iisus Hristos. Nu un Iisus Hristos care ar aparține trecutului ca o personalitate pur omenească, un Iisus Hristos care să fie interpretat în diferite feluri după diferitele filozofii, și Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat, care este veșnic viu, care trăiește în Biserica Sa și prin care noi — uniți în El (în Iisus Hristos) — ne simțim împreună într-o unitate largă, prin care Iisus Hristos pătrunde umanitatea, o desăvîrșește, o transfigurează, o îndumnezeiește și o unifică.

De aceea, mulțumim oaspetelui nostru pentru că a venit nu numai cu mărturia unității de concepții cu privire la Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, ci a venit și cu mărturia credinței vii, care ne-a mers la inimă.

Sîntem cu atît mai sensibili la acest fapt, cu cît în Biserica Ortodoxă nu s-a făcut deosebire tranșantă între Sf. Scriptură și Sf. Tradiție: Sf. Scriptură a trăit în vadul larg al Sf. Tradiției, iar Sf. Tradiție s-a sprijinit pe Sf. Scriptură, căci ele sînt același Hristos, care se împărtășește, se revelează în două forme: în scris și oral.

Viața Bisericii noastre a fost hrănită și de Sfînta Scriptură și de Sfînta Tradiție, care au stat la baza unității tuturor credincioșilor români, unitate care ne ajută astăzi ca viața Bisericii noastre să pulzeze mai puternic și mai bogat și care ne ajută să ne afirmăm și pe plan extern în relațiile cu celelalte Biserici.

Sîntem sensibili la acest fapt și pentru că Institutul nostru — avînd o vechime de peste 150 de ani — deține o tradiție vie, pe care o continuăm noi astăzi.

Realizările înaintașilor ne obligă ca — așa precum ei în Iisus Hristos au găsit răspunsuri potrivite la problemele acelor vremuri — și noi astăzi, în aceste vremuri de transformări și mai profunde, să fim vrednici de acești înaintași și să răspundem la chemările epocii noastre, la chemarea unității ecumeniste creștine în slujirea omenirii în străduințele sale după dreptate socială, frățietate și pace între oameni și popoare.

Acesta este mesajul care ne unește și care face ca între Biserici (deci și între Biserica noastră și Biserica Anglicană) să fie o atmosferă de înțelegere reciprocă, de slujire, ca Iisus Hristos să ne arate puterea de viață creatoare, ca să ajutăm popoarele să pășească spre viitorul de pace și de înfrățire a tuturor!...

P. C. Rector Isidor Todoran mulțumește Înaltului Ierarh pentru participare.

În dimineața zilei de sâmbătă, 11 octombrie a.c., oaspetele și însoțitorul său, conduși de P. C. Rector Isidor Todoran, au vizitat Secția evanghelică-lutherană C. A. Sibiu a Institutului Teologic Universitar Protestant din Cluj, precum și pe Eminența Sa Episcopul evanghelic-lutheran Albert Kleip.

După aceea, Rev. A. M. Allechin a ținut în aula Institutului nostru a doua conferință, fiind de față aceeași asistență ca și la prima conferință din ziua precedentă.

Subiectul conferinței este: *„Mariologia în cadrul învățăturii anglicane și importanța mariologiei pentru dialogul ecumenic”*. Traducerea din limba franceză o face P. C. Prof. Milan Șesan.

După ce ilustrează cu exemple grăitoare dezvoltarea mariologiei anglicane din veacul al XVII-lea pînă azi, conferențiarul apreciază că mariologia anglicană se caracterizează prin următoarele trei trăsături specifice:

1) Sfânta Fecioară Maria este totdeauna privită în legătură cu întruparea Mîntuitorului. Centralitatea și prioritatea lui Iisus Hristos fiind asigurată, se dă Prea Curatei Fecioare Maria înstela cuvenită. Cinstirea Mîntuitorului și a Maicii Sfinte este organic legată una de alta.

2) Prea Curata Fecioară Maria este considerată ca reprezentantul fiecărui credincios creștin, în care se întrupează spiritul lui Iisus Hristos prin faptul că respectivul credincios ascultă cuvîntul lui Dumnezeu și-l urmează.

3) Prezența lui Iisus Hristos între noi, pe care ne-a împărtășit-o nașterea Lui după trup din Preacurata Fecioară Maria, noi o vedem în special în Sf. Taină a Euharistiei.

Trecînd apoi la importanța mariologiei pentru dialogul ecumenic, conferențiarul apreciază că este posibil un dialog ecumenic cu privire la locul Prea Curatei Fecioare Maria în cadrul economiei divine a mîntuirii neamului omenesc căzut în păcat.

Mulțumind oaspetelui pentru frumoasa și instructivă expunere făcută, P. C. Rector Todoran subliniază că adunîndu-ne toți credincioșii creștini în jurul Prea Curatei Maice a Domnului, ca odinioară Sf. Apostoli la Cincizecime, nădejtile noastre în refacerea unității Bisericilor nu pot fi zadarnice.

După aceea, la cuvîntul P. C. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic de grad Universitar din București, care mărturisește impresiile deosebite pe care i le-au făcut cele două conferințe ale Rev. A. M. Allechin.

Năzuința de apropiere a creștinilor este din voia lui Iisus Hristos și din lucrarea Sf. Duh. Trebuie să fim și mai mult apostoli ai comunității cu Iisus Hristos, ai unității.

Rev. A. M. Allechin mărturisește bucuria de a constata că Ortodoxia este deschisă pentru colaborare cu celelalte Biserici creștine. De asemenea, subliniază că Ortodoxia din Ardeal — intrucit trăiește în vecinătatea Bisericilor apusene, pe care le cunoaște mai bine decît le cunosc alte formațiuni creștine — are o misiune specială în cadrul Mișcării ecumenice.

În după-amiaza aceleiași zile, oaspetele și însoțitorul său sînt conduși de P. C. Rector Isidor Todoran la Săliște, unde vizitează bisericile și asistă la slujba vecerniei, săvîrșită de P. C. pr. Ioan Isac, căruii îi fac apoi o vizită acasă.

La orele 19.30, în cantina Institutului, are loc o masă colegială dată de Rectorat. Iau parte, ca invitați — pe lângă oaspetele, însoțitorul său și profesorii Institutului — dl. conf. univ. Pitters de la Secția evanghelică-lutherană C. A. Sibiu a Institutului Teologic Universitar Protestant din Cluj și reprezentanții ai Centrului nostru arhiepiscopesc.

Duminică dimineața, 12 octombrie a.c., oaspetele și însoțitorul său asistă — împreună cu P. C. Rector Isidor Todoran și cu cîțiva profesori de la Institutul nostru — la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană.

Rev. A. M. Allechin vorbește credincioșilor (traducerea din limba franceză o face P. C. Prof. Milan Șesan) despre bucuria de a se găsi între ei, precum și despre relațiile vechi dintre Anglicanism și Ortodoxie, exprimîndu-și nădejdea că unitatea în Iisus Hristos va aduna pe toți credincioșii creștini la un loc.

În după-amiaza aceleiași zile oaspetele și însoțitorul său — conduși de P. C. Rector Isidor Todoran și P. C. Prof. Grigorie Marcu — vizitează Sf. Mînăstire Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde e profund impresionat de cele văzute și de convorbirea cu viețuitoarii mînăstirii.

În dimineața zilei de luni, 13 octombrie a.c., oaspetele și însoțitorul său sînt conduși de P. C. Rector Isidor Todoran și de P. C. Prof. Milan Șesan la Rășinari, unde vizitează biserica veche „Sf. Cuvioasa Paraschiva”, vechea reședință a episcopilor ortodocși ai Ardealului de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, biserica mare, precum și mormintele Mitropolitilor Andrei Șaguna și Nicolae Colan.

După aceea, la stațiunea climaterică Păltiniș, vizitează schitul și casa de odihnă a salariaților Arhiepiscopiei.

În aceeași zi, la orele 13, oaspetele și însoțitorul își iau rămas bun de la rectorul și profesorii Institutului. Apoi, îndată după masă, la orele 15, Rev. A. M. Allchin și însoțitorul său, pleacă cu trenul, spre București, ducând cu ei cele mai frumoase impresii. La gară, au fost condusi de P. C. Rector Isidor Todoran.

Privită în ansamblu, vizita Rev. A. M. Allchin la Sibiu prilejuiește constatarea că Ortodoxia și Anglicanismul au puncte de vedere comune în multe probleme doctrinare și practice de actualitate. De asemenea, ea evidențiază utilitatea contactelor personale în direcția apropierii și dialogului dintre Ortodoxie și Anglicanism.

Pr. Prof. CORNELIU SÎRBU

IN LEGATURA CU PRIMA ASELENIZARE A PĂMÎNTELOR

În dimineața zilei de luni, 21 iulie a.c., s-a împlinit dorința milenară a omului de a pătrunde în împărăția unui alt corp ceresc, prin aselenizarea cosmonauților americani N. Armstrong și E. Aldrin, coechipieri cu M. Collins pe nava cosmică americană Apollo 11, lansată de savanții și tehnicienii de la Cape Kennedy, supravegheată în zborul ei de cei de la centrul spațial de comandă din Houston și recuperată în apele Pacificului de echipajul portavionului Hornet.

Ziarele și revistele, posturile de radio și televiziune din lumea întreagă consacră cele mai alese cuvinte și expresii acestui succes glorios al omului. Oamenii de știință și de cultură descriu, comentează și apreciază la rîndul lor aselenizarea ca fiind autoafirmarea omului; un salt uriaș pentru umanitate; eliberarea omului din constrîngerile condiției terestre și revelarea dimensiunii lui cosmice; cucerirea unei lumi noi; parcurgerea primului și celui mai important milimeu din infinit; începutul unei ere noi; era selenară.

Privită din punct de vedere creștin, aselenizarea omului capătă de asemenea un atribut, o semnificație. *Din punct de vedere creștin, aselenizarea omului constituie împlinirea unei porunci dumnezeiești și realizarea într-un grad și mai înalt a destinului stabilit de Dumnezeu pentru om.*

Se poate ca, la prima vedere, afirmația aceasta să pară din punct de vedere teologic prea îndrăzneată și să trezească nedumeriri. *A poruncit Dumnezeu omului să cucerească Luna?* Pentru a răspunde la această întrebare să facem apel la Sfînta Scriptură, să cercetăm revelația dumnezeiască.

În primul verset din Biblie citim aceste cuvinte: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul”. Cei mai competenți teologi din rîndurile Sf. Părinți și din veacurile următoare, pînă azi, acordă cuvîntului „Cer” din primul verset al Bibliei înțelesul de cer nevăzut, de lume spirituală și nu acela de cer văzut, de boltă cerească plină de aștri. Iar prin cuvîntul „pămînt” din primul verset al Bibliei aceiași teologi înțeleg nu Terra, nu globul nostru pămîntesc, ci materia primordială, din care Dumnezeu a făcut apoi tot universul. Așadar, cînd Biblia zice că „la început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul”, înțelegem că la început Dumnezeu a creat (din nimic) lumea nevăzută, lumea spirituală, puterile cerești, îngerii lui Dumnezeu, împărăția nevăzută a cerurilor și oștirea ei îngerească și materia primă, din care Dumnezeu a făcut apoi, în cele 6 zile, corpurile cerești și globul nostru pămîntesc și toate cîte le aparțin.

Nu e locul să arătăm aici rațiunile pentru care teologii s-au simțit îndreptățiți să dea cuvîntelor „cer” și „pămînt” din Gen. 1, 1—2 această interpretare (vezi acestea în *Învățătura creștină ortodoxă*, Buc. 1952, pag. 56 și 61; *Teologia dogm. și simbol.* vol. I. Buc. 1958, pag. 480, 485—486 și 500), dar trebuie să precizăm că în toate celelalte versete din cap. I al Genezei cuvintele cer și pămînt sînt luate de toți teologii în înțelesul lor obișnuit, respectiv de cerul văzut, firmamentul cu aștri și globul pămîntesc uscatul.

Dar dacă în primul verset al Genezei cuvintele „cer” și „pămînt” pot fi luate în înțelesurile arătate, de ce n-ar putea fi luate în aceleași înțelesuri și în celelalte versete din cap. I al Genezei sau măcar în unele din ele? Sîntem de părere că nimic nu ne oprește — nici chiar motive dogmatice — să luăm, de pildă, cuvîntul „pămînt” din Gen. 1, 28 în înțelesul mai general de lume văzută, lume materială, de totalitatea lumii materiale, de univers, de cosmos. În acest caz, versetul 28 al cap. I din Geneză s-ar putea citi așa: „Și Dumnezeu i-a binecuvîntat (pe primii doi oameni) zicînd: „Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți universul (cosmosul) și îl stăpîniți”. Luînd cuvîntul „pămînt” din Gen. 1, 28 în înțelesul de totalitatea lumii materiale,

de univers material, de cosmos, sîntem îndreptățiți de Sf. Scriptură să afirmăm că Dumnezeu însuși a binecuvîntat pe om și l-a destinat să pătrundă și să străbată spațiul cosmic, să ajungă pe alte corpuri cerești și să le stăpînească. Așa că, privită din punct de vedere creștin, aselenizarea omului — departe de a fi un act împotriva voinței lui Dumnezeu, o sfidare a lui Dumnezeu, o înălțare luciferică a omului, o evadare de pe pămînt și o pătrundere a omului într-un loc neîngăduit, într-un loc rezervat numai lui Dumnezeu — este dimpotrivă un act, nu numai preștiut și îngăduit de Dumnezeu, ci chiar poruncit de El însuși neamului omenesc pe care l-a creat. Pășind pe Lună omul n-a făcut deci altceva, decît să urce încă o treaptă — o treaptă uriașă — pe scara înfinită a destinului său cosmic, a destinului său de ființă menită să ajungă asemenea cu Dumnezeu, adică sfînt, creator (creator și de sateliți artificiali, de corpuri cerești artificiale și chiar de viață pe cale artificială, în laborator) și stăpîn pe univers. După urcarea acestei trepte, omul va urca desigur și altele. Și n-ar fi exclus ca vorbele psalmistului: „De mă voi sui în cer, acolo ești: de mă voi pogori în iad și acolo ești; de voi zbura pe aripile zorilor și mă voi muta la marginile mării și acolo mă va povățui mîna Ta și dreapta Ta mă va sprijini” (138, 7—9), să se refere nu numai la omniprezența lui Dumnezeu, ci să profețască și asemenea succese. Pentru a-și putea realiza acest destin, Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său (Gen. 1, 26—27), adică l-a înzestrat cu puterile suflatești și trupești necesare, ca rațiune, voință liberă, putere afectivă, sete de cunoaștere și de acțiune etc. și i-a stat într-ajutor cu Harul Său. Și n-a făcut-o în zadar. Creștinul are însă și mai departe datoria ca în colaborare cu Harul divin să-și cultive aceste capacități, să le dezvolte și să le pună în lucrare spre binele său și al omenirii întregi, spre pacea lumii și slava lui Dumnezeu.

Revenind la sensul cuvîntului pămînt, se cuvine să mai facem o precizare. Cuvîntul „pămînt” din Geneză 1, 28 poate avea sensul de univers material, cu toate că în acest verset e vorba de un pămînt pe care mișună tot felul de vietăți: pești, păsări, animale și pe care (cf. vers. 29) crește iarbă și pomi roditori. La prima vedere ni se pare că aici n-ar putea fi vorba decît de globul nostru pămîntesc. E știut lucru însă că știința contemporană pledează din ce în ce mai insistent pentru ipoteza existenței vieții sub diferite forme și pe alte corpuri cerești. De ce n-am admite lucrul acesta și din punct de vedere biblic? Il putem admite cu multă ușurință și fără nici o dificultate dogmatică sau de altă natură. E de ajuns să acordăm cuvîntului „pămînt” înțelesul de univers, de cosmos în toate versetele din cap. I al Genezei, sau mai precis spus în toate versetele în care pînă acum îl luăm în înțelesul de glob terestru. Făcînd acest lucru, ajungem la concluzia că acțiunile creatoare ale lui Dumnezeu din cele 6 zile privesc nu numai globul nostru pămîntesc, ci tot universul. Cu alte cuvinte, în cele 6 zile sau perioade, Dumnezeu a făcut lumina, țărîna, adunarea apelor, uscatul, vegetația, luminătorii, viețuitoarele din apă, din aer și de pe uscat și în cele din urmă pe om nu numai pe globul nostru pămîntesc, ci și pe alți aștri din univers. Afirmarea aceasta nu deranjează cu nimic sistemul dogmatic al Bisericii creștine. Dimpotrivă, pare să fie chiar cerută de acesta. Căci, dacă universul material a fost creat de Dumnezeu pentru om (Ps. 8, 6—7), pentru desfătarea și fericirea omului pămîntean și menit să-i arate acestuia mărirea lui Dumnezeu (Ps. 18, 1; Rom. 1, 19—20), după cum ne învață Dogmatica, atunci se impune întrebarea: dar acele părți din univers, pe care omul pămîntean nu le poate vedea și admira nicicum și de la care nu are nici un folos spiritual sau material, pentru cine au fost create de Dumnezeu? Au fost create doar pentru ca prin imensitatea și depărtarea lor să se sugereze omului pămîntean infinitatea lui Dumnezeu? Un asemenea răspuns nu ne-ar putea mulțumi, căci implică o prea mare discrepanță între cauză și efect. Pentru a sugera omului infinitatea lui Dumnezeu, e de ajuns galaxia noastră, nu e nevoie de mai multe. Nu ne-ar putea mulțumi nici răspunsul că acele părți ale universului vor intra totuși în sfera de viață și acțiune a omului pămîntean peste mii sau milioane de ani. Existența lor, de la început și pînă atunci — existență de miliarde de ani — va rămîne nejustificată. Au fost create cumva din motive de simetrie și echilibru cosmic? E prea puțin probabil. Atunci? Au fost create pentru nimeni și deci de prisos? Pentru a evita un asemenea răspuns, nepotrivit cu înțelepciunea lui Dumnezeu, e firesc să admitem că au fost create de Dumnezeu pentru alți oameni, pentru oameni de pe alte corpuri cerești, pentru ființe inteligente — mai mult sau mai puțin asemănătoare cu noi — situate în acele părți ale universului, așa cum partea de univers, ce intră în cîmpul de observație al omului pămîntean, a fost creată de Dumnezeu pentru acesta.

De asemenea, dacă Dumnezeu a creat lumea din motivul bunătații și al iubirii Sale, respectiv cu scopul de a împărtăși și altora din tezaurul bunătații Sale și a face și pe alții fericiți, după cum ne învață Dogmatica, atunci e firesc să cugetăm că Dumnezeu a voit să creeze și a creat mai multe lumi locuite, pentru ca în felul acesta aria de revărsare a iubirii și bunătații Sale divine să fie cît mai mare și să facă fericite cît mai multe ființe.

Pluralitatea lumilor locuite, deci, e mai conformă cu iubirea și bunătatea divină, cu puterea, înțelepciunea și mărirea lui Dumnezeu, decât singularitatea lumii noastre.

Și dacă Dumnezeu va fi înzestrat ființele raționale — pe care presupunem că le-a creat pe alte corpuri cerești — cu dimensiuni cosmice și le va fi fixat un destin cosmic, cum aselenizarea omului ne ajută să constatăm că a făcut cu omul pămîntean, n-ar fi exclus ca „fiii lui Dumnezeu”, despre care este vorba în Geneza 6, 2—4, și care au dat mult de furcă exegeților, să fi aparținut altei lumi și să se fi întîlnit cu „fiicele oamenilor” de pe pămînt, sau ca acele ființe raționale din alte lumi să se întîlnească într-un viitor oarecare cu fiii lui Dumnezeu de pe pămînt și să constate — și unii și alții — că sînt fiii aceleiași Părinte divin și frați întreolaltă.

Și dacă fiii lui Dumnezeu din alte lumi sînt supuși păcatului, ca și pămîntenii, cum ar reieși din Geneza 6, 2—4, dacă acolo e vorba de fii ai lui Dumnezeu veniți din altă lume, s-ar putea ca Mîntuitorul să se fi referit tocmai la aceștia, atunci cînd a zis: „Mai am și alte oi, care nu sînt din stațul acesta, și pe acelea Mi se cade să le aduc; și vor auzi glasul Meu, și va fi o turmă și un păstor” (Ioan 10, 16).

Iar dacă prezumtivii fii ai lui Dumnezeu din alte lumi trăiesc într-o stare edenică, necorupți de păcat, ar fi posibil ca prin raiul al treilea cer, în care a fost transpus cu trupul sau fără trup Sf. Ap. Pavel (II Cor. 12, 1—4), să înțelegem tocmai una din aceste lumi.

Încheiem excursul nostru exegetic și dogmatic, prilejuit de aselenizarea omului, cu cîteva precizări recapitulative:

1. Luarea cuvîntului „pămînt” din cap. I al Genezei în înțelesul de univers, de cosmos nu constituie o abatere de la principiile ermeneuticii biblice. În Biblie sînt și alte cuvinte și expresii ca: zi, lume, înger, împărăția lui Dumnezeu, păstor, oi, mire, mireasă, frate etc etc., cărora exegeza le acordă uneori un înțeles, alteori alt înțeles.

2. Pasul exegetic nou ce constă în luarea cuvîntului „pămînt” din cap. I al Genezei în înțelesul de univers material, de tot cosmosul material, echivalează pe plan filozofic cu extinderea sferei conceptului de materie de la materia de pe pămînt la materia din cosmos. Această extindere e conformă cu concluzia științei moderne care ne vorbește despre unitatea materiei în cosmos.

3. Dacă — ontologic vorbind — prin spiritul lui omul e superior materiei și poate stăpîni materia pe pămînt, pămîntul material, e firesc să poată stăpîni și cosmosul, format tot din materie, din aceeași materie. Prin luarea cuvîntului „pămînt” din cap. I al Genezei, în înțelesul de univers material, această posibilitate ontologică (dovedită și practic prin aselenizarea omului) devine și o posibilitate — să-i zicem — formală, de drept, de destin.

4. Dacă am lua cuvîntul „pămînt” din vers. 28 al cap. I din Geneză în înțelesul de univers material, omul ar apărea într-o lumină nouă, ca înzestrat de Dumnezeu cu dimensiuni, teluri și sarcini cosmice, iar aselenizarea lui ar deveni pozitiv inteligibilă și din punct de vedere teologic, ai căpăta un temei revelațional și o semnificație spirituală religioasă — teologică, ceea ce ar constitui un motiv în plus de natură să încurajeze și din punct de vedere creștin explorarea mai departe a cosmosului.

5. Acceptarea sensului de univers, în locul aceluia de glob terestru, pentru cuvîntul „pămînt” din Cap. I al Genezei, ar avea drept urmare firească acceptarea, ca dat revelațional, a pluralității lumilor locuite.

6. La rîndul ei, recunoașterea unui temei revelațional pentru ideea pluralității lumilor locuite ar ajuta exegeza biblică să încadreze mai convingător în context textul din Gen. 2, 4 și urm. (care, spre deosebire de cap. I, s-ar putea referi exclusiv la lucrările lui Dumnezeu pe Terra), să lămurească mai ușor texte greu de înțeles ca Gen. 1, 14—19 și Gen. 6, 2—4, să găsească o semnificație mai bogată pentru unele texte ca Ps. 138, 7—9 și în sfîrșit, să descopere sensuri nebănuite pentru alte texte cum ar fi Ioan 10, 16 și II Cor. 12, 1—4.

7. Dacă omul va constata îndubitabil că există viață și pe alte planete, ideea pluralității lumilor locuite ca dat revelațional ar putea deveni o teologumenă și într-un tîrziu chiar dogmă. Locul ei în sistemul dogmatic pare să fie liber, ca un loc liber în tabloul elementelor chimice, bineînțeles dacă n-o socotim deja formulată în Simbolul Niceo-Constantinopolitan, în care mărturisim pe Dumnezeu-Tatăl ca făcătorul tuturor celor văzute (pămînt și cosmos) și nevăzute.

8. Dacă omul nu va reuși niciodată să se convingă temeinic de existența vieții extra-terestre, sensul de univers pentru cuvîntul „pămînt” din Cap. I al Genezei poate rămîne limitat, ca și pînă acum, la versetele 1 și 2 și extins doar la jumătatea întîii a versetului 28, extindere la care ne obligă aselenizarea omului. Luarea cuvîntului pămînt în prima jumătate a versetului 28 și în înțelesul de univers, iar în a doua jumătate în înțelesul de Terra n-ar fi totuși arbitrară și n-ar constitui ceva extraordinar în practica exegetică. Exegeza biblică ne

spune doar că în Matei 24 se relatează fără deschilinire despre două fenomene diferite și atât de distanțate cronologic ca sfîrșitul lumii și dărîmarea Ierusalimului din anul 70 după Hristos.

9. Desigur că speculațiile teologice așternute în rîndurile de mai sus sînt susceptibile de discuții ce le-ar putea întări, ori clasa ca premature sau chiar fanteziste, hazardate.

10. În orice caz, aselenizarea omului ne obligă la reflecții asupra teologiei creației și a destinului omului, iar noi credem că cele de mai sus ar putea fi elemente sau măcar sugestii în această privință.

Preot IOAN GLĂJAR

DESPRE ORTODOXIE

Patrologia răsăriteană greacă se bucură mereu de atenție printre teologii apuseni. Astfel lucrările Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Grigorie de Nissa și Sf. Ioan Gură de Aur află reeditări multiple, și în cadrul colecției: *Studies in the history of christian thought* — Studii cu privire la istoria gândirii creștine, publicată de un cerc de patrologi, între care se află și prof. Henry Chadwick de la Oxford, care ne-a și vizitat la Sibiu în 1967.

Cunoscutul istoric bisericesc grec Gherasim Konidaris de la Atena, continuă să cerceteze condițiile istorice referitoare la înființarea primelor episcopii creștine, după anul 51, și pînă spre 156. Apoi și-a lărgit cercetarea la lista sediilor episcopale din sec. VI pînă IX, care deschid perspective și spre organizația ierarhică pentru creștinii români carpațici din acea vreme (în volumul omagial pentru K. Orlandos, 1967). În fine se ocupă și cu caracteristica perioadei a II-a din Istoria bisericească universală, dintre anii 1054 și 1453, tratînd și despre sensul noțiunii de: Evul Mediu. Recunoaște că prin conciliul de la Trident, încheiat în 1565, Biserica latină a Apusului a devenit adevărata Biserică romano-catolică papală (Extras din *Theologie*, Atena 1969).

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Revista: *Stimme der Orthodoxie* — *Golos Pravoslavia*, publicată de Exarhatul Patriarhiei Ruse pentru Europa centrală, la Berlin-R.D.G., oferă lunar informații pentru cititorii de limbă germană cu privire la evenimentele importante referitoare la Biserica Ortodoxă în genere, la Patriarhia Rusă, la relațiile interortodoxe, și la cele ecumeniste și pentru pace. Nr. 7 și 8 pe 1969 se ocupă și cu Aniversarea la 1100 ani a sf. Constantin-Ciril, fratele lui Metodie, care împreună au inventat alfabetul slavon, cu majuscule, pe care apoi sf. Metodie l-a denumit „cirilic”, în cinstea fratelui său.

În Patriarhia sîrbă, directorul muzeului patriarhal, Svetozar Dusanic, a publicat în colecția: *Petits livres d'art chrétien*, broșura despre: Icoanele și obiectele din muzeul patriarhal, Beograd 1969. Lucrarea, foarte instructivă, cuprinde 21 pagini de text și 48 ilustrațiuni de icoane și obiecte de cult la sîrbi, dintre secolele XIV și XVII.

Mitropolia ortodoxă din Cehoslovacia publică pentru credincioșii ei și revista în limba cehă: *Hlas Pravoslavi* — *Glasul Ortodoxiei*. Nr. 6, 7 și 8 pe 1969 se ocupă de Pastorală vladicească, articole de îndrumare biblică, duhovnicească și morală, dînd accent pe importanța tradițiilor „cirilometodiene”, care pe pămîntul cehoslovac au lăsat cele mai bune urme de origine bizantino-ortodoxă; fasciculele cuprind la sfîrșit variate informații externe și interne bisericești.

Biserica ortodoxă catolică din Franța, îndrumată de P. S. Episcop Jean de Saint-Denis (vezi M. A. 7—8/1968, p. 691 s), sărbătorește 25 ani de existență a Institutului ortodox francez de la Paris, al Sf. Dionisie. Importanța institutului constă în faptul că profesorii lui își îndeplinesc misiunea în cadrul unei lumi care are nevoie să cunoască mai bine Ortodoxia tradițională. De aceea în revista: *Presence Orthodoxe*, care apare lunar, dă îndrumări despre Ortodoxie, pe bază biblică, patristică și de teologie nouă. Nr. 5 pe 1969 a publicat articolul prof. M. Ţesan despre: Ortodoxie. Nr. 6 și 7 pe 1969 difuzează cu stăruință informații despre

spiritualitatea și credința ortodoxă. Sînt subliniate îndeosebi vechile relații dintre gali și ortodoxia Bisericii primare și patristice, transmise apoi către franci. Se dă atenție problemelor largi, care privesc într-un fel oarecare și Ortodoxia.

*

Revista informativă a Asociației franceze pentru pace universală, Inter-Paix, se bucură în Nr. 8—9, p. 6, că pe linia luptei pentru pace, prof. M. Șesan desfășoară o activitate deosebită, care a dus și la înfrățirea dintre orașele Vincennes și Sibiu.

M. ȘESAN

† PROTOSINGHELUL ANATOLIE SCURTU

În dimineața zilei de 1 septembrie a.c. a trecut la cele veșnice, după o scurtă și grea suferință, ecleziarhul Catedralei ortodoxe române din Sibiu, Părintele Anatolie Scurtu.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită în Catedrală, de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Vicar Traian Belășcu. A asistat Î. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin al Ardealului, iar răspunsurile le-a dat corul sub bagheta P. C. Profesor Gh. Șoima.

Un mișcător cuvînt de despărțire a rostit P. C. Prot. Ion Boțocan. După o introducere cu considerații asupra muzicii în general și a muzicii bisericești în special, a expus în amănunt viața defunctului, scoțînd în relief pasiunea acestuia pentru muzica bisericească și realizările lui în acest domeniu. „Viața omului — a spus vorbitorul — rămîne un adînc insondabil, pentru că el este chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Taină veșnică rămîne adîncul infinit al divinității, taină veșnică și adîncul spiritualității capodoperei creației Sale, omul“. A citat în acest context cuvintele poetului T. Arghezi care confirmă și ele aceste considerații: „Mii de cărți nu deslușesc din tine nici începutul“ și „tot mai frumos rămîne ce nu se poate scrie“. Un gând frumos și cu mult tîlc despre umanismul artei îl desprinde vorbitorul din cuvintele: „Nu există iubire autentică pentru artă fără fierbinte iubire pentru omenire“.

În continuare, vorbitorul descrie viața defunctului, activitatea desfășurată la diferite catedrale din țară, între care și la Patriarhie, apoi în calitate de profesor de muzică la fosta școală de cîntăreți bisericești „Dimitrie Cunțan“ din Sibiu și în cele din urmă activitatea de ecleziarh al Catedralei mitropolitane din Sibiu. Părintele Anatolie Scurtu a lăsat în urma sa și o bogată colecție de compoziții bisericești proprii. Din această colecție corul Catedralei cîntă troparul învierii, „Hristos a înviat“, care produce o profundă impresie.

A urmat la cuvînt P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu. P. Cuc. Sa a evocat în cuvinte mișcătoare aspecte ale personalității și ale activității decedatului. Părintele Scurtu — a spus P. C. Sa — pe lîngă talentul deosebit de a cînta și a preamări pe Dumnezeu, a fost totodată omul datoriei, pe care a împlinit-o cu devotament și cu o atenție exemplară. A fost nelipsit în a însoți pe Înălții noștri Ierarhi — acum: pe al patrulea — de la reședință la Catedrală și de la Catedrală la reședință, totdeauna respectuos, cu demnitate și cu nedeșimțită punctualitate. O boală nemiloasă și neiertătoare îi răpește din mijlocul nostru. În suferința sa grea, Dumnezeu i-a făcut parte de ușurarea de a nu fi zăcut mult. Dar la el a fost cu atît mai grea cu cît el n-a avut pe nimeni ca să-l ajute și să-i mai ușureze durerile, cum de bine de rău avem noi. Încheie, aducînd un ultim omagiu din partea Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, după care, în dangăt prelung de clopote, a fost condus la locul de veci, de un sobor de preoți și de popor, în după masa zilei de 3 septembrie.

Dumnezeu să-l ierte și rîvna pentru casa Sa să i-o răsplătească în împărăția cerească, dăruindu-i odihnă și fericire veșnică.

PARTICIPANT

MITROPOLIA ARDEALULUI

No. 9—10

Septembre—octobre 1969

RÉSUMÉ

La restauration de l'Eglise Orthodoxe Roumaine de Transylvanie — accomplie en automne de l'an 1948 — a été une confirmation de la communauté et de l'unité de la foi des aïeux, gardée intègre durant les 250 années (1698—1948) de scission confessionnelle et nationale des Roumains de la Transylvanie et du Banat. Les Habsbourgs de Vienne avaient des intérêts politiques bien connus pour nous diviser, afin de pouvoir nous dominer plus facilement.

Mais même après 1698—1700, les Roumains unis à Rome ont continué d'être une avec leurs frères orthodoxes dans la doctrine et dans le culte, en conformité avec ce qu'on avait statué dans l'acte d'union du 24 octobre 1698. Cette réalité était évidente surtout dans la masse des fidèles, qui ne faisaient aucune distinction entre „unis“ et „non-unis“ et qui ne se préoccupaient pas ni du problème de la primauté papale.

L'article rédactionnel, intitulé „Toujours unitaires — afin d'être toujours forts“ (p. 601—611) illustre cette réalité par des exemples extrêmement éloquentes. Etant une dans le passé par la confession de la même foi et par les mêmes aspirations nationales et sociales, nous affirmons aujourd'hui notre unité par l'adhésion à l'Eglise des nos aïeux et par l'enthousiasme dont nous défendons — conjointement avec notre peuple entier, — la paix et soutenons le progrès commun.

ÉTUDES THÉOLOGIQUES

Théologie historique

Ștefan Meteș — notoire historiographe ecclésiastique orthodoxe roumain de Transylvanie — évoque, à l'aide des documents en partie inédits, des épisodes de la „*Vie ecclésiastique des Roumains du siège de Săliște (Sighiu)*“ au

XVIII-ème siècle, siècle de troubles et de luttes prolongées pour la défense de la foi orthodoxe orientale, face aux assauts prosélytiques du Vatican en alliance avec les Habsbourgs catholiques.

Virgil Molin (†) présente quelques „Réflexions sur une étude concernant le Catéchisme grec de 1544“.

Théologie pratique

Le lecteur *Ioan I. Ică* traite sur „*La nécessité des intensifications oecuménistes sur le plan paroissal*“, en avouant la conviction que les efforts oecuménistes doivent engager tant les desservants de l'Eglise, que les fidèles et que le rapprochement et la coopération interchrétiennes ne doivent pas se limiter aux hiérarques et théologiens.

INDICATIONS HOMILETIQUES

pour les dimanches et les fêtes des mois du septembre—octobre offrent des esquisses tracées par le prêtre Z. Oancea.

On y ajoute un sermon à la fête de l'Exaltation de la Sainte Croix (14 septembre), dont l'auteur est le prêtre Filaret Costea.

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE

La chronique des événements ecclésiastiques qui eurent lieu durant les mois septembre—octobre 1969 dans les confins de la Métropole de Transylvanie, contient des reportages concernant les conférences des prêtres, ouvertures de nouvel an scolaire aux instituts théologiques pour l'instruction du clergé, bénédictions d'églises, jour de fête de monastère.

DIVERSES NOTES

concernant des événements et des préoccupations d'actualité achèvent le contenu de ce numéro de la revue.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

